

องค์ความรู้ศิลปแห่งชาติ : นายแท้ ประกาศวุฒิสาร

โดย

ดร.โสภ้าวรรณ บุญนิมิตร

พีรชัย เกิดสินธุ์

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม
ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๓

กิตติกรรมประกาศ

รายงานวิจัยเรื่อง “องค์ความรู้ศิลปแห่งชาติ : นายแท้ ประกาศวุฒิสาร” ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย จากกรมส่งเสริมวัฒนธรรม สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม ในฐานะที่เป็นองค์กรแห่งความรู้และการขับเคลื่อนวัฒนธรรม วิถีชีวิต และภูมิปัญญา จึงดำเนินการจัดเก็บองค์ความรู้ทางด้านการสร้างภาพยนตร์ของอาจารย์แท้ ประกาศวุฒิสาร ซึ่งปัจจุบันมีอายุ 93 ปีแล้ว เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้มีโอกาสใช้ศึกษาเพื่อต่อยอดทางความคิดและเป็นฐานในการสร้างสรรค์ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าต่อไป ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนา ตลอดจนคุณมณฑิรา สวัสดิ์รักษา นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ กรมส่งเสริมวัฒนธรรม ที่ให้การสนับสนุนโครงการวิจัยในครั้งนี้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอาจารย์แท้ ประกาศวุฒิสาร ผู้เป็นแรงบันดาลใจให้กับผู้วิจัย ความรักในภาพยนตร์ของท่านได้ส่งผ่านมาถึงคนรุ่นหลัง ขอขอบพระคุณคุณโตม สุขวงศ์ ผู้อำนวยการหอภาพยนตร์(องค์การมหาชน) ซึ่งผู้วิจัยได้รับความช่วยเหลืออย่างดียิ่งทั้งในด้านการอนุเคราะห์ข้อมูลเพื่อใช้ในงานวิจัย รวมถึงความช่วยเหลือในการสืบค้นภาพยนตร์เรื่อง “เมืองแม่หม้าย” ซึ่งสูญหายไปจนพบและสามารถนำมาจัดฉายประกอบการสัมมนาเผยแพร่ผลงานวิจัย ขอขอบพระคุณคุณพันทิพา ชยาภีรัต ในความช่วยเหลืออย่างดียิ่งทั้งในด้านข้อมูลอันมีค่าที่เกี่ยวข้องกับชีวประวัติของอาจารย์แท้ และความเอื้อเฟื้อในการให้ยืมโปสเตอร์ รูปถ่ายเพื่อมาจัดเป็นนิทรรศการประกอบการสัมมนาเผยแพร่ผลงานวิจัย ขอขอบพระคุณรองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต ผู้ช่วยศาสตราจารย์เมธา เสรีธนาวงศ์ รองศาสตราจารย์รัตนา จักกะพาก อาจารย์ไศลทิพย์ จารุภูมิ ในความช่วยเหลือด้านการเป็นเจ้าภาพจัดงานสัมมนาเผยแพร่ผลงานวิจัย ขอขอบพระคุณคุณโสภณ เจนพาณิชย์ สำหรับการสละเวลาอันมีค่าเพื่อเป็นวิทยากรร่วมในการสัมมนาเผยแพร่ผลงานวิจัย ขอขอบพระคุณคุณศศิธร พิทยรัตน์เสถียร และสุดท้ายนี้งานวิจัยรวมทั้งการสัมมนาเผยแพร่ผลงานวิจัยและนิทรรศการประกอบครั้งนี้สำเร็จไปด้วยดี จากความตั้งใจและความรับผิดชอบอย่างดียิ่งของคุณชลดา พรหมชาติสุนทรและคุณอรรรพผล ปะมะโช นักวิจัยผู้ช่วย ที่ได้ช่วยในการสัมภาษณ์ การหาข้อมูล และเป็นกำลังหลักในการจัดสัมมนาเผยแพร่ผลงานวิจัยครั้งนี้อย่างวิริยอุตสาหะ รวมถึงนิสิตภาควิชาภาพยนตร์และภาพนิ่ง ที่ช่วยเหลือในการจัดงานสัมมนา

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องสนับสนุน งานวิจัยชุดนี้สำเร็จด้วยดีทั้งผู้ที่เอ่ยนามและไม่ได้เอ่ยนาม ณ ที่นี้ หากผลงานวิจัยชุดนี้มีคุณูปาประโยชน์ใดๆต่อวงการวิชาชีพและวงการวิชาการด้านภาพยนตร์ขอความดีเหล่านั้นส่งมอบกลับไปยังทุกๆ ท่านที่เกื้อกูลผู้วิจัยดังกล่าวข้างต้นด้วย

อาจารย์ ดร. โสภาวรณ บุญนิมิตร

อาจารย์พีรชัย เกิดสินธุ์

มกราคม 2554

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติและผลงานของนายแท้ ประกาศวุฒิสารและเพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับนายแท้ ประกาศวุฒิสารในด้านภูมิหลัง แรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงาน กระบวนการสร้างสรรค์ กระบวนการถ่ายทอดผลงานอันมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น รวมถึงผลกระทบหรืออิทธิพลจากผลงานของนายแท้ ประกาศวุฒิสารที่มีต่อวงการภาพยนตร์

จากผลการวิจัยเห็นได้อย่างชัดเจนถึงพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ ความเชี่ยวชาญ และการอุทิศตนให้กับศิลปะภาพยนตร์ ในด้านภูมิหลังและแรงบันดาลใจ พบว่าตั้งแต่ที่เริ่มสนใจการถ่ายภาพ ท่านไม่หยุดพัฒนาตนเอง ทั้งการศึกษาในห้องเรียน ไปจนถึงการศึกษานอกห้องเรียนที่ท่านขวนขวายหาความรู้เพิ่มเติมอย่างไม่ท้อถอย ความพากเพียรอดสาหัสยังทำให้ท่านได้มีโอกาสเรียนรู้ศาสตร์การถ่ายภาพยนตร์ซึ่งเป็นเทคโนโลยีใหม่ในขณะนั้นจากครูด้านภาพยนตร์ที่มีชื่อเสียงหลายท่าน นอกจากนี้ นายแท้ยังมีโอกาสทำงานในด้านอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นการถ่ายภาพท่องเที่ยว การจัดฉายภาพยนตร์ การถ่ายภาพเหตุการณ์สำคัญระดับชาติ รวมไปถึงการถ่ายการรบในสงครามมหาเอเชียบูรพาของกองทัพไทย ประสบการณ์เหล่านี้ล้วนเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานของนายแท้ในเวลาต่อมา โดยท่านได้เข้าสู่การผลิตภาพยนตร์อย่างเต็มตัวในเรื่อง “สุภาพบุรุษเสือไทย” โดยเป็นทั้งผู้อำนวยการสร้างและผู้ถ่ายภาพ ถือว่าท่านมีส่วนสำคัญในการปลุกให้ภาพยนตร์ไทยที่ชบเซาไปในช่วงสงครามโลกกลับมามีความคึกคักอีกครั้ง นอกจากการอำนวยการสร้างและการถ่ายภาพแล้ว นายแท้ยังทำงานในตำแหน่งผู้กำกับการแสดงและผู้ตัดต่อ และนอกเหนือจากการผลิตภาพยนตร์ นายแท้ยังเป็นผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นนักบันทึกประวัติศาสตร์คนสำคัญของประเทศไทยในการทำงานด้านการถ่ายภาพยนตร์ข่าวและสารคดี

ด้านเอกลักษณ์ในการทำงานของนายแท้ ถึงแม้ภาพยนตร์ส่วนใหญ่ของท่านจะเกิดขึ้นในยุคภาพยนตร์ 16 มม. ซึ่งผู้สร้างมักจะผลิตภาพยนตร์เพียงเพื่อความบันเทิงและอาศัยชื่อเสียงของนักแสดง แต่นายแท้ก็สามารถสร้างผลงานที่เต็มไปด้วยเอกลักษณ์อันโดดเด่นในด้านการเลือกแนวทางของเรื่อง การเลือกบทประพันธ์ แก่นของเรื่อง ตัวละคร ฉาก การใช้ภาพ การตัดต่อ ไปจนถึงการประชาสัมพันธ์ที่แปลกใหม่ โดยเอกลักษณ์ทั้งหมดมีอิทธิพลอย่างมากในการพัฒนาวงการภาพยนตร์ไทย

ทั้งหมดนี้ทำให้เห็นว่า การที่นายแท้ ประกาศวุฒิสารได้รับการยกย่องให้เป็นศิลปินแห่งชาติก็โดยเหตุผลการที่ผลงานตลอดชีวิตที่ผ่านมา ไม่ว่าจะเป็น ภาพยนตร์เรื่อง (feature film) ภาพยนตร์ข่าว (newsreel) หรือสารคดี (documentary) ล้วนแล้วแต่ทรงคุณค่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรม เต็มไปด้วยความคิดสร้างสรรค์แปลกใหม่ เป็นผลผลิตของความทุ่มเทอดสาหัสและความประณีตในการทำงาน นอกจากนี้ท่านยังถือว่าเป็นผู้นำในการสร้างภาพยนตร์ ขนาด 16 มม. อีกทั้งการที่ท่านค้นพบว่าฮอรงกเป็นแหล่งซื้อ ล้างและพิมพ์ฟิล์ม 35 มม. ได้ในราคาถูก ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในวงการภาพยนตร์ไทยขนานใหญ่ กล่าวคือผู้สร้างภาพยนตร์ต่างกลับไปถ่ายภาพยนตร์ 35 มม. กันอีกครั้ง

นับได้ว่าความพากเพียรและเอาใจใส่ต่อศิลปะการถ่ายภาพและภาพยนตร์ของ นายแท้ ประกาศวุฒิสาร เป็นคุณูปการต่อวงการภาพยนตร์ไทยอย่างยิ่ง สมควรแก่การที่ท่านได้รับยกย่องเป็น ศิลปินแห่งชาติ นอกจากนี้ด้วยเหตุดังกล่าว ประวัติชีวิตและการทำงานของ ท่านจึงควรค่าแก่ การศึกษารวมทั้งถ่ายทอดสู่คนรุ่นหลังต่อไป

Abstract

The aim of this research is to study the life and works of National Artist Tae Prakardwutthisarn and to analyse and synthesise the body of knowledge regarding his background, inspiration, creative process, his position on creative work, his unique quality, and the influence of his work on the Thai film industry.

From the results of the research, his development in creative thinking, his expertise and his devotion to the art of filmmaking are evident. With regard to his background and inspiration, his interest in photography began in early life and he was continuously learning both in and out of the classroom. His hard work enabled him to learn the trade of filmmaking from various masters, both in terms of directing and cinematography. He had the opportunity to work in various fields as a travelling photographer and film projectionist, and a chance to film several major events that took place in the country, including filming the Second World War at the frontline. These experiences became his inspiration for his later creative works and his first feature film, "Supap Burut Seu Thai", as producer and cinematographer. Through this film he became an important figure in bringing the Thai film industry to life after a period of stagnation during the war. Besides his well-known roles as producer and cinematographer, he has also performed the roles of director and editor. Moreover, he has also made his name as a recorder of history through his newsreels and documentaries.

Although his films were mostly made during the 16 mm. era when many creators aimed for entertainment values and relied on famous leading stars, he was still able to create unique works in terms of genre, the source of novels, themes, characters, settings, visualisation, editing, and exciting promotional campaigns for the films. All in all, his identity in the films has been very influential in developing the Thai film industry we know today.

It is evident from this research that Tae Prakardwutthisarn has been honoured as National Artist for his lifetime of work in various roles in feature films, newsreels and documentaries which are highly regarded for their creativity and are now part of the cultural heritage. They are the fruitful result of his tireless efforts and meticulous attention to detail. He was not only at the forefront as a filmmaker in the 16 mm. era, but was also instrumental in helping to convert our industry to 35 mm. when he discovered that the cost of film and labs in Hong Kong was much cheaper than in Europe. This fact allowed many Thai filmmakers to break into 35 mm. filmmaking with much greater ease than before.

His perseverance and the attention he put into his filmmaking has been enormously beneficial to the Thai film industry and he has deservedly earned his place as National Artist. For this reason, his life and works are worthy of study and of passing on to the new generations.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ข-ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ง-จ
สารบัญ	ฉ-ช
สารบัญภาพ	ฅ-ญ
สารบัญตาราง	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญและที่มาของปัญหา	1
คำถามหลักในการวิจัย	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	2
ขอบเขตการวิจัย	2
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
บทที่ 2 ทฤษฎี แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	4
ประวัติความเป็นมาและความสำคัญของ	4
ภาพยนตร์ไทยยุค 16 มม.	
แนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างภาพยนตร์	19
กับประวัติศาสตร์และการศึกษาประวัติศาสตร์ภาพยนตร์	
แนวคิดเกี่ยวกับภาพยนตร์ในฐานะศิลปะแขนงที่ 7	25
และรูปแบบนิยม	
ทฤษฎีเกี่ยวกับผู้กำกับภาพยนตร์ในฐานะประพันธ์กร	26
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	29
วิธีการดำเนินงานวิจัย	29
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	30
การเก็บรวบรวมข้อมูล	31
การวิเคราะห์ข้อมูล	31
บทที่ 4 ผลการวิจัย ด้านภูมิหลัง แรงบันดาลใจ	33
กระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน กระบวนการทำงาน	
เอกลักษณ์ในผลงานและอิทธิพลของนายแท้ ประกาศวุฒิสาร	
ส่วนที่ 1: ภูมิหลังและผลงาน	34

1.1 ภูมิหลัง	34
1.2 แรงบันดาลใจในการสร้างผลงาน	44
1.3 กระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน	51
ส่วนที่ 2: ผลการวิเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับภาพยนตร์จาก ผลงาน และกระบวนการทำงานของนายแท้ ประกาศวุฒิสาร	70
2.1 กระบวนการถ่ายทอดผลงาน	71
2.2 เอกลักษณ์ในผลงาน	108
2.3 ผลกระทบและอิทธิพลจากผลงาน	119
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล	129
บทที่ 6 ข้อเสนอแนะและปัญหา	139
บรรณานุกรม	141
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก ผลงานของนายแท้ ประกาศวุฒิสาร	145
ภาคผนวก ข เรื่องย่อภาพยนตร์ ข้อมูลทีมงานสร้างและนักแสดง	148
ภาคผนวก ค รางวัลและเกียรติคุณในชีวิต	174
ภาคผนวก ง รายงานผลการจัดการสัมมนา	176

สารบัญภาพ

รูปที่	หน้า
4.1 นายแท้ ประกาศวุฒิสาร	33
4.2 ขุนปฏิภาคพิมพ์ลิขิต ที่นอกเหนือจากเป็นผู้ถ่ายทำภาพยนตร์ ยังเป็นผู้ที่ได้รับ การยกย่องให้เป็นนักเขียนการ์ตูนคนแรกของเมืองไทย และเป็นผู้นำวิชาการทำ บล็อกเข้ามาในเมืองไทย	38
4.3 ภาพจากภาพยนตร์บันทึกเหตุการณ์น้ำท่วมปี พ.ศ. 2485	50
4.4 ภาพถ่ายผลงานของนายแท้ ประกาศวุฒิสาร ในวันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2493 หน้าโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมกรุง ที่จัดฉายภาพยนตร์พระราชพิธีบรมราชาภิเษก	51
4.5 สุรสิทธิ์ สัตยวงศ์ เบื้องหลังการถ่ายทำภาพยนตร์เรื่อง “สุภาพบุรุษเสือไทย”	55
4.6 ท่านศุภรธรรมดิศ ดิศกุล เบื้องหลังการถ่ายทำภาพยนตร์เรื่อง “สุภาพบุรุษเสือไทย”	55
4.7 หน้าโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมกรุง ฉายเรื่องสุภาพบุรุษเสือไทย	56
4.8 อมรา อัครนนท์ ในภาพยนตร์เรื่อง “แห่แดง”	59
4.9 อมรา อัครนนท์ ในภาพยนตร์เรื่อง “สี่คิงส์” ในบทบาทของฮีโร่หญิงสวมหน้ากาก	61
4.10 เบื้องหลังการถ่ายทำภาพยนตร์เรื่อง “ชายชาติศรี”	63
4.11 โรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมไทย ฉายภาพยนตร์ “เอเชียนเกมส์ครั้งที่ 5”	64
4.12 อรัญญา นามวงศ์ มารศรี อิศรางกูร ณ อยุธยา และ จิรวดี อิศรางกูร ณ อยุธยา ใน “เจ้าหญิง”)	65
4.13 ป้ายโฆษณาภาพยนตร์เรื่อง “แก้วสารพัดนึก” และ อรัญญา นามวงศ์ในบทบาท “แก้ว” ใน “แก้วสารพัดนึก”	68
4.14 นายแท้ ประกาศวุฒิสารกับกล้องมิเซล 35 มม. ที่ปากช่อง ปี พ.ศ. 2500	70
4.15 นวนิยาย “สี่คิงส์” ของ เสก ดุสิต โดยสำนักพิมพ์ อักษรสมิทธิ์	76
4.16 เบญจมิตร หรือ ตุ่มทอง โชคชนะ หรือ มณฑิยรทอง โชคชนะ นักแต่งเพลง รุ่นเก่าฉายา “ราชาเพลงร่ำวง” เพื่อนสนิทในวงการ	78
4.17 บรรยากาศเบื้องหลังการถ่ายทำภาพยนตร์ไทยยุค 16	79
4.18 ไชยา สุริยัน และ อุดุลย์ ดุลยรัตน์ ดาราที่ได้รับการชักชวนโดยนายแท้ ประกาศวุฒิสาร	80
4.19 หม่อมมชั้น พวงวัน และสุคนธ์ คิ้วเหลี่ยม ในเพลงประกอบของภาพยนตร์เรื่อง “มือเสือ” ทั้งคู่เป็นนักแสดงตลกที่ได้ออกงานกับนายแท้ ประกาศวุฒิสารหลายเรื่องด้วยกัน	81
4.20 ภาพยนตร์เรื่อง “ปาหนัน” ที่มีเบื้องหลังเป็นฉากธรรมชาติที่สวยงามของจังหวัด ภูเก็ต	83
4.21 ภาพยนตร์เรื่อง “เจ้าหญิง” ถ่ายทำที่จังหวัดนครราชสีมา	83

4.22	เบื้องหลังกองถ่ายภาพยนตร์เรื่อง “ชายชาติตรี” ถ่ายทำที่จังหวัดปราจีนบุรี	84
4.23	แผ่นเสียงเพลงประกอบจากภาพยนตร์ เรื่อง “เมืองแม่หม้าย”	86
4.24	แผ่นเสียงเพลงประกอบจากภาพยนตร์ เรื่อง “เจ้าลอย”	86
4.25	มีศักดิ์ นาครัดน์ จากเพลงในเรื่อง “มือเสือ”	87
4.26	ชาย เมืองสิงห์ จากเพลงในเรื่อง “มือเสือ”	87
4.27	เบญจมิตร จากเพลงในภาพยนตร์เรื่อง “มือเสือ”	88
4.28	จินตนา สุขสถิตย์ จากเพลงในภาพยนตร์เรื่อง “มือเสือ”	88
4.29	การใช้คัทเอานักแสดงขนาดใหญ่ หน้าโรงภาพยนตร์ของภาพยนตร์เรื่อง “เมืองแม่หม้าย”	89
4.30	คัทเอานักแสดงขนาดใหญ่ ขนาดสูงกว่าตึก 2 ชั้น เพื่อโฆษณาภาพยนตร์เรื่อง “แก้วสารพัดนึก และขั้นตอนการทำคัทเอานักแสดง”	89
4.31	การทำประชาสัมพันธ์หน้าโรงภาพยนตร์ จากเรื่อง “เสือเฒ่า” “เมืองแม่หม้าย” และ “แก้วสารพัดนึก” จาก	90
4.32	โฆษณาหน้าโรงภาพยนตร์เอ็มไพร์ ภาพยนตร์เรื่อง “เจ้าหญิง”	90
4.33	โฆษณาหน้าโรงภาพยนตร์เอ็มไพร์ เรื่อง “แห่แดง”	91
4.34	นายแท่ (กับกลองตัวซ้ายมือ) เบื้องหลังกองถ่ายภาพยนตร์เรื่อง “แห่แดง”	95
4.35	สุรสิทธิ์ สัตยวงศ์ ขณะกำลังถ่ายทำ “สุภาพบุรุษเสือไทย” ในฉาก day for night โดยมีท่านศุภรธรรมดิศ ดิศกุล กำลังวัดแสง	96
4.36 – 4.39	ภาพจากภาพยนตร์เรื่อง “สาวเครือฟ้า” แสดงการตัดต่อร้อยเรียงภาพ จากภาพขนาดใหญ่ (long shot) มาสู่ ภาพขนาดปานกลาง (medium shot) และภาพขนาดเล็ก (close shot) และตัดสลับภาพสำหรับฉากสนทนาสองคน	99
4.40 – 4.42	ภาพจากภาพยนตร์เรื่อง “สาวเครือฟ้า” แสดงการตัดต่อร้อยเรียงภาพ พร้อมทั้งภาพ insert ของสิ่งที่ตัวละครมองและแสดงถึงความสำคัญของของด้วยภาพขนาดใหญ่ (extreme close-up)	100
4.43 – 4.47	ภาพจากเหตุการณ์น้ำท่วมพ.ศ. 2485	101-103
4.48 – 4.52	ภาพจากเหตุการณ์รัฐประหาร 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 จอมพลป. พิบูลสงคราม และจอมพลผิน ชุณหะวัณ (ตามลำดับ)	104-105
4.53 – 4.54	ภาพถ่ายรถรางวันสุดท้ายจากภาพยนตร์ของนายแท่ ประกาศวุฒิสาร พ.ศ. 2511	106
4.55 – 4.57	ภาพจากภาพยนตร์เรื่อง “เสือเฒ่า” ที่อยู่ในแนวทางภาพยนตร์แนว คาวบอย	110-111
4.58	ภาพยนตร์เรื่อง “สี่คิงส์” ที่อยู่ในแนวทางการถ่ายภาพยนตร์ film noir ของฮอลลีวูด	112
4.59	ความพิถีพิถันในการจัดวางองค์ประกอบภาพ จากภาพยนตร์เรื่อง “สาวเครือฟ้า”	118
4.60	บรรยากาศหนังชายยาในอดีต	122

4.61 – 4.63	นายแท้ ประกาศวุฒิสาร เยี่ยมเยือน คุณโตม สุวงศ์ และชม พิพิธภัณฑสถานภาพยนตร์	126-127
-------------	---	---------

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1	แสดงเพลงประกอบภาพยนตร์ชื่อดังที่นายแท้เป็นผู้อำนวยการสร้าง และผู้กำกับภาพยนตร์	85
ตารางที่ 2	แสดงเพลงโฆษณาภาพยนตร์ชื่อดังที่นายแท้เป็นผู้อำนวยการสร้าง และผู้กำกับภาพยนตร์	91
ตารางที่ 3	แสดงแนวทางภาพยนตร์ (Genre) ผลงานของนายแท้ ประกาศุฒิสาร	112

บทที่ 1

บทนำ

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหา

นายแท้ ประกาศวุฒิสาร ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ผู้สร้างภาพยนตร์) ประจำปี พุทธศักราช 2542 เป็นผู้บุกเบิกวงการภาพยนตร์คนสำคัญคนหนึ่งของไทย ได้ริเริ่มนำวิธีสร้างภาพยนตร์ด้วยต้นทุนต่ำ แต่มีคุณภาพสูงมาใช้ในเมืองไทย ปัจจุบันท่านเป็นบุคลากรคนสำคัญของวงการภาพยนตร์ ทำหน้าที่ถ่ายทอดเทคนิคต่าง ๆ ให้แก่ผู้สร้าง ผู้กำกับภาพยนตร์อยู่อย่างสม่ำเสมอ และผลงานบุกเบิกการสร้างภาพยนตร์ยังเป็นที่ยกย่องของวงการภาพยนตร์ไทยมาจนถึงปัจจุบัน

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม ในฐานะที่เป็นองค์กรแห่งความรู้และการขับเคลื่อนวัฒนธรรม วิถีชีวิต และภูมิปัญญา ซึ่งมีพันธกิจที่สำคัญประการหนึ่ง คือ วิจัยและพัฒนาระบบการจัดการองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิตและภูมิปัญญา จึงมีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการจัดเก็บองค์ความรู้ทางด้านการสร้างภาพยนตร์ของนายแท้ ประกาศวุฒิสาร ซึ่งปัจจุบันมีอายุกว่า 90 ปี แล้ว เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้มีโอกาสใช้ศึกษาเพื่อต่อยอดทางความคิดและเป็นฐานในการสร้างสรรค์ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าต่อไป ก่อนที่องค์ความรู้นี้จะสูญสลายไปกับกาลเวลา

ทั้งนี้ ยังเป็นไปตามแผนปฏิบัติการ พ.ศ.2552-2554 สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 5 ซึ่งกำหนดว่า “ประชาชนและเครือข่ายนักวิจัยทางวัฒนธรรมมีส่วนร่วมในการศึกษาวิจัยและจัดการองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรม” โดยมีเรื่องของการจัดทำองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมที่พร้อมให้บริการ เป็นตัวชี้วัดที่สำคัญประการหนึ่ง ดังนั้น จึงสมควรเป็นอย่างยิ่งที่จะได้ดำเนินการวิจัย เรื่อง “องค์ความรู้ศิลปินแห่งชาติ : นายแท้ ประกาศวุฒิสาร” เพื่อให้บรรลุตามเป้าประสงค์ของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติต่อไป

2. คำถามหลักในการวิจัย

- 2.1 ประวัติศิลปิน ผลงาน และอัตลักษณ์ด้านการสร้างภาพยนตร์ของนายแท้ ประกาศวุฒิสาร
- 2.2 แรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานของ นายแท้ ประกาศวุฒิสาร มีเรื่องใดบ้าง
- 2.3 กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานที่โดดเด่นของ นายแท้ ประกาศวุฒิสาร มีอะไรบ้าง
- 2.4 กระบวนการถ่ายทอดผลงานของ นายแท้ ประกาศวุฒิสาร มีวิธีการอย่างไรบ้าง
- 2.5 ผลกระทบหรืออิทธิพลจากผลงานของ นายแท้ ประกาศวุฒิสาร มีอะไรบ้าง

3. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

- 3.1 เพื่อศึกษาประวัติศิลปิน และผลงานด้านการสร้างภาพยนตร์ของนายแท้ ประกาศวุฒิสาร
- 3.2 เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้ของนายแท้ ประกาศวุฒิสาร
- 3.3 เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ด้านการสร้างภาพยนตร์ของนายแท้ ประกาศวุฒิสาร สู่สาธารณชน

4. ขอบเขตการวิจัย

ทำการศึกษาเฉพาะผลงานและผลกระทบที่เกี่ยวข้องกับนายแท้ ประกาศวุฒิสาร เท่านั้น โดยศึกษาจากภาพยนตร์ที่เกี่ยวข้อง ผ่านหนังสือ นิตยสาร บทสัมภาษณ์ เอกสารอื่นๆ การสัมภาษณ์ เจาะลึกนายแท้ ประกาศวุฒิสาร และบุคคลที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นนักประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการสร้างภาพยนตร์ของนายแท้ อาทิ นักแสดงนำ เป็นต้น และศึกษาจากภาพยนตร์ที่ยังปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ซึ่ง ณ ขณะนี้มีภาพยนตร์ระบบพากย์เพียงเรื่องเดียวและภาพยนตร์ข่าวและสารคดีสั้น ได้แก่

1. ภาพยนตร์ 16 มม. ระบบพากย์ขนาดยาว อำนวยการสร้างโดยนายแท้ ประกาศวุฒิสาร เรื่อง “เจ้าหญิง” ภาพยนตร์ 35 มม.ระบบสี เสียงในฟิล์ม เรื่อง “เมืองแม่หม้าย”
2. สารคดีขนาดสั้น ได้แก่เรื่อง
 - 2.1 ข่าวและบันทึกเหตุการณ์
 - นำท่วมใหญ่กรุงเทพฯ 2485
 - รัฐประหาร 8 พฤศจิกายน 2490
 - วันพระราชทานปริญญาแพทย์ศิริราช 2493
 - รตรางวันสุดท้าย 2512
 - 2.2 ท่องเที่ยว
 - ย้อนอดีตหาดสุรินทร์ ภูเก็ต 2496
 - ไทรโยค 2499
 - 2.3 เบื้องหลังภาพยนตร์
 - สุภาพบุรุษเสือไทย 2492
 - สาวเครือฟ้า 2496
 - เहांดง 2501
 - สี่คิงส์ 2502
 - เสือเผ่า 2503
 - 2.4 จากเพลงเสริมในภาพยนตร์เยอรมัน มือเสือ 2505
 - 2.5 ผลงานล่าสุด

- หอภาพยนตร์แห่งชาติ 2548
- นำเที่ยวพุทธมณฑล 2549 (โครงการ NOKIA)

5. คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ภาพยนตร์ของนายแท้ ประกาศวุฒิสาร คือ ภาพยนตร์ที่อำนวยการสร้าง กำกับ และถ่ายทำ โดยนายแท้ ประกาศวุฒิสาร โดยจะเน้นภาพยนตร์ที่เป็นผู้อำนวยการสร้างและกำกับ ซึ่งรวมถึง ผลงานภาพยนตร์สารคดีขนาดสั้น บันทึกเหตุการณ์สำคัญในประเทศไทยที่ได้รับการรวบรวมโดยนายแท้ ประกาศวุฒิสาร

ภาพยนตร์ 16 มม. คือ ภาพยนตร์ที่ถ่ายทำ ด้วยฟิล์มภาพยนตร์ขนาด 16 มม. ซึ่งมีทั้งแบบเนกาตีฟ และแบบรีเวอร์ซัล ที่เมื่อล้างแล้วสามารถนำไปฉายได้ทันที โดยไม่ต้องมีการนำไปพิมพ์อีกครั้ง

ภาพยนตร์ไทยพากย์ คือ ภาพยนตร์ที่ถ่ายทำ โดยเป็นการบันทึกภาพแต่เพียงอย่างเดียว และอาศัยผู้พากย์ เพื่อทำการพากย์ ณ ที่ฉาย ซึ่งใช้ตั้งแต่ยุคภาพยนตร์เงียบประมาณปี พ.ศ. 2470 จนเป็นการพากย์เสียงภาษาไทยให้ภาพยนตร์เสียงจากต่างประเทศและภาพยนตร์ไทย ที่ไม่มีการบันทึกเสียงลงฟิล์ม ได้รับความนิยมในประเทศไทยเป็นอย่างมาก ในช่วงภาพยนตร์ไทยยุค 16 มม.

ภาพยนตร์ 35 มม. สี เสียงในฟิล์ม คือ ภาพยนตร์ที่ถ่ายทำด้วยฟิล์มภาพยนตร์ขนาด 35 มม. ซึ่งเป็นฟิล์มภาพยนตร์ที่สามารถบันทึกภาพที่ได้คุณภาพ ความคมชัด ที่ดีกว่าฟิล์มภาพยนตร์ขนาด 16 มม. ซึ่งจัดว่าเป็นระบบการถ่ายทำมาตรฐานที่ใช้อยู่ในทั่วโลก ประเทศไทยได้ใช้เป็นมาตรฐานของอุตสาหกรรมภาพยนตร์มาตั้งแต่ช่วงประมาณ พ.ศ. 2510 เป็นต้นมา เมื่อรัฐบาลให้กับสนับสนุนแก่ผู้สร้างภาพยนตร์ลักษณะดังกล่าว

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 6.1 ทราบถึงประวัติและผลงานด้านการสร้างภาพยนตร์ของนายแท้ ประกาศวุฒิสาร
- 6.2 ทราบและสามารถจัดการองค์ความรู้ของ นายแท้ ประกาศวุฒิสาร ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 6.3 สามารถเผยแพร่องค์ความรู้ของ นายแท้ ประกาศวุฒิสาร สู่สาธารณชนได้อย่างกว้างขวาง

บทที่ 2

ทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง "องค์ความรู้ศิลปินแห่งชาติ : นายแท้ ประกาศวุฒิสาร" ประกอบด้วย แนวความคิดในการศึกษา ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาและความสำคัญของภาพยนตร์ไทยยุค 16 มม.
2. แนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างภาพยนตร์กับประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์ภาพยนตร์
3. แนวคิดเกี่ยวกับภาพยนตร์ในฐานะศิลปะแขนงที่ 7 การสื่อสารเชิงอารมณ์และรูปแบบนิยม (Formalism)
4. แนวคิดเกี่ยวกับผู้กำกับภาพยนตร์ในฐานะประพันธ์กร (Auteurism)

1. ประวัติความเป็นมาและความสำคัญของภาพยนตร์ไทยยุค 16 มม.

1.1 การเกิดขึ้นของภาพยนตร์ไทยโดยสังเขป

หลังจากที่สองพี่น้องตระกูลลูมิแอร์ ได้ประสบความสำเร็จในการนำภาพยนตร์ขนาดสั้นออกฉายเป็นครั้งที่กรุงปารีส เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2438 ซึ่งถือว่าการจัดฉายภาพยนตร์โดยเก็บเงินจากผู้ชมเป็นครั้งแรก ต่อมาก็ได้ริเริ่มให้มีการนำภาพยนตร์ออกฉายไปตามซีกโลก ต่างๆ เพื่อเป็นการเผยแพร่ภาพยนตร์ พร้อมทั้งให้มีการถ่ายทำภาพยนตร์จากท้องถิ่นต่างๆ ในเวลาเดียวกัน เมืองสยามในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2411 ถึง 2453) ก็เป็นหนึ่งในทางเส้นทางการเผยแพร่ แต่อาจไม่มีบันทึกเป็นหลักฐานที่แน่ชัด ว่าเป็นการจัดฉายจากบริษัทลูมิแอร์โดยตรงหรือเป็นนักฉายภาพยนตร์เร่อิสระที่ซื้อภาพยนตร์และอุปกรณ์ของลูมิแอร์

การฉายภาพยนตร์ของลูมิแอร์ในเมืองไทย ปรากฏเป็นหลักฐานครั้งแรกในปี พ.ศ. 2440 โดยหนังสือพิมพ์บางกอกไทมส์ (Bangkok Times) ได้ลงพิมพ์ข้อความโฆษณาการฉายภาพยนตร์ขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2440 โดยมีนาย เอส. จี. มาร์คอฟสกี (S.G. Marchovsky) เป็นผู้ลงนามในฐานะผู้เป็นเจ้าของ การนำมาฉายครั้งนี้ประสบความสำเร็จอย่างมากในหมู่ชนชาวสยาม โดยมีคนไปร่วมชม ถึงกว่า 600 คน (จำเริญลักษณ์ ธนะวังน้อย, 2544: 8-10) การฉายในครั้งนี้ได้จัดขึ้นระหว่างวันที่ 10-12 มิถุนายน 2440 ณ โรงละครหม่อมเจ้าอลังการ

ในเวลาใกล้เคียงกัน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จประพาสประเทศต่างๆ ในทวีปยุโรป ถือว่าเป็นเหตุการณ์สำคัญเพราะทรงเป็นพระเจ้าแผ่นดินจากทวีปเอเชียพระองค์แรกที่ได้เสด็จเยือนยุโรป การเดินทางในครั้งนั้นก็ได้รับการบันทึกโดยช่างถ่ายภาพรุ่นแรกของโลก และถือได้ว่าเป็นการบันทึกเหตุการณ์ครั้งแรกที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทยลงบนฟิล์มภาพยนตร์ (โดม สุขวงศ์, 2533: 4)

หลังจากการจัดฉายครั้งแรก ก็ได้มีการจัดฉายอย่างต่อเนื่องจากภาพยนตร์เร่หลายคณะทั้งไทยและต่างประเทศ โดยฉายตามโรงละคร งานไหว้พระต่างๆ จนกระทั่งเมื่อมีคณะฉายภาพยนตร์เร่มาจากญี่ปุ่น และเล็งเห็นว่ายังไม่มีโรงหนังถาวร เมื่อปี พ.ศ. 2448 นายวาตานาเบะ (Tomoyori Watanabe) จึงได้สร้างโรงหนังถาวรแห่งแรกขึ้น ณ บริเวณเวียงหลังวัดชัยชนะสงคราม ถนนเจริญกรุง และเป็นที่เรียกติดปากของคนในยุคนั้นว่า “โรงหนังญี่ปุ่น” และหนังที่ฉายในโรงเรียกว่า “หนังญี่ปุ่น” (ธนาทิพ ฉัตรภูติ, 2547: 4) โดยเริ่มสร้างเป็นโรงกระโจมผ้าใบ ความสำเร็จของโรงภาพยนตร์แห่งแรกนี้ได้ส่งผลให้เกิดการแข่งขันจากกลุ่มคนต่างๆ เพิ่มขึ้น และมีการนำเข้าภาพยนตร์จากตะวันตกมากขึ้นไม่ว่าจะเป็นจากประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส อิตาลี และอเมริกา และเริ่มมีการเรียกภาพยนตร์เหล่านี้ว่า “หนังฝรั่ง” แทนที่ “หนังญี่ปุ่น” ที่เป็นชื่อเดิม ซึ่งถือได้ว่ากำเนินโรงภาพยนตร์ครั้งแรกนี้เป็นจุดกำเนิดของการพัฒนากิจการโรงฉายภาพยนตร์ขึ้นอย่างแท้จริง และมีส่วนในการผลักดันให้เกิดการพัฒนาในด้านต่างๆ ตามมา มีผู้เข้ามาลงทุนในกิจการที่เกี่ยวข้องกับภาพยนตร์มากขึ้นทั้งชาวไทยโดยเฉพาะกลุ่มเชื้อพระวงศ์ และชาติอื่นๆ ที่เล็งเห็นผลประโยชน์ในกิจการภาพยนตร์ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีน หรือชาวต่างประเทศจาก อิตาลี และสหรัฐอเมริกา เป็นต้น ได้ส่งผลให้การชมภาพยนตร์กลายเป็นกิจกรรมที่ได้รับความนิยมมาก จนกิจการละครและลิเกชบเซาหลง รวมทั้งการเล่นพื้นบ้านต่างๆ ก็เสื่อมความนิยมลงด้วย

จนกระทั่งเมื่อปี พ.ศ. 2465 ได้มีบริษัทยูนิเวอร์แซล นำคณะโดยนายเฮนรี เอ แมคเร (Henry A. Macrae) ผู้เป็นทั้งผู้อำนวยการสร้าง ผู้เขียนเรื่อง และผู้กำกับการแสดง ได้เข้ามาติดต่อขอถ่ายทำภาพยนตร์ในประเทศไทย ซึ่งภาพยนตร์เรื่องนี้มีชื่อว่า “นางสาวสุวรรณ” หรือชื่อภาษาอังกฤษว่า “The Gold of Siam” หรือ “Suvarna of Siam” การถ่ายทำในครั้งนี้ได้มีการประกาศคัดเลือกนักแสดงในหนังสือพิมพ์สยามราษฎร์อย่างเป็นทางการ และใช้นักแสดงเป็นคนไทยทั้งหมด (โดม สุขวงศ์, 2533: 12) นอกจากนี้ยังมีการใช้ทีมงานไทย ซึ่งหนึ่งในผู้ที่ได้เข้าร่วมในการทำงานก็คือ ขุนปฏิภาคพิมพ์ลิขิต (เปล่ง ไตรปิ่น) ที่ได้เรียนรู้กระบวนการทำภาพยนตร์จากทีมงานต่างประเทศ และจะเป็นผู้มีส่วนในการสร้างสรรค์ภาพยนตร์ไทย และถ่ายทอดวิชาความรู้ให้กับคนรุ่นใหม่ในเวลาต่อมา ภาพยนตร์เรื่องนี้ยังถือเป็นการบันทึกสถานที่สำคัญๆ ที่มีความสวยงามไว้หลายแห่งด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นวัดพระศรีรัตนศาสดาราม พระบรมมหาราชวัง รวมไปถึงบางปะอินและหัวหิน เป็นต้น

ภาพยนตร์เรื่อง “นางสาวสุวรรณ” มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความรักต่างฐานะ ที่ประสบกับอุปสรรค และในที่สุดก็สามารถฝ่าฟันกับอุปสรรคจนสามารถที่ครองรักกันได้ แนวเรื่องในลักษณะนี้ถือว่าเป็นแนวที่นิยมเขียนเป็นนวนิยายในขณะนั้น เพราะเป็นที่ชื่นชอบของคนดู จึงอาจจะกล่าวได้ว่าภาพยนตร์เรื่อง “นางสาวสุวรรณ” กลายเป็นภาพยนตร์ต้นแบบเรื่องแรกของภาพยนตร์แนวนี้ ที่จะได้รับการทำสืบเนื่องต่อมา (จำเริญลักษณ์ ธนะวังน้อย, 2544: 34)

นอกจากนั้นแล้วการสร้างภาพยนตร์ครั้งนี้ ยังเป็นการถือกำเนิดของการริเริ่มให้มีการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ (Censorship) ขึ้นในประเทศไทยด้วย เนื่องจากว่ามีเนื้อหาหลายตอนที่อาจนำความเสื่อมเสียมายังประเทศได้ เช่น ฉากที่จะมีการประหารชีวิตก็ได้ถูกตัดออก เพราะเกรงว่าคนต่างชาติอาจจะเข้าใจผิด คิดว่าไทยเป็นบ้านป่าเมืองเถื่อน (จำเริญลักษณ์ ธนะวังน้อย, 2544: 32)

หลังจากที่ภาพยนตร์เรื่อง “นางสาวสุวรรณ” ได้ออกฉายในฐานะที่เป็นภาพยนตร์ไทยเรื่องแรก ก็มีความต้องการของคนในสังคมที่จะเรียกร้องให้มีการถ่ายทำภาพยนตร์ออกมาอีก แต่เพราะการถ่ายทำภาพยนตร์เป็นงานที่ซับซ้อน และยังไม่มีความพร้อม กว่าจะมีการประกาศสร้างภาพยนตร์เรื่องแรกโดยคนไทยเอง ก็ล่วงจนถึง พ.ศ. 2469 ซึ่งอยู่ในรัชสมัยเริ่มต้นของรัชกาลที่ 7 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ภายใต้ชื่อ บริษัทถ่ายภาพยนตร์ไทย ประกอบด้วยอดีตข้าราชการหรือขุนนางนำโดย พันโท หลวงสารานุกรมประพันธ์ (ชาว ปาณินพยัคฆ์) แต่ยังไม่ทันได้ดำเนินการสร้าง ผู้สร้างอีกกลุ่มภายใต้ชื่อ “กรุงเทพฯภาพยนตร์บริษัท” นำโดย หลวงกลการเจนจิต (เกา วสุวัต) ก็ได้ประกาศรับสมัครนักแสดงในหนังสือแจกฟรีของสยามภาพยนตร์บริษัทในวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2470 การแข่งขันกันสร้างภาพยนตร์ไทยเรื่องแรกจึงเกิดขึ้น

“กรุงเทพฯภาพยนตร์บริษัท” ได้สร้างภาพยนตร์เรื่อง “โชคสองชั้น” จนเสร็จสิ้น แต่งเรื่องโดยหลวงบุญยमानพพานิช (อรุณ บุญยमानพ) กำกับการแสดงโดย หลวงอนรรักษ์รัถการ (เปล่ง สุขวิริยะ) และถ่ายภาพโดยหลวงกลการเจนจิต โดยนำออกฉายสู่สาธารณชนเมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม พ.ศ. 2470 ขณะที่อีกฝ่ายก็ได้ดำเนินการสร้าง ภาพยนตร์เรื่อง “ไม่คิดเลย” แต่งเรื่องโดย หลวงสุนทร อิศวราช โดยมี ขุนปฏิภาคพิมพ์ลิขิต อดีตหัวหน้าช่างถ่ายภาพยนตร์กองภาพยนตร์เผยแผ่ข่าว กรมรถไฟหลวง เป็นผู้ถ่ายภาพและกำกับการแสดง โดยนำออกฉายเป็นครั้งแรกเมื่อ 17 กันยายน พ.ศ. 2470 ซึ่งหลังจากที่ภาพยนตร์ทั้งสองเรื่องนำออกฉายโดยประสบความสำเร็จในหมู่มหาชน ก็ยังมีเรื่องอื่นๆ ในยุคภาพยนตร์เงียบนี้ผลิตตามมาอีก 14 เรื่องด้วยกัน โดยมีหลากหลายแนวแตกต่างกันออกไป (โดม สุขวงศ์, 2533: 18-20)

1.2 จากภาพยนตร์เงียบสู่ภาพยนตร์เสียงของไทย

ในขณะที่ปี พ.ศ. 2470 เป็นปีที่ภาพยนตร์ไทยเงียบเรื่องแรกออกฉาย ก็ถือเป็นปีที่ภาพยนตร์เสียงขนาดยาวเรื่องแรกได้กำเนิดขึ้นในประวัติศาสตร์ภาพยนตร์โลก โดยบริษัทวอร์เนอร์บราเดอร์ สหรัฐอเมริกา ได้ผลิตภาพยนตร์เรื่อง The Jazz Singer ออกมาและกลายเป็นการเปลี่ยนแปลงสำคัญที่กำลังก่อตัวขึ้นในวงการภาพยนตร์ประเทศต่างๆ โดยมีการเปลี่ยนแปลงทั้งเทคโนโลยีในการถ่ายทำ กระบวนการถ่ายทำ รวมไปถึงกระบวนการจัดฉายภาพยนตร์ โดยที่ประเทศไทยเองก็ค่อยๆ เข้าสู่กระบวนการเปลี่ยนแปลง โดยเริ่มมีการนำเครื่องฉายภาพยนตร์เสียงไปติดตั้งในโรงภาพยนตร์ ระหว่างปี พ.ศ. 2473 ถึง พ.ศ. 2475

ด้านการถ่ายทำนั้น ในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2472 บริษัทฟ็อกมูวี่โทนิวส์ ได้เข้ามาถ่ายทำภาพยนตร์บันทึกเสียงในฟิล์มเป็นครั้งแรก โดยมีพี่น้องวสุวัต ได้มีโอกาสในการเรียนรู้การทำงานครั้งนี้อย่างใกล้ชิด และสามารถดัดแปลงอุปกรณ์ถ่ายทำหนังเงียบเพื่อใช้สำหรับถ่ายทำหนังเสียงในฟิล์ม และได้ทำภาพยนตร์การละเล่นเบ็ดเตล็ด ออกฉายเผยแพร่เป็นครั้งแรกเมื่อ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2473 โดยใช้ชื่อว่า ภาพยนตร์เสียงศรีกรุง แทนที่กรุงเทพฯ ภาพยนตร์บริษัท โดยต่อมาก็ได้ผลิตภาพยนตร์ขนาดยาวเสียงในฟิล์มเรื่องแรกออกมา ชื่อเรื่องว่า “หลงทาง” แต่งเรื่องและกำกับการแสดงโดย ขุนวิจิตรมาตรา (สง่า กาญจนาคพันธุ์) เพื่อออกฉายในงานฉลองพระนคร 150 ปี เมื่อ 1 เมษายน พ.ศ. 2475 (โตม สุรวงศ์, 2539: 67-69) นอกจากนั้นยังได้มีโอกาสในการบันทึก เหตุการณ์คราวพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินีเสด็จกลับจากสหรัฐอเมริกา เมื่อปี พ.ศ. 2474 เอาไว้ด้วย โดยถือว่าเป็นการบันทึกพระราชกรณียกิจในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโดยคนไทยเป็นครั้งแรก (จำเริญลักษณ์ ธนะวังน้อย, 2544: 123)

การดำเนินกิจการของ ภาพยนตร์เสียงศรีกรุง ประสบความสำเร็จอย่างต่อเนื่องจนเริ่มลงทุนสร้างโรงถ่ายภาพยนตร์เสียงอย่างถาวรขึ้น ณ บริเวณทุ่งนา ชานพระนคร (บริเวณปากซอยอโศก ถนนสุขุมวิทปัจจุบัน) เมื่อปี พ.ศ. 2477 และมีบทบาทอย่างมากในการเป็นศูนย์กลางการผลิตภาพยนตร์เสียงของชาติ เพราะนอกเหนือจากผลิตภาพยนตร์บันทึกแล้ว ยังได้บันทึกเหตุการณ์สำคัญๆเอาไว้ อาทิ งานสมโภชพระนคร และเหตุการณ์ในวันเปลี่ยนแปลงการปกครอง 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 เป็นต้น และยังมีส่วนในการผลิตภาพยนตร์ที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลเพื่อเผยแพร่งานกิจการของกองทัพไทยและปลุกใจให้รักชาติ เรื่อง “เลือดทหารไทย” ในปีพ.ศ. 2478 รวมไปถึงภาพยนตร์ที่สร้างเพื่อปลอบใจประชาชนในยามที่น้ำท่วมใหญ่ โดยมี จอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นผู้สนับสนุน ในปี พ.ศ.2485 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายที่บริษัทภาพยนตร์เสียงศรีกรุงต้องยุติกิจการลง ซึ่งเป็นผลจากภาวะของสงคราม ไม่ว่าจะป็นภาวะขาดแคลนฟิล์มในการถ่ายทำภาพยนตร์ รวมถึงสารเคมีที่ใช้ในการล้างฟิล์ม รวมไปถึงอุทกภัยที่ทำให้โรงถ่ายเกิดความเสียหาย

ในเวลาใกล้เคียงกันกับที่ได้มีการก่อสร้างโรงถ่ายภาพยนตร์เสียงศรีกรุง ก็มีการก่อสร้างโรงถ่ายภาพยนตร์เสียงโดยคณะบุคคลอีกกลุ่มหนึ่ง ใช้ชื่อว่า บริษัทภาพยนตร์ไทย จำกัด หรือไทยฟิล์ม ซึ่งบริษัทนี้ดำเนินการโดย พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล นายพจน์ สารสิน หลวงสุขุมนัยประดิษฐ์ (นายประดิษฐ์ สุขุม) เป็นต้น และเริ่มผลิตภาพยนตร์เสียงออกฉายสู่สาธารณชนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2481 แต่ดำเนินการได้ไม่นาน ก็ประสบกับปัญหาด้านเงินทุน และต้องหยุดกิจการลง โดยในระหว่างนี้ นายปรีดี พนมยงค์ ผู้สำเร็จราชการแผ่นดินแทนพระองค์ในขณะนั้น ได้จัดสร้างภาพยนตร์ไทยพูดภาษาอังกฤษเรื่องแรกขึ้น โดยมีชื่อว่า “พระเจ้าช้างเผือก” ในนามของบริษัทปรีดีภาพยนตร์ เพื่อต้องการที่จะนำเสนอถึงความเป็นชาติที่รักความสงบ สันติ และนำออกฉายในกรุงเทพฯ สิงคโปร์ นิวยอร์ก เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2484 (โดม สุขวงศ์, 2533: 28-30) ซึ่งเป็นช่วงที่สงครามโลกครั้งที่สองเริ่มมีผลต่อคนในชาติ กล่าวคือญี่ปุ่นยกพลเข้าประเทศไทยในเดือนธันวาคม พ.ศ.2484 อีกนัยหนึ่งภาพยนตร์เรื่องนี้ก็เป็นการสะท้อนความคิดทางการเมืองที่ไม่เห็นด้วยกับลัทธิทหารฟาสซิสต์ในประเทศเยอรมันและญี่ปุ่น (สมชาติ บางแจ้ง: 2533, 14) ในภาวะที่ประเทศไทยกำลังประสบกับสงครามโลกครั้งที่สอง

1.3 ยุคทองของภาพยนตร์ 16 มม.

ด้วยภาวะขาดแคลนฟิล์มภาพยนตร์ 35 มม. เนื่องจากภาวะสงครามโลกครั้งที่สองตั้งแต่ปี พ.ศ. 2482 ผู้สร้างหลายรายเริ่มหันมาใช้ฟิล์มขนาด 16 มม. เริ่มมาตั้งแต่เรื่องแรกที่ใช้ในระบบพากย์ นั่นก็คือ ภาพยนตร์เรื่อง “เมืองทอง” ของนายเลื่อน พงษ์โสภณ ที่ออกฉายในปี 2480 ซึ่งภาพยนตร์ในระบบพากย์เป็นการพัฒนาอีกด้านหนึ่ง เมื่อเกิดภาพยนตร์เสียงในฟิล์มที่บุกเบิกโดยคณะของพี่น้องวสุวัต โดยอาศัยนักพากย์ให้เสียงพูดและเสียงประกอบอื่นๆขณะฉายในโรงภาพยนตร์ ซึ่งถือเป็นทางเลือกที่ช่วยทำให้การทำภาพยนตร์ในประเทศสามารถต่อสู้กับภาพยนตร์ต่างชาติได้ โดยเฉพาะในยุคที่ภาพยนตร์เสียงเริ่มเข้ามา เนื่องจากการถ่ายทำด้วยฟิล์ม 16 มม. ถือเป็นภาระลดต้นทุน และการถ่ายทำก็ง่ายกว่าการถ่ายทำภาพยนตร์เสียงในฟิล์มมาก จึงเป็นที่นิยมของคนทำ โดยเฉพาะผู้ที่ไม่มีเงินทุนสูงมากนัก

เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงในปีพ.ศ. 2488 ภาพยนตร์ขนาด 16 มม. เริ่มเข้าสู่ความนิยมในประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างมาก ซึ่งแม้ว่าก่อนสงครามโลกครั้งที่สองนั้นประชาชนส่วนมากยังไม่คุ้นเคยกับภาพยนตร์ 16 มม. เท่าไรนัก เนื่องด้วยเป็นเทคโนโลยีใหม่จากตะวันตก ผู้คนก็เริ่มคุ้นเคยมากขึ้น ส่วนหนึ่งก็จากการเผยแพร่ของสำนักข่าวสารอเมริกัน (USIS) ที่มักจะนำภาพยนตร์ข่าวสงครามขนาดสั้นมาฉายในช่วงสงคราม

กลุ่มผู้สร้างภาพยนตร์ระบบพากย์ ได้เป็นผู้นำในการผลิตภาพยนตร์ขนาด 16 มม. ในภาวะที่ประเทศไทยอยู่ในภาวะฟื้นตัวจากสงคราม จนเมื่อกระทั่งได้มีภาพยนตร์ 16 มม. สีธรรมชาติ เรื่อง

“สุภาพบุรุษเสื้อไทย” ออกฉายเมื่อปี พ.ศ. 2492 และประสบความสำเร็จอย่างมาก เป็นภาพยนตร์ของปรเมรุภาพยนตร์ โดยมี สำเนา เศรษฐบุตร เป็นผู้อำนวยการสร้าง ถ่ายภาพและกำกับการแสดงโดย ม.จ. ศุภวรรรณดิศ ดิศกุล และนายแท้ ประกาศวุฒิสาร โดยทำรายได้สูงสุดเป็นประวัติการณ์ในขณะนั้น และทำให้วงการภาพยนตร์ไทยที่เข้าสู่ภาวะตกต่ำได้กลับมามีชีวิตอีกครั้ง และได้ส่งผลให้ผู้ผลิตจำนวนมากได้หันมาผลิตภาพยนตร์ขนาด 16 มม. กันมากขึ้น โดยเห็นได้ชัดจากจำนวนภาพยนตร์ที่ออกฉายในปี พ.ศ. 2493 ว่าได้เพิ่มขึ้นถึงห้าเท่าตัว และทำให้จำนวนภาพยนตร์ไทยที่ผลิตหลังจากนั้นมาอยู่ที่ตัวเลขระหว่าง 50-60 เรื่อง เป็นเวลาหลายสิบปี (โดม สุขวงศ์, 2533: 37)

ผู้สร้างภาพยนตร์ในยุคนี้ที่เกิดขึ้น มักจะเป็นกลุ่มทำงานเล็กๆ ที่เกิดจากการรวมตัวของคนใกล้ตัวและญาติพี่น้อง โดยมีชื่อบริษัทที่ผลิตภาพยนตร์ในยุคนั้นออกมาคือ ปรเมรุภาพยนตร์ ภาพยนตร์พานิช บางกอกฟิล์มหรือกรุงเทพภาพยนตร์ สนั่นศิลป์ภาพยนตร์ สถาพรภาพยนตร์ ละโว้ภาพยนตร์ อศิวินภาพยนตร์ เป็นต้น รวมไปถึงหน่วยงานของรัฐและรัฐวิสาหกิจด้วย (โดม สุขวงศ์, 2533: 38) ที่มักจะมีการผลิตและจัดฉายภาพยนตร์ ส่วนหนึ่งก็เพื่อเผยแพร่ภาพยนตร์ชวนเชื่อของรัฐบาล

ภาพยนตร์ที่โดดเด่นในยุคนี้ที่ถูกสร้างโดยแต่ละบริษัทอาทิ เช่น เรื่อง “พันท้ายนรสิงห์” (2493) ของพระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล โดยอศิวินภาพยนตร์ กำกับการแสดงโดย “มารุต” ถ่ายภาพโดย รัตน์ เปสตันยี เรื่อง “นิทรา-สายัณห์”(2493) ของ บริษัทบูรพาศิลป์ภาพยนตร์ เรื่อง “วนิดา” (2498) ของละโว้ภาพยนตร์

การได้รับความสนใจจากผู้สร้างจำนวนมากในการผลิตภาพยนตร์ขนาด 16 มม. ในยุคนี้ และหลายเรื่องประสบความสำเร็จเรื่องรายได้ ไม่ต่างจากภาพยนตร์ต่างชาติที่เข้ามาฉาย ถือว่าเป็นจุดสำคัญอีกจุดหนึ่งในประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ ที่ทำให้ภาพยนตร์ไทยมีการเติบโต และเข้าถึงผู้คนจำนวนมากได้ เมื่อภาพยนตร์ 16 มม. ได้กลายเป็นหนึ่งในเครื่องมือยุคที่ทุนนิยมได้เริ่มเข้ามามีอิทธิพล แม้กระทั่งธุรกิจภาพยนตร์ ผู้ผลิตสินค้า ได้จัดรถยนต์ฉายหนังเคลื่อนที่ นำภาพยนตร์ขนาด 16 มม. และสินค้าของตนไปจัดฉายหนังกลางแปลงสลับกับการโฆษณาและขายสินค้า ผู้ที่บุกเบิกมักจะเป็นธุรกิจยารักษาโรค จึงมีชื่อเรียกการฉายหนังในลักษณะนี้ว่า “หนังขายยา” (โดม สุขวงศ์ และ สวัสดิ์ สุวรรณภักษ์, 2545: 12) นอกจากนั้นก่อให้เกิดกิจการ “หนังล้อมผ้า” โดยมีการตั้งจอกลางแปลงฉาย โดยมีการล้อมรั้วชั่วคราวโดยใช้ผ้ามาล้อมทำเป็นสถานที่ฉายและเพื่อเก็บค่าเข้าชม

แต่ในขณะที่ภาพยนตร์ 16 มม. กำลังได้รับความนิยมอย่างมากและกลายเป็นมาตรฐานของการผลิตภาพยนตร์ไทยในสมัยนั้นโดยเฉพาะระหว่างปี พ.ศ. 2490 ถึง พ.ศ. 2513 รัตน์ เปสตันยีได้ตั้งบริษัท หนุमानภาพยนตร์ และสร้างโรงถ่ายภาพยนตร์เสียงขึ้น ณ ถนนวิฑู โดยมีความตั้งใจที่จะผลิตภาพยนตร์ 35 มม. เสียงในฟิล์ม เพื่อบุกเบิกพัฒนาภาพยนตร์ไทยให้ก้าวหน้า ภาพยนตร์เรื่อง

“สันติ-วิวัฒนา” โดยเป็นภาพยนตร์ที่กำกับโดย “มารุต” ได้ถูกสร้างขึ้นเป็นเรื่องแรกในปีพ.ศ. 2496 และคว่ำรางวัล 3 รางวัล คือถ่ายภาพยนตร์ยอดเยี่ยม โดย รัตน์ เปสตันยี กำกับฝ่ายศิลป์ยอดเยี่ยม โดย อุไร ศิริสมบัติ และรางวัลเผยแพร่วัฒนธรรมดีเด่นจากการประกวดภาพยนตร์อาเซียน ณ กรุงโตเกียว เมื่อ พฤษภาคม พ.ศ. 2497 นอกจากนี้ รัตน์ เปสตันยี ได้ทำภาพยนตร์ต่อมาอีกหลายเรื่อง ไม่ว่าจะเป็น “ข้าวฟ้า-ดินสลาย” “โรงแรมนรก” และ “แพรดำ” เป็นต้น ท่ามกลางความสำเร็จของภาพยนตร์ 16 มม. รัตน์ เปสตันยี ถือได้ว่าเป็นอีกบุคคลสำคัญที่ทำให้ภาพยนตร์ไทยเป็นที่รู้จักกันในนานาชาติและถือเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญในการทำให้รัฐบาลหันมาเห็นความสำคัญของภาพยนตร์

ในช่วงเวลาระหว่างพ.ศ. 2491 ถึง พ.ศ. 2500 หรือระหว่างที่จอมพล ป.พิบูลสงครามเป็นรัฐบาล ได้มีความพยายามที่จะจัดตั้งเมืองภาพยนตร์แบบฮอลลีวูดขึ้น หลังจากที่ภาพยนตร์ไทยได้รับรางวัลจากการประกวดนานาชาติเป็นครั้งแรก โดยจะจัดสร้างขึ้นที่บางแสน เพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย โดยรวมผู้สร้างที่ได้มาตรฐาน ไม่ว่าจะเป็น ภาพยนตร์ศรีเสียงกรุง ไทยฟิล์ม ภาพยนตร์ทหารอากาศ หนุมนภาพยนตร์ เพื่อเข้าร่วมเป็นหุ้นส่วน แต่เกิดการรัฐประหารโดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ โครงการจึงล้มเลิกไปในปี พ.ศ. 2500

ต่อมาในยุครัฐบาลของนายถนอม สฤษดิ์-ถนอม ระหว่าง พ.ศ. 2500 จนถึง พ.ศ. 2516 ถือได้ว่าเป็นยุคที่กิจการภาพยนตร์เฟื่องฟู ทั้งกิจการสร้างภาพยนตร์โดยเฉพาะภาพยนตร์ 16 มม. และโรงภาพยนตร์ โดยมีจำนวนโรงเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก อยู่ระหว่าง 100-150 โรง เฉพาะในกรุงเทพ และประมาณ 700 โรง ในต่างจังหวัด และมีภาพยนตร์ไทยผลิตอยู่ระหว่าง 60-80 เรื่องต่อปี (โดม สุขวงศ์ และสวัสดิ์ สุวรรณภักษ์, 2545: 13) ซึ่งถือเป็นการจัดจำหน่ายภาพยนตร์ไปยังท้องถิ่นในยุคแรก เนื่องจากเป็นช่วงที่ประเทศไทยได้รับการช่วยเหลือจากรัฐบาลสหรัฐอเมริกาอย่างเต็มที่ เนื่องจากเป็นช่วงที่ประเทศอเมริกาซึ่งความช่วยเหลือในครั้งนี้ก็มีส่วนผลักดันให้เศรษฐกิจขยายตัวอย่างรวดเร็ว มีการพัฒนาทางด้านระบบสาธารณูปโภค รวมไปถึงถนนหนทางที่สร้างขึ้น ก็มีส่วนช่วยให้การพัฒนาของวงการภาพยนตร์ขยายตัวไปยังส่วนภูมิภาคมากขึ้น นอกจากนี้รัฐบาลภายใต้การช่วยเหลือของอเมริกายังมีความพยายามที่จะเปลี่ยนเศรษฐกิจของประเทศ จากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม และถือเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญของการก้าวเข้าสู่ยุคทุนนิยมของประเทศไทยอย่างเต็มตัว

1.4 สูตรสำเร็จของภาพยนตร์ 16 มม.

ภาพยนตร์ที่ผลิตขึ้นในช่วงนี้ส่วนใหญ่ก็จะเป็นภาพยนตร์ 16 มม. ซึ่งจากการสังมประสพการณ์ ได้ก่อให้เกิดสูตรสำเร็จในหลายๆด้าน รวมไปถึงการก่อให้เกิดระบบการจัดจำหน่ายขึ้นอย่างชัดเจน ระบบการจัดจำหน่ายนี้ คือการจัดจำหน่ายออกเป็นสายตามภูมิภาค คือสายเหนือ สายอีสาน สายใต้ และสายแปดจังหวัดรอบพระนคร และเกิดการแข่งขันกันในการ

ประชาสัมพันธ์อย่างเป็นทางการ ไม่ว่าจะเป็นการโฆษณาทางวิทยุ โทรทัศน์ นิตยสาร หนังสือพิมพ์ มีการติดตั้งป้ายขนาดใหญ่หน้าโรงพยาบาลนครและริมถนน การทำข่าวอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ต้นการถ่ายทำ จนกระทั่งนำฉายในโรงพยาบาลนคร (โดม สุขวงศ์, 2533: 41)

สูตรสำเร็จในเรื่องของการถ่ายทำและแนวเรื่อง จะถูกกำหนดให้ต้องมีเรื่องราวที่ก่อให้เกิดอารมณ์ที่หลากหลาย ทั้งเศร้า ตื่นเต้น รัก ตลก ต่อสู้ โป้ ฯลฯ รวมอยู่ในเรื่องเดียวกัน และมักจะต้องจบอย่างมีความสุขอยู่เสมอ ภาพยนตร์เรื่องใดประสบความสำเร็จก็มีการทำตามกันมา จนกลายเป็นสูตรสำเร็จ โดยมักจะเลือกบทประพันธ์ที่เป็นที่นิยมอย่างกว้างขวาง หรือเป็นงานวรรณกรรมที่เรียกว่า นวนิยาย ซึ่งนวนิยายในเมืองไทยจะได้รับอิทธิพลมาจากวรรณกรรมตะวันตก โดยเริ่มต้นมาจากการแปลนวนิยายตะวันตก จนกระทั่งเป็นการเลียนแบบโครงเรื่อง และจินตนาการเอง เป็นลำดับ โดยเฉพาะในช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2468 ถึง พ.ศ. 2477) ที่งานวรรณกรรมในแนวนี้หรือแนวที่เรียกว่าแนวประโลมโลก ได้รับความนิยมนมาก ซึ่งเนื้อหาในยุคนั้น มักจะเป็นเนื้อหาที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับความรักเป็นพื้นฐาน และมีทั้งอารมณ์รัก โศก ตลก ผสมผสานกัน และก็เป็นแนวที่ได้รับความนิยมต่อเนื่องมา

ต่อมาโดยเฉพาะในยุคสมัยของจอมพล ป.พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2481 ถึง พ.ศ. 2487 และ พ.ศ. 2491 ถึง พ.ศ. 2500) ที่มีนโยบายในการควบคุมงานเขียนทุกชนิด และมีกฎเกณฑ์ในการใช้สรรพนามเรียก คุณ ท่าน ฉัน เธอ รวมไปถึงการให้ใช้คำไทยไม่ใช้คำบาลีสันสกฤต และยุครัฐบาลของนายภย ฤทธิ-ถนอม โดยเฉพาะในช่วง พ.ศ. 2501 ถึง พ.ศ. 2510 ที่ถือได้ว่าเป็นปีแห่งความมืดมนทางปัญญา มีการปิดกั้นทางความคิด โดยเฉพาะแนวความคิดที่รัฐบาลถือว่าเป็นปฏิปักษ์กับรัฐบาล หรือเป็นแนวคิดที่มีแนวโน้มสนับสนุนแนวความคิดคอมมิวนิสต์ ทำให้การเขียนวรรณกรรมในยุคนี้นี้จึงไม่สามารถที่จะเขียนในแนวทางที่เป็นการสะท้อนสังคมได้เต็มที่นัก จะมีแต่ก็เพียงนักเขียนบางกลุ่ม อาทิเช่น เสนีย์ เสาวพงศ์ ศรีบูรพา (กุหลาบ สายประดิษฐ์) เป็นต้น ที่ต้องต่อสู้กับการควบคุมของรัฐบาล นักเขียนส่วนใหญ่จึงมักจะต้องเขียนในแนวประโลมโลก ประกอบกับในช่วงหลังสงครามมหาเอเชียบูรพา (พ.ศ. 2484 ถึง พ.ศ. 2488) เป็นช่วงที่ผู้คนต้องการงานวรรณกรรมที่ช่วงให้หลักหนีจากสภาพความเป็นจริงหลังสงคราม งานวรรณกรรมแนวประโลมโลกจึงกลายเป็นแนวที่ได้รับความนิยมในหมู่ผู้อ่าน จนกระทั่งปี พ.ศ. 2511 ที่ถือได้ว่าเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง โดยกลุ่มนักศึกษาและคนรุ่นใหม่ได้หันมาสนใจงานเขียนเพื่อปัญญาและนำกลับมาตีพิมพ์ใหม่ เช่นงานของศรีบูรพา เสนีย์ เสาวพงษ์ และจิตร ภูมิศักดิ์ และกลายเป็นแรงบันดาลใจให้กับกลุ่มคนรุ่นใหม่ จนนำไปสู่เหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในงานวรรณกรรมที่เด่นชัดขึ้นในแนวทางของวรรณกรรมสะท้อนสังคม (รินฤทัย สัจจพันธุ์, 2540: 53-55)

ในช่วงที่ภาพยนตร์ 16 มม. กำลังเฟื่องฟู จึงถือว่าทางเลือกจากงานวรรณกรรมไม่มากนัก และมีลักษณะที่ใกล้เคียงกัน คือเป็นแนวประโลมโลก มีเรื่องความรักระหว่างหนุ่มสาวเป็นพื้นฐาน มี

หลากหลายอารมณ์ แล้วแต่ว่าเป็นประเภทใดก็จะเน้นอารมณ์นั้นๆ เช่นแนวชีวิต (drama) แนวอาชญากรรม (crime) และแนวตลก (comedy) เป็นต้น ซึ่งเรื่องราวในวรรณกรรมส่วนมาก ดังที่ สุชาติ สวัสดิ์ศรี (2519: บทกล่าวนำ, อ้างถึงใน รัตนฤทัย สัจจพันธ์, 2540: 16) ได้กล่าวถึงวรรณกรรมในช่วง พ.ศ. 2500 ว่ามักจะมี “การใช้ตัวเอกในทัศนะแบบคนชั้นกลางที่ต้องการรักษาสถานะเดิมในสังคมของตนไว้ หรือให้เนื้อเรื่องเอาใจคน ประเภทที่สงบเสงี่ยมเจียมตัว ลักษณะของตัวเอกเพียงแต่เปลี่ยนจากบรรดาศักดิ์แบบเก่า คือ คุณพระ คุณหลวง (ตามแนวของดอกไม้สด ดวงดาว ก.สุรางคนางค์) มาเป็น ดร.หนุ่มที่เพิ่งกลับจากนอก (ตามแนวนิตยสาร ศรีสัปดาห์ บางกอก สกุลไทย) การดำเนินเรื่องและกลวิธีในการแต่งส่วนมากมักลอกเลียนและมักใช้แบบเดียวกันหมด กล่าวคือ นักเขียนสามารถรู้เรื่องราวภายในจิตใจของตัวละครได้หมด และตัดสินใจแทนให้ได้ไม่ว่าจะดีหรือเลวปานใดก็ตาม ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้ว ลักษณะดังกล่าวนี้หาใช้ลักษณะแท้จริงของชีวิตมนุษย์ที่พบอยู่ทุกเมื่อเชื่อวันไม่”

นอกจากงานวรรณกรรมที่เป็นหนึ่งในสูตรสำเร็จแล้ว การนำเสนอของภาพยนตร์ที่ไม่ได้เน้นในเรื่องของความสมจริง เรื่องราวที่นำเสนอ และลักษณะตัวละคร ก็มีส่วนต่อการทำให้ภาพยนตร์ 16 มม. เป็นที่นิยม ซึ่งลักษณะที่กล่าวมามีลักษณะที่ใกล้เคียงกันการแสดงของไทยอย่าง โชน ละครนอก ละครใน โดยเฉพาะลิเกที่ถือว่าการแสดงที่ได้รับความนิยม ก็ล้วนแล้วแต่เป็นลักษณะการแสดงที่ไม่เน้นความสมจริง หรือมีลักษณะที่เรียกได้ว่า “ละครที่เป็นละคร” หรือเป็นการเลียนแบบชีวิตจริงจนสมจริง (ปรีดิลักษณ์ กลิ่นช้าง, 2550: 113) ซึ่งคนดูมีความคุ้นเคยอยู่แล้ว ภาพยนตร์ไทยในยุคนี้ที่เข้าถึงผู้คนในวงกว้างส่วนใหญ่ได้ จึงมีลักษณะที่ไม่ต่างจากลิเก ที่ไม่เน้นความสมจริงในการนำเสนอ และอิทธิพลอื่นๆจากลิเก และงานมหรสพอื่นๆของไทยที่เห็นได้ในภาพยนตร์ไทย ยังมีลักษณะของ “เรื่อง” ที่มักจะต้องจบลงด้วยธรรมชาติหรือธรรมเสมอ ตัวละครที่เป็นฝ่ายธรรมก็มักจะต้องได้บทเรียน และพระเอก นางเอก ก็จะได้รับผลตอบแทน ซึ่งลักษณะเช่นนี้พบเห็นได้ในงานมหรสพของไทยไม่เพียงแต่ลิเกเท่านั้น ถึงแม้โลกจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร แต่โลกภายใน “เรื่อง” ก็ยังคงเดิม นอกจากนั้น “เรื่อง” ก็ไม่ได้มีความสลับซับซ้อน สามารถที่จะเห็นเส้นทางการดำเนินเรื่องได้ชัดเจน คนดูไม่ได้ใส่ใจในความน่าสนใจในเรื่องเท่าใดนัก เช่นเดียวกับกับในลิเก หรือละคร ในสมัยนั้นที่มักจะใช้เรื่องราวที่เป็นที่รู้จักกันดี ไม่ว่าจะเป็นจากวรรณคดีไทย หรือนิทานจักรๆวงๆที่เป็นเรื่องราวของกษัตริย์ต้องต่อสู้ผจญภัยและสามารถปราบเหล่าศัตรูได้สำเร็จ

นอกจากนั้นยังมีเรื่องของ “ลักษณะตัวละคร” ที่ตัวละครมักจะแบ่งเป็นสองกลุ่มอย่างชัดเจน คือฝ่ายธรรมะ หรือตัวละครฝ่ายดี ที่เป็นตัวแทนของความดีงาม ซึ่งก็คือ พระเอก นางเอก ของเรื่อง และฝ่ายอธรรม หรือตัวละครฝ่ายผู้ร้าย ฝ่ายโจร ที่เป็นตัวแทนของความชั่วร้าย และมักจะมีการแบ่งย่อยตัวละครออกเป็น 4 ประเภท นั่นก็คือ

1. ตัวพระ แสดงโดยผู้ชาย สามารถแบ่งออกได้ 3 บทบาท นั่นก็คือ พระเอก พระรอง และพ่อ ซึ่งจะอยู่ฝ่ายธรรมะ

2. ตัวนาง แสดงโดยผู้หญิง สามารถแบ่งออกได้ 3 บทบาท นั่นก็คือ นางเอก นางรอง และแม่ ซึ่งจะอยู่ฝ่ายธรรมะ
 3. ตัวโกง หรือตัวฝ่ายอธรรม
 4. ตัวตลก สามารถมีได้ทั้งสองฝ่ายทั้งฝ่ายธรรมะและอธรรม
- (Patsorn Sungsi, 2004: 52)

เมื่อมีการแบ่งบทบาทที่ชัดเจน ตัวละครแต่ละประเภทมักจะเห็นพัฒนาการเท่าไรนัก เพราะยังคงต้องรักษาความเป็นตัวแทนของฝ่ายธรรมะ และฝ่ายอธรรมให้เห็นอย่างเด่นชัด ซึ่งตัวละครในลักษณะนี้ อาจจะเรียกได้ว่ามีลักษณะ “แบน” หรือมีเพียงด้านเดียว ไม่ได้มีความเป็นมนุษย์อย่างแท้จริง แต่เป็นเพียงการสวมบทบาทความเป็นมนุษย์ที่เราสามารถแบ่งแยกออกจากความเป็นจริงได้ เรื่องของความสมจริงของการแสดงหรือการแสดงออกทางรูปลักษณ์ก็ไม่จำเป็นต้องมีความสมจริง นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2538: 88-89) ได้กล่าวถึง “ความจริงทางจิต” หรือความจริงระดับปรมาตม์ ที่เมื่อตัวละครเป็นตัวแทนของความดี คนดูสามารถรู้ถึงสภาพจิตได้ผ่านทางรูปร่าง ในภาพยนตร์เราจึงสามารถที่เห็นตัวละครแต่งกายหรือมีการแสดงออกที่ไม่สมจริงตามบทบาท อาทิเช่น เราอาจจะเห็นนางเอกแต่งกายและตกแต่งทรงผมอย่างสวยงามท่ามกลางฉากท้องนา โดยที่ไม่ได้ขัดต่อความรู้สึกหรือการรับรู้ของคนดู เพราะเป็นการเตือนให้คนดูสำนึกถึงความเป็นจริงในอีกระดับได้ ซึ่งในลักษณะเช่นนี้ก็ยังคงถูกสืบทอดมาและพบเห็นได้บ้างในภาพยนตร์ไทยในปัจจุบัน และในละครโทรทัศน์ แต่ในบริบทปัจจุบันที่อิทธิพลจากสื่อต่างชาติและรสนิยมของผู้ชมเปลี่ยนไป ภาพยนตร์ไทยในแบบเดิมที่ไม่ให้ความสำคัญกับความสมจริงก็ถูกตั้งคำถามจากผู้ชมบางกลุ่มในปัจจุบัน

สูตรสำเร็จที่สำคัญอีกอย่างของภาพยนตร์ยุค 16 มม. ก็คือการเลือกเรื่องที่น่าสนใจที่จะเป็นนวนิยายหรือละครวิทยุที่ได้รับความนิยมอยู่แล้ว หรือนางานวรรณกรรมในอดีตที่เป็นที่รู้จักมาทำเป็นภาพยนตร์ เพราะฉะนั้นการติดตามเรื่องจึงไม่ใช่เรื่องจำเป็น เพราะคนดูมักจะทราบเป็นอย่างดี และความน่าสนใจของเรื่องไม่ใช่ปัจจัยหลักในการเลือกชมภาพยนตร์ แต่ให้ความสำคัญกับดารามากกว่า ซึ่งพฤติกรรมการเลือกชมภาพยนตร์โดยสนใจตัวนักแสดงเป็นหลักเช่นนี้ นำไปสู่ระบบสำคัญประการหนึ่งที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่ พ.ศ.2504 จนถึง พ.ศ.2513 นั่นก็คือระบบผูกขาดนักแสดงคู่พระคู่นาง โดยเฉพาะ มิตร ชัยบัญชา และเพชรา เขาวราษฏร์ ซึ่งได้รับความนิยมจากประชาชนเป็นอย่างมาก ทำให้มีภาพยนตร์ที่นำแสดงโดยทั้งคู่ออกมาเป็นจำนวนมาก อาจจะมากถึง 30-40 เรื่องต่อปี ในจำนวนภาพยนตร์ 265 เรื่องของมิตร ชัยบัญชา เขาได้แสดงคู่กันกับเพชรา เขาวราษฏร์ ถึง 165 เรื่อง ดารากลายเป็นแม่เหล็กสำคัญให้กับภาพยนตร์ โดยเฉพาะตัวแสดงนำชายที่ได้รับความนิยมมากกว่าตัวแสดงนำหญิง โดยเฉพาะดาราย่างมิตร ชัยบัญชา ที่กลายเป็นสัญลักษณ์สำคัญของภาพยนตร์ในยุคภาพยนตร์ 16 มม. เขามีผลงานกว่า 300 เรื่องในช่วงเวลาสิบกว่าปี นั้นย่อมแสดงให้เห็นว่ามีการผลิตภาพยนตร์ออกมาเป็นจำนวนมากในยุคนี้ และสะท้อนถึงความนิยมที่มีต่อนักแสดงคนหนึ่ง จนกระทั่งมิตร ชัยบัญชา เสียชีวิตจากอุบัติเหตุตกจากเฮลิคอปเตอร์ขณะเข้าฉากแสดงใน

ภาพยนตร์ 16 มม. เรื่อง “อินทรีทอง” เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ. 2513 การเสียชีวิตของเขาเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ทำให้ยุคทองของภาพยนตร์ 16 มม.ต้องจบสิ้นลง และเป็นการสิ้นสุดของการจับคู่พระ-นางในการแสดง เพราะไม่สามารถจะหาใครมาแทนที่ความเป็นมิตร-เพชราได้ในยุคต่อมา

สำหรับคู่พระ-นางอื่นๆ ในยุคนี้ นอกเหนือจาก มิตร-เพชรา ก็ได้แก่ ลือชัย นฤนาท อุดลย์ ดุลยรัตน์ ชนะ ศรีอุบล สมบัติ เมทะนี วิไลวรรณ วัฒนพานิช อมรา อัศวนนท์ พิสมัย วิไลศักดิ์ รัตนาภรณ์ อินทรกำแหง ส่วนผู้สร้างภาพยนตร์ไทยในยุคนี้ ก็เช่น ไทยไตรมิตรภาพยนตร์ กัญญามาลย์-ภาพยนตร์ไทย กมลศิลป์ภาพยนตร์ มารุตฟิล์ม เป็นต้น

นอกเหนือจากเรื่องของ ดารา ที่เป็นแม่เหล็กสำคัญทำให้ภาพยนตร์ 16 มม. ประสบความสำเร็จ นักพากย์ก็ถือเป็นอีกสูตรสำคัญ ที่ช่วยให้หนังประสบความสำเร็จได้ นักพากย์ที่คนส่วนใหญ่รู้จัก ได้แก่ รุจิรา-มารศรี พันคำ (พร้อมสิน สีบุญเรือง) เสน่ห์ โกมารชุน จูรี โอศิริ สีเทา สมพงษ์ วงศ์รักไทย ฯลฯ บุคคลเหล่านี้จะเป็นผู้ให้เสียงตัวละคร ตลอดจนทำเสียงประกอบในภาพยนตร์ และในระหว่างการพากย์สด อาจจะมีการพากย์นอกบทโดยอาจเป็นการเสียดสี หรือสร้างมุขตลก เพื่อสร้างความสนุกสนานให้แก่คนดู จนอาจกล่าวได้ว่าภาพยนตร์จะสนุกหรือไม่สนุกก็ขึ้นอยู่กับนักพากย์ด้วยเช่นกัน ซึ่งในภายหลังเมื่อภาพยนตร์มีจำนวนมากขึ้น การพากย์สดก็อาจจะจัดแค่เพียงไม่กี่รอบแรก และการบันทึกบทพากย์เหล่านั้นลงในเทปบันทึกเสียง แล้ว เปิดเทปไปพร้อม ๆ กับการฉายภาพยนตร์แทน จนเปลี่ยนไปเป็นจ้างนักพากย์มาทำการพากย์ในห้องอัดเสียงแทน และเพิ่มพิมพ์เส้นเสียงเหล่านั้นให้ตรงกับภาพที่ปรากฏ เมื่อเปลี่ยนเป็นการถ่ายทำโดยฟิล์มภาพยนตร์ 35 มม. (วิมลรัตน์ อรุณโรจน์สุริยะ, 2004)

ด้วยปัจจัยต่างๆดังที่กล่าวมา ได้พัฒนากลายเป็นสูตรสำเร็จ เมื่อภาพยนตร์เรื่องใดประสบความสำเร็จก็จะมีการทำตามๆกันมา ซึ่งสูตรสำเร็จในภาพยนตร์ 16 มม. นี้ โดยเฉพาะในเรื่องของการดำเนินเรื่อง ลักษณะตัวละคร การสร้างอารมณ์ที่หลากหลาย ได้กลายเป็นลักษณะสำคัญของภาพยนตร์ไทย ที่คล้ายคลึงกับลิเก และมหรสพอื่นๆที่ได้รับความนิยมในช่วงรัตนโกสินทร์ ไม่ว่าจะเป็นลำตัด หนังตะลุง ละครร้อง เป็นต้น มหรสพเหล่านี้ ณ เวลาที่ภาพยนตร์เข้ามายังประเทศไทยได้เข้าถึงผู้คนโดยไม่จำกัดที่ชนชั้นสูงจนแก่เช่นการแสดงบางประเภท นอกจากนั้นมหรสพของไทย ที่มีจะไม่แบ่งแยกระหว่างการแสดงกับคนดู ให้คนดูเป็นส่วนหนึ่งของการแสดง ดังที่ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2538: 83-85) กล่าวถึงความแตกต่างของความเข้าใจของคำว่า “เวที” ระหว่างตะวันตกและไทย ที่ของไทยจะรวมทั้งหมดที่ปรากฏอยู่กับตาผู้แสดงและผู้ดู ผู้แสดงและผู้ดูไม่ได้ถูกตัดขาดจากกันแต่สื่อสารกันอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นสิ่งที่ปรากฏอยู่ในจอภาพยนตร์ไทยก็ไม่ได้มีความพยายามที่จะตัดขาดออกจากคนดู โดยให้ผู้แสดงสื่อสารกับคนดูด้วยวิธีต่างๆ เช่นการส่งสอนศีลธรรมให้กับคนดูโดยตรง โดยที่อาจจะไม่ได้เกี่ยวข้องกับดำเนินเรื่องโดยตรง

นอกจากนั้นภาพยนตร์ไทยยุค 16 มม. ที่ใช้การพากย์เป็นส่วนสำคัญในการเล่าเรื่อง ก็เป็นตัวเชื่อมอย่างดีระหว่างสิ่งที่อยู่ในจอและอยู่นอกจอ ซึ่งทำให้อรรถรสการชมภาพยนตร์ไม่แตกต่างจากมรสพอื่นๆ เมื่อผู้พากย์สามารถที่จะดัดแปลงให้เข้ากับสถานการณ์และกลุ่มผู้ชม หรือแม้แต่การนำเอาภาพยนตร์ไปฉายผ่าน “หนังขายยา” หรือ “หนังล้อมผ้า” ก็เป็นการทำให้การชมภาพยนตร์เป็นส่วนหนึ่งของคนดู ไม่ได้ถูกตัดขาดเหมือนการชมภาพยนตร์ในโรงภาพยนตร์ที่ภายในความมืดผู้ชมถูกตัดขาดจากการแสดงและเป็นเพียงผู้เฝ้าดู เมื่อภาพยนตร์ที่นำไปเสนอในหัวเมืองต่างๆ มีลักษณะที่คล้ายคลึงกับมรสพอื่นดังที่กล่าวนี้ ก็เป็นเรื่องไม่ยากที่จะทำให้ภาพยนตร์ 16 มม. ไม่เป็น “ของใหม่” หรือสิ่งแปลกปลอมในสังคมไทยที่ผู้ชมไทยต้องปรับตัว และทำให้ภาพยนตร์กลายเป็นที่นิยมขึ้นมาแทนที่การแสดงลิเกและมรสพอื่นๆ ที่ค่อยๆ เสื่อมความนิยมลงในภาวะการณ์ที่สังคมไทยต้องการหาสิ่งบันเทิงมาเยียวยาจิตใจหลังจากสงครามมหาบูรพาเอเซียและเหตุการณ์ทางการเมืองที่อยู่ท่ามกลางความไม่แน่นอนและความหวาดกลัวภัยคอมมิวนิสต์ ภาพยนตร์ 16 มม. กับสูตรสำเร็จที่ตายตัวรักษาโลกที่ยังคงไว้ซึ่งคุณงามความดีให้คนดูได้หลีกหนีชั่วคราว

1.5 จากภาพยนตร์ 16 มม. มาสู่ภาพยนตร์ 35 มม. มาตรฐานในปัจจุบัน

ภาพยนตร์ 16 มม. หลังจากที่ได้ประสบความสำเร็จอย่างมากว่าสองทศวรรษ ได้สร้างผู้กำกับหน้าใหม่ขึ้นเป็นจำนวนมากที่ยังทำภาพยนตร์ต่อเนื่องในยุคต่อมา ไม่ว่าจะ เป็น ส.อาสนจินดา คุณาวุฒิ ดอกดิน กัญญามาลย์ ภาพยนตร์ 16 มม. ระบบพากย์ ถือได้ว่าสร้างแรงจูงใจอย่างมากให้กับคนทำหนังหน้าใหม่ๆ ให้เข้าสู่วงการภาพยนตร์ เนื่องด้วยทุนที่ต่ำ และไม่มีกระบวนการที่ซับซ้อนมาก ซึ่งโดยส่วนมากจะใช้ฟิล์มที่เรียกว่าเป็นฟิล์มรีเวอร์ซัล ที่สามารถล้างและฉายได้ทันที ไม่จำเป็นต้องเสียค่าใช้จ่ายในการนำไปพิมพ์อีก ถือว่าเป็นการทำให้ภาพยนตร์ไทยเข้าสู่ยุคของภาคประชาชนอย่างแท้จริง โดยผู้ที่เข้ามาทำไม่จำเป็นต้องมีเงินทุนมากหรือเป็นเจ้าของโรงถ่ายภาพยนตร์ หลังจากที่ยุคเริ่มต้น ได้มีการบุกเบิกโดยชนชั้นกษัตริย์ ขุนนางชั้นสูง ที่มีโอกาสได้ร่ำเรียนยังต่างประเทศ และยังคงต่อเนื่องมาจนการสนับสนุนจากรัฐบาล เพราะด้วยเวลาที่ต้นทุนสูง และต้องอาศัยเทคโนโลยีจากต่างประเทศ จึงทำให้คนสามัญทั่วไปอาจจะเข้าสู่การทำงานในวงการค่อนข้างยากลำบาก นอกจากนั้นแล้วภาพยนตร์ 16 มม. ด้วยความที่ต้นทุนต่ำ ทำให้สามารถผลิตขึ้นมาได้จำนวนมาก ทั้งยังกลายเป็นแหล่งของการฝึกฝนฝีมือให้กับผู้กำกับรุ่นหลังหลายต่อหลายคน

นอกจากนั้นดังที่กล่าวแล้ว ภาพยนตร์ในยุคนี้ยังสามารถเข้าถึงประชาชนในส่วนต่างๆ ของประเทศ โดยไม่ได้จำกัดแค่ชนชั้นกลางในกรุงเทพฯ เท่านั้น ส่วนหนึ่งก็เพราะการสร้างถนน ที่ช่วยให้มีการเข้าถึงแต่ละจังหวัดได้ง่ายขึ้น รวมไปถึงการใช้ภาพยนตร์เป็นเครื่องมือในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายในการขายสินค้า ใน “หนังขายยา” และการเกิดขึ้นของ “หนังล้อมผ้า” ที่เสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่าการไปดูที่โรงภาพยนตร์หรือเสมือนกับ “ยกโรงภาพยนตร์” มายัง ณ ชุมชน ที่ห่างไกล ด้วยประการต่างๆ เหล่านี้ จึงทำให้ภาพยนตร์ 16 มม. กลายเป็นสื่อสำคัญที่เข้าถึงประชาชนอย่างแพร่หลายและทั่วถึงมากกว่าทุกยุคที่ผ่านมา

แต่ในข้อดีที่เหมาะสมกับเศรษฐกิจและสภาพสังคมยุคสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ภาพยนตร์ขนาด 16 มม. ก็มีข้อด้อยอยู่หลายประการ โดยอาจจะแบ่งเป็นได้ข้อหลักๆดังต่อไปนี้

1. เรื่องของคุณภาพ ความคมชัด สีสน ของภาพ ที่ยังไม่สามารถที่จะทัดเทียมได้กับภาพยนตร์ฟิล์ม 35 มม.

2. ข้อจำกัดในการนำไปฉายในต่างประเทศ เนื่องจากระบบ 35 มม. สี เสียงในฟิล์ม ถือว่าเป็นระบบมาตรฐานที่ใช้กันอยู่ในทั่วโลก เพราะฉะนั้นถึงแม้ว่าภาพยนตร์ 16 มม. จะผลิตออกมาให้ได้คุณภาพอย่างไร ก็ไม่สามารถที่จะนำไปฉายหรือจัดจำหน่ายได้ ซึ่งทำให้เสียโอกาสทางด้านรายได้ไป นอกจากนี้ก็ยังส่งผลต่อชื่อเสียงในการทำภาพยนตร์ของประเทศไทยกับสื่อต่างประเทศ

3. ภาพยนตร์ 16 มม. ที่ถ่ายทำอยู่ในขณะนั้นส่วนใหญ่ใช้ฟิล์มรีเวอร์ซัล ซึ่งมีเพียง 1 ก๊อปปีเท่านั้น ถ้าทำเพิ่ม ก็อาจจะไม่ได้คุณภาพที่ดีเท่า โดยบางที่อาจจะใช้กล้อง 2 ตัวในการถ่ายทำ เพื่อให้มี 2 ก๊อปปี ซึ่งข้อจำกัดตรงนี้ทำให้ไม่สามารถที่จะจัดฉายได้อย่างทั่วถึง ในคราวเดียวกัน และเสี่ยงต่อการเสียหาย ถ้าเกิดการผิดพลาดในขณะฉาย ซึ่งในปัจจุบันก็เลยเป็นการยากในการที่จะหาภาพยนตร์ที่ถ่ายด้วยฟิล์มรีเวอร์ซัลที่ยังหลงเหลืออยู่ อย่างเช่น ภาพยนตร์ของนายแท้ ประกาศวุฒิสาร ภาพยนตร์ขนาด 16 มม. ได้สูญหายและเสียหายไปหมดแล้ว ส่วนภาพยนตร์ขนาด 35 มม. ก็เหลืออยู่เพียงไม่กี่เรื่อง เนื่องจากมีเพียงก๊อปปีเดียว

4. เมื่อภาพยนตร์ 16 มม. ใช้ต้นทุนในการทำที่ค่อนข้างต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับภาพยนตร์ 35 มม. คนทำเข้ามาทำภาพยนตร์ก็อาจจะมียุทธศาสตร์หลายกลุ่ม และก็อาจจะไม่ได้มีเงินทุนมาก จึงอาจจะต้องพึ่งพากลุ่มนายทุนใหญ่ซึ่งอาจจะเป็นเจ้าของโรง หรือสายหนัง จึงอาจจะทำให้มีข้อจำกัดในด้านอิสระทางด้านความคิดสร้างสรรค์ เพราะจำต้องพึ่งนายทุน หรือผลิตงานออกมาในเวลาจำกัด หรือบางส่วนก็อาจจะเข้ามาโดยที่ไม่ได้มีความรู้ หรือความสนใจในภาพยนตร์อย่างจริงจัง แต่อาจจะเข้ามาเพื่อชื่อเสียง หรือเหตุผลทางธุรกิจ จึงอาจจะทำให้ภาพยนตร์หลายเรื่องไม่มีคุณภาพเท่าที่ควร และส่งผลต่อภาพรวมของภาพยนตร์ในยุคนี้ด้วยเช่นกัน

การผลิตภาพยนตร์ที่เข้าสู่การเปลี่ยนแปลงจากภาพยนตร์ 16 มม. ระบบพากย์ มาเป็นภาพยนตร์เสียง 35 มม. มีการกระตุ้นจากภายในโดยมีปัจจัยสำคัญนอกเหนือจากการเสียชีวิตของมิตร ชัยบัญชาในปี พ.ศ. 2513 อยู่อีก 3 ปัจจัยสำคัญด้วยกัน ที่เป็นเหตุของความเปลี่ยนแปลงจากการผลิตในรูปแบบภาพยนตร์ (Patsorn Sungsi, 2004: 132)

ปัจจัยแรกคือ การประสบความสำเร็จของภาพยนตร์เสียง 2 เรื่อง ที่ผลิตในระบบ 35 มม. ในปี พ.ศ. 2513 นั่นคือ ภาพยนตร์เรื่อง “มนต์รักลูกทุ่ง” กำกับการแสดงโดย รังสี ทัศนพยัคฆ์ ผู้เคยมีผลงานภาพยนตร์ 16 มม.มาก่อน โดยออกมาแนวหนังเพลงลูกทุ่ง และมีเพลงบรรจุอยู่ถึง 14 เพลงด้วยกัน โดยมีการบันทึกเสียงพากย์และเสียงดนตรีลงในฟิล์ม ซึ่งประสบความสำเร็จทางรายได้อย่างสูงถึง 13 ล้านบาท จึงก่อให้เกิดการเลียนแบบตามมา อีกเรื่องคือ ภาพยนตร์เรื่อง “โทน” กำกับการแสดงโดย เปี้ยก โปสเตอร์ ที่ก็ประสบความสำเร็จในเรื่องรายได้ และเรื่องศิลปะในการนำเสนอที่แตกต่างจากภาพยนตร์เรื่องอื่นๆที่ผ่านมา ซึ่งถือเป็นการปลุกให้วงการภาพยนตร์ไทยได้ตื่นตัว

ปัจจัยที่สอง ในปี พ.ศ. 2509 นายแท้ ประกาศวุฒิสาร ได้ค้นพบว่าฟิล์มภาพยนตร์ 35 มม. จากห้องแล็บในฮ่องกงมีราคาที่ถูกกว่าแล็บจากประเทศอังกฤษ ในขณะที่กำลังเตรียมการในการถ่ายทำการแข่งขันเอเชียนเกมส์ ครั้งที่ 5 ปีพ.ศ. 2509 ที่ท่านเป็นผู้อำนวยการสร้าง ซึ่งเป็นปัจจัยที่เอื้อให้กับการเปลี่ยนมาสู่ภาพยนตร์ 35 มม. นอกจากนั้นแล้วนายแท้ ในฐานะผู้ที่ทำหน้าที่ทำให้การถ่ายภาพยนตร์ขนาด 16 มม.ประสบความสำเร็จ ได้ประกาศขายเครื่องมือการสร้างภาพยนตร์ 16 มม. โดยการประกาศลงหน้าบันเทิงหนังสือพิมพ์ ไทยรัฐ ในวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2513 หลังจากประสบความสำเร็จในการสร้างภาพยนตร์ 35 มม. เสียงในฟิล์มเรื่องแรก เรื่อง “เมืองแม่หม้าย” ก็ทำให้คนทำหนังหลายคนในระบบ 16 มม. เองเริ่มมีการปรับตัว (วิมลรัตน์ อรุณโรจน์สุริยะ, 2004)

ส่วนปัจจัยสุดท้าย ก็คือการสนับสนุนจากรัฐบาล ซึ่งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2507 รัฐบาลได้ประกาศให้กิจการสร้างภาพยนตร์เป็นอุตสาหกรรมอย่างหนึ่ง แต่ยังไม่ให้สิทธิที่จะได้รับการส่งเสริม เพราะเห็นว่าการสร้างภาพยนตร์ของไทยในสมัยนั้นยังไม่ได้มาตรฐานสากลนั้นก็คือยังไม่ถูกผลิตในระบบ 35 มม. (โตม สุวงค์, 2533: 44)

ผู้สร้างภาพยนตร์ในระบบ 35 มม. เสียงในฟิล์ม ได้แก่ หนุมานภาพยนตร์ ของรัตน์ เปสตันยี อัครินภาพยนตร์ และละโว้ภาพยนตร์ ของพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล ซึ่งทั้งสองถือได้ว่าเป็นผู้ผลิตที่มีโรงถ่ายและอุปกรณ์ในการถ่ายทำรวมทั้งมีความรู้ในการสร้างภาพยนตร์ที่เป็นมาตรฐานสากล ได้รวมตัวกันเพื่อเรียกร้องรัฐบาลพิจารณาให้สิทธิบัตรส่งเสริมการลงทุนแก่ผู้สร้างภาพยนตร์ไทยมาตรฐาน และได้จัดตั้งสมาคมผู้อำนวยการสร้างภาพยนตร์ไทยขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อปี พ.ศ.2510 จนกระทั่งปี พ.ศ.2512 รัฐบาลได้ยินยอม โดยมีเงื่อนไขว่าจะให้เฉพาะรายที่จดทะเบียนเป็นบริษัทจำกัดและมีเงินทุนไม่ต่ำกว่า 5 ล้านบาท และจะต้องสร้างภาพยนตร์ในระบบ 35 มม. เสียงในฟิล์ม (โตม สุวงค์, 2533: 44) ซึ่งส่งผลให้มีการทำภาพยนตร์ 35 มม. เพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ

การเปลี่ยนแปลงในห้วงเวลานี้ถือได้ว่าเป็นการเริ่มต้นของภาพยนตร์ไทยในยุคต่อมา ที่มีผู้นำเป็นกลุ่มคนทำภาพยนตร์รุ่นใหม่ อย่างเปี้ยก โปสเตอร์ ที่ถือเป็นผู้นำทางความคิดคนสำคัญ พยายาม

ที่จะนำเสนอสิ่งใหม่ๆให้กับวงการภาพยนตร์โดยพยายามหลีกเลี่ยงจากการเล่าเรื่อง ลักษณะตัวละครที่ไม่สมจริง ที่ปรากฏอยู่ในภาพยนตร์ 16 มม. ซึ่งถือเป็นแรงบันดาลใจให้เกิดการสร้างสรรค์ผลงานที่แตกต่างไปจากยุคเดิมให้กับผู้กำกับท่านอื่นๆตามมา ตัวอย่างได้แก่ ภาพยนตร์เรื่องแรกของ ม.จ. ชาติเฉลิม ยุคล อย่าง “มันมากับความมืด” (2515) “เขาชื่อกานต์” (2516) “ความรักครั้งสุดท้าย” (2517) และ “เทพธิดาโรงแรม” (2517) หรือภาพยนตร์ของสั๊กกะ จารุจินดา เรื่อง “วิมานสลัม” (2514) “ตลาดพรหมจารีย์” (2517) รวมทั้งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 เป็นต้นมา ได้มีผู้กำกับการแสดงที่เรียนจบภาพยนตร์มาโดยตรง และจบมาจากมหาวิทยาลัย เข้ามาสมทบเป็นกำลังให้กับคนรุ่นใหม่ในการพัฒนางานภาพยนตร์ ในเวลาต่อมา จนเกิดคำว่า “คลื่นลูกใหม่” ขึ้นมาในวงการ ซึ่งหมายถึงกลุ่มผู้กำกับ อาทิเช่น เพิ่มพล เขยอรุณ คិត สุวรรณศร สุรสีห์ ผาธรรม ยุทธนา มุกดาสนิท ปกรณ์ พรหมพิทักษ์ ชนะ คราประยูร ม.ล.พันธ์เทวนพ เทวกุล อภิชาติ โพธิ์ไพโรจน์ เป็นต้น ซึ่งหลายๆคน ก็ถือว่ามีส่วนอย่างมากในการพัฒนาของภาพยนตร์ไทย และบางท่านยังมีการสร้างภาพยนตร์อยู่ในปัจจุบัน (สมชาติ บางแจ้ง, 2533: 19)

ผู้กำกับกลุ่มนี้ได้ให้ความสำคัญกับประเด็นทางสังคม โดยเฉพาะหลังจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 การตื่นตัวทางการเมือง ทำให้คนรุ่นใหม่หันมาทำภาพยนตร์สะท้อนสังคม ซึ่งถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญ ที่นอกเหนือจากการเปลี่ยนจากฟิล์ม 16 มม. มาสู่การใช้ฟิล์ม 35 มม. ยังเป็นการเปลี่ยนจากภาพยนตร์สูตรสำเร็จของภาพยนตร์ 16 มม. ที่เน้นความบันเทิง มาสู่ภาพยนตร์สะท้อนสังคม ประเด็นปัญหาที่หลากหลายถูกนำเสนอผ่านภาพยนตร์ Annette Hamilton (1994: 149) กล่าวถึงสิ่งที่เรียกว่า “ชายขอบ” ได้ปรากฏขึ้นในภาพยนตร์กระแสหลักเป็นครั้งแรก ไม่ว่าจะเป็นปัญหา อาทิเช่น ปัญหาของผู้หญิง คนงาน ชาวนา ชาวเขา

นอกจากนั้นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในช่วงนี้คือ บริษัทซึ่งทำธุรกิจบริการจัดจำหน่ายภาพยนตร์ ได้ขยายธุรกิจ เพื่อมาเป็นผู้สร้างภาพยนตร์เอง ไม่ต่างจากการผสมกิจการ (integrated) ของบริษัทภาพยนตร์ฮอลลีวูดในช่วงสตูดิโอรุ่งเรือง ก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง เมื่อธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับภาพยนตร์ทั้ง 3 ด้านสำคัญ ได้แก่ การผลิตภาพยนตร์ การจัดจำหน่าย โรงภาพยนตร์ ได้ถูกควบรวมไว้โดยสตูดิโอใหญ่ๆทั้ง 3 ด้าน บริษัทภาพยนตร์ไทยที่ได้มีการดำเนินการในลักษณะใกล้เคียงกันในระยะแรกนี้ได้แก่ บริษัทไฟว์สตาร์ บริษัทสหมงคลฟิล์ม และบริษัทเอเพ็กซ์โปรดักชั่น ซึ่งกลายเป็นมาตรฐานในการดำเนินงานของบริษัทภาพยนตร์จนถึงในปัจจุบัน

ถึงแม้ว่าภาพยนตร์ไทยมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาและยังมีการเดินทางอย่างไม่หยุดนิ่ง เช่น จากภาพยนตร์ 35 มม. มาสู่ภาพยนตร์แบบความละเอียดสูง (High Definition) ในปัจจุบัน จากกลุ่มคนดูในประเทศไปสู่กลุ่มคนดูระดับนานาชาติ แต่ภาพยนตร์ไทยก็คงจะไม่สามารถเดินทางมาถึงปัจจุบันถ้าปราศจากการแผ้วถางทางจากคนทำหนังในยุคต่างๆ และคงจะไม่สามารถ

ข้ามผ่านภาพยนตร์ในยุค 16 มม. ที่มีนายแท่ ประกาศุณนิสาร เป็นตัวแปรสำคัญคนหนึ่งที่ปูทางให้กับ การเดินทางเข้าสู่โลกภาพยนตร์ยุคปัจจุบันได้อย่างสมบูรณ์แบบ

2. แนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างภาพยนตร์กับประวัติศาสตร์ และการศึกษา ประวัติศาสตร์ภาพยนตร์

2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างภาพยนตร์และประวัติศาสตร์

เป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลายว่าภาพยนตร์นั้นมีความสัมพันธ์แนบแน่นกับประวัติศาสตร์ ความสัมพันธ์ของประวัติศาสตร์กับภาพยนตร์มักเกี่ยวข้งกันในฐานะของเทคโนโลยีและรูปแบบการ บันทึกภาพ ช่วงเวลากว่า 100 ปีที่ผ่านมาตั้งแต่กำเนิดของมันจนถึงยุคสมัยปัจจุบัน ภาพยนตร์ถูกใช้ เป็นหลักฐานและแหล่งข้อมูลอ้างอิงทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญมาโดยตลอด ทั้งนี้แม้ว่าเทคโนโลยีการ ถ่ายทำและบันทึกภาพ ซึ่งได้พัฒนาเข้าสู่เทคโนโลยีแบบดิจิทัลจะมีความก้าวหน้ามากแค่ไหน แต่ ภาพยนตร์ยังคงรักษาสถานะของการเป็นทางเลือกอันดับแรกๆ เพราะความคงทน ไม่เสื่อมสลาย โดยง่ายของแผ่นเซลลูลอยด์ เห็นได้อย่างชัดเจนจากการที่หน่วยงานสำคัญของภาครัฐ อาทิ กอง งานส่วนพระองค์ สำนักพระราชวัง ก็ยังเลือกที่จะใช้ภาพยนตร์เป็นสื่อบันทึกเรื่องราวใน พระราชสำนักและเหตุการณ์สำคัญของประเทศ

การศึกษาประวัติศาสตร์จากภาพยนตร์ทำให้เราได้รู้จักสภาพสังคมในอดีต ทั้งที่ปรากฏ ในทางกายภาพ และยังรวมถึงความชัดเจนของแง่มุมในประวัติศาสตร์ซึ่งปรากฏในทางนามธรรม อาทิ ค่านิยม ทศนคติ และระสนิยมของยุคสมัย ซึ่งเป็นสิ่งที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังและไม่สามารถหาวัตถุ หลักฐาน หรือเครื่องชี้วัดการมีอยู่ของคุณค่าและความเชื่อดังกล่าวได้โดยง่าย นักประวัติศาสตร์จึง พบว่าภาพยนตร์เก่าในฐานะของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ มีคุณสมบัติของการเป็นหลักฐานทาง ประวัติศาสตร์ที่มี "พลังอธิบาย" สูงยิ่ง

แต่กระนั้น หลักฐานทางประวัติศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นโบราณวัตถุหรือภาพยนตร์ก็ตาม ก็ไม่ใช่ เครื่องยืนยันที่เที่ยงตรงของประวัติศาสตร์ใดๆโดยไม่มีข้อโต้แย้ง แต่ถือเป็นเพียงหลักฐานประกอบ คำอธิบายเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงในอดีต ซึ่งอาศัยข้อเท็จจริงที่พิสูจน์ได้เพียงระดับหนึ่ง ทั้งนี้คำ อธิบายทางประวัติศาสตร์ที่ดีต้องมีคุณสมบัติอย่างน้อย 2 อย่างคือ

1) มองเห็นการเปลี่ยนแปลงและกระบวนการเปลี่ยนแปลงได้ชัดเจน แต่ก็มีผลคือไม่ใช่ ข้อสังเกตเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงที่ผิวเผิน

2) คำอธิบายนั้น ครอบคลุมหลักฐานทั้งหมดที่เรามีอยู่เกี่ยวกับเรื่องนั้นหรือสมัยนั้น แม้แต่ หลักฐานที่นักประวัติศาสตร์ไม่ได้นำมาใช้ก็ไม่ขัดแย้งกับคำอธิบายนั้น (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2545: 12)

เมื่อเป้าหมายหลักของการศึกษาประวัติศาสตร์ในแขนงใดก็ตามในปัจจุบัน ไม่ได้อยู่เพียงแค่ การศึกษาหลักฐานการบันทึกของข้อเท็จจริงต่างๆว่าอะไรเกิดขึ้นจริงในอดีต แต่ประวัติศาสตร์คือ ความพยายามที่จะอธิบายถึงความเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งให้รายละเอียดว่า กระบวนการการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดขึ้นอย่างไร (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2545: 9) คุณค่าของ ภาพยนตร์เก่า จึงหาใช่เพียงเครื่องบันทึกสภาพแวดล้อมของยุคสมัยในอดีตเท่านั้น การศึกษา ภาพยนตร์เก่าคือการรวบรวมหลักฐานพยานเพื่อให้คำอธิบายต่อความเปลี่ยนแปลงและกระบวนการ เปลี่ยนแปลงของยุคสมัยในอดีต

การเลือกที่จะใช้ภาพยนตร์เป็นหลักฐานในการอธิบายประวัติศาสตร์ยังต้องคำนึงว่า สิ่งที่ถูก ถ่ายทอดในภาพยนตร์เป็นเครื่องแสดงทัศนคติ ทัศนคติเฉพาะของผู้สร้างคนใดคนหนึ่งหรือกลุ่มใด กลุ่มหนึ่งเท่านั้น ภาพยนตร์จึงมีความเป็นอัตวิสัยอย่างสูง หากใช้หลักฐานที่มีความเป็นอัตวิสัยเช่น ในหลักฐานทางประวัติศาสตร์อื่นๆ

ความเป็นเครื่องบันทึกประวัติศาสตร์อันเนื่องมาจากคุณสมบัติที่ทนทานของฟิล์มเซลลูลอยด์ ทำให้ปริมาณของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ชนิดนี้มีจำนวนมากมาย แต่ไม่ว่าศักยภาพของฟิล์ม เซลลูลอยด์จะคงทนเพียงใด หากขาดการดูแลที่ดี หรือเก็บรักษาไว้ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ก็มีความเสี่ยงที่ฟิล์มภาพยนตร์ดังกล่าวจะเสื่อมสภาพเร็วกว่าปกติเช่นกัน จนถึงปัจจุบันเราพบว่าฟิล์ม ภาพยนตร์จำนวนไม่น้อยที่ได้สูญหายหรือเสื่อมสภาพ จนไม่อาจซ่อมแซมให้กลับมาสมบูรณ์ดังเดิม ได้ นั่นเท่ากับเราได้สูญเสียหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์และศิลปะวัฒนธรรมไปอย่างน่าเสียดาย

ในปัจจุบัน เทคโนโลยีการซ่อมแซมและบูรณะฟิล์มภาพยนตร์เก่า และนำมาจัดเก็บหรือ เปลี่ยนแปลงให้อยู่ในรูปแบบไฟล์ดิจิทัล ซึ่งสามารถนำมาจัดฉายใหม่ โดยไม่จำเป็นต้องฉายผ่าน ฟิล์มภาพยนตร์ดั้งเดิม ซึ่งมีความเสี่ยงที่จะทำให้ฟิล์มนั้นเสียหาย ทำให้เราได้มีโอกาสได้ชม ภาพยนตร์เก่าหลายเรื่องที่เราชมได้ยาก รวมทั้งภาพยนตร์ที่อาจจะถูกหลงลืมไปในแต่ละยุคสมัย ปัจจุบันมีการจัดฉายภาพยนตร์ทั้งโดยหอภาพยนตร์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านวัฒนธรรมอยู่อย่าง สม่าเสมอ รวมทั้งยังได้รับโอกาสเผยแพร่ในช่องทางวีดิทัศน์อย่างเช่นในรายการ “เปิดกรุหนังเก่า” ของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ซึ่งทำให้เกิดความตระหนักขึ้นทั้งในหมู่คนดูทั่วไปและในหน่วยงาน ภาครัฐ ในคุณค่าของภาพยนตร์เก่าซึ่งทำให้เราได้เห็นภาพจากประวัติศาสตร์ สภาพชีวิต สภาพ บ้านเรือนของผู้คนในอดีต รวมถึงค่านิยม และวัฒนธรรมต่างๆ ควบคู่ไปกับความบันเทิงจาก ภาพยนตร์

แน่นอนว่าภาพยนตร์เก่าในทุกๆประเทศในโลก มักจะมาพร้อมกับคุณภาพที่ไม่สมบูรณ์ทั้ง ด้านภาพและเสียงเหมือนเมื่อตอนที่ภาพยนตร์เรื่องนั้นๆออกฉายครั้งแรก ถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะมี เทคโนโลยีอันล้ำสมัยในการซ่อมแซมฟิล์มเก่า ให้มีสภาพใกล้เคียงสภาพเดิมได้มากเท่าไรก็ตาม แต่

อรรถรสที่แท้จริงของการชมภาพยนตร์ หาได้อยู่ที่คุณภาพของภาพและเสียงแต่เพียงอย่างเดียวไม่
สุนทรียะที่ได้รับจากการชมภาพยนตร์ยังมีอยู่ในเนื้อเรื่อง การผูกเรื่อง ตัวละคร สถานการณ์ จาก
สถานที่ รวมไปถึงความผูกพันระหว่างภาพยนตร์เรื่องนั้นๆกับชีวิตและความทรงจำของคนดูในแต่ละ
ช่วงเวลา โดยกาลเวลามิได้ทำให้สุนทรียะดังกล่าวลดทอนลงไป แต่กลับมีเพิ่มขึ้นอีกด้วย ดังนั้น
ความบันเทิงที่ได้จากการชมภาพยนตร์ก็อาจจะเกิดจากการที่เราได้เห็นภาพเหตุการณ์ธรรมดาใน
ชีวิตประจำวันของคนดูในยุคนั้น หรือสถานที่ต่างๆ ตลอดไปจนถึงภาพเหตุการณ์และบุคคลสำคัญ
ทางประวัติศาสตร์

หลายครั้งที่อรรถรสในการชมอยู่ที่การได้เห็นความแตกต่างของค่านิยมของพฤติกรรมและ
รสนิยมในต่างยุคต่างสมัย แต่หลายครั้งเช่นกันที่เราพบว่า แม้อุคสมัยจะเปลี่ยนไปเพียงใด ค่านิยม
พฤติกรรม หรือแม้แต่วรรณกรรม หลายอย่างก็ยังคงเหมือนเดิม

2.2 กระบวนการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ภาพยนตร์

นอกจากความสัมพันธ์ระหว่างประวัติศาสตร์กับภาพยนตร์แล้ว อายุกว่าหนึ่งร้อยปีนับแต่
กำเนิดของภาพยนตร์ ยังทำให้การศึกษาด้านประวัติศาสตร์ของศิลปะภาพยนตร์เองเป็นไปอย่าง
แพร่หลายทั้งในวงการวิชาการด้านภาพยนตร์และในความสนใจของคนดูทั่วไป

ประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ไม่เพียงศึกษาเฉพาะพัฒนาการของเทคโนโลยีและศิลปะภาพยนตร์
เท่านั้น แต่ยังศึกษาความนิยมของผู้คนในต่างยุคสมัย ทั้งที่มีต่อตัวภาพยนตร์เรื่องนั้น แนวทางนั้นๆ
หรือนักแสดงคนนั้นๆ และรวมถึงองค์ประกอบอื่นๆ อาทิ เนื้อหาของเรื่อง สไตล์และรูปแบบการ
นำเสนอ รวมถึงปัจจัยและบริบทรายรอบต่างๆที่ส่งผลต่อรูปแบบและเนื้อหาของภาพยนตร์เรื่องนั้นๆ
ทั้งนี้หลักฐานที่ใช้ในการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ยังต้องรวมถึงสิ่งอื่นนอกเหนือจากภาพยนตร์
เก่า อาทิ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร หนังสืออัตชีวประวัติ แผ่นป้ายโฆษณา ตำราวิชาการ ไปจนถึง
จดหมาย รูปถ่าย สมุดบันทึก สถานที่ อุปกรณ์ที่ใช้ในการถ่ายทำ เสื้อผ้า หรืออุปกรณ์ประกอบฉาก
ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตภาพยนตร์เรื่องนั้น

นักประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ยังต้องแยกหลักฐานที่พบ ออกเป็นหลักฐานชั้นปฐมภูมิ
ซึ่งเป็นข้อมูล ที่ได้จากการรวบรวมหรือบันทึกจากแหล่งข้อมูลโดยตรง เป็นข้อมูลพื้นฐาน
ที่ได้มาจากจุดกำเนิด ของข้อมูลนั้นๆ เช่น จากการสอบถาม การสัมภาษณ์ทั้งจากผู้ที่เป็นกรณีศึกษา
และผู้เกี่ยวข้อง เช่น คนดูที่อยู่ในยุคนั้นนั้น นักข่าว หรือนักเขียนวิจารณ์ ที่เขียนในสมัยนั้นๆ
รวมทั้ง จากการสำรวจอื่น ๆ และการรับชมภาพยนตร์เรื่องที่กำลังศึกษาด้วยตัวเอง และข้อมูลทุติยภูมิ
หรือข้อมูลที่มีผู้อื่นรวบรวม ไว้ให้แล้ว บางครั้งอาจจะมีการประมวลผล เพื่อเป็นสารสนเทศ

ผู้ใช้ข้อมูลไม่จำเป็นต้องไปสำรวจเอง ตัวอย่างเช่น จากข้อมูลข่าว บทวิจารณ์ในนิตยสาร หนังสือพิมพ์ คำบอกเล่าของผู้คนในยุคสมัยดังกล่าว จากข้อเขียน บทความ งานวิจัย หรือตำราวิชาการ

ทั้งนี้ถึงแม้จะเป็นข้อมูลชั้นปฐมภูมิ นักประวัติศาสตร์ก็จำเป็นต้องพิจารณาให้ถี่ถึง ความถูกต้อง ที่เที่ยงตรงของข้อมูลและหลักฐานดังกล่าว เช่น ภาพยนตร์ของภาพยนตร์ที่กำลังทำการศึกษา มีความสภาพผิดไปจากเดิมในตอนที่มีการผลิตและเผยแพร่ใหม่ ๆ หรือไม่ คุณสมบัติต่างๆที่เคยมีอยู่ ยังคงมีหรือไม่ เช่น มีความคมชัด คุณภาพของสี สัดส่วนของจอภาพยนตร์ที่แตกต่างไปหรือไม่ หรือภาพยนตร์ดังกล่าวอาจมีการตัดต่อออกมาหลายเวอร์ชัน เพราะฉะนั้นฟิล์มที่ได้มาอาจจะ เป็นเพียงเวอร์ชันที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น ไม่สามารถใช้เป็นหลักฐานในการ หาคำตอบ ให้กับชุดคำถามอย่างกว้างๆได้ เป็นต้น

เช่นเดียวกับการศึกษาประวัติศาสตร์ทั่วไป ประวัติศาสตร์ของภาพยนตร์หาได้มีอยู่เพียง หนึ่งเดียวไม่ แต่เป็นการปะติดปะต่อส่วนเสี้ยวต่างๆของประวัติศาสตร์จากภาพยนตร์แต่ละเรื่อง ที่ บางครั้งก็ให้ภาพรวมที่สอดคล้องในแบบแผนความคิดและการให้คุณค่าของยุคสมัย แต่บางครั้งก็ให้ ภาพรวมที่ขัดแย้งกัน ยกตัวอย่าง เช่น ประวัติศาสตร์และวิวัฒนาการของภาพยนตร์แนว avant-garde ของอเมริกา ยังคงใช้ฟิล์มขาวดำอย่างต่อเนื่อง ไม่ได้สอดคล้องไปกับพัฒนาการทางเทคโนโลยี ของภาพยนตร์กระแสหลักในยุคสมัยเดียวกัน ซึ่งพัฒนาไปสู่การเป็นภาพยนตร์สีแล้ว หรือใน อุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย เทคโนโลยีการใช้ขนาดฟิล์มภาพยนตร์ที่เปลี่ยนไปในประวัติศาสตร์ ภาพยนตร์ของไทย ก็ไม่ได้เกิดขึ้นแบบเรียงลำดับจากเก่าไปใหม่ เล็กไปใหญ่ จากคุณภาพที่น้อย ไปสู่คุณภาพที่มากขึ้นหรือเทคโนโลยีที่ต่ำกว่าไปสู่เทคโนโลยีขั้นสูงเสมอไป แต่การเลือกใช้ฟิล์ม ภาพยนตร์ขนาดต่างกันขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัยต่างๆมากมาย ไม่ว่าจะเป็นสภาพสังคม วัฒนธรรมและ เศรษฐกิจ ไปจนถึงรสนิยมของผู้สร้างและคนดู เป็นต้น

การศึกษาความไม่ราบรื่นและไม่สอดคล้องในการอธิบายพัฒนาการต่างๆดังกล่าว นอกจาก จะเปิดพื้นที่ให้การโต้แย้งที่ว่าประวัติศาสตร์ใดๆก็ตามนั้นหยุดนิ่ง และสามารถเชื่อถือได้ว่าถูกต้อง เสมอโดยไร้ข้อโต้แย้งนั้นไม่ได้มีอยู่จริงแล้ว ยังเป็นการเปิดโอกาสให้การศึกษาค่านิยม ทศนคติ และวัฒนธรรมกระแสรองอื่นๆในแต่ละยุคสมัยให้ได้มีพื้นที่อยู่ในหน้าประวัติศาสตร์อีกด้วย

วิธีการศึกษาประวัติศาสตร์ภาพยนตร์จะต้องเกิดขึ้นผ่านกระบวนการตั้งสมมติฐาน ข้อโต้แย้ง อันนำไปสู่ชุดคำถาม ที่ต้องการพยาน หลักฐานเพื่อนำไปสู่คำตอบที่สนับสนุนข้อโต้แย้งดังกล่าว เมื่อ นักประวัติศาสตร์ให้ความสนใจกับชุดคำถามที่แตกต่างกัน จากการนำเสนอข้อโต้แย้งที่แตกต่างกัน อันนำไปสู่การมุ่งแสวงหาหลักฐานพยานที่แตกต่าง นักประวัติศาสตร์ภาพยนตร์จะต้องสร้าง คำอธิบายต่างๆขึ้นมาเพื่อเชื่อมโยงหลักฐานพยานดังกล่าว สิ่งที่เป็นผลสัมฤทธิ์ของกระบวนการ

ดังกล่าวก็คือภาพกว้างอันหลากหลายซับซ้อน เติมไปด้วยความละเอียดและแง่มุมต่อทุกพัฒนาการ ในประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ (Kristin Thompson, David Bordwell, 2003: 2)

เช่นเดียวกับการศึกษาประวัติศาสตร์ไม่ว่าจะเป็นในแขนงใดก็ตาม เป้าหมายของการศึกษาประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ไม่ใช่เพียงการหาข้อเท็จจริง และนำไปสู่ข้อสรุปที่ไม่ต้องผ่านการพิสูจน์ไม่ ข้อเท็จจริงที่เราเชื่อถือ ณ ขณะหนึ่งนั้น ตั้งอยู่ในบริบทของข้อสันนิษฐานอันเคยมีมาก่อนหน้า และองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิม เท่านั้น กล่าวคือ หน้าที่ของนักประวัติศาสตร์ภาพยนตร์มีอยู่ 2 ด้าน ได้แก่

1. การพยายามสืบค้นความเปลี่ยนแปลง และกระบวนการเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เกิดขึ้นใน วิชาการภาพยนตร์ โดยให้คำตอบอย่างเป็นรูปธรรม เช่น ภาพยนตร์ที่ศึกษาคือภาพยนตร์ เรื่องอะไร สร้างขึ้นเพื่อจุดประสงค์ใด ใครคือผู้สร้างภาพยนตร์เรื่องนั้นๆ ใครคือนักแสดง ภาพยนตร์ถูกผลิตขึ้นที่ไหน ฉายเมื่อไร และกระบวนการสร้างเกิดขึ้นอย่างไร เป็นต้น โดยการศึกษาทั้งหมดนี้มีเป้าหมาย สูงสุดอยู่ที่ความแม่นยำถูกต้องของข้อมูล

2. การพยายามอธิบายการเปลี่ยนแปลงและกระบวนการเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เกิดขึ้น ใน วิชาการภาพยนตร์ด้วยคำถาม อาทิ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดขึ้นเนื่องมาจาก ปัจจัยอะไรบ้าง ทำไมจึงเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเช่นนั้น ผลงานของผู้กำกับ ภาพยนตร์คนใด หรือความนิยมในตัวนักแสดงคนใด ที่มีผลต่อแนวทางภาพยนตร์นั้นๆ (Kristin Thompson, David Bordwell, 2003: 4)

การศึกษาประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ในแนวทางที่ถูกต้องคือการทำให้คุณค่ากับการศึกษา ทำ ความเข้าใจภาพยนตร์ทุกรูปแบบ ทุกแนว และทุกยุคสมัย โดยเชื่อว่า ภาพรวมที่ได้ จะเติมไปด้วย ความหลากหลายและซับซ้อน และจะทำให้เราได้เข้าใจประวัติศาสตร์อย่างรอบด้านและชัดเจนขึ้น

งานวิจัยอันเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ไทยเรื่อง “องค์ความรู้ศิลปินแห่งชาติ : นายแท้ ประกาศวุฒิสาร” คือการพยายามต่อยอดองค์ความรู้ของภาพยนตร์ไทยในอดีตอย่างมีระบบ ซึ่งต้องมีการตั้งสมมติฐาน นำเสนอข้อโต้แย้ง และสร้างชุดคำถามขึ้น เพื่อก่อให้เกิดการสืบค้น แสวงหาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่อาจยังไม่ได้รับการค้นพบและเผยแพร่ เพื่อนำไปสู่คำตอบอัน เป็นรูปธรรม นอกจากนั้นยังต้องเชื่อมโยงองค์ความรู้ที่ได้มาใหม่ เข้ากับองค์ความรู้เกี่ยวกับ ภาพยนตร์ไทยโดยรวม และนำไปสู่การสร้างและจัดระบบข้อมูล เพื่อประโยชน์ในการเผยแพร่องค์ ความรู้ดังกล่าวสู่สังคมด้วย

2.3 ประเภทของงานวิจัยด้านประวัติศาสตร์ภาพยนตร์

เราสามารถจัดประเภทของจุดมุ่งหมายในงานวิจัยเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ภาพยนตร์(Historical research) ออกเป็น ประเภทต่างๆ ได้ 5 ประเภท ได้แก่

1) งานวิจัยทางประวัติศาสตร์แนวอัตชีวประวัติ (Biographical historical research) คือ งานวิจัยที่เน้นศึกษาประวัติชีวิต และผลงานของบุคคลหนึ่งบุคคลใดในประวัติศาสตร์ภาพยนตร์

2) งานวิจัยทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษาลักษณะของอุตสาหกรรมภาพยนตร์ (Industrial or economic historical research) ศึกษาประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ในระดับของภาพรวมอุตสาหกรรมหรือระดับขององค์กร หรือ หน่วยการผลิต ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาการเกิดขึ้น พัฒนาการและการเติบโต ไปจนถึงการล่มสลายของ บริษัทภาพยนตร์หรือสตูดิโอภาพยนตร์ รวมถึงตัวเลขรายได้ นโยบายและการส่งเสริมจากภาครัฐ กฎหมายที่ใช้สนับสนุนหรือใช้ในการควบคุมต่างๆ ฯลฯ

3) งานวิจัยทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษาศิลปะการนำเสนอในภาพยนตร์ (Aesthetic historical research) ศึกษารูปแบบการนำเสนอ พัฒนาการทางศิลปะ และสไตล์ของภาพยนตร์และตระกูลภาพยนตร์ต่างๆที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์

4) งานวิจัยทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษาพัฒนาการของเทคโนโลยีการผลิตภาพยนตร์ (Technological historical research) เน้นที่การศึกษาด้านเครื่องมือและอุปกรณ์ในการผลิตภาพยนตร์ซึ่งมีผลต่อลักษณะของภาพยนตร์ที่เกิดขึ้นในแต่ละยุคสมัย

5) งานวิจัยทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษาผลกระทบหรืออิทธิพลของภาพยนตร์ที่มีต่อสังคม วัฒนธรรมและการเมือง (Social/cultural /political historical research) คือการศึกษาว่าภาพยนตร์เรื่องนั้นๆ แนวทางนั้นๆ หรือที่สร้างโดยผู้ผลิตนั้นๆ มีผลต่อภาพรวมของยุคสมัยทั้งด้านสังคม การเมือง และวัฒนธรรมอย่างไร (Kristin Thompson และ David Bordwell, 2003: 5)

จุดมุ่งหมายทั้งหมดที่กล่าวมา เป็นตัวช่วยให้เห็นทิศทางและขอบเขตของงานวิจัยแต่ละชิ้นแน่นอนว่าอาจมีงานวิจัยบางชิ้นที่ศึกษาประกอบกันในหลาย ๆ ด้าน แต่การกำหนดจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน ไว้ในแนวทางใดแนวทางหนึ่งย่อมส่งผลให้การตั้งสมมติฐาน การนำเสนอข้อโต้แย้ง และการสร้างชุดคำถามของงานวิจัยมีความชัดเจน และทำให้ข้อเท็จจริงที่ได้รับมีรายละเอียดที่ครบถ้วนและครอบคลุมประเด็นการศึกษาอย่างรอบด้าน ในทางกลับกันถ้านักประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ ใช้ประเภทของจุดมุ่งหมายดังกล่าว เพื่อสร้างกรอบการอธิบายโดยไม่สนใจบริบทแวดล้อมอื่นๆเลย เนื่องจากคิดว่าเป็นลักษณะของงานวิจัยอีกประเภทหนึ่งที่ไม่เกี่ยวข้องกัน ก็อาจจะเป็น

การตัดขาดเนื้อหาในการศึกษาออกจากบริบทที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ จนอาจจะทำให้งานวิจัยที่เกิดขึ้น
ไม่มีความลึกซึ้ง และครอบคลุมการศึกษา ด้รอบด้านเพียงพอ

3. แนวคิดเกี่ยวกับภาพยนตร์ในฐานะศิลปะแขนงที่ 7 การสื่อสารเชิงอารมณ์และรูปแบบ นิยม (Formalism)

ภาพยนตร์ถือเป็นศิลปะที่เกิดขึ้นใหม่ที่สุด แต่เชื่อว่าการยอมรับนี้จะเกิดขึ้นโดยทันทีที่เทคโนโลยีการผลิตภาพยนตร์ได้เกิดขึ้นบนโลก ภาพยนตร์ได้ใช้เวลาอยู่ยาวนานในการพิสูจน์ตัวเองจนได้รับการขนานนามว่า ศิลปะแขนงที่ 7 (The Seventh Art) โดยนักทฤษฎีและนักวิจารณ์ภาพยนตร์ชาวอิตาลี (บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา, 2533: 28) และได้ทำหน้าที่ตามแบบศิลปะแขนงอื่นที่เกิดขึ้นก่อนอย่างครบถ้วน ตามการนิยามความเป็นศิลปะของลีโอ ดอลสตอย (Leo Toystoy) นักประพันธ์และนักวิจารณ์ศิลปะคนสำคัญชาวรัสเซียที่ได้กล่าวไว้ว่า ศิลปะเป็นวิถีทางอันหนึ่งของการร่วมสัมพันธ์กันระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ กิจกรรมทางศิลปะคือกิจกรรมของมนุษย์ที่เกิดขึ้นเมื่อมนุษย์ต้องการที่จะส่งผ่านอารมณ์ ความรู้สึกและความคิดของตนเองไปสู่ผู้ฟังหรือผู้ชมโดยใช้สัญญาณจากภายนอก เช่น การเคลื่อนไหว เส้นสาย สี สัน เสียง หรือรูปแบบต่างๆที่แสดงออกด้วยถ้อยคำ เพื่อให้อารมณ์ความรู้สึกนั้นถ่ายทอดไปให้คนอื่น ๆ ได้สัมผัสอารมณ์ความรู้สึกอย่างเดียวกันนั้น (สิทธิชัย แสงกระจ่าง, 2538: 172) ดังนั้นหากมองศิลปะในแง่มุมของการสื่อสาร เราอาจกล่าวได้ว่า ศิลปะคือประสบการณ์อันเกิดจากการสื่อสารเชิงอารมณ์ อันมีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ คือ การแสดงออก (ทางอารมณ์) รูปแบบหรือประเภทของงาน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้รับสารกับผู้ส่งสาร และองค์ประกอบด้านวัฒนธรรม (ถิรพันธ์ อนุวัชศิริวงศ์ และคณะ, 2547: 11-13)

เห็นได้ว่าศิลปะภาพยนตร์จัดเป็นการสื่อสารด้านศิลปะอย่างหนึ่งเพราะมีทั้งองค์ประกอบทั้งการแสดงออก (ทางอารมณ์) ของผู้กำกับ การที่ภาพยนตร์แต่ละเรื่องมีรูปแบบเฉพาะตัวที่แตกต่างไปจากเรื่องอื่นๆ และมีลักษณะการนำเสนอเนื้อหาที่แตกต่างจากสื่ออื่นๆ การสื่อสารในภาพยนตร์จะเกิดขึ้นได้หรือไม่ั้น ความหมายและอารมณ์ในภาพยนตร์จะขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างผู้รับสารกับผู้ส่งสารเป็นอย่างมาก และสุดท้ายทั้งกระบวนการสื่อสารดังกล่าวที่เกิดขึ้นต้องขึ้นอยู่กับบริบทสภาพแวดล้อมเชิงวัฒนธรรมในสังคมนั้นๆ

ด้วยความที่ศิลปะภาพยนตร์เป็นส่วนผสมของศิลปะทุกแขนงที่เกิดขึ้นก่อน ไม่ว่าจะเป็นนาฏกรรม ดนตรี จิตรกรรม วรรณกรรม สถาปัตยกรรม และประติมากรรม การที่ภาพยนตร์ได้รับการยอมรับในระดับเดียวกับศิลปะแขนงอื่น ก็เนื่องมาจากการทำงานร่วมกันขององค์ประกอบต่างๆจนสร้างขนบทางศิลปะแบบใหม่ให้กับตนเอง โดยผสมผสานขนบทางศิลปะว่าด้วยเวลา (art of time) อย่างนาฏกรรม ดนตรี วรรณกรรม ให้เข้ากับศิลปะว่าด้วยพื้นที่ (art of space) อย่างจิตรกรรม สถาปัตยกรรม และประติมากรรม จนกลายเป็นศิลปะภาพยนตร์เองอย่างสมบูรณ์ ด้วยเหตุนี้

การศึกษาภาพยนตร์ในฐานะศิลปะแขนงที่ 7 จึงให้ความสนใจกับแนวคิดเรื่องรูปแบบนิยมและนำแนวคิดนี้มาใช้เป็นกรอบในการศึกษาที่สำคัญ นับตั้งแต่จุดเริ่มต้นของพัฒนาการของศิลปะประเภทนี้

การศึกษาถึง “รูปแบบ” ในงานศิลปะทุกประเภท คือการศึกษาทุกรายละเอียดขององค์ประกอบในงานศิลปะนั้นๆ ที่ประกอบกันขึ้น บนพื้นฐานความเข้าใจที่ว่าศิลปินเจ้าของผลงานได้เลือกสรรจัดวางองค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบให้ทำหน้าที่ถ่ายทอดอารมณ์ และความคิดของศิลปินหรือผู้สร้างงานสู่ผู้ชม “รูปแบบ” ดังกล่าวต้องประกอบขึ้นจากความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ภายในงานศิลปะ และความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบที่อยู่ภายในงานกับตัวงาน ทั้งสิ้นโดยรวมด้วย

ในทางภาพยนตร์ ศิลปินผู้สร้างจะนำเสนอผ่านองค์ประกอบต่างๆ ได้แก่ การใช้ภาพ การตัดต่อ การแสดง การใช้เสียงและเพลงประกอบ เป็นต้น ทั้งนี้ นักทฤษฎีภาพยนตร์ได้แบ่งนักสร้างภาพยนตร์ออกเป็น 2 กระแส คือ นักสร้างภาพยนตร์ที่ยึดมั่นในแนวสัจนิยมหรือที่เรียกว่าลัทธิเหมือนจริง(realism) และนักสร้างภาพยนตร์ที่ยึดมั่นลัทธิรูปแบบนิยม (formalism) โดยนักสร้างภาพยนตร์กลุ่มแรกพยายามที่จะนำเสนอความเป็นจริงโดยผ่านกระบวนการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง หรือบิดเบือนน้อยที่สุด สิ่งที่นักสร้างภาพยนตร์แนวสัจนิยมเลือกมานำเสนอไว้ในภาพยนตร์มักจะมีลักษณะที่ดึงดูดสายตาอย่างชัดเจนน้อยกว่า ให้ความรู้สึกถึงการจ้องใจน้อยกว่า ตรงกันข้าม นักสร้างภาพยนตร์ในลัทธิรูปแบบนิยม มักจะนำความจริงมาปรับปรุง เปลี่ยนแปลง และบิดเบือนโดยเจตนา ในหลายกรณี เทคนิคทั้งทางด้านภาพและเสียงจะถูกใช้อย่างเต็มรูปแบบ โดยไม่คำนึงถึงเหตุและผลในโลกของความเป็นจริง นักสร้างภาพยนตร์ในกลุ่มนี้มักหมกมุ่นหลงอยู่กับการแสดงความเป็นจริงในมุมมองของตัวเองอย่างไม่เขินอาย โดยพวกเขาเห็นว่าการแสดงตัวตนของพวกเขาที่มีความสำคัญเท่าๆกับเนื้อหาที่นำเสนอ (ประวิทย์ แต่งอักษร, 2551: 17-19)

4. ทฤษฎีเกี่ยวกับผู้กำกับภาพยนตร์ในฐานะประพันธ์กร (Auteurism)

ภาพยนตร์ถือเป็นศิลปะที่ต้องอาศัยทีมงานหลายๆฝ่ายในการทำงานให้สำเร็จลุล่วงหรือในภาษาอังกฤษเรียกว่า collaborative art แต่จากความเห็นของนักวิจารณ์ชาวฝรั่งเศสซึ่งส่วนใหญ่สังกัดอยู่ในนิตยสารภาพยนตร์ชื่อ Cahiers du Cinema ผู้กำกับภาพยนตร์ควรจะถือเป็นบุคคลที่อยู่ในฐานะศิลปินเจ้าของผลงานภาพยนตร์จริงๆ เพราะผู้กำกับภาพยนตร์คือผู้ตัดสินใจหลักในการเลือกสรรจัดวางองค์ประกอบต่างๆลงในภาพยนตร์เพื่อนำเสนอความคิดและทัศนคติของตนเองลงในภาพยนตร์ ผู้กำกับฯจึงถือเป็นแรงผลักดันในการสร้างสรรค์ที่สำคัญที่สุดของภาพยนตร์เรื่องหนึ่งๆ นักวิจารณ์กลุ่มนี้จึงใช้คำว่า auteur เพื่อเป็นการยกย่องให้เกียรติแก่ผู้กำกับฯที่มีศักยภาพในการแสดงตัวตนลงในผลงานภาพยนตร์ของตน ประหนึ่งศิลปินที่แสดงตัวตนลงบนลายเส้น ล้ำนวน หรือสไตล် ในศิลปะแขนงต่างๆ คำว่า auteur เป็นศัพท์ภาษาฝรั่งเศส ตรงกับภาษาอังกฤษว่า author ซึ่ง

หมายถึง “ผู้เขียน นวนิยาย บทกวี หรือเป็นผู้แต่งงานวรรณกรรม” หรืออาจจะกล่าวได้ว่า auteur หมายถึง ผู้ประพันธ์หรือนักประพันธ์ ถ้าจะให้ความหมายของทฤษฎีประพันธ์กรอย่างกระชับที่สุด ก็คือการบอกว่าทฤษฎีประพันธ์กรเป็นทฤษฎีที่ถือว่า “ผู้กำกับภาพยนตร์เป็นผู้ประพันธ์ภาพยนตร์เรื่องนั้น” (กฤษดา เกิดดี, 2548: 195) ส่วนคำว่า ทฤษฎีประพันธ์กร (auteur theory) นั้นแอนดรูว์ ซาวิส นักวิจารณ์และนักประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ชาวอเมริกัน เป็นผู้บัญญัติขึ้นเป็นภาษาอังกฤษในบทความชื่อ “Notes on the Auteur Theory in 1962” โดยกล่าวถึงคุณลักษณะ 3 ประการที่ผู้กำกับที่เป็นประพันธ์กรควรมี คือ

1) ความสามารถอย่างยิ่งในเชิงเทคนิค (technical competency) หมายถึง ผู้กำกับภาพยนตร์ดังกล่าว จะต้องได้รับการยอมรับว่ามีความเจนจัด และเชี่ยวชาญทั้งในด้านเทคโนโลยีและศิลปะของภาพยนตร์

2) บุคลิกลักษณะอันโดดเด่น (distinguishable personality) หมายถึง การที่ผู้กำกับภาพยนตร์ดังกล่าว จะต้องสามารถสร้างงานภาพยนตร์ที่ความโดดเด่นเฉพาะตัว แตกต่างจากงานภาพยนตร์ของผู้กำกับคนอื่นอย่างชัดเจน ซึ่งลักษณะเฉพาะตัวดังกล่าวมักเกิดขึ้นจากบุคลิกลักษณะอันโดดเด่นเฉพาะตัวของผู้กำกับเอง

3) ความหมายภายในของภาพยนตร์ที่สร้างเกิดจากแรงปะทะระหว่างบุคลิกลักษณะส่วนตัวของผู้กำกับกับวัตถุดิบในการสร้างภาพยนตร์ (the ‘interior meaning’ of a film arising from the tension between the director’s personality and the material) หมายถึง ความหมายเบื้องลึกนอกเหนือจากแก่นความคิดหลักที่ถูกส่งออกมาอย่างชัดเจน ในภาพยนตร์แต่ละเรื่องของผู้กำกับคนดังกล่าวจะสะท้อนภาพของความคิดเห็น ข้อโต้แย้ง รสนิยม ทศนคติ และมุมมองต่อโลกและสิ่งรอบตัวอันเกี่ยวข้องกับประเด็นหรือเนื้อหาหรือแก่นความคิดของภาพยนตร์

(Paul Watson, 2001: 137)

การศึกษาตามแบบทฤษฎีประพันธ์กรในเวลาต่อมา ได้ขยายกรอบออกจากการให้ความสำคัญเฉพาะแต่กับผู้กำกับ ไปสู่การให้ความสนใจศึกษาการทำงานร่วมกันระหว่างผู้สร้างสรรค์หลักของภาพยนตร์เรื่องดังกล่าว ซึ่ง อาจประกอบด้วยบุคลากรในการผลิต นับตั้งแต่ ผู้อำนวยการสร้าง ผู้ถ่ายภาพ ผู้ออกแบบศิลปะ ไปจนถึงผู้ตัดต่อ เป็นต้น นอกจากนั้นการศึกษาโดยใช้ทฤษฎีประพันธ์กรนี้ยังต้องคำนึงถึงลักษณะเฉพาะของยุคสมัย ซึ่งมีบ่อยครั้งที่ผู้สร้างสรรค์หลักและถือได้ว่าเป็น “ศิลปินเจ้าของงาน” ซึ่งดังกล่าวอาจไม่ใช่ผู้กำกับภาพยนตร์

ดังเช่นที่พบในการสร้างภาพยนตร์ไทยในยุคภาพยนตร์ 16 มม. นั้น ลักษณะของอุตสาหกรรมและบริบททางสังคมในช่วงนั้นได้ส่งเสริมให้มีนักสร้างหน้าใหม่เกิดขึ้นจำนวนมาก ผู้สร้างภาพยนตร์ส่วนใหญ่มาจากพื้นเพและภูมิหลังที่ไม่เกี่ยวข้องกับวงการภาพยนตร์มาก่อน ตำแหน่ง หน้าที่ หรือกระบวนการทำงานจึงไม่ชัดเจน และไม่ได้มีรูปแบบเหมือนการสร้างภาพยนตร์แบบมาตรฐาน เจ้าของ

ความคิด ผู้ให้ความคิดหลัก และผู้ควบคุมการสร้างสรรคภาพยนตร์อาจเกิดขึ้นจากผู้สร้างในตำแหน่ง
อย่างเช่นผู้อำนวยการสร้าง ผู้เขียนบท หรือผู้ถ่ายภาพมากกว่าผู้กำกับซึ่งอาจทำหน้าที่เพียงการ
กำกับการแสดงอย่างเดียวก็เป็นได้

ในการศึกษาวิเคราะห์ผลงานของนายแท้ ประภาศวุฒิสาร จำเป็นที่จะต้องนำทฤษฎีประพันธ์
ธกรมาใช้เป็นกรอบแนวคิดโดยศึกษาบทบาทของท่านทั้งในบทบาทของผู้ผู้อำนวยการสร้าง ผู้กำกับ
และผู้ถ่ายภาพ ซึ่งมีส่วนต่อการสร้างสรรค์ผลงานแต่ละชิ้นโดยละเอียด เพื่อหาความเชื่อมโยงกับ
ประวัติชีวิต สภาพแวดล้อม ที่ท่านได้เติบโตมา อันส่งผลถึงทัศนคติ มุมมองต่อโลก รวมไปถึงวิธีการ
ถ่ายทอดความคิดของเขาลงไปในภาพยนตร์ ทั้งรูปแบบการนำเสนอ การจัดวางองค์ประกอบภาพ ที่
ปรากฏซ้ำ ๆ อยู่ในภาพยนตร์หลายๆเรื่อง จนกลายเป็นเอกลักษณ์ที่เด่นชัดในผลงานของเขานั้นเอง

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยเรื่อง องค์ความรู้ศิลปินแห่งชาติ : นายแท้ ประกาศวุฒิสาร นี้เป็นการวิจัยทางประวัติศาสตร์เชิงคุณภาพตามแนวอัตชีวประวัติ (Biographical historical research) นั่นคือ งานวิจัยที่ศึกษาประวัติชีวิตและผลงานของบุคคลหนึ่งบุคคลใดในประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ โดยศึกษาจากหลักฐานข้อมูลที่เป็นเอกสารเป็นหลัก โดยประกอบด้วยข้อมูลที่เป็นการเขียนบันทึกไว้โดยนายแท้เอง ทั้งในรูปแบบของหนังสือแนวอัตชีวประวัติที่ชื่อ “สุภาพบุรุษเสื้อแท้” ในรูปแบบของบทสัมภาษณ์ นายแท้ในวารสารต่างๆ รวมถึงในหนังสือ ตำรา และบทความวิชาการต่างๆที่เกี่ยวข้อง รวมถึงภาพยนตร์เรื่อง “เจ้าหญิง” ผู้วิจัยยังได้ศึกษาจากหลักฐานประเภทภาพยนตร์วิดิทัศน์ชื่อ “หนังแท้” ซึ่งเป็นสารคดีที่ (องค์การมหาชน) ซึ่งจัดทำโดยหอภาพยนตร์รวบรวมผลงานภาพยนตร์ที่ยังเหลืออยู่จากการเก็บรักษาไว้ด้วยตนเองของนายแท้และนำมามอบให้เป็นสมบัติของหอภาพยนตร์ เพื่ออนุรักษ์เป็นมรดกของแผ่นดิน นอกเหนือจากนั้นผู้วิจัยยังได้ศึกษาจากการสัมภาษณ์นักแสดง และทีมงานที่เคยร่วมทำงานภาพยนตร์กับนายแท้ รวมถึงนักประวัติศาสตร์ภาพยนตร์และผู้อำนวยการหอภาพยนตร์ และผู้กำกับภาพยนตร์ในปัจจุบันที่ได้รับอิทธิพลจากผลงานและ (องค์การมหาชน) เอกลักษณะอันเกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของนายแท้

1. วิธีการดำเนินงานวิจัย

เป็นระเบียบวิธีวิจัยแบบสหวิธี (Multi-Methodology) แบ่งเป็น

1.1 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ทั้งนายแท้ ประกาศวุฒิสาร โดยสอบถามถึงแนวความคิด กระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน รวมไปถึง กระบวนการ ถ่ายทอดผลงาน อิทธิพลอื่นๆที่มีส่วนต่อการสร้างสรรค์ผลงาน และการสัมภาษณ์ บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ภาพยนตร์ไทยในยุคภาพยนตร์ 16 มม.และในช่วงเปลี่ยนผ่านไปสู่ขนาด 35 มม. ที่ยังมีชีวิตอยู่ นักประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ ผู้กำกับภาพยนตร์ โดยสอบถามถึงคุณค่า อิทธิพลจากผลงานของ นายแท้ ประกาศวุฒิสาร ที่มีต่อวงการภาพยนตร์ไทย และ สังคมไทย อีกทั้งสิ้น 12 ท่าน คือ โดม สุขวงศ์ สอาด เปี่ยมพงศ์สานต์ พิศมัย วิไลศักดิ์ สมบัติ เมทะนี อุดลย์ ดุลยรัตน์ ธนิตย์ จิตนุกูล สมเดช สันติประชา ดอกดิน กัลยมาลัย สอวงค์ ทิพย์ทัศน์ โสภณ เจนพาณิชย์ พันทิพา ชยาภีรัต และ ยุทธนา ประกาศวุฒิสาร

1.2 การวิจัยเอกสาร (Document Analysis) และการทบทวนวรรณกรรม (literature review) ที่เกี่ยวกับภาพยนตร์ที่นายแท้ ประกาศวุฒิสาร ได้มีส่วนเกี่ยวข้อง เนื่องจากภาพยนตร์ไม่มีการเก็บไว้ ณ ที่ใด รวมไปถึงสื่อสิ่งพิมพ์ และข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต

1.3 การวิจัยจากภาพยนตร์ที่รวบรวมโดย นายแท้ ประกาศวุฒิสาร เป็นการรวมข่าว ภาพยนตร์ที่บันทึกเหตุการณ์สำคัญ รวมไปถึงเบื้องหลังภาพยนตร์สำคัญๆบางเรื่อง ซึ่งถือเป็นภาพเคลื่อนไหวที่ยังหลงเหลืออยู่ และภาพยนตร์เรื่อง “เจ้าหญิง” ซึ่งเป็นภาพยนตร์ขนาด 16 มม.ที่นายแท้ดำเนินการสร้างและภาพยนตร์เรื่อง “เมืองแม่หม้าย” ซึ่งทั้งดำเนินการสร้างและกำกับการแสดงโดยนายแท้ ประกาศวุฒิสาร เพื่อให้เห็นมุมมองที่มีต่อการทำภาพยนตร์ ของนายแท้ ประกาศวุฒิสาร ชัดเจนขึ้น

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยเรื่อง “องค์ความรู้ศิลปหนังแห่งชาติ : แท้ ประกาศวุฒิสาร” เป็นแบบเจาะจง (purposive sampling) ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

2.1 ประเภทบุคคล ได้แก่ นายแท้ ประกาศวุฒิสาร นักประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ ผู้กำกับภาพยนตร์ ที่เคยชมภาพยนตร์ของนายแท้ ประกาศวุฒิสาร โดยมีรายชื่อคือ โดม สุขวงศ์ สอาด เปี่ยมพงศ์สานต์ พิศมัย วิไลศักดิ์ สมบัติ เมทะนี อดุลย์ ดุลยรัตน์ ธนิตย์ จิตนุกูล วิชาญ ศานเทียง สมเดช สันติประชา ดอกดิน กัลยมาลย์ สวางค์ ทิพยทัศน์ โสภณ เจนพาณิชย์ พันทิพา ชยาภิรต์ และ ยุทธนา ประกาศวุฒิสาร

2.2 ประเภทเอกสาร ได้แก่ บทสัมภาษณ์ผู้กำกับ หนังสือที่เกี่ยวข้อง เอกสารวิจัย สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ รวมทั้งสืบค้นข้อมูลผ่านระบบออนไลน์ทางอินเทอร์เน็ต

2.3 ประเภทภาพยนตร์ แบ่งเป็น

2.3.1 สารคดีขนาดสั้น ได้แก่

ข่าวและบันทึกเหตุการณ์

- น้ำท่วมใหญ่กรุงเทพฯ 2485
- รัฐประหาร 8 พฤศจิกายน 2490
- วันพระราชทานปริญญาแพทยศาสตรบัณฑิต 2493
- รถรางวันสุดท้าย 2512

การท่องเที่ยว

- ย้อนอดีตหาดสุรินทร์ ภูเก็ต 2496
- ไทรโยค 2499

เบื้องหลังภาพยนตร์

- สุภาพบุรุษเสือไทย 2492
- สาวเครือฟ้า 2496
- เहांดง 2501
- สี่คิงส์ 2502

- เสือเผ่า 2503

ฉากเพลงเสริมในภาพยนตร์เยอรมัน มือเสือ 2505

ผลงานอื่นๆ

- หอภาพยนตร์แห่งชาติ 2548

- นำเที่ยวพุทธมณฑล 2549 (โครงการ NOKIA)

2.3.2 ภาพยนตร์เรื่องขนาด 16 มม. ระบบพากย์ขนาดยาว อำนวยการสร้างโดย นายแท้ ประกาศวุฒิสาร เรื่อง "เจ้าหญิง" และภาพยนตร์เรื่องขนาด 35 มม. ระบบเสียงในฟิล์ม สีธรรมชาติ ขนาดยาว อำนวยการสร้างและกำกับภาพยนตร์โดย นายแท้ ประกาศวุฒิสาร

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การเก็บข้อมูลประเภทบุคคล จะใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยเฉพาะกับ นายแท้ ประกาศวุฒิสาร รวมทั้งการสัมภาษณ์บุคคลอื่นๆที่เกี่ยวข้อง นักประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ ผู้กำกับภาพยนตร์ ที่เคยชมภาพยนตร์ของนายแท้ ประกาศวุฒิสาร

3.2 การเก็บข้อมูลประเภทเอกสาร เป็นการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับนายแท้ ประกาศวุฒิสาร หนังสือที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึง บทความ สื่อสิ่งพิมพ์อื่นๆ เว็บไซต์ต่างๆ เพื่อช่วยในการศึกษา ภาพยนตร์และแนวคิดของนายแท้ ประกาศวุฒิสาร

3.3 การเก็บข้อมูลประเภทภาพยนตร์จากดีวีดี จัดจำหน่ายโดยหอภาพยนตร์แห่งชาติและ ภาพยนตร์ขนาด 16 มม. ที่อยู่ในห้องสมุดภาพยนตร์ของหอภาพยนตร์แห่งชาติ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลประเภทเอกสาร ประเภทบุคคล ประเภทภาพยนตร์สั้น และสารคดี ที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งออกเป็น

4.1 วิเคราะห์ประวัติ ความเป็นมา และผลงานของนายแท้ ประกาศวุฒิสาร จากข้อมูลที่เป็นเอกสาร บทสัมภาษณ์ หนังสือ บทความเกี่ยวกับภาพยนตร์ นำมารวบรวม วิเคราะห์ ดีความ โดยเน้นเอกลักษณ์ความเป็นตัวตนที่ถูกถ่ายทอด ผ่านงานที่เกี่ยวข้องกับภาพยนตร์ ด้านต่างๆ

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ รวมถึงบทสัมภาษณ์ของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับภาพยนตร์ไทย ในยุคภาพยนตร์ 16 มม. และนักประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ เพื่อเน้นความสำคัญในแง่ความสำคัญ ในเชิงประวัติศาสตร์ทั้งของภาพยนตร์ไทยและสังคมไทย

4.3 นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ เพื่อประกอบการวิเคราะห์ เพื่อให้เห็นตัวตนของนาย
แท้ ประกาศวุฒิสสาร ที่ถูกสะท้อนออกมาในงานภาพยนตร์ และความสำคัญที่มีต่อภาพยนตร์ไทย
และสังคมไทย เพื่อให้ได้ ภาพที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

บทที่ 4
ผลการวิจัย
ด้านภูมิหลัง แรงบันดาลใจ กระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน
กระบวนการทำงาน เอกลักษณะในผลงานและอิทธิพลของ
นายแท้ ประกาศวุฒิสาร

รูปที่ 4.1 นายแท้ ประกาศวุฒิสาร

ที่มา : http://rb-vip.blogspot.com/2010_10_01_archive.html

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง องค์ความรู้ศิลปินแห่งชาติ : นายแท้ ประกาศวุฒิสาร นี้มีจุดมุ่งหมายให้เป็นงานวิจัยทางประวัติศาสตร์แนวอัตชีวประวัติ (biographical history research) จึงเป็นการวิจัยที่เน้นการศึกษาประวัติชีวิต และผลงานของนายแท้ ประกาศวุฒิสารในการที่ท่านได้สร้างคุณูปการณต่าง ๆ ให้กับวงการภาพยนตร์ไทย จนทำให้ท่านได้รับการยกย่องให้เป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง ปี 2542 เพื่อให้ตรงเป้าวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ในขณะเดียวกันงานวิจัยชิ้นนี้ก็พยายามให้ภาพของอุตสาหกรรม ภาพยนตร์ไทย ทั้งในยุคภาพยนตร์ขนาด 16 มม. และช่วงต้นหลังการเปลี่ยนเข้าสู่ 35 มม. เพื่อนำเสนอปัจจัยอันมีผลต่อการเปลี่ยนผ่านดังกล่าวซึ่งนายแท้มีส่วนสำคัญในพัฒนาการดังกล่าวเป็นอย่างมากด้วย

ในการนี้ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 2 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 นำเสนอ ภูมิหลังและผลงานของนายแท้ ประกาศวุฒิสาร โดยแบ่งเป็น

- 1.1 ภูมิหลัง
- 1.2 แรงบันดาลใจในการสร้างผลงาน
- 1.3 กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานในแต่ละเรื่อง

ส่วนที่ 2 นำเสนอผลการวิเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับภาพยนตร์จากผลงาน และกระบวนการทำงานของนายแท้ ประกาศวุฒิสาร แบ่งเป็น

- 2.1 กระบวนการทำงาน
- 2.2 เอกลักษณะในผลงาน
- 2.3 อิทธิพล

โดยมีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 1 ภูมิหลังและผลงานของนายแท้ ประกาศวุฒิสาร

1.1 ภูมิหลัง

การศึกษาอัตลักษณ์ความเป็นตัวตนของผู้กำกับภาพยนตร์นั้นคงจะขาดไม่ได้ที่จะต้องพูดถึงชีวประวัติ และประสบการณ์ชีวิตอันเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างภาพยนตร์ของผู้กำกับภาพยนตร์นั้นๆ เพราะถือเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างความเป็นตัวตน ที่จะส่งผลต่อพัฒนาการทางความคิดทัศนคติและมุมมองของการสร้างภาพยนตร์ในเวลาต่อมา เจกเช่นเดียวกับกับชีวิตของนายแท้ ประกาศวุฒิสารที่ก่อนจะสร้างผลงานอันเป็นที่รู้จักกันดีในประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ไทย ท่านได้ผ่านประสบการณ์ชีวิตอันหลากหลายและมีค่า ซึ่งได้หล่อหลอมให้ท่านมีความเพียบพร้อมไปด้วยความรู้และความเชี่ยวชาญในศาสตร์และศิลปะของวิชาชีพ ซึ่งแสดงผ่านออกมาเป็นผลงานภาพยนตร์ ทั้งภาพยนตร์ขนาดยาว และภาพยนตร์สารคดีขนาดสั้นที่มีเอกลักษณ์ เป็นแบบฉบับของผู้ศิลปินคนสำคัญของวงการภาพยนตร์ในประเทศไทย การศึกษาประวัติ ภูมิหลัง และผลงานของนายแท้ ประกาศวุฒิสาร ในที่นี้ ผู้ศึกษาขอแบ่งการนำเสนอภูมิหลังของนายแท้ ประกาศวุฒิสาร อันมีส่วนต่อพัฒนาการทางความคิดและรสนิยมทางศิลปะภาพยนตร์ในเวลาต่อมาได้ 3 ช่วง ได้แก่

- 1.1.1 ภูมิหลังในวัยเยาว์
- 1.1.2 ภูมิหลังในวัยเรียน
- 1.1.3 ภูมิหลังในวัยทำงาน

โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1.1 ภูมิหลังในวัยเยาว์

นายแท้ ประกาศวุฒิสาร หรือชื่อเดิม บุญแท้ เหมะบุตร (ชื่อบุญแท้ ได้ถูกเปลี่ยนสมัยจอมพล ป. พิบูลย์สงคราม เพราะด้วยเหตุมีชื่อเหมือนผู้หญิง) เกิดเมื่อวันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2461 ที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี เป็นบุตรของขุนประกาศวุฒิสาร และ นางท้อ เหมะบุตร บิดารับราชการเป็นครูใหญ่โรงเรียนประจำอำเภอโพธาราม ต่อมาได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการจังหวัด หรือศึกษาธิการจังหวัดราชบุรีในปัจจุบัน มีพี่น้องทั้งหมด 5 คนด้วยกันจากแม่เดียวกัน โดยมีคนรองเป็นผู้ชาย นายบุญเทียม (นิทัศน์) ประกาศวุฒิสาร อดีตอาจารย์คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(เสียชีวิตแล้ว) คนต่อมาเป็นผู้หญิงชื่อทับทิม (เสียชีวิตแล้ว) บุญทิพย์ ประกาศวุฒิสาร และ อาจารย์อุทัยพรรณ เป็นคนสุดท้าย

ในวัยเด็ก ด้วยความที่บิดาเป็นครูและต่อมาได้รับการแต่งตั้ง เป็นกรรมการจังหวัด นายแพทย์ในฐานะที่เป็นบุตรชายคนโต อาจจะได้ไม่ได้เป็นไปตามคาดหวังของบิดามากนัก ถ้าเทียบกับพี่น้องคนอื่น ๆ ท่านมักใช้ชีวิตในวัยเด็กวิ่งเล่นอยู่ตามเทือกสวน ไร่ นา และตามงานกิจกรรมใหญ่ของจังหวัดราชบุรี เช่น งานวัด งานไหว้พระประจำปี โดยเฉพาะงานไหว้พระเขาสูง ที่มีการรวมตัวกันจากชาวบ้านหลายท้องที่ มาเล่นเพลงเรือและแข่งเรือ ซึ่งเหตุการณ์สำคัญนี้อยู่ในใจนายแพทย์มาตั้งแต่เด็ก

ท่านมักจะใช้เวลาจำนวนมากในการชมมหรสพ และมหรสพที่ได้ชมเป็นประจำคือภาพยนตร์ ซึ่งจังหวัดราชบุรีในตอนนั้นมี โรงภาพยนตร์ 2 โรงตั้งอยู่ในตลาด มีชื่อเป็นทางการว่า “ทัศนารมย์” และ “นิคมพัฒนา” ที่มักจะมีการฉายภาพยนตร์ฝรั่ง และอีกหนึ่งโรง ในสวนสนุกชื่อ “สวนบุรีสุข” ที่ฉายภาพยนตร์จีนเป็นหลัก ซึ่งในเวลานั้นจะเป็นภาพยนตร์เจียบ และมีแตรวงใช้คน 4-5 คนบรรเลงเพลงประกอบ

“เด็ก ๆ ผมไม่ค่อยชอบเรียน แต่ที่ชอบมากอย่างหนึ่งคือชอบดูหนัง เพราะพ่อชอบพอกับเจ้าของโรงหนัง ก็เลยพาผมเข้าไปในห้องฉาย ดูโน่นดูนี่ จนผมติดใจ เวลาไปโรงหนังที่ไร ผมกับน้อง ๆ แย่งเก็บเศษฟิล์มกัน เอาไปอวดเพื่อที่โรงเรียน เลยเป็นความชอบตั้งแต่นั้น คงมาโดยไม่รู้ตัว” (แพทย์ประกาศวุฒิสาร, 2552: 278)

นอกเหนือจากภาพยนตร์ที่กลายเป็นทั้งความบันเทิง และความหลงใหล ในขณะที่นายแพทย์ได้เริ่มเรียนหนังสือที่โรงเรียนประจำจังหวัด คือโรงเรียนเบญจมราชูทิศ จันทน์มัยมสาม อายุสิบสี่ปี ปี พ.ศ. 2475 เขาได้ซื้อกล้องถ่ายรูปตัวแรกเป็นของตัวเองในราคา 3 บาท ถ่ายรูปได้ 8 รูป ที่ชื่อว่า กล้องบ็อกซ์ (BOX) เพราะรูปร่างที่เป็นกล่องสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีกลไกและวิธีใช้ง่าย ๆ โดยนายแพทย์ได้ฝึกหัดในการถ่ายกับ เพื่อน ๆ ในโรงเรียน นายแพทย์จะคิดเงินค่าฟิล์มจากฟิล์มที่มีราคาสมัยนั้นมันจะ 65 สตางค์ ส่วนค่าล้างฟิล์มไม่เสีย ค่าอัดฟิล์มรูปละ 5 สตางค์ โดยนายแพทย์จะเก็บเงินจากเพื่อนที่ถ่ายเฉลี่ยรวมทั้งค่าฟิล์ม ค่าล้าง-อัดรูปคนละ 15 สตางค์ ซึ่งกลายเป็นที่นิยมอย่างมากในหมู่เพื่อน ๆ ครั้งนั้นถือเป็นครั้งแรกที่นายแพทย์ได้กลายเป็น “ช่างภาพ” อย่างเต็มตัว และเป็นจุดเริ่มต้นของความรักที่มีต่อการถ่ายภาพ และในเวลาต่อมา การถ่ายภาพได้กลายเป็นอาชีพหลักที่เขาได้ทำมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว กล่าวได้ว่าในอาชีพทั้งหมดที่นายแพทย์ได้ทำในเวลาต่อมา การถ่ายภาพ ไม่ว่าจะเป็นการถ่ายภาพนิ่งหรือถ่ายภาพยนตร์คือสิ่งที่นายแพทย์รักที่สุด (สัมภาษณ์, แพทย์ประกาศวุฒิสาร, 2554)

1.1.2 ภูมิหลังในวัยเรียน

การศึกษาในวัยเด็กของนายแท่นั้น ไม่ได้เป็นไปอย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกับเด็กคนอื่นๆ เพราะบิดาจำต้องย้ายไปเป็นกรรมการหรือศึกษาธิการที่จังหวัดต่างๆ ในจังหวัดที่มีการเปลี่ยนแปลง การปกครองในช่วงปีพ.ศ. 2475 โสไปตั้งแต่จังหวัดเพชรบุรี กาญจนบุรีและกลับมาที่ราชบุรีอีกครั้งที่ โรงเรียนเดิมคือโรงเรียนเบญจมราชูทิศ โดยบิดาได้ฝากให้อยู่กับขุนราชเรืองระบิน และด้วยความที่ไม่มีบิดามาคอยเข้มงวด ทำให้นายแท่ใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการดูหนัง ดูละคร และคลุกคลีอยู่ที่โรงละครเสียเป็นส่วนใหญ่ เช่นไปช่วยเขียนป้ายหน้าโรงละคร ทำให้ต้องสอบตก และถูกย้ายไปเรียนในหนังสือที่กรุงเทพในที่สุด ซึ่งบิดาได้นำมาฝากไว้กับหลวงพิบูลสรรพะเวช และหลังจากหาโรงเรียนที่เหมาะสม ก็มาตกลงกันได้ที่แผนกวิชาฝึกหัดครูวาดเขียนที่โรงเรียนเพาะช่าง ถึงแม้จะไม่ได้สมตามเจตนารมณ์ที่ต้องการจะเรียนวิชาช่างถ่ายรูป แต่ก็ถือว่าเป็นการประนีประนอมกับบิดา ที่หวังอยากจะทำให้นายแท่ได้จบมาเป็นครู ซึ่งมีเงินเดือนที่ดีและเลี้ยงตัวเองได้

ในระหว่างที่นายแท่ ได้ศึกษาอยู่ในแผนกวิชาฝึกหัดครูวาดเขียน นายแท่จำต้องฝึกหัดวิชาช่างอีกหลายวิชาไปพร้อมๆกัน อาทิ วิชาช่างไม้ วิชาช่างปั้น แต่การศึกษาทำให้ท่านเกิดความเบื่อหน่าย นายแท่จึงมักจะหนีการเรียนไปชมภาพยนตร์ที่โรงหนังศาลาเฉลิมกรุง โดยมีรุ่นพี่ซึ่งจบจากโรงเรียนเพาะช่างที่รู้จักคุ้นเคยกัน คือ ลมุล อติพยัคฆ์ ซึ่งขณะนั้นทำหน้าที่เป็นช่างเขียนแผนกโฆษณาอยู่ที่นั่นเป็นผู้พาเข้าไปชม ทำให้นายแท่ได้ดูภาพยนตร์แทบจะทุกเรื่องที่ฉายอยู่ ซึ่งนายแท่กล่าวว่า นอกจากจะหลงใหลในความสนุกของภาพยนตร์แล้วยังหลงใหลในบรรยากาศที่มีแอร์เย็นและควันในห้องฉาย โดยเฉพาะกับบุคคลซึ่งมีความหลงใหลในภาพและแสงอยู่เป็นทุนเดิมเสน่ห์ของภาพยนตร์และโรงฉายจึงเริ่มองงามอยู่ในใจของท่านมานับแต่นั้น นายแท่ได้เขียนถึงบรรยากาศในโรงภาพยนตร์ไว้ว่า “ควันบุหรี่เมื่อลอยไปกระทบกับแสงไฟจากเครื่องฉายภาพยนตร์ จะมองเห็นเป็นลำแสงนำดู” (แท่ ประกาศวุฒิสาร, 2544: 39)

จากความชอบด้านการถ่ายภาพเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว เมื่อได้รับชมภาพยนตร์จากต่างประเทศหลายเรื่อง ก็ทำให้นายแท่เกิดแรงบันดาลใจจนในที่สุดนายแท่ก็ได้ขอบิดาย้ายไปเรียนวิชาช่างถ่ายรูปแทน ซึ่งบิดาก็ต้องจำใจอนุญาต โดยหวังว่าจะช่วยให้สำเร็จการศึกษาได้ และให้เงินมาซื้อกล้องตัวที่สอง เป็นเงิน 25 บาท ซึ่งก็ได้กล้องถ่ายรูปขนาด 3 นิ้ว ยี่ห้อไซค์อิคอน โดยมีครูสังวรงค์ แดงแก้ว เป็นผู้สอน แต่ก็เรียนอยู่แค่ประมาณ 6 เดือน เพราะในปี พ.ศ. 2477 ทางกระทรวงมีคำสั่งให้เลิกสอนวิชาถ่ายรูป เพราะมีผู้สนใจมาเรียนจำนวนน้อย โดยมีเพียง 12 คน ณ เวลานั้น

แต่โดยที่นายแท่เป็นคนที่สนใจและมีความรักในด้านการถ่ายภาพเป็นอย่างมาก เห็นได้จากการที่ขอเงินบิดามาลงทุนซื้อกล้องถ่ายภาพเป็นของตนเองถึง 2 กล้องทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ที่ใช้สำหรับถ่ายรูปหมู่ พร้อมทั้งเลนส์ขนาด 30 มม.และขาไม้ 3 ขา ซึ่งรวมราคาทั้งหมดแล้วมีราคาถึง 300 บาทซึ่งเป็นเงินที่สูงมากในสมัยนั้น ดังนั้นถึงแม้ว่าจะไม่ได้ศึกษาต่อในแผนกถ่ายรูปแล้ว เพราะ

แผนกถูกปิดไปเนื่องจากมีคนเรียนแค่ 12 คน แต่ครูสังวรงค์ แดงแก้ว ก็ได้เห็นความตั้งใจจริงดังกล่าว และเสนอที่จะช่วยสอนวิชาการด้านนี้เป็นการส่วนตัว ดังนั้นถึงแม้นายแท้จะไม่ได้ชื่อว่าเรียนจบจากแผนกถ่ายรูปอย่างเป็นทางการ แต่ในทางวิชาชีพแล้วที่แห่งนี้เป็นที่ที่ให้นายแท้ได้รับทั้งความรู้และประสบการณ์ในการเป็นช่างภาพถ่ายรูป เพราะที่นี่มีทั้งห้องถ่ายรูป ทั้งต้องทำงานถ่ายภาพนอกสถานที่ และยังได้ฝึกฝนฝีมือการถ่ายรูป ล้าง-อัดรูปอีกด้วย ซึ่งจากความสามารถในทางการถ่ายภาพหนึ่งนี่เองที่มีส่วนสำคัญที่ผลักดันนายแท้เข้าสู่โลกของศิลปะภาพยนตร์

ส่วนในด้านการศึกษาล่าเรียนนั้น เมื่อได้ทำงานในอาชีพต่างๆอยู่พักหนึ่ง ก็มีผู้ชักชวนให้นายแท้ เข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งได้เปิดภาควิชาการหนังสือพิมพ์ให้สำหรับผู้มีอาชีพทางหนังสือพิมพ์ได้เข้ารับการศึกษานานาชาติ โดยในขณะที่นายแท้เข้าศึกษาที่นี้ก็มีเพื่อนร่วมรุ่นที่กำลังทำงานในวงการหนังสือพิมพ์หลายคนร่วมศึกษาด้วย อาทิ ครูพา ไชยเดช บุญมา เกิดสว่าง ลมูล อติพยัคฆ์ เป็นต้น และในการเรียนครั้งนี้ นายแท้ยังได้รับการศึกษาจากอาจารย์ที่เก่งและมีชื่อเสียงหลายคน อาทิ อาจารย์รอง ศยามานนท์ อาจารย์หม่อมเจ้าประสพสุข สุขสวัสดิ์ พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าเปรมบุรฉัตร แต่ในเวลาต่อมาได้เกิดเหตุการณ์สำคัญได้แก่ การเดินขบวนเพื่อเรียกร้องดินแดนพระตะบองและศรีโสภณคืนจากฝรั่งเศส โดยมีนักศึกษาเข้าร่วมจำนวนมาก มีการแจกใบปลิวโจมตีฝรั่งเศสจึงมีนักศึกษามาเรียนภาคค่ำน้อยลงจนถูกปิดหลักสูตรไปในที่สุด (แท้ ประกาศวุฒิสาร, 2544: 59)

1.1.3 ภูมิหลังในวัยทำงาน

นายแท้ได้มีโอกาสเข้าร่วมการทำงานในระดับอาชีพโดยเป็นช่างถ่ายภาพนิ่ง ให้กับคณะถ่ายทำภาพยนตร์ของ หม่อมเจ้าศุภรพรรณดิศ ดิศกุล ซึ่งก็คือ คณะ “ปฏิภาคภาพยนตร์” โดยมี อดีต นายตำรวจ พ.ต.อ. พระปราบริปูพ่าย เป็นเจ้าของ ซึ่งกำลังจะยกกองถ่ายไปถ่ายทำที่อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี โดยทางคณะมาขอคำปรึกษาจากครูสังวรงค์ แดงแก้ว นายแท้จึงได้รับการแนะนำให้ร่วมคณะไปด้วย โดยภาพยนตร์ที่ถ่ายทำ ณ ตอนนั้น จะเป็นภาพยนตร์ 35 มม. ขาวดำ ใช้มือหมุน และเป็นภาพยนตร์เจียบเสียบเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งผู้ที่ทำหน้าที่ถ่ายภาพยนตร์เรื่องแรกที่นายแท้เข้าไปมีส่วนร่วมก็คือ ขุนปฏิภาคพิมพ์ลิขิต ที่เป็นทั้งผู้ถ่ายทำ ล้าง และพิมพ์ภาพยนตร์

รูปที่ 4.2 ขุนปฏิภาคพิมพ์ลิขิต ที่นอกเหนือจากเป็นผู้ถ่ายทำภาพยนตร์ ยังเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องให้เป็นนักเขียนการ์ตูนคนแรกของเมืองไทย และเป็นผู้นำวิชาการทำบล็อกเข้ามาในเมืองไทย

ที่มา : <http://www.bloggang.com/viewblog.php?id=lovesiamoldbook&group=1&page=2>

ขุนปฏิภาคพิมพ์ลิขิตถือว่าเป็นผู้ที่ถ่ายทอดความรู้เรื่องการถ่ายภาพยนตร์คนแรกแก่นายแท่ จากภูมิหลังที่ขุนปฏิภาคพิมพ์ลิขิตได้รับความรู้จากการเดินทางไปศึกษาต่างประเทศในหลายประเทศ รวมระยะเวลากว่า 20 ปี ขุนปฏิภาคพิมพ์ลิขิตจึงเป็นผู้แรกที่นำเทคโนโลยีการทำบล็อกแม่พิมพ์เข้ามาในเมืองไทยรวมทั้งการเขียนภาพล้อตามหนังสือพิมพ์ต่างๆ ในด้านการสร้างภาพยนตร์นั้น ท่านเป็นหนึ่งในคนไทยที่ได้ร่วมงานกับผู้สร้างภาพยนตร์ต่างประเทศ นั่นคือบริษัทยูนิเวอร์แซลที่ได้เข้ามาติดต่อขอถ่ายทำภาพยนตร์ในประเทศไทยเรื่องแรกในปี พ.ศ. 2465 โดยมีนายเฮนรี เอ แมคเร (Henry A. Macrae) เป็นทั้งผู้อำนวยการสร้าง ผู้เขียนเรื่อง และผู้กำกับการแสดงภาพยนตร์ไทยเรื่องแรกชื่อ "นางสาวสุวรรณ" นอกจากนั้นขุนปฏิภาคพิมพ์ลิขิต ยังเป็นผู้ถ่ายภาพและกำกับการแสดงภาพยนตร์เรื่อง "ไม่คิดเลย" ออกฉายในเดือนกันยายนปี พ.ศ. 2470 ให้กับบริษัทถ่ายภาพยนตร์ไทย ซึ่งเป็นภาพยนตร์ที่สร้างออกมาแข่งกับภาพยนตร์เรื่อง "โชคสองชั้น" โดยบริษัทกรุงเทพภาพยนตร์ ซึ่งถือว่าเป็นภาพยนตร์ไทยโดยฝีมือคนไทยอย่างสมบูรณ์เรื่องแรก โดยเพิ่งออกฉายไปเมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2470 ขุนปฏิภาคพิมพ์ลิขิตจึงถือได้ว่าเป็นหนึ่งในผู้บุกเบิกการถ่ายทำภาพยนตร์ในประเทศไทย

ในช่วงเวลาที่นายแท่ได้ร่วมงานกับขุนปฏิภาคพิมพ์ลิขิตนี้ นับเป็นช่วงเวลาการเรียนรู้ที่มีค่าอย่างยิ่ง โดยที่นายแท่ได้เรียนรู้เทคนิคการถ่ายทำตลอดทั้งกระบวนการ เพราะท่านได้อยู่ช่วยขุนปฏิภาคพิมพ์ลิขิตจนกระทั่งถึงขั้นการล้างภาพยนตร์ ซึ่งถือว่าอยู่ร่วมจนเสร็จสิ้นทั้งกระบวนการ ทำให้ท่านได้มีโอกาสฝึกหัดอย่างจริงจังกับครูด้านการถ่ายทำภาพยนตร์คนสำคัญของประเทศ ได้เรียนรู้และทดลองตั้งแต่เอาฟิล์มใส่กล้อง ถ่ายภาพ ล้างฟิล์ม ทั้งหมดนี้ได้กลายเป็นวิชาความรู้ที่จัดว่าหาได้ยากในสมัยนั้นติดตัวท่านไป และเอื้อโอกาสให้ท่านได้เข้าไปทำภาพยนตร์อีกหลายเรื่อง เช่น

การที่ท่านได้เข้าไปเป็น “ผู้ช่วยกล้อง” ในกองถ่าย “สงครามเซตหลัง” ของกองภาพยนตร์ทหารอากาศ โดยมี พระเจ้าวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล เป็นผู้กำกับการแสดง ด้วยความสามารถในการซ่อมกล้อง และแก้ปัญหาการทำงานที่ผิดปกติของกล้อง ซึ่งทักษะดังกล่าวนายแท้ได้รับมาตั้งแต่การที่ชุนปฏิภาคพิมพ์ลิขิตสอนให้ใส่ฟิล์ม ถอดฟิล์มนี้เอง ดังที่ท่านได้กล่าวไว้ว่า

“.....ท่านชุนเป็นทุกอย่างครับ เป็นคนนำหนังเข้ามาฉาย ทำบล็อกถ่ายภาพยนตร์แล้วปัญหาเฉพาะหน้าท่านเก่ง ผมก็ได้ไปเป็นลูกศิษย์ ท่านทำให้ดูหมดเลย สอนให้ใส่ฟิล์มกล้องถ่ายหนัง” (แท้ ประกาศวุฒิสาร, 2544: 281)

ในขณะนั้นประเทศไทยยังไม่มีโรงเรียนสอนภาพยนตร์ แม้แต่แผนกสอนภาพนิ่งของโรงเรียนเพาะช่าง ก็ยังต้องถูกปิดไปเนื่องจากมีคนเรียนน้อย การเรียนรู้ในศาสตร์ด้านนี้จึงเกิดจากการเรียนจากผู้ที่มีความรู้ มีประสบการณ์ หรือที่เรียกว่า “ครูพักลักจำ” หรือศึกษาจากผลงานที่มีอยู่มาก่อน หรือจากการชมภาพยนตร์จากต่างประเทศ ความรู้ในแขนงนี้จึงถือได้ว่ายังไม่แพร่หลาย และมีผู้รู้จริงยังมีไม่มาก ความรู้ที่นายแท้ได้จากการช่วยงานและจากการสอนของชุนปฏิภาคพิมพ์ลิขิตในครั้งนี้จึงเปรียบเสมือนการเรียนอยู่ในโรงเรียนภาพยนตร์ในสมัยปัจจุบัน

เมื่อทำงานในภาพยนตร์เรื่อง “กะเหรี่ยงไทรโยค” เสริจสัน นายแท้ได้กลับไปฝึกงานช่างภาพที่เพาะช่าง แต่จากที่ได้ทำงานในฐานะช่างถ่ายรูป ซึ่งมีความสามารถตั้งแต่ขั้นตอนการถ่าย ล้าง-อัดรูป ไปจนถึงสามารถถ่ายทำ และจัดฉายภาพยนตร์ได้ นายแท้จึงได้รับการชักชวนให้ไปช่วยทำหน้าที่ฉายภาพยนตร์ให้กับคุณประพาศ นิลอุบล ที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งของคุณะปฏิภาคภาพยนตร์ โดยนายแท้ได้รับค่าจ้างคืนละ 1 บาทต่อการเดินทางไปจัดฉายภาพยนตร์ 1 คืนในโรงภาพยนตร์ที่อยู่รอบๆกรุงเทพฯ เช่น ปากลัด-ปากเกร็ด-นนทบุรี-ตลาดพลู ฯลฯ ซึ่งมีวิธีการคือ ไปเช่าโรงภาพยนตร์หรือบางคราวอาจจะไปโรงลิเก ซึ่งการเช่าแบบนี้สมัยนั้นเรียกว่า “เช่าปิดวิก” โดยเก็บค่าเข้าชมคนละ 3-5 สตางค์ แต่บางที่ก็คิดเพียง 1 สตางค์ โดยปกติจะปฏิบัติงานกัน 2 คนทำหน้าที่ทั้งชายตัวและเก็บตัว ซึ่งเพื่อนที่ไปด้วยในขณะนั้น มักจะเป็นสาธิต ณ สงขลา ซึ่งเคยอยู่ในคณะกรรมการถ่ายทำปฏิภาคภาพยนตร์ด้วยกัน ในการนำภาพยนตร์ไปจัดฉายนี้ในสมัยนั้น ถ้าผู้ชมรู้สึกไม่ชอบในภาพยนตร์ก็มักจะแสดงออกด้วยการขว้างข้าวของขึ้นไปในห้องฉายเป็นการระบายอารมณ์ ซึ่งนี่อาจจะเป็นประสบการณ์สำคัญที่หล่อหลอมให้นายแท้รู้สึกได้ถึงความคาดหวัง ความพอใจหรือไม่พอใจในภาพยนตร์แต่ละเรื่อง จนรู้สึกเป็นหน้าที่ที่ท่านจะต้องรับผิดชอบ ดูแล และตอบสนองคนดูในการสร้างสรรค์ความบันเทิงหรือความรู้สึกดี ๆ ให้กับผู้ที่เสียเงินเข้ามาดู ในขณะที่ตนเองเป็นผู้อำนวยความสะดวกสร้างภาพยนตร์

ในระหว่างนี้นายแท้ได้ไปทำข่าวเป็นครั้งคราว และเป็นครั้งแรกที่ได้ถ่ายรูป เป็นเหตุการณ์ที่นักบินชื่อเอมี จอห์นสัน ที่บินรอบโลก แวะมาประเทศไทย โดยภาพที่ท่านถ่ายได้ลงหนังสือพิมพ์

เดลิเมล์ ต่อมาได้มีเพื่อนที่เรียนถ่ายรูปร่วมกันที่ชื่อ แจ็ง จันนะ ได้มาชักชวนให้นายแท้ไปเป็นคนงานในกองถ่ายรูป ทำหน้าที่เป็นช่างถ่ายรูป อด-ขยายรูป กองถ่ายรูป กรมแผนที่ทหาร โดยรับค่าจ้างวันละ 72 สตางค์ โดยมีร.อ.ขุนปลั่ง-ประมาญภูมิ เป็นหัวหน้ากองถ่ายรูป ซึ่งท่านมีความชื่นชอบในความสามารถของนายแท้มาก จึงให้นายแท้ไปร่วมเดินทางไปถ่ายรูปบุคคลและเหตุการณ์สำคัญหลายครั้ง อาทิ การตรวจราชการของ พ.อ.พระยาพหลพลพยุหเสนา ซึ่งเป็นนายกรัชมุนตรีในสมัยนั้น และนายแท้ยังเป็นผู้หอบหัวเอาฟิล์มที่ถ่ายเสร็จไปล้างที่ห้างอัมบุรุกซ์ (สยาม) หน้าวังบูรพา รวมทั้งนำมาตัดต่อและจัดฉายให้ท่านเจ้าคุณพลฯชมถึงวังปารุสกวันซึ่งก็ได้รับคำชมเชยกลับมา ถือได้ว่านายแท้ได้แสดงให้เห็นถึงความสามารถอีกด้านคือการตัดต่อภาพยนตร์ ไม่ใช่เป็นเพียงแค่ความสามารถในการบันทึกภาพเท่านั้น แต่ยังมีความเข้าใจในการเชื่อมภาพเพื่อที่สามารถจะเล่าเรื่องได้ ซึ่งการตัดต่อภาพยนตร์ในแนวสารคดีหรือบันทึกเหตุการณ์จริงถือได้ว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญ ในความเข้าใจในการสร้าง “เรื่อง” (story) ในภาพยนตร์แนวเล่าเรื่อง (fiction film) ในเวลาต่อมา

หลังจากทำงานอยู่ที่กองถ่ายรูป กรมแผนที่อยู่พักหนึ่ง ด้วยปัญหาส่วนตัว นายแท้จึงจำเป็นต้องลาออกและกลับไปช่วยอา คือ เหลียง เหมะบุตร ซึ่งทำอู่รถยนต์ที่อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี แต่ทำได้ออยู่พักหนึ่ง ก็เกิดความเบื่อหน่าย

“ผมอยู่กับอาได้เกือบ 10 เดือน เริ่มรู้สึกเบื่องานและเบื่อความเงิบเหงาแบบต่างจังหวัด คิดถึงกรุงเทพฯ คิดถึงศาลาเฉลิมกรุง” (แท้ ประกาศวุฒิสาร, 2544: 50)

และแล้วโชคชะตาก็ทำให้ท่านกลับเข้าสู่เส้นทางไปสู่การเป็นนักสร้างภาพยนตร์ เพราะในวันหนึ่งขณะที่นายแท้ไปนั่งเล่นในสถานที่ๆตนเองชอบตอนเย็น ก็ได้เห็นว่านายประพาศ นิลอุบลซึ่งเคยว่าจ้างให้นายแท้ไปจัดฉายภาพยนตร์ให้ นั่งอยู่บนรถไฟ จึงเขียนจดหมายไปถึง ในที่สุดนายประพาศก็ได้ตอบจดหมายมาโดยชักชวนให้นายแท้มาช่วยงานเป็นช่างถ่ายภาพให้กับแผนกส่งเสริมการท่องเที่ยว กรมพาณิชย์ ซึ่งนายประพาศเป็นผู้จัดการแผนกอยู่

นายแท้จึงได้เริ่มทำงานเป็นช่างถ่ายภาพ โดยรับเงินเดือนเดือนละ 25 บาท และเริ่มต้นโดยรับงานใหญ่และสำคัญมาก ได้แก่ งานรับเสด็จในหลวงอานันทมหิดล เสด็จนิวัติพระนครครั้งแรก ในปี พ.ศ. 2481 ซึ่งพระองค์เสด็จพระราชดำเนินโดยเรือรบหลวงศรีอยุธยาที่ท่าราชวรดิษฐ์ โดยภาพที่นายแท้ถ่ายยังได้ลงบนปกหนังสือ “ท่องเที่ยวสัปดาห์” การทำงานที่แผนกส่งเสริมการท่องเที่ยวนี้ นายแท้ได้รู้จักนักหนังสือพิมพ์รุ่นเก่าหลายคน อาทิ ชวง มีเดช พินิต อังกินันท์ ด่วน บุญชูช่วย สมบุญ ฤกษ์ ทินกร บำรุงรัฐ เจน นิมมานนิตย์ จิม สิ้นธุนาวา ผะอบ ฤกษ์สาร รวมทั้งช่างภาพจากกรมโฆษณาการหรือกรมประชาสัมพันธ์ในปัจจุบันนี้หลายคน การที่นายแท้รู้จักผู้คนโดยเฉพาะในวงการสื่ออย่างกว้างขวางเช่นนี้ ย่อมมีผลโดยตรงต่อการทำงานในฐานะนักสร้างภาพยนตร์ซึ่งจะต้องพึ่งพาการประชาสัมพันธ์และเสียงสะท้อนจากคนดู ซึ่งเกิดขึ้นผ่านสื่อสารมวลชนรูปแบบต่างๆ

โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ซึ่งถือเป็นสื่อที่ทรงพลังที่สุดในเวลาที่โทรทัศน์ยังไม่ได้เป็นสื่อที่เข้าถึงคนดูได้อย่างกว้างขวางในเมืองไทย

หน้าที่ในการเป็นช่างถ่ายภาพให้กับแผนกส่งเสริมการท่องเที่ยวนี้ ยังทำให้นายแท้ต้องเดินทางไปทั่วประเทศโดยเฉพาะในสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ บ่อยครั้ง ซึ่งนอกจากจะเป็นพื้นฐานในด้านการหาสถานที่ทำภาพยนตร์ในเวลาต่อมาแล้ว ยังทำให้นายแท้ได้พบปะกับข้าราชการและพ่อค้าที่อยู่ตามจังหวัดต่าง ๆ ซึ่งในอนาคตจะเข้ามามีอิทธิพลต่อชีวิตนักสร้างภาพยนตร์ของนายแท้ ไม่ว่าจะในบทบาทของผู้อำนวยการความสะอาดในแต่ละที่ ๆ ไปถ่าย จนถึงในบทบาทการเป็นนายทุนหรือผู้ร่วมลงทุนในการสร้างภาพยนตร์ของนายแท้ บุคคลซึ่งนายแท้ได้รู้จักในช่วงนี้ อาทิ นายห้าง ต. เจ็กชวน นายแพทย์ชิต นภาพศัพท์ สำเนา เศรษฐบุตร เจ้าคุณประภากรวงศ์ จุฑา สิบบุญเรือง โตสิทธิ์ สิบบุญเรือง โดยเฉพาะสำเนา เศรษฐบุตร นั้นภายหลังจะเป็นผู้มีความสำคัญมากในชีวิตการสร้างภาพยนตร์ของท่านเพราะเป็นผู้ออกทุนให้กับภาพยนตร์เรื่องแรกของนายแท้คือ “สุภาพบุรุษเสือไทย”

นอกจากนั้นในแง่ของวิชาชีพ นายแท้ยังได้มีโอกาสพัฒนาตนเองโดยการศึกษางานถ่ายภาพ ไม่ว่าจะเป็นการจัดแสง ทิศทางของแสง การใช้มุมกล้องจากครู ผู้รู้ นักถ่ายภาพที่มีชื่อเสียงรุ่นก่อน ๆ อาทิ ขุนปฏิภาคพิมพ์ลิขิต รัตน์ เปสตันยี ระบิล บุนนาค เจ้ากาวิละวงศ์ ณ เชียงใหม่ เจ้าไชยณรงค์ ณ เชียงใหม่ หม่อมหลวงด้อย ชุมสาย เป็นต้น โดยเป็นการศึกษาจากผลงานที่ครูและผู้เชี่ยวชาญเหล่านี้ถ่ายไว้ด้วยความกระตือรือร้นในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง

หลังจากที่ทำงานอยู่ที่แผนกส่งเสริมการท่องเที่ยวอยู่ประมาณเกือบปี นายแท้ก็ลาออกจากที่นั่นตามคุณประพาศ นิลอุบลซึ่งลาออกไปก่อน เพื่อไปทำงานเป็นเลขานุการให้คุณชุนท์ ปิณฑานนท์ ซึ่งถือเป็นการตัดสินใจอย่างรวดเร็วเพราะท่านทราบว่า เป็นงานที่เกี่ยวกับโรงภาพยนตร์ การลาออกจากแผนกส่งเสริมการท่องเที่ยวถือเป็นการเปลี่ยนผ่านสำคัญในชีวิต โดยนายแท้ได้กล่าวแสดงความรู้สึกเสียดายต่อประสบการณ์อันมีค่าในช่วงเวลาดังกล่าวไว้ว่า “ผมมาอยู่แผนกส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้รู้จักผู้ใหญ่ในวงราชการ พ่อค้าต่าง ๆ ที่เป็นเพื่อนคุณประพาศก็มาก และมีเพื่อน ๆ ที่เป็นช่างภาพหนังสือพิมพ์ ต่อมายังรู้จักนักประพันธ์ต่าง ๆ อีกหลายคน สมใจผมที่เคยไฝ่ฝันมา โดยเฉพาะพ่อค้าต่าง ๆ ภายหลังผมได้รับความช่วยเหลือในการทำงานด้วย ทำให้ผมกว้างขวาง รู้จักผู้คนใหญ่ ๆ โด่ ๆ มากขึ้น” (แท้ ประกาศวุฒิสาร, 2544: 61)

บริษัทสหสินีมา จำกัด นั้น เป็นบริษัทที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงโปรดให้จัดตั้งขึ้นเพื่อบริหารโรงภาพยนตร์ซึ่งนอกจากจะมีโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมกรุง ยังมีโรงภาพยนตร์ที่ขึ้นต้นด้วยเฉลิมอีกหลายโรง ได้แก่ ศาลาเฉลิมบุรี ศาลาเฉลิมนคร ศาลาเฉลิมเวียง ศาลาเฉลิมธานี ศาลาเฉลิมเมือง ศาลาเฉลิมรัฐ ศาลาเฉลิมราษฎร์

นายแท้ได้เข้าทำงานในแผนกอำนาจการของบริษัทซึ่งมีคุณชุนห์ ปิณฑานนท์ทำหน้าที่เป็นทั้งประธานบริษัทสหศิณีมา จำกัด และผู้อำนวยการสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ด้วย นอกจากภารกิจในแผนกอำนาจแล้ว บ่อยครั้งที่นายแท้ต้องไปทำหน้าที่เป็นผู้จัดการแทนเวลาผู้จัดการโรงภาพยนตร์ต่าง ๆป่วยหรือลา ซึ่งทำให้นายแท้ได้ประสบการณ์แปลกๆ อาทิ การรับมือกับนักเลงประจำถิ่นที่มักจะมาขอชมภาพยนตร์ฟรี หรือเข้ามาหลบการจับกุมของเจ้าหน้าที่รัฐเข้ามาในโรงภาพยนตร์ ซึ่งนายแท้ก็ควบคุมสถานการณ์ไว้ได้ทุกครั้ง

ในการทำงานที่ศาลาเฉลิมกรุงนี้ เป็นการเข้ามาทำงานเมื่อศาลาเฉลิมกรุงเพิ่งเปิดได้เป็นเวลา 8 ปี (เปิดให้บริการเป็นวันแรก คือ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2476) ถือว่าเป็นช่วงที่ท่านได้พบเจอผู้คนที่เกี่ยวข้องกับวงการที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นวงการหนังสือพิมพ์ วงการนักเขียน วงการเพลง วงการภาพยนตร์ วงการศิลปะ ฯลฯ เพราะโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมกรุงในสมัยนั้นถือว่าเป็นศูนย์กลางของความบันเทิง มีย่านธุรกิจการค้าสำคัญเกิดขึ้นโดยรอบ การได้ทำงานที่ศาลาเฉลิมกรุงนี้ทำให้ท่านได้พบเจอผู้คนเพิ่มขึ้นอีกมากในหลายสาขาอาชีพ โดยเฉพาะบุคคลที่เกี่ยวข้องกับภาพยนตร์ซึ่งจะมีส่วนช่วยเหลือกันในการสร้างภาพยนตร์ของท่านในอนาคต

งานในหน้าที่อีกอย่างก็คือการติดตามถ่ายภาพยนตร์การปฏิบัติหน้าที่ของนายกรัฐมนตรีนั่งในขณะนั้นได้แก่ จอมพล ป.พิบูลสงคราม และติดตามคุณชุนห์ในระหว่างการทำหน้าที่ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ โดยหลายครั้งที่นายแท้ต้องเป็นผู้จัดการนำฟิล์มที่ตนเองถ่ายมาส่งไปล้างที่ห้องแล็บของบริษัทโกดักที่ออสเตรเลีย หลังจากนั้นนำมาตัดต่อ และฉายให้คุณชุนห์ชมจนเป็นที่ชื่นชอบและหลายครั้งก็ได้ให้นำไปฉายประกอบรายการฉายภาพยนตร์ของศาลาเฉลิมกรุง การที่นายแท้ทำหน้าที่ได้อย่างดีเยี่ยมเช่นนี้ ทำให้คุณชุนห์เสนองานดีๆ ตั้งแต่ เปิดร้านถ่ายรูปให้ หรือให้ไปเป็นช่างภาพติดตามนายฯ ไปจนถึงติดตามทูตไทยไปประจำที่กัมพูชา เพราะเป็นที่รู้กันว่าเจ้าสีหนุแห่งกัมพูชาทรงโปรดในการภาพยนตร์มาก แต่นายแท้ก็ปฏิเสธไปทุกตำแหน่ง ยืนยันที่จะอยู่ที่บริษัทนี้ต่อไป

ในช่วงเวลานี้ได้มีเหตุการณ์สำคัญของโลกเกิดขึ้นนั่นคือ เหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งได้คืบเข้าสู่ประเทศไทยเมื่อญี่ปุ่นยกพลเข้าไทยในวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 ทำให้กิจการฉายภาพยนตร์ต้องซบเซาลงไป เพราะภาพยนตร์ที่ฝรั่งเข้าฉายเป็นภาพยนตร์จากประเทศสหรัฐอเมริกาและอังกฤษใหม่ๆไม่สามารถนำเข้ามาฉายได้ เพราะเป็นประเทศคู่ตรงข้ามในสงคราม แต่ที่เป็นภาพยนตร์ที่ค้างอยู่เก่าก่อนก็สามารถนำมาฉายได้แต่ก็อาจจะทำให้คนดูเบื่อ ส่วนภาพยนตร์จากประเทศญี่ปุ่นนั้นนำเข้ามาโดยตรง โดยเป็นของบริษัทเองะไฮคิวชะ ส่วนใหญ่เป็นภาพยนตร์ประเภทปลุกใจเกี่ยวกับการสงครามซึ่งต้องถูกพากย์ภาษาไทย แต่ก็มีภาพยนตร์บางเรื่องที่ฉายแล้วได้รับความนิยมและสามารถทำรายได้ได้ก็ยังมีอยู่ ต่อมาเมื่อคุณชุนห์ต้องพ้นจากตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และตำแหน่งต่างๆที่เกี่ยวข้องอยู่ รวมทั้งประธานบริษัท

สหศินิมา จำกัด ด้วยเหตุผลทางการเมือง ก็มีผลทำให้นายแท้ต้องโดนปลดออกไปด้วย หลังจากที่ มีผู้อำนวยการคนใหม่เข้ามา

หลังจากที่ว่างงานอยู่พักหนึ่ง นายแท้ก็ได้รับการบอกข่าวจาก ม.จ.ศุภรธรรมดิศ ดิศกุลให้ไปทำงานเป็นช่างถ่ายภาพยนตร์ ที่กองภาพยนตร์ทหารอากาศ กองทัพอากาศ แม้ว่าจะได้รับการตัดทานจากมารดาเนื่องจากเห็นว่าอันตราย แต่นายแท้ก็ตัดสินใจที่จะรับงานเพราะเป็นงานถ่ายภาพ ซึ่งเป็นงานที่ตนรักและได้ร่วมทำงานกับกองทัพไทยในเหตุการณ์สำคัญของชาติ คือ การถ่ายภาพยนตร์ข่าวในสงครามมหาเอเชียบูรพา นายแท้ได้เดินทางไปถ่ายทำการยกพลเข้ายึดเมืองเชียงตุง และกิจการการลาดตระเวนทางอากาศในหน้าที่ของกองทัพอากาศในการสนับสนุนการรบทางด้านกองทัพพายัพ ซึ่งการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับกองทัพอากาศครั้งนี้ก็ทำให้นายแท้ได้รับพระราชทานเหรียญชัยสมรภูมิจากสงครามมหาเอเชียบูรพา หลังจากนั้นในระหว่างที่นายแท้ประจำอยู่ที่กองภาพยนตร์ทหารอากาศนี้ ก็ได้มีโอกาสช่วยในการถ่ายทำภาพยนตร์เรื่อง “สงครามเขตหลัง” ที่สร้างโดยมีพระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคลเป็นผู้กำกับการแสดง และมีม.จ.ศุภรธรรมดิศ ดิศกุลเป็นคนถ่าย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อจะบำรุงขวัญทหารและประชาชนในยามสงคราม โดยนายแท้ได้ถูกกำหนดให้ช่วยงานในฐานะผู้ช่วยช่างภาพอีกด้วย แต่ภาพยนตร์เรื่องดังกล่าวก็ต้องหยุดการถ่ายทำลงเพราะสงครามรุนแรงขึ้น และฟิล์มไม่มีขาย ต่อมานายแท้ก็ลาออกจากกองภาพยนตร์ทหารอากาศเพราะรู้สึกว่ามีอะไรให้ท่านทำอีกแล้ว หลังจากนั้นนายแท้ก็กลับมาฟื้นฟูกิจการร้านถ่ายรูปไทยไตรมิตร โดยการอนุเคราะห์ของคุณหลวงถวิลเศรษฐพิชัยการ ซึ่งดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมการค้าต่างประเทศในสมัยนั้น และคุณชุนท์พิณพานนท์ได้ให้ทุนเปิดร้านมา 2,500 บาทด้วย โดยเป็นทั้งร้านถ่ายรูป รวมทั้งขายชากล่องอุปกรณ์เบ็ดเตล็ดอื่นๆ มีลูกค้าประจำเป็นทหารสัมพันธมิตร การติดต่อกับชาวต่างประเทศซึ่งเป็นทหารสัมพันธมิตรในระหว่างที่ทำงานที่ร้านถ่ายรูปไทยไตรมิตรนี้เอง ที่น่าจะเป็นพื้นฐานความเข้าใจและจุดเริ่มต้นความสัมพันธ์กับคนต่างประเทศ ในการทำงานกับผู้สร้างภาพยนตร์จากต่างประเทศในเวลาต่อมาของท่าน นอกจากนั้นในขณะที่นายแท้มีงานประจำอยู่ที่ร้านนี้อีกเช่นกัน ที่ทำให้ได้มีโอกาสร่วมถ่ายทำการเสด็จนิวัติประเทศไทยและพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล พระบรมราชชนนีและพระอนุชาๆในระหว่างนั้น รวมไปถึงได้ถ่ายภาพเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงทางการเมืองคือ การรัฐประหารปี 2490

งานในหลายบทบาทหน้าที่ดังที่กล่าวมา อาจจะเป็นส่วนที่ไม่มีความสำคัญนักในชีวิตของบุคคลผู้ที่ภายหลังจะมีชื่อเสียงเป็นศิลปินนักสร้างภาพยนตร์คนสำคัญของวงการ แต่การที่ท่านได้มีโอกาสเรียนรู้งานที่หลากหลายด้านเช่นนี้ ได้เป็นพื้นฐานให้กับความรู้ความเข้าใจในกระบวนการสร้างภาพยนตร์ ประสบการณ์ชีวิตและความคิดสร้างสรรค์ที่จะนำไปใช้ในภาพยนตร์หลายต่อหลายเรื่องในช่วงยุคทองของภาพยนตร์ 16 มม.

1.2 แร้งบันดาลใจในการสร้างผลงาน

ผลงานสำคัญ รูปแบบการทำงานและรสนิยมทางศิลปะของศิลปิน เกิดขึ้นอย่างมีที่มาที่ไป จากประสบการณ์ต่าง ๆ ในอดีต การติดตามสืบค้นถึงแรงบันดาลใจของนายแท้ ประกาศวุฒิสาร ทำให้เห็นจุดเริ่มต้นอันเป็นที่มาของผลงานชิ้นสำคัญต่าง ๆ ได้เป็นรูปธรรม โดยแบ่งออกเป็นที่มาของแรงบันดาลใจ 3 ด้าน ได้แก่

1.2.1 แร้งบันดาลใจจากสภาพแวดล้อม และชีวิตในวัยเด็ก

ศิลปินมักสร้างงานศิลปะของตนจากแรงบันดาลใจต่าง ๆ ของชีวิตในวัยเด็ก นายแท้ก็เช่นกัน ด้วยความที่เกิดจังหวัดราชบุรี พื้นเพในอดีตที่อยู่ต่างจังหวัด ที่เต็มไปด้วยเทือกสวน ท้องไร่ท้องนา ผลงานของนายแท้จึงเต็มไปด้วยภาพของชีวิตในชนบท ทุ่งหญ้า และป่าเขา โดยมักมีตัวละครเป็นชาวบ้านในท้องถิ่นชนบท เห็นได้จากในภาพยนตร์ทั้งในบทบาท ของผู้อำนวยการสร้าง และผู้กำกับ มีเพียงแค่ 2-3 เรื่องเท่านั้น คือ “เห่าแดง” “สี่คิงส์” และ “สิงห์กองปราบ” ที่เป็นเรื่องของโจรในกรุงเทพฯ จากจำนวนภาพยนตร์ขนาดยาวทั้งสิ้น จำนวน 12 เรื่อง

นอกจากนั้น บริบทของวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นมีผลอย่างยิ่งต่อรสนิยมและโลกทัศน์ของนายแท้ ในฐานะศิลปิน เห็นได้จากการที่นายแท้ ได้ออกแบบให้มีการใส่ฉากกิจกรรมสำคัญของจังหวัดราชบุรี เช่น งานไหว้พระธาตุ ที่มีการรวมตัวกันจากชาวบ้านหลายท้องที่มาเล่นเพลงเรือและแข่งเรือ ไว้เป็นฉากหนึ่งในภาพยนตร์เรื่อง “สุภาพบุรุษเสือไทย” ซึ่งเป็นงานประจำปีที่ติดตรึงอยู่ในใจของเขามาตั้งแต่สมัยวัยเยาว์ และจังหวัดราชบุรี ก็เป็นสถานที่หลักในการถ่ายทำภาพยนตร์เรื่องนี้ ซึ่งเป็นเรื่องแรกที่นายแท้เป็นผู้อำนวยการสร้างและถ่ายภาพ

นอกจากนั้น มหรสพที่นายแท้ได้รับชมเป็นประจำคือ ภาพยนตร์ เขาได้มีโอกาสชมทั้งภาพยนตร์ฝรั่งและภาพยนตร์จีนที่เข้ามาฉายในโรงภาพยนตร์จังหวัดราชบุรี โดยเฉพาะภาพยนตร์จีน ซึ่งเป็นที่ชื่นชอบของนายแท้ในวัยเด็ก โดยเฉพาะภาพยนตร์ที่น่าแสดงโดย อู๋ลี้จู่ แซ่ซุ่ยเล้ง คู่พระคู่นาง ในภาพยนตร์กำลังภายในยุค “หนังเงียบ” (silent film) โดยเฉพาะนางเอกอู๋ลี้จู่ ที่ได้ชื่อว่าเป็นนางเอกหนังบู๊ ได้รับความนิยมมากในยุคนั้น บทบาทบางบทบาท ก็จะเป็นแนวกรรยาที่มักจะเล่นงานสามีจอมเจ้าชู้ รวมถึงภาพยนตร์ที่น่าแสดงโดยดาราราย่างจิ๋วทง และภาพยนตร์เรื่อง “พระถังซำจั๋ง” และภาพยนตร์แนวคาวบอย โดยเฉพาะเรื่อง “ดาวัว หรือ Bull's Eyes” ซึ่งเป็นภาพยนตร์แบบหลายตอนจบ (serial) สร้างในปี พ.ศ. 2460 และภาพยนตร์ที่น่าแสดงโดย เอ็ดดี้ โปโล (Eddie Polo) และ เอ็ลโม ลินคอล์น (Elmo Lincoln) โดยทั้งคู่เป็นนักแสดงที่มีชื่อเสียงในยุคบุกเบิกภาพยนตร์จากฮอลลีวู้ดในช่วงค.ศ. 1910-1920 หรือ พ.ศ. 2453-2463

ภาพยนตร์แนวควาบอยและภาพยนตร์แนวอาชญากรรมจากฮอลลีวูด ถือเป็นอิทธิพลสำคัญที่ส่งผลต่องานวรรณกรรมไทยและภาพยนตร์ไทยในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ค่อนข้างมาก โดยที่ทั้งสองแนว กำลังได้รับความนิยมในอเมริกาอย่างมากในช่วงค.ศ.1930-1950 หรือ พ.ศ. 2473-2493 การที่นายแท่ซึ่งทั้งรักในการชมภาพยนตร์เป็นการส่วนตัว และการที่ท่านต้องประกอบอาชีพเกี่ยวกับการฉายภาพยนตร์ในเวลาต่อมาก็น่าจะได้รับอิทธิพลจากกระแสของภาพยนตร์ยุคดังกล่าว เพราะภาพยนตร์ส่วนใหญ่ที่ได้เข้ามาฉายในประเทศ เป็นภาพยนตร์จากฮอลลีวูด ดังจะเห็นได้จากภาพยนตร์เรื่องแรกของนายแท่และเป็นภาพยนตร์ที่สร้างชื่อให้อย่างมากของท่านคือภาพยนตร์เรื่อง “สุภาพบุรุษเสือไทย”

นอกจากนี้ภาพยนตร์เรื่อง “สุภาพบุรุษเสือไทย” นี้ยังถือเป็นภาพยนตร์แนวอาชญากรรม ที่จัดได้ว่าเป็นเรื่องแรกของไทย โดยนำเค้าโครงมาจากเรื่องจริง เนื้อหาเป็นเรื่องของตัวเอกที่ชื่อ “กำนันไทย” ที่ถูกใส่ความ วางแผนกลั่นแกล้ง จะต้องหลบหนีและกลายสภาพมาเป็นโจรชื่อ “เสือไทย” ซึ่งจะทำให้การปล้นเฉพาะคนรวยที่เลว และนำเงินและของมีค่ามาแจกคนจน ทั้งนี้เรื่องราวของ “สุภาพบุรุษเสือไทย” นั้นดูไม่ต่างกับคติปล้นหลายคติในสมัยนั้น โดยตัวเอกซึ่งแม้จะถือว่ามีตำแหน่งเป็นถึงข้าราชการกำนัน แต่ก็ถูกใส่ความว่าเป็นฆาตกรและต้องหลบหนีไป และต้องกลับมาล้างแค้น เพราะฆาตกรตัวจริงใช้ชื่อของตัวเองไปเที่ยวไล่ปล้นชาวบ้าน จนในที่สุดก็สามารถทำการล้างแค้นได้สำเร็จ โดยในยุคนี้ซึ่งเป็นยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สภาพทางสังคมในขณะนั้นอาจมีอิทธิพลต่อความนิยมในภาพยนตร์เรื่องนี้เป็นอย่างสูง เมื่อมีข่าวเกี่ยวกับอาชญากร หรือโจรผู้ร้ายผุดขึ้นมามากมาย มีการจัดตั้งกองทัพอั้งขึ้น โดยสร้างคำเรียกตัวเองขึ้นมาว่า “เสือ” ซึ่งหมายถึงนายใหญ่ของโจรทั่วไปตามทีต่างๆทั่วประเทศ การลุกขึ้นมาจัดการกับความไม่เป็นธรรม ช่องว่างระหว่างชนชั้นและฐานะที่มีอยู่สูงยิ่งในสังคมไทยทั้งยุคก่อนและหลังสงครามโลกด้วยตนเอง โดยไม่ต้องพึ่งอำนาจรัฐหรือเจ้าหน้าที่บ้านเมือง ได้สร้างทางออกชั่วคราวให้กับประชาชน ผู้ที่เข้าชมภาพยนตร์ได้รู้สึกปลดปล่อยจากสภาวะจริง โดย “เสือ” ที่มีชื่อเสียงปรากฏอยู่ในยุคนั้น รวมถึงปรากฏอยู่ในงานเขียนของนักเขียนชื่อดังหลายคน เช่น ป.อินทรปาลิต และภายหลังได้ถูกนำมาสร้างเป็นภาพยนตร์ตามรอยความสำเร็จของ “สุภาพบุรุษเสือไทย” ด้วย ก็เช่น เสือใบ เสือดำ และเสือมเหศวร เป็นต้น

(รัฐพล พรหมมาศ , http://www.kmsas.mju.ac.th/km/modules/AMS/article.php?com_mode=flat&com_order=0&storyid=121, 2009)

ภาพยนตร์เรื่องนี้ น่าจะกลายเป็นภาพยนตร์ต้นแบบของหนังไทยอีกหลายเรื่องต่อมา ที่เน้นนำเสนอเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ “เสือ” เค้าโครงเรื่องเกี่ยวกับโจรหรือ “เสือ” ดังกล่าว ได้กลายเป็นเรื่องที่ถูกหยิบยกขึ้นมาในภาพยนตร์หลายเรื่องของนายแท่ รวมไปถึงการสร้างขั้วตัวละคร สถานที่ การดำเนินเรื่อง ที่มีความคล้ายคลึงกับภาพยนตร์แนวควาบอยซึ่งนายแท่ชื่นชอบ เช่นเรื่อง “เสือเผ่า” และ “เจ้าหญิง” ที่เราสามารถจะพบเห็นอิทธิพลและแรงบันดาลใจที่เกิดจากภาพยนตร์ฮอลลีวูด

ทั้งแนวคาบอย รวมทั้งแนวอาชญากรรม อย่างเช่นที่ปรากฏในเรื่อง “เห่าดง” “สี่คิงส์” และ “สิงห์กองปราบ” นั้นน่าจะได้รับแรงบันดาลใจมาจากภาพยนตร์แนวแก๊งสเตอร์ในช่วงคริสต์ทศวรรษที่ 30 หรือประมาณปี พ.ศ. 2473 – 2483 และแนวฟิล์มนัวร์ ซึ่งโด่งดังอยู่ในสหรัฐอเมริกาในช่วง ค.ศ. 1940-1950 หรือประมาณ พ.ศ. 2483-2493 ซึ่งนายแท้ได้รับชมอย่างสม่ำเสมอมาตั้งแต่วัยเด็ก

1.2.2 แรงบันดาลใจจากการงานในสาขาอาชีพอื่น

นอกเหนือจากประสบการณ์ในวัยเยาว์ และแรงบันดาลใจจากภาพยนตร์ที่ได้ชมในอดีต ที่เป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานภาพยนตร์ของท่าน นายแท้ยังได้ผ่านประสบการณ์การทำงานที่หลากหลายและการได้พบปะกับผู้คนที่หลากหลาย ได้มีส่วนในการสร้างแรงบันดาลใจอย่างมากในการทำภาพยนตร์ในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็น การหาทุนสร้าง การหาสถานที่ถ่ายทำ การหานักแสดง การถ่ายทำ ไปจนถึง การประชาสัมพันธ์ โดยที่มาของแรงบันดาลใจแบ่งได้ตามอาชีพต่างๆที่นายแท้ ประกาศวุฒิสารได้ทำก่อนที่จะเป็นผู้สร้างภาพยนตร์ ดังนี้

อาชีพช่างถ่ายรูป

การที่นายแท้มีความพิถีพิถันในการถ่ายและกำกับภาพของภาพยนตร์ เช่นเดียวกับที่ช่างภาพนิ่งที่พิถีพิถันในการจัดวางองค์ประกอบภาพนิ่ง แรงบันดาลใจนี้น่าจะเกิดขึ้นในตัวท่านตั้งแต่วัยเด็ก เมื่อท่านได้พบว่าตัวเองมีความชอบในการถ่ายภาพ นายแท้ได้ซื้อกล้องเป็นของตัวเองตั้งแต่อายุ 14 ปี และได้รับศึกษาในด้านนี้อย่างจริงจังที่โรงเรียนเพาะช่าง จากนั้นก็ได้โอกาสร่วมงานในภาพยนตร์ของคณะถ่ายทำของภูมิภาคภาพยนตร์ของหม่อมเจ้าศุภรพรรณดิศ ดิศกุล ซึ่งนายแท้ได้พบกับขุนภูมิภาคพิมพ์ลิขิต และได้รับการประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ด้านการถ่ายทำภาพยนตร์อย่างเต็มที่จากท่าน ซึ่งนอกจากจะเป็นน้อยคนในสังคมไทยขณะนั้นที่รู้เรื่องภาพยนตร์ ขุนภูมิภาคพิมพ์ลิขิตยังนับว่าเป็นผู้มีความสามารถรอบด้านทั้งในทางจิตรกรรม ภาพพิมพ์ และการเขียนการ์ตูน การพบกับท่านในช่วงที่นายแท้ยังมีอายุไม่มากนักนี้ น่าจะกลายเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญในการหวนเมล็ดพันธุ์แห่งความรู้ ก่อนที่จะถูกบ่มเพาะด้วยประสบการณ์และความใส่ใจของนายแท้เองในเวลาต่อมาจนกลายเป็นความรู้ความเข้าใจในศิลปะทั้งในทางภาพนิ่ง ภาพยนตร์ และศิลปะอื่นๆอีกหลายแขนงของนายแท้ นอกจากนั้นชีวิตของท่านขณะได้เข้าเป็นคนงานในกองถ่ายรูป กรมแผนที่กระทรวงกลาโหม ซึ่งได้ถ่ายทั้งภาพนิ่งและภาพยนตร์ 16 มม. และได้เข้าร่วมเป็นช่างภาพของกองภาพยนตร์ทหารอากาศ ทำให้ท่านมีโอกาสเดินทางไปถ่ายทำภาพยนตร์ข่าวให้กับกองทัพไทยที่บุกเข้ายึดเมืองเชียงตุงได้ใน พ.ศ.2485 ในในช่วงระหว่างสงครามมหาเอเชียบูรพา อันเป็นเหตุการณ์เสี่ยงเป็นเสี่ยงตายในสมรภูมิที่ห่างไกล ทุกกัณฑ์การซึ่งถือเป็นประสบการณ์สำคัญและเป็นแหล่งข้อมูลในการเรียนรู้อันมีค่าซึ่งไม่สามารถพบหาได้ง่ายๆในชีวิตของคนทั่วไป และน่าจะได้กลายเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างภาพยนตร์หลายเรื่องของท่านในเวลาต่อมา

การทำงานเป็นช่างภาพที่แผนกส่งเสริมการท่องเที่ยว ในเวลาหลังจากนั้นถือได้ว่าเป็นเวลาของการเรียนรู้ชั้นดีให้แก่นายแท้ก็เช่นกัน เพราะท่านได้ฝึกปรี้อฝีมือถ่ายภาพนิ่ง ได้มีโอกาสศึกษาจดจำมุกกล้อง ทิศทางของแสงของช่างภาพฝีมือดีในสมัยนั้น และนำไปปรับใช้ในงานของตนเองในอนาคต ครูด้านการถ่ายภาพที่นายแท้ติดตามศึกษาผลงานด้วยตนเองสมัยนั้น ได้แก่ ชุนปฏิภาค-พิมพ์ลิขิต รัตน์ เปสตันยี เจ้ากาวิละวงศ์ ณ เชียงใหม่ เจ้าไชยณรงค์ ณ เชียงใหม่ ซึ่งนับเป็นผู้มีชื่อเสียงในการถ่ายภาพทั้งสิ้น นอกจากนั้นอาชีพช่างภาพซึ่งต้องเดินทางไปทั่วทั้งนี้ยังได้เปิดโอกาสให้นายแท้รู้จักผู้คนมากหน้าหลายตา ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มช่างภาพหนังสือพิมพ์ ข้าราชการ พ่อค้า ซึ่งภายหลังได้ช่วยออกทุนบางส่วนในการสร้างภาพยนตร์ตั้งแต่เรื่อง “สุภาพบุรุษเสือไทย” และอีกหลายเรื่องในเวลาต่อมา

นอกเหนือไปจากนั้นการที่ท่านได้ทำงานที่นี่และพัฒนาฝีมือถ่ายภาพนิ่งแล้ว นายแท้ยังได้เห็นการทำการโฆษณาประชาสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น การทำแผ่นโปสเตอร์โปสการ์ด แผ่นป้ายโฆษณาต่างๆ ที่น่าจะเป็นแรงบันดาลใจให้ท่านได้นำไปใช้ในการทำประชาสัมพันธ์ภาพยนตร์ของท่าน ซึ่งถือเป็นการบุกเบิกในด้านการประชาสัมพันธ์ภาพยนตร์ที่ยังไม่เคยมีการทำมาก่อนในขณะนั้น เป็นการนำมุมมองจากนักโฆษณาประชาสัมพันธ์เพื่อการท่องเที่ยวเพื่อการนำเที่ยว และเพื่อการส่งเสริมวัฒนธรรม มาเป็นแรงบันดาลใจให้กับการทำประชาสัมพันธ์ภาพยนตร์ของท่าน

ถึงแม้การทำงานในสองที่นี้ของนายแท้จะไม่ใช้เวลานานนัก แต่ก็ถือว่าได้วางรากฐานและสร้างแรงบันดาลใจให้กับการทำงานของนายแท้ในเวลาต่อมา ในฐานะผู้ถ่ายภาพยนตร์ฝีมือดีของวงการภาพยนตร์ไทย

อาชีพผู้จัดฉายภาพยนตร์

ประสบการณ์สำคัญอีกอย่างที่มีอิทธิพลกับอาชีพสร้างภาพยนตร์ โดยเฉพาะในบทบาทของผู้อำนวยการสร้าง ได้แก่ ในช่วงเวลาที่นายแท้ทำงานอยู่ในบริษัทสหคินีมา จำกัด ซึ่งนายแท้ต้องรับทำหน้าที่หลายหน้าที่ ตั้งแต่งานธุรการในแผนกผู้อำนวยการ งานจัดฉายและควบคุม การขายตั๋วเก็บเงินในโรงภาพยนตร์แทนผู้จัดการโรงขที่ลาหรือป่วย ไปจนถึงในหน้าที่ติดตามถ่ายทำการทำงาน of นายซุนด์ ปิณฑานนท์ ในฐานะผู้อำนวยการสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และติดตามการทำงานของจอมพล.พิบูลสงครามซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีในขณะนั้น โดยนายแท้ ต้องทำการถ่ายทำภาพยนตร์ และส่งไปล้างที่ต่างประเทศ หลังจากนั้นต้องมาทำการติดต่อและทำการจัดฉายด้วยตนเอง การได้ทำการถ่ายทำภาพยนตร์ซึ่งแม้จะเป็นในรูปแบบสารคดี แต่ก็มีกระบวนการและขั้นตอนของการทำงาน (workflow) ที่ใกล้เคียงกันกับการผลิตภาพยนตร์ เป็นรากฐานที่สำคัญ

ในการพัฒนาความสามารถของนายแท้ ให้กลายเป็นผู้อำนวยการสร้างที่มีความรู้ และความเข้าใจในกระบวนการสร้างภาพยนตร์อย่างรอบด้าน ครบถ้วนในทุกขั้นตอนนี้

นอกจากนี้หน้าที่ในฐานะคนเก็บเงินและจัดฉายภาพยนตร์ ยังทำให้นายแท้ได้เผชิญหน้ากับความพอใจและไม่พอใจของผู้ชมโดยตรงเมื่อได้รับชมภาพยนตร์แต่ละเรื่อง ซึ่งเป็นประสบการณ์ที่น่าจะมีผลอย่างยิ่ง ในเวลาให้นายแท้ต้องทำหน้าที่ผู้อำนวยการสร้างภาพยนตร์ เป็นบทเรียนสำคัญ ของวิชาชีพที่สอนให้ต้องเอาใจใส่กับความพึงพอใจของลูกค้า โดยการที่จะต้องอาศัยความพิถีพิถันในการที่จะสร้างสรรค์ภาพยนตร์ให้ได้บรรดาส และสร้างความบันเทิงเพื่อสนองตอบผู้ชมอย่างเต็มที่ นอกจากนี้ งานในฐานะผู้ฉายภาพยนตร์ยังมีส่วนอย่างมากในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้คนและทำให้นายแท้ได้รู้จักคุ้นเคยกับผู้คนที่อยู่รายรอบโรงภาพยนตร์ ซึ่งประกอบด้วยนักเขียน นักประพันธ์ ข้าราชการ ไปจนถึงพ่อค้า ทำให้นายแท้กลายเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง ซึ่งในหลายโอกาสในเวลาต่อมา ความเป็นผู้กว้างขวางและรู้จักคนเยอะนี้ จะกลายเป็นประโยชน์อย่างสำคัญในความช่วยเหลือด้านต่างๆตลอดการทำงานของท่านในฐานะผู้อำนวยการสร้าง

แรงบันดาลใจที่นายแท้ได้รับจากการทำงานในฐานะผู้จัดฉายภาพยนตร์นี้ มีความเกี่ยวเนื่องกับงานในขณะที่ท่านอยู่กับบริษัทสหศินิมา จำกัด ดังนั้นเมื่อเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 ได้เข้าสู่ประเทศไทยเมื่อญี่ปุ่นยกพลเข้าไทย เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 และเมื่อคุณชุนท์ ปิณฑานนท์ ต้องพ้นจากตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ รวมทั้งตำแหน่งประธานบริษัท สหศินิมา จำกัด และมีผลทำให้นายแท้ต้องออกจากงานในที่แห่งนี้ไปด้วย แต่แรงบันดาลใจที่ได้รับจากประสบการณ์ในช่วงนั้นได้ก่อให้เกิดเป็นความรักในภาพยนตร์ที่ได้ฝังแน่นหยั่งลึกอยู่ในใจของนายแท้เป็นที่เรียบร้อยแล้ว

อาชีพทำสารคดีและการบันทึกเหตุการณ์ประวัติศาสตร์

ด้วยความที่นายแท้มีความสามารถทางการถ่ายภาพ ท่านจึงได้รับโอกาสให้เข้าไปเกี่ยวข้องในทำหน้าที่ในการเป็นผู้บันทึกเหตุการณ์ประวัติศาสตร์อยู่เสมอมา ในขณะที่ได้เดินทางไปตามที่ต่างๆทั้งในกรุงเทพฯและในจังหวัดต่างๆทั่วประเทศ ทั้งในช่วงเวลาที่นายแท้ทำงานอยู่ที่บริษัทสหศินิมา จำกัด ซึ่งท่านมักจะได้มีโอกาสได้ถ่ายทำภาพยนตร์สี 16 มม. ภารกิจของท่าน นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม ในการปฏิบัติภารกิจเนื่องในวันชาติตามที่รัฐบาลกำหนด นั่นคือวันที่ 24 มิถุนายน เมื่อปี พ.ศ. 2484 โดยนำฉายเป็นภาพยนตร์ข่าวประกอบรายการภาพยนตร์จากต่างประเทศของศาลาเฉลิมกรุง และทั้งในช่วงที่ท่านอยู่ในแผนกส่งเสริมการท่องเที่ยวกรมพาณิชย์ ซึ่งท่านได้เข้าร่วมบันทึกภาพประวัติศาสตร์ นั่นคือการเสด็จนิวัติพระนครอีกครั้งของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล พระบรมราชชนนีและพระอนุชา เมื่อปี พ.ศ. 2488 หลังจากนั้นยังได้ติดตามถ่ายทำการเสด็จพระราชดำเนินในสถานที่ต่างๆ และการเสด็จปฏิบัติพระราชกรณียกิจที่สำคัญๆ ดังนี้

- การเสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ 5 มกราคม พ.ศ. 2489
- การเสด็จตรวจพลสวนสนามทหารสหประชาชาติที่สนามหลวง และถนนราชดำเนินกลาง วันที่ 19 มกราคม พ.ศ. 2489
- งานพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิต แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ 13 เมษายน พ.ศ. 2489
- งานเสด็จพระราชทานปริญญาบัตรแก่คณะแพทยศาสตร์ แห่งศิริราชพยาบาล วันที่ 23 เมษายน พ.ศ. 2489
- การเสด็จประพาสจังหวัดสมุทรสาคร โดยทางรถไฟสายคลองสาน-มหาชัย เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2489
- การเสด็จพระราชดำเนินประพาสสำเพ็ง วันที่ 3 มิถุนายน พ.ศ. 2489 พร้อมสมเด็จพระอนุชา ซึ่งเหตุการณ์ในครั้งนี้ถือเป็นครั้งสำคัญในประวัติศาสตร์ จึงได้ถ่ายทำเป็นภาพยนตร์ 16 มม. โดยวางแผนการถ่ายทำร่วมกับ ม.จ. ศุภวรรรณดิศ จนตัดต่อเสร็จสิ้นและเตรียมเข้าเฝ้าเพื่อฉายให้ทอดพระเนตร แต่แล้วในวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2489 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเสด็จสู่สวรรคตเสียก่อนที่นายแท้มจะได้เข้าเฝ้า

วันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 ได้เกิดเหตุการณ์รัฐประหารขึ้น นายแท้มก็สามารถบันทึกเหตุการณ์ไว้เป็นภาพยนตร์ 16 มม. โดยได้บันทึกเหตุการณ์ รอบๆกระทรวงกลาโหม และบุคคลสำคัญๆที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการรัฐประหารในครั้งนั้น อาทิเช่น พล.ต.เผ่า ศรียานนท์ คุณละม้าย อุทยานนท์ ร.อ.สมบุรณ์(ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นชาติชาย) ชุมหะวัฒน์ พ.ต.ควง อภัยวงศ์ เป็นต้น ซึ่งได้กลายเป็นภาพยนตร์ข่าวประกอบกับรายการฉายภาพยนตร์ต่างประเทศเรื่องหนึ่งตามโปรแกรมการฉายของโรงภาพยนตร์นิวโอเดียน

ในปี พ.ศ. 2505 นายแท้มได้มีโอกาสถ่ายภาพยนตร์สารคดีเกี่ยวกับการเสด็จพระราชดำเนินเยือนใต้หวัน ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถโดยประธานาธิบดี เจียง ไคเช็ค แห่งใต้หวันได้กราบบังคมทูลเชิญเอาไว้ด้วย

นอกจากงานในหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการบันทึกเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ตามที่กล่าวมา ในชีวิตส่วนตัวของท่านหลังจากที่เขาย้ายออกจากงานที่บริษัทสหศินิมา จำกัด นายแท้มก็ยังคงรักษาวิถียุทธของการเป็นนักบันทึกภาพที่ได้ถูกฝึกฝนในงานต่างๆ รวมทั้งในงานที่ศาลาเฉลิมกรุงที่เขาได้ติดตามนายชอุ่ม ปิณฑานนท์ บันทึกเหตุการณ์ต่างๆ โดยในปีที่ท่านเพิ่งออกจากงานนั่นเองคือ พ.ศ. 2485 เป็นปีที่มีน้ำท่วมใหญ่ที่กรุงเทพฯ ท่านได้ถ่ายภาพเหตุการณ์ดังกล่าวเก็บเอาไว้ ด้วยฟิล์มภาพยนตร์ 16 มม. ขาวดำ ซึ่งภาพยนตร์นี้กลายเป็นภาพยนตร์ประวัติศาสตร์ที่สำคัญหน้าหนึ่งของชาติ เพราะเป็นการบันทึกภาพประวัติศาสตร์ที่สถานที่ต่างๆในกรุงเทพฯ อาทิ ลานพระบรมรูปทรงม้า ถนนราช-

ดำเนิน อนุเสาวรีย์ประชาธิปไตย สถานีรถไฟหัวลำโพง ถนนเยาวราช ภูเขาทอง ถนนเจริญกรุง ถูกน้ำท่วม นอกจากนั้นยังมีภาพของ เจ้าคุณพหลพลพยุหเสนา และรัฐมนตรี รวมทั้งบุคคลสำคัญหลายท่าน นั่งเรือมาประชุมสภาผู้แทนที่พระที่นั่งอนันตสมาคม ได้รับการบันทึกไว้ด้วย ซึ่งกลายเป็นภาพสำคัญที่หายาก และยังถูกนำมาฉายเพื่อให้เห็นสภาพบ้านเรือน และสภาวะน้ำท่วมของยุคสมัยนั้นอยู่เสมอจนถึงในปัจจุบัน

รูปที่ 4.3 ภาพจากภาพยนตร์บันทึกเหตุการณ์น้ำท่วมปี พ.ศ. 2485

ในช่วงเวลาต่อมาที่ท่านไปเป็นช่างถ่ายภาพยนตร์ข่าวการรบของกองทัพไทยทางภาคเหนือของกองภาพยนตร์ทหารอากาศ ในปี พ.ศ. 2485 ท่านก็มีส่วนร่วมในการเป็นผู้บันทึกภาพเหตุการณ์ในสงครามมหาเอเชียบูรพา

นอกจากนั้น ในช่วงหลังจากที่นายแท้ประสบความสำเร็จในการสร้างภาพยนตร์เรื่อง “สุภาพบุรุษเสือไทย” นายแท้ และม.จ.ศุภรพรรณดิศ ดิศกุล แห่งปรเมรุภาพยนตร์ ก็ได้มีส่วนสำคัญในการบันทึกเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ได้แก่พระราชพิธีถวายพระเพลิงรัชกาลที่ 8 ในวันที่ 29 มีนาคม พ.ศ. 2493 นอกจากนั้น ก่อนหน้าวันงานยังได้มีการรวมตัวกันระหว่างช่างภาพหนังสือพิมพ์และภาพยนตร์ในเวลานั้น อาทิเช่น อาถิเช่น อาถิณี บุนนาค ช่างภาพส่วนพระองค์ วรรณบูล พิทยาคม ช่างภาพกรมประชาสัมพันธ์ สุธรรม์ นาวานุเคราะห์ บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ปิยะมิตร รวมทั้งนายแท้ เป็นต้น เพื่อทำสมุดภาพ เพื่อขึ้นทูลเกล้าฯถวาย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช โดยได้รับความช่วยเหลือด้านเงินทุนจาก ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช อีกเหตุการณ์สำคัญที่ได้รับการบันทึกไว้ ก็คืองานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 แห่งพระราชวงศ์จักรี วันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2493

รูปที่ 4.4 ภาพถ่ายผลงานของนายแท้ ประกาศวุฒิสาร ในวันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2493 หน้าโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมกรุง ที่จัดฉายภาพยนตร์พระราชพิธีบรมราชาภิเษก

ทั้งสองเหตุการณ์ได้ถูกนำไปรวมกับส่วนของม.จ.ศุภวรรณดิศ ดิศกุล ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ได้โปรดเกล้า ให้เป็นผู้ถ่ายทำภาพยนตร์ 16 มม. ขาวดำ ที่เป็นพระราชพิธีภายในพระบรมมหาราชวังทั้งหมด เพื่อนำมาตัดต่อให้สมบูรณ์และพระราชทานให้นำออกฉายให้ประชาชนดูเป็นครั้งแรกที่โรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมกรุง ซึ่งเป็นภาพยนตร์ส่วนพระองค์ชุดแรกที่โปรดเกล้าฯ ให้นำออกฉายสู่สาธารณชน ซึ่งนับแต่นั้นมา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดภาพยนตร์ส่วนพระองค์เป็นชุดออกฉายให้ประชาชนได้รับชมตามโรงภาพยนตร์เป็นประจำทุกปี ไปจนกระทั่งถึงเมื่อมีการถ่ายทอดสดทางโทรทัศน์ได้เข้ามาแทนที่

โอกาสในการเป็นผู้บันทึกภาพประวัติศาสตร์ครั้งสำคัญหลายครั้งที่กล่าวมาทั้งหมดที่นายแท้ ได้รับ รวมทั้งความกระตือรือร้นในการที่จะเป็นผู้เก็บบันทึกประวัติศาสตร์ในยามว่างด้วยแรงบันดาลใจที่จะใช้ความรู้ความเชี่ยวชาญในการถ่ายภาพของท่านให้เกิดประโยชน์ ทำให้เราได้มีโอกาสได้เห็นภาพในอดีต อันล้วนแล้วแต่เป็นผลงานที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ถือได้ว่าท่านมีส่วนสำคัญในการร่วมธำรงรักษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ชิ้นสำคัญหลายชิ้นไว้ให้อนุชนรุ่นหลังได้เรียนรู้

1.3. กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานของนายแท้ ประกาศวุฒิสาร

จากประสบการณ์ชีวิตที่ผ่านมาและการผ่านงานหลากหลายอาชีพ ซึ่งล้วนแล้วมีส่วนในการบ่มเพาะฝีมือ ประสบการณ์และความเข้าใจในศาสตร์การสร้างภาพยนตร์ให้กับนายแท้ อาจกล่าวได้ว่าในยุคสมัยดังกล่าว บุคคลที่อยู่นอกวงการภาพยนตร์หรือที่เรียกว่าผู้สร้างภาพยนตร์สมัครเล่น ที่

มีความรอบรู้ ความเชี่ยวชาญ และความสามารถทั้งในการถ่ายภาพนิ่งและการถ่ายภาพยนตร์ เทียบเท่านายแท้งหาได้ยาก ที่เป็นเช่นนั้นเพราะนายแท้งได้รับโอกาสเรียนรู้จากครูที่เก่ง หรือผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ และได้รับโอกาสฝึกปรี่มืออยู่บ่อยครั้งจากการถูกเรียกตัวไปช่วยหรือถูกว่าจ้างโดยบุคคลที่แม้จะอยู่ในวงการภาพยนตร์ด้วยซ้ำอยู่บ่อยครั้ง ไม่ว่าจะเป็นนักสร้างภาพยนตร์ที่มีชื่อเสียงอย่าง พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล หรือแม้แต่อาจารย์ของท่านเองอย่างขุนปฏิภาคพิมพ์ลิขิต ก็ยังให้การยกย่องและยอมรับในฝีมือและความตั้งใจของนายแท้ง ที่ไม่เคยหยุดนิ่งที่จะขวนขวายแสวงหาความรู้ดังปรากฏในบทสัมภาษณ์ที่นายแท้งเล่าให้ฟังตอนหนึ่งว่า

“เวลาว่างผมก็เอาฟิล์มโพสิทีฟซึ่งเขาเอาไว้สำหรับพิมพ์มาใส่กล้อง แล้วก็เอามือหมุนดู แอบไปล้างดูเป็นยังไง อยากจะรู้ว่าเป็นยังไง ผมเลยได้เข้าใจวิธีการทำหนังอะไรต่ออะไร เรียกว่าได้วิชามาจากท่านขุน .. ที่หลังคณะทำหนังคณะอื่นที่เขาถ่ายเหมือนกัน แล้วเขาก็มีกล้องอย่างเดียวกับท่านขุน เขาก็มาถามท่านขุนว่า กล้องนี้ใช้ยังไง ท่านขุนก็บอก โน่น-ถามโน่นนั่นะ มันเก่งกว่าผมอีก เป็นคำที่ผู้ใหญ่ชม เพราะท่านขุนเห็นว่าผมสนใจจริง” (แท้ง ประกาศุณนิสาร, 2552: 281)

เมื่อนายแท้งมั่นใจว่ามีฝีมือและความสามารถที่เพียงพอแล้ว และเห็นว่าจังหวะและโอกาสมาถึง นายแท้งก็ได้ลงมือทำตามความฝันที่มีอยู่ตลอดมาและมุ่งมั่นว่าจะต้องทำให้สำเร็จให้ได้ นั่นก็คือการสร้างภาพยนตร์ และหลังจากที่ท่านได้เริ่มต้นสร้างภาพยนตร์เรื่องแรกในชีวิตคือ “สุภาพบุรุษเสือไทย” การทำงานที่ยุ่งยากในยุคนั้นเพราะความไม่พร้อมในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องคน กำลังทรัพย์ และอุปกรณ์ไปจนถึงบรรยากาศทางสังคมและเศรษฐกิจที่ฝืดเคืองในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็หาได้ทำให้นายแท้งหมดความตั้งใจในการทำงานสร้างภาพยนตร์ไม่ ท่านเลือกที่จะลงทุนทำภาพยนตร์ขนาด 16 มม. แทนที่ภาพยนตร์ขนาด 35 มม. และใช้ทีมงานจำนวนไม่มาก โดยส่วนมากจะเป็นคนในครอบครัว เพื่อนฝูง และต้องรับหน้าที่ในการทำงานในหลายๆขั้นตอนด้วยตนเอง ซึ่งถือเป็นรูปแบบในการทำงานที่คล้ายกับการทำงานของภาพยนตร์ทุนต่ำหรือภาพยนตร์อิสระที่เป็นที่รู้จักกันในปัจจุบัน ซึ่งช่วยสร้างทางเลือกใหม่ให้กับผู้สร้างท่านอื่นในขณะนั้นและสร้างความคึกคักอีกครั้งให้วงการภาพยนตร์ไทยหลังจากซบเซาจากภาวะสงคราม

จนถึงช่วงเวลาที่ท่านคิดว่าต้องหยุดสร้างภาพยนตร์ แม้ในเวลานั้นท่านจะคิดว่าเป็นเพียงการพักชั่วคราวก็ตาม ก็ได้ปรากฏผลงานที่นายแท้งได้สร้างสรรค์เอาไว้ให้กับวงการภาพยนตร์ไทยเป็นจำนวนทั้งสิ้นถึง 30 ชิ้น โดยแบ่งเป็นหลายประเภท ทั้ง ภาพยนตร์เรื่อง ภาพยนตร์ข่าว ภาพยนตร์จากต่างประเทศ ผลงานภาพนิ่งประกอบภาพยนตร์ โดยนายแท้งรับหน้าที่หลากหลายบทบาท โดยผลงานทั้งหมดที่นายแท้งทำหน้าที่อำนวยความสะดวกสร้างมีจำนวน 12 เรื่อง ซึ่งทำหน้าที่กำกับการแสดงเองด้วย 3 เรื่อง และทำหน้าที่ถ่ายภาพจำนวน 7 เรื่อง

ในปีปัจจุบันผลงานส่วนใหญ่ของนายแท้ได้สูญหายไปแล้วอย่างน่าเสียดาย ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากการที่ อีสแมนคัลเลอร์ ยูนิเวอร์แซลแล็ป ซึ่งเป็นฟิล์มแล็ปที่ฮ่องกงที่นายแท้หนีฟิล์มไปล้างในสมัยสร้างเป็นภาพยนตร์ขนาด 35 มม.นั้นต้องปิดตัวลงและไม่สามารถติดต่อกับนายแท้ได้ จึงได้ทำการเผาทำลายฟิล์มอันเป็นสมบัติอันมีค่าของวงการภาพยนตร์ไทยทิ้งไปเสีย นับเป็นบทเรียนสำคัญของการขาดสถาบันที่เก็บรักษาฟิล์มภาพยนตร์ เพื่อการอนุรักษ์เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติให้อนุชนรุ่นหลังอย่างเป็นเรื่องเป็นราวในสมัยนั้น ปัจจุบันเหลือภาพยนตร์ขนาดยาวที่อยู่ในสภาพสมบูรณ์สามารถนำออกฉายเผยแพร่ได้เพียง 2 เรื่องเท่านั้น คือ เรื่อง “เมืองแม่หม้าย” ซึ่งในขณะที่งานวิจัยชิ้นนี้เกิดขึ้น มีเพียงก๊อปปีที่ได้ตกเป็นของทรัพย์สินส่วนบุคคลที่ยังไม่สามารถเผยแพร่ในวงกว้างได้ และ “เจ้าหญิง” ซึ่งนายแท้ได้มอบไว้ให้เป็นสมบัติของหอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน) แล้ว ผู้วิจัยจึงได้ใช้ความพยายามในการสืบค้นข้อมูลเพิ่มเติม จากเอกสารและบทสัมภาษณ์ทั้งของนายแท้ และบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เห็นถึงกระบวนการทำงานในภาพยนตร์ในบางเรื่องเท่าที่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรด้วยตัวของท่านเองและจากการสัมภาษณ์ตามที่ยังอยู่ในความทรงจำของท่านเอง และผู้ถูกสัมภาษณ์คนอื่นๆ

ด้วยเหตุดังกล่าว ในการนำเสนอกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานของนายแท้ ประกาศวุฒิสาร นั้น ผู้วิจัยจะนำเสนอผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานเฉพาะเรื่องที่ท่านมีส่วนในการทำงานอย่างสมบูรณ์ ไม่ว่าจะในบทบาทผู้อำนวยการสร้าง ผู้กำกับ ผู้ถ่ายทำหรือผู้ตัดต่อท่านนั้น ไม่ใช่เพียงในฐานะผู้ถูกว่าจ้างให้ทำหน้าที่ใดหน้าที่หนึ่งในกระบวนการสร้างสรรค์ซึ่งมีจำนวนหลายเรื่องตามที่มีการบันทึกไว้ ซึ่งท่านถือว่าไม่ใช่ผลงานของท่านและท่านจึงไม่ค่อยถูกกล่าวถึงหรือบันทึกกระบวนการไว้เท่าไรนัก ภาพยนตร์เรื่องสำคัญๆ ที่สามารถสะท้อนภาพกระบวนการสร้างสรรค์งานของนายแท้มีรายละเอียดดังนี้

1.3.1 “สุภาพบุรุษเสือไทย”

เรื่องย่อ

“สุภาพบุรุษเสือไทย” สร้างขึ้นจากบทประพันธ์ เรื่อง “เสือไทยโจรผู้ดี” (บางแหล่งอ้างชื่อไว้เพียง “เสือไทย”) โดย เสนีย์ บุษปะเกษ และนำมาเขียนและดัดแปลงเป็นบทภาพยนตร์โดย ประจิด จุลละพันธ์ เป็นเรื่องราวของ “เสือไทย” ซึ่งเป็นที่หมายหัวของทางการ เดิมที่เขาคือกำนันไทยแห่งตำบลเกาะพลับพลา มีภรรยาสองคนคือกระดินเมียหลวง และแฉล้มลูกสาวชาวบ้านผู้หนึ่งที่มาฝากฝังไว้กับเขา วันหนึ่งเจ้าคงอดีตสามีของแฉล้มกลับมาหา โดยอ้างตัวเป็นญาติของเธอ กำนันไทยจึงรับอยู่ที่บ้านด้วย ไม่นานถ่านไฟเก่าก็คุขึ้น แฉล้มกับคงลอบมีชู้กัน เมื่อกระดินรู้ก็เรียกมาตักเตือน เจ้าคงจึงปิดปากกระดินด้วยการข่มขืน กระดินเสียใจมากจึงคิดฆ่าตัวตาย แต่มีคนช่วยทัน แล้วกำนันไทยก็ได้รู้ความจริงจากจดหมายลาตายของเธอ เขาจึงไปหาเจ้าคง เจ้าคงจะยังกำนันไทย แต่กระสุนพลาดไป

ถูกกระถิน แล้วเจ้าคงก็ขัดทอความผิดว่ากำนันไทยเป็นฆาตกร กำนันไทยต้องหนีไปอยู่กับ พระชูดงศ์ในถ้ำแห่งหนึ่งนานถึง 6 เดือน จนวันหนึ่งได้ข่าวมีโจรชื่อ "เสือไทย" ออกปล้นฆ่าไปทั่ว ความแค้นของกำนันไทยปะทุขึ้นอีกครั้ง เขากลับมาหมายล้างแค้นไอ้คง ผู้สร้างภาพ "เสือไทย" ขึ้นมา บ้ายความผิดให้ กำนันไทยได้ช่วยหญิงกำพร้าแก่แก้วคนหนึ่งชื่อกรองให้พ้นจากการถูกรังแก ทำให้กรองขอติดตามไปร่วมทุกข์ร่วมสุขด้วย ต่อมาการปล้นของเจ้าคงหนักขึ้นทุกวัน จนในที่สุดกำนันไทยทนดูความเดือดร้อนของชาวบ้านไม่ได้ ก็ตัดสินใจปล้นซ่อนปล้นเจ้าคง และนำทรัพย์สินสมบัติที่ปล้นได้คืนเจ้าของเดิม กำนันไทยมอบกรองที่เขารักให้อยู่ในความอารักขาของแม่ เจ้าคงจับตัวกรองและแม่ไป กำนันไทยพร้อมพรรคพวกก็บุกบ้านของเจ้าคงเพื่อช่วยกรองและแม่ และในที่สุดก็สังหารเจ้าคงได้สำเร็จ

กระบวนการสร้างสรรค์ "สุภาพบุรุษเสือไทย"

กระบวนการสร้างสรรค์ "สุภาพบุรุษเสือไทย" เริ่มต้นขึ้นในบริบทของวงการภาพยนตร์ไทยในยุคหลังการสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ส่งผลให้เกิดการขาดแคลนฟิล์มถ่ายทำภาพยนตร์ นอกจากนั้นประเทศยังประสบกับความไม่มั่นคงทางการเมือง ภายหลังการเกิดเหตุการณ์รัฐประหาร พ.ศ.2490 ในช่วงเวลานั้นเกือบจะไม่มีการสร้างภาพยนตร์เรื่องออกฉายกัน ถึงแม้สภาพการณ์ในช่วงเวลาดังกล่าว ไม่เอื้อให้การสร้างภาพยนตร์ นายแท้ ประกาศวุฒิสารก็ได้สร้างโอกาสนั้นให้กับตัวเอง โดยนายแท้ได้นำประสบการณ์และผู้คนที่ท่านเคยรู้จัก จากการร่วมงานกันในหลายอาชีพมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่ออาชีพการทำภาพยนตร์ ที่นับจากการสร้างภาพยนตร์เรื่องนี้ได้เป็นเส้นทางที่ท่านเลือกที่จะเดินต่อไปในชีวิตของท่าน โดยคนแรกที่ท่านได้ติดต่อและพูดคุยก็คือ ม.จ.ศุภรธรรมดิศ ดิศกุล ที่ท่านได้เคยร่วมทำงานด้วยมาในหลายวาระ โดยทั้งสองท่านได้คิดกันว่า จะสร้างภาพยนตร์ 16 มม. โดยท่านศุภรธรรมดิศได้นำเสนอความคิดให้สร้างภาพยนตร์จากเรื่อง "เสือไทย" ซึ่งนายแท้ก็ได้เห็นดีด้วย โดยให้ ม.จ.ศุภรธรรมดิศ เป็นผู้กำกับ โดยนายแท้เป็นผู้ช่วยและผู้อำนวยการสร้าง รวมไปถึงผู้ถ่ายทำในนามบริษัท ประเมรุภาพยนตร์ของม.จ.ศุภรธรรมดิศ กระบวนการทำงานของนายแท้เริ่มขึ้นด้วยการรวบรวมทุนในการถ่ายทำภาพยนตร์ โดยนายแท้คาดการณ์ไว้ว่าน่าจะใช้งบประมาณราว 100,000 บาทเป็นอย่างน้อย จึงชวนคุณสำเนา เศรษฐบุตร ที่เคยพบปะเมื่อครั้งทำงานอยู่กระทรวงพาณิชย์ ซึ่งเป็นผู้ที่ชื่นชอบกล้องเหมือนกัน เป็นผู้ช่วยออกทุนตั้งต้นเป็นเงิน 50,000 บาท นอกจากนั้นก็ยังได้ทุนจากมารดาของนายแท้เองมาเพิ่มเติมอีก 50,000 บาท โดยตั้งชื่อภาพยนตร์ว่า "สุภาพบุรุษเสือไทย" และได้ยกกองออกไปถ่ายทำเมื่อปลายปี พ.ศ. 2491 ที่หมู่บ้านเกาะพลับพลา จังหวัดราชบุรี ซึ่งภาพยนตร์เรื่องนี้ นายแท้มีความตั้งใจอย่างมากตั้งแต่เบื้องต้นที่จะไปถ่ายทำที่จังหวัดราชบุรี อันเป็นจังหวัดบ้านเกิด โดยมีสุรสิทธิ์ สัตยวงษ์ และ สอางค์ ทิพยทัศน์ ผู้ซึ่งในเวลาต่อมาจะกลายเป็นภรรยาคู่ชีวิตของท่านมาเป็นนักแสดงนำ

รูปที่ 4.5 สุทธิศักดิ์ สัตยวงศ์ เบื้องหลังการถ่ายทำภาพยนตร์เรื่อง "สุภาพบุรุษเสือไทย"

จากความชื่นชอบในภูมิประเทศของจังหวัดที่ท่านเติบโตมา และความประทับใจในประเพณีสำคัญที่ท่านเคยได้ร่วมในวัยเด็ก นายแท้วจึงกำหนดให้หนึ่งในเหตุการณ์หลักของเรื่อง เป็นงานนมัสการพระบาทและไหว้พระที่เขางู ซึ่งในงานดังกล่าวมีการแข่งเรืออยู่ด้วย โดยมีเพลงประกอบสำคัญเป็นเพลงเรือ ที่แต่งโดย คุณแก้ว อัจฉริยะกุล และคุณเอื้อ สุนทรสนาน ชื่อเพลง "ลอยเรือ" ที่ยังเป็นที่ยังคงจนถึงปัจจุบัน ซึ่งการถ่ายทำดำเนินไปอยู่กว่า 3 เดือนที่จังหวัดราชบุรีจึงเสร็จสิ้น ในระหว่างนั้นการถ่ายทำเกิดขาดทุนทรัพย์ นายแท้วก็ได้พยายามในการที่จะหาทุนมาเพิ่มเติม โดยนายแท้วจำเป็นต้องออกจากกองถ่าย เดินทางไปรับถ่ายงานประกวดนางสาวไทยเพื่อเอาเงินมาใช้สร้างภาพยนตร์ต่อ นอกจากนั้นนายแท้วยังได้นำเงินจากการถูกรางวัลล็อตเตอรี่ 4,000 บาทในระหว่างนั้นมาเป็นงบประมาณสำหรับภาพยนตร์เรื่องดังกล่าวด้วย

รูปที่ 4.6 ท่านศุภรธรรมดิศ ดิศกุล เบื้องหลังการถ่ายทำภาพยนตร์เรื่อง "สุภาพบุรุษเสือไทย"

หลังจากการถ่ายทำ และตัดต่อภาพยนตร์เรื่อง "สุภาพบุรุษเสือไทย" จนเสร็จสิ้น คุณชุนท์ ปิณฑานนท์ได้กลับมาเป็นประธานบริษัทสหศิณีมา จำกัดแล้ว จึงไม่มีปัญหาเรื่องการหาที่ฉาย ดังนั้น

หลังจากที่นายแท้ม.จ.ศุภวรรณดิษ และประชุม จุลละภมรหนึ่งในนักแสดง ร่วมกันตัดต่อภาพยนตร์จนเสร็จ ก็สามารถนำเข้าฉายที่โรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมกรุง ส่วนเรื่องการพากย์เสียงนั้นนายแท้มคิดว่าจำเป็นต้องใช้คนหลายคนในการพากย์ และใช้ผู้หญิงจริงในการพากย์ด้วย เพื่อให้แตกต่างจากเรื่องอื่นๆที่ฉายในขณะนั้น ซึ่งจะใช้นักพากย์เพียงคนเดียวในทุกบท การพากย์เสียงจึงต้องมีการใช้ทีมงานส่วนใหญ่เป็นนักแสดงหลักซึ่งพากย์เสียงตัวเองและเสียงตัวละครรองตัวอื่นๆ โดยนายแท้มและนิทัศน์ ประกาศุณนิสาร ผู้เป็นน้องชายของท่าน เป็นผู้ทำเสียงดนตรีจากเครื่องอัดเสียงเส้นลวดและแผ่นเสียง และทำเสียงประกอบต่างๆเองด้วย นอกจากนั้นในฐานะผู้อำนวยการสร้าง นายแท้มมีส่วนในการจัดทำโฆษณาทุกอย่าง หลังจากจัดการทุกอย่างได้เรียบร้อยแล้วก็มีการจัดรอบพิเศษให้สื่อชมซึ่งเสียงวิจารณ์โดยส่วนใหญ่เป็นไปในทางบวก โดยมากแสดงความชื่นชมแนวทางภาพยนตร์ที่เน้นความสมจริง มีมาตรฐานการสร้าง มีการถ่ายภาพที่ยอดเยียมและมีสีสันสวยงามของนายแท้ม และการแสดงที่เป็นธรรมชาติของสอางค์ ทิพยทัศน์

รูปที่ 4.7 หน้าโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมกรุง ฉายเรื่องสุภาพบุรุษเสือไทย
ที่มา : <http://www.thaifilm.com/forumDetail.asp?topicID=2209>

เมื่อภาพยนตร์เรื่อง “สุภาพบุรุษเสือไทย” ออกฉายในรอบปฐมทัศน์ ก็ประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก สามารถทำเงินได้สูงสุดเป็นประวัติการณ์ ลบสถิติทั้งภาพยนตร์ไทยและภาพยนตร์ต่างประเทศที่ฉายในช่วงเวลาเดียวกัน โดยรวมแล้วจากทั้งหมด 21 วัน 96 รอบ ทำเงินได้ทั้งหมด 315,998 บาท (หักอากรมหรสพแล้ว) หลังจากฉายที่โรงศาลาเฉลิมกรุงก็ได้นำออกฉายรอบนอกพระนคร และทั่วไปประเทศตามลำดับ โดยทีมพากย์เดิม ได้ตระเวนไปพร้อมกับฉายภาพยนตร์ที่ต้องจัดไปเอง ไม่ว่าจะเป็นเครื่องฉาย เครื่องขยายเสียง เครื่องเล่นเส้นลวดบันทึกเสียง ได้ทำให้มีผู้สร้างอื่นๆ ทำภาพยนตร์ประเภท “เสือ” ตามออกมาพอสมควร และเป็นการเปิดศักราชให้ภาพยนตร์ 16 มม. กลับมาเป็นที่นิยมในยุคหลังสงครามโลกและทำให่วงการภาพยนตร์ไทยที่เข้าสู่ภาวะตกต่ำได้กลับมา

มีชีวิตอีกครั้ง และได้ส่งผลให้ผู้ผลิตจำนวนมากได้หันมาผลิตภาพยนตร์ขนาด 16 มม. กันมากขึ้น โดยเห็นได้ชัดจากจำนวนภาพยนตร์ที่ออกฉายในปี พ.ศ. 2493 และทำให้จำนวนภาพยนตร์ไทยที่ผลิตหลังจากนั้นมาอยู่ที่ตัวเลขระหว่าง 50-60 เรื่อง ซึ่งถือว่าเพิ่มขึ้นมากกว่าห้าเท่าตัว เป็นเวลาต่อเนื่องมาอีกหลายสิบปี (โดม สุขวงศ์, 2533: 37)

1.3.2 “สาวเครือฟ้า”

เรื่องย่อ

“สาวเครือฟ้า” เป็นเรื่องราวที่ดัดแปลงจากบทละครร้อง ซึ่งเป็นพระนิพนธ์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรวรรณากร กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ เป็นเรื่องราวแบบโศกนาฏกรรม ความรักระหว่างร้อยตรีพร้อม ณรงค์รักษ์ นายทหารฝ่ายเสนาธิการที่ถูกส่งขึ้นไปปฏิบัติราชการในจังหวัดเชียงใหม่กับ เครือฟ้า สาวสวยช่างฝันประจำคฤหาสน์เจ้าหลวงจังหวัดเชียงใหม่ ที่จบลงด้วยความเศร้าเมื่อร้อยตรีพร้อมต้องแต่งงานใหม่ตามคำขอร้องของบิดามารดา ด้วยความน้อยใจในวาสนาเครือฟ้าจึงตัดสินใจจบชีวิตลง

กระบวนการสร้างสรรค์ “สาวเครือฟ้า”

กระบวนการสร้างสรรค์ “สาวเครือฟ้า” เริ่มขึ้นเมื่อในปีพ.ศ. 2495 นายแท้ได้มีความคิดที่จะทำภาพยนตร์เป็นของตัวเองมาตั้งแต่ ในขณะที่ทำกิจการร้านถ่ายรูปไทยไตรมิตร ซึ่งแม้ว่ากิจการถ่ายรูปจะยังดำเนินกิจการไปได้ด้วยดี แต่นายแท้ก็ตัดสินใจเลิกกิจการและก้าวเข้าสู่วงการภาพยนตร์เต็มตัว โดยเริ่มต้นการสร้างภายใต้ชื่อ “ภาพยนตร์ไทยไตรมิตร” ซึ่งถือว่าเป็นการเริ่มสร้างภาพยนตร์ที่เป็นของตัวเองอย่างสมบูรณ์ โดยภาพยนตร์เรื่องแรกที่สร้างคือเรื่อง “สาวเครือฟ้า” ซึ่งเป็นภาพยนตร์ในแนว “ชีวิต รัก โศก กินใจ” ที่นายแท้มีความสนใจและชอบเป็นการส่วนตัว โดยมีคุณทวี ณ บางช้าง (ครูมารุต) เป็นผู้กำกับการแสดง และคุณเตียร วรรณสุด ผู้ที่เคยมีความคิดที่จะทำเรื่องสาวเครือฟ้าเช่นเดียวกันแต่ยอมที่จะไม่ทำเองและมาช่วยเป็นที่ปรึกษาให้ โดยถ่ายทำกันที่จังหวัดเชียงใหม่ ในด้านการสร้างฉากนั้น นายแท้ได้ติดต่อขออนุญาตใช้ที่บริเวณบ้านของอาจารย์ไกรสิทธิ์ นิยมมานheimันท์ ที่เชิงดอยสุเทพสร้างบ้านของ “เครือฟ้า” สำหรับถ่ายทำโดยเฉพาะขึ้นมา 1 หลัง การหานักแสดงมารับบทเป็น “ร้อยตรีพร้อม” และ “เครือฟ้า” เป็นไปอย่างพิถีพิถัน ซึ่งในเรื่องนี้ ได้นักแสดงหน้าใหม่ คือคุณชลิต สุเสวี มารับบทนำ และถือว่าเป็นดารานำใหม่เพราะถึงแม้ว่าจะเคยแสดงในภาพยนตร์มาแล้ว 2 เรื่อง แต่ทั้ง 2 เรื่องก็ไม่ได้นำออกฉาย และมี วิไลวรรณ วัฒนพานิชเป็นนางเอกซึ่งถึงแม้ที่ผ่านมาไม่เคยรับบทแนวชีวิตมาก่อน แต่ด้วยการที่ได้ครูมารุตที่มีความถนัดในแนวทางนี้มากำกับการแสดงและนายแท้เป็นทั้งผู้อำนวยการสร้างและเป็นผู้ถ่ายภาพเองด้วยความประณีต ภาพยนตร์เรื่องนี้จึงประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก และวิไลวรรณ วัฒนพานิชก็ได้รับ

รางวัลนักแสดงนำหญิงจากการประกวดตุ๊กตาทองในปี 2500 ซึ่งเป็นปีแรกที่จัด โดยได้จัดฉายที่โรงภาพยนตร์นิวโอเดียน และยังได้ไปนอนเกล้าฯฉายถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถทรงทอดพระเนตรถึงในวังด้วย

1.3.3 “ภาพยนตร์ชุดสามเกลอ สิงห์กองปราบและนกเขาวานี่เป็นอย่างไร”

เรื่องย่อ

เป็นเรื่องราวแนวตลกที่สร้างสรรค์โดยสามเกลอที่เป็นนักแสดงตลกชื่อดังของวงการภาพยนตร์ไทยสมัยนั้น ได้แก่ ล้อต๊อก ดอกดิน และ สมพงษ์ โดยมีโครงเรื่องคือทั้งสามมีชีวิตอยู่โดยการอาศัยข่าววัด แต่แล้ววันหนึ่งลูกศิษย์วัดก็ไม่ให้เนื่องจากล้อต๊อกขอบั้งแก็ดักวัดเมื่อทั้งสามหมดหวังจากข่าวกันบาตรก็พยายามหากลเม็ดในการหลอกเอาเงินจากคนอื่น แล้ววันหนึ่งก็บังเอิญมีตาแก่คนหนึ่งเอาสายแทงชุมทรัพย์มาให้ สามเกลอกลายเป็นเศรษฐี แต่เมื่อสามเกลอเป็นเศรษฐีแล้ว ทั้งสามก็มีความเห่อเหิมในสมบัติที่ได้มา ส่วน “นกเขาวานี่เป็นอย่างไร” มีเนื้อเรื่องว่าเป็นเรื่องของตลกเก่าชื่อสาหัส บุญหลง ที่หลงไหลนกเขาวานี่ มีขโมยกลุ่มหนึ่งมาขโมยเอานกเขาไป จนเกิดฉากไล่จับ

กระบวนการสร้างภาพยนตร์ชุด “สามเกลอ”และนกเขาวานี่เป็นอย่างไร

ภาพยนตร์ชุดนี้เกิดขึ้นจากการร่วมงานกันของตลกชื่อดังของเมืองไทยในยุคนั้น คือ สมพงษ์ พงษ์มิตร ล้อต๊อก (สงว ทรัพย์สำรวย) ดอกดิน (ดอกดิน ภัณฑุมาลย์) ได้ตกลงกันสร้างภาพยนตร์ร่วมกัน ให้ชื่อว่าชุด “สามเกลอ” โดยแบ่งกันทำคนละตอน เป็นภาพยนตร์ 16 มม. ขาวดำ โดยมีนายแท้วรับหน้าที่เป็นผู้ถ่าย โดยเรื่องแรก เป็นของดอกดิน ในชื่อเรื่อง “สามเกลอเจอจานผี” ส่วนเรื่องที่สองเป็นของล้อต๊อก ชื่อว่า “สามเกลอกระยาจก” ทั้งสองเรื่องออกฉายในปีพ.ศ. 2496 ส่วนเรื่องที่สามเป็นของสมพงษ์ พงษ์มิตร มีนายแท้วเป็นผู้ลงทุนร่วมและถ่ายทำให้อด้วยในชื่อ “สิงห์กองปราบ” นอกจากนั้นยังทำภาพยนตร์ประกอบการฉาย เป็นภาพยนตร์สั้นอีกเรื่อง ชื่อว่า “นกเขาวานี่เป็นอย่างไร” ที่ให้คนที่มีความสนิทสนมกันหลายคนร่วมแสดง ที่น่าสนใจสำหรับภาพยนตร์เรื่องนี้ คือฉากไล่จับ โดยพวกขโมยที่วิ่งหนี เมื่อเจอตุ่มน้ำ ก็หนีลงตุ่ม กันทีละคนๆ ในตุ่มใบเดียวกัน พอวิ่งเลยไป พวกขโมยก็ขึ้นจากตุ่มมาทีละคนๆ เมื่อเจ้าของวิ่งตามมาไปถึงสะพาน ก็กระโดดลงน้ำ พอเจ้าของวิ่งเลย ก็มีกระโดดถอยหลังขึ้นมาจากน้ำ นับว่าเป็นภาพยนตร์สั้นสิบนาทีที่เต็มไปด้วยความคิดสร้างสรรค์ และใช้เทคนิคการถ่ายทำที่แปลก และเป็นมุขตลกที่คนดูคุ้นเคยและสามารถพบเห็นในภาพยนตร์ตลกไทยต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน นอกจากนั้นภาพยนตร์เรื่องนี้ยังใช้ ใต้เต็ลตัวหนังสือ (intertitle) เป็นบทบรรยายแทนการพากย์แบบหนังเงียบจากฮอลลีวูดซึ่งสร้างความบันเทิงให้กับคนดูเป็นอย่างมาก ภาพยนตร์ทั้งสองเรื่องนี้้อออกฉายในปี พ.ศ. 2505

1.3.4 “ปาหนัน”

กระบวนการสร้างสรรค์ “ปาหนัน”

ภาพยนตร์เรื่องต่อมาที่ได้เป็นผู้อำนวยการสร้าง คือเรื่อง “ปาหนัน” สร้างในปี พ.ศ. 2499 โดยถ่ายทำที่จังหวัดภูเก็ต และที่ป็นัง ประเทศมาเลเซีย เป็นบางส่วน สาเหตุที่เลือกที่จะทำเรื่องนี้ เป็นเพราะนายแท้มี่มีความชื่นชอบทัศนียภาพของจังหวัดภูเก็ตตั้งแต่เมื่อครั้งนำ “สาวเครือฟ้า” ไปฉายที่ภูเก็ตในระหว่างการออกตระเวนฉายทั่วประเทศ โดยภาพยนตร์เรื่องนี้นำเสนอโดยอดุลย์ ดุลยรัตน์ ที่แสดงภาพยนตร์เป็นเรื่องแรกจากการชักนำของนายแท้มี่เอง หลังจากที่ทั้งสองพบกันที่ธนาคาร โดยแสดงนำคู่กับ จรัสศรี สายะศิลป์ และประจวบ ฤกษ์ยามดี และมีक्रमารุตเป็นผู้กำกับการแสดง นอกจากนี้ก็ยังมี คุณแก้ว อัจฉริยะกุล กับคุณเอื้อ สุนทรสนาน แต่งเพลง “ปาหนัน” ให้คุณรวงทอง ทองลั่นทม ร้องประกอบภาพยนตร์ แต่เนื่องจากในช่วงที่ภาพยนตร์ออกฉายเป็นช่วงที่มีการรัฐประหารเกิดขึ้น จึงทำให้ภาพยนตร์ไม่สามารถทำรายได้ได้ แต่สิ่งหนึ่งที่ยังประสบความสำเร็จและโด่งดังจนถึงปัจจุบันก็คือเพลงประกอบภาพยนตร์ “ปาหนัน” ที่ยังเป็นที่ยุ่จักกันอย่างกว้างขวาง

1.3.5 “เห่าดง”

รูปที่ 4.8 อมรา อัครวนนท์ ในภาพยนตร์เรื่อง “เห่าดง”

เรื่องย่อ

“เห่าดง” เป็นเรื่องของภาวะวิกฤติในกรุงเทพฯ ที่กำลังเดือดร้อนด้วยอิทธิพลเถื่อนของโจร เลียบเหล็ก แสงเทียน และเห่าดง ที่ออกปล้นอย่างต่อเนื่อง โดยโจรสองกลุ่มแรกนั้นลงมือกันเป็น ขบวนการและปฏิบัติงานด้วยความโหดเหี้ยมผิดกับ เห่าดง ที่ปฏิบัติงานเพียงคนเดียว กลุ่มโจรทั้ง

สามกำลังเป็นที่ต้องการตัวของตำรวจ ทุกครั้งที่เล็บเหล็ก และแสงเทียนออกปล้นจะถูกแห่ดงตลบหลัง ทำให้โจรทั้งสองก็ต่างก็โกรธแค้นแห่ดงเป็นอย่างมาก ในขณะที่เล็บเหล็กออกปล้นร้านทองแถวเยาวราช และถูก ร.ต.ท.วุฒิ นำกำลังตำรวจเข้าจับกุม ขณะที่มีการต่อสู้อย่างดุเดือด แห่ดงซึ่งอยู่ในเหตุการณ์ด้วยพลาดท่าเสียทีถูก ว่อง โจรในก็กเล็บเหล็กสังหารเสียชีวิต การตายของแห่ดง ทำให้ทางตำรวจทราบว่าเขาคือ เพลิง พัชรพิบูลย์ อดีตนายทหารม้า หลังจากนั้นไม่นาน ชื่อของแห่ดงก็กลับมาอีกครั้ง และมีผู้ถูกสังหารถึง 8 รายด้วยกัน ร้อนถึงกรมตำรวจต้องออกปราบปรามอย่างจริงจังวุฒิสามารถนำกำลังตำรวจจับกุมโจรกลุ่มเล็บเหล็ก และแสงเทียนได้ เว้นแต่แห่ดง แม้ว่าเขาจะทราบว่าเขาชื่อคือ พราว ลูกสาวบุญธรรมของเพลิงก็ตาม เพราะเขาเกิดหลงรักเธอเข้าแล้ว

กระบวนการสร้างสรรค์ “แห่ดง”

ภาพยนตร์เรื่อง “แห่ดง” นี้ถือเป็นภาพยนตร์ที่ใช้ทุนสูงกว่าทุกเรื่องที่เคยนำมา โดยนำเสนอโดย ชัยยา สุริยัน และ อมรา อัศวนนท์ กำกับการแสดงโดย ศิริ ศิริจินดา ถือเป็นภาพยนตร์เรื่องแรกที่ให้นางเอกซึ่งก็คือ อมรา อัศวนนท์ รับบทบาทฮีโร่หญิงคนแรกของภาพยนตร์ไทย สำหรับกระบวนการสร้างสรรค์ภาพยนตร์เรื่องนี้นอกจากจะน่าสนใจด้วยการที่เป็นภาพยนตร์แนวแอ็คชั่นโดยมีผู้หญิงเป็นตัวเอกแล้ว กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ที่แปลกใหม่ทันสมัยคือสิ่งที่คนดูจดจำ โดยได้มีการทำการโฆษณาอย่างเข้มข้น เนื่องด้วยเป็นช่วงที่มีงานภาพยนตร์ 16 มม.เพิ่มมากขึ้น การแข่งขันจึงทวีความรุนแรงมากขึ้น ในการประชาสัมพันธ์เรื่องนี้จึงมีการเริ่มทำสื่อประชาสัมพันธ์ออกมาหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการทำเพลงโฆษณา โดยมีครูเพลงอย่าง สุรพล โทณะวณิก เป็นผู้แต่งให้ ซึ่งก็เป็นที่ถูกใจของคนดู โดยนำออกโฆษณาทั้งทางวิทยุและโทรทัศน์ มีการทำภาพยนตร์ตัวอย่าง ฉายที่จอภาพยนตร์ที่ทำไว้ท้ายรถ และจอดฉายตามที่ต่างๆ และ ภาพยนตร์ออกฉายในวันที่ 22 ตุลาคม พ.ศ. 2501 ทำรายได้ 1,326,157.10 บาท ซึ่งถือว่าประสบความสำเร็จทางด้านรายได้เป็นอย่างมาก

1.3.6 “สี่คิงส์”

เรื่องย่อ

“สี่คิงส์” เป็นชื่อของแก๊งค์โจรใหญ่กลางกรุงเป็นที่สะเทือนขวัญของประชาชน วิรัช ชาตรี บรรณาธิการหนังสือพิมพ์โจมตีการกระทำของสี่คิงส์ทุกระยะ สี่คิงส์จึงส่งไฟรูปคิงส์โพธิ์ดำอันเป็นเครื่องหมายมรณะให้แก่วิรัช วิรัชจึงนำความแจ้งแก่บิดาพระยาศรยุทธปรีชา นักวิทยาศาสตร์ของกองทัพไทย และ ร.ต.อ. มนตรีสารวัตรกองปราบปรามเพื่อจะได้สืบเสาะถึงแหล่งที่มาของแก๊งค์สี่คิงส์ ในการปราบปรามแก๊งค์สี่คิงส์ คมน์ พยัคฆราช ถูกส่งมาช่วยงานกรมตำรวจ วิรัชพลาดท่าถูกจับตัว

ไปคุมขังอยู่ที่ช่องคิงส์ข้าวหลามตัด เพื่อบังคับให้บอกที่อยู่ของพระศรยุทธปรีชา คมนั้นจับได้ว่าเซ็งช่างเรียงในโรงพิมพ์เป็นสายลับของแก๊งค์สี่คิงส์ คมนั้นทำให้เซ็งยอมบอกความลับของแก๊งค์สี่คิงส์ และมอบเหรียญคิงส์ข้าวหลามตัดให้เพื่อเป็นทางผ่านเข้าสู่ช่องของพวกมัน สองสหายมนตรี และคมนั้นขอกำลังตำรวจเข้าหลายเหล่าร้ายสี่คิงส์ ก่อนที่กำลังตำรวจจะไปถึง วิรัชและพรถูกสาวสวมหน้ากากช่วยเหลือออกมาได้ ตำรวจได้จับกุมตัวชีวหลานหัวหน้าหน่วยคิงส์ข้าวหลามตัดได้และเกลี้ยกล่อมยอมให้เธอเป็นสายให้กับทางตำรวจ แต่แผนการของตำรวจก็ไม่สำเร็จ ชิวหลานถูกจับได้เสียก่อนสร้างความโกรธแค้นให้กับสี่คิงส์เป็นอย่างมาก และได้ส่งวันเพ็ญนางนงต่อคนสำคัญของแก๊งค์มาเป็นวายในกลุ่มของคมนั้น วันเพ็ญได้ที่อยู่ของท่านเจ้าคุณบิดาของวิรัชไปได้และได้บุกเข้าไปสังหารเจ้าคุณศรยุทธเรียบร้อยแล้ว ทำให้ตำรวจต้องวางแผนปราบปรามขั้นเด็ดขาดและปรากฏว่าหัวหน้าใหญ่ของแก๊งค์สี่คิงส์คือนักธุรกิจใหญ่ที่เป็นที่รู้จักของประชาชน

รูปที่ 4.9 อมรา อัศววนนท์ ในภาพยนตร์เรื่อง “สี่คิงส์” ในบทบาทของฮีโร่หญิงสวมหน้ากาก

กระบวนการสร้างสรรค์ “สี่คิงส์”

หลังจากที่เรื่อง “แห่แดง” ประสบความสำเร็จ นายแท้ได้สร้างภาพยนตร์ในแนวทางใกล้เคียงกันเรื่องต่อมา คือเรื่อง “สี่คิงส์” โดยใช้ทีมงานและนักแสดงเดิม และยังมีนักแสดงเพิ่มเข้าไปอีกหลายคน โดยที่อมรา อัศววนนท์ ยังคงเป็นฮีโร่หญิง โดยมีการสวมหน้ากาก ควางปิ่น สร้างมิติของดาราดูหนังให้หลากหลายเพิ่มขึ้น แต่ด้วยที่เป็นภาพยนตร์แนวเดิม จึงอาจทำให้เรื่องนี้ไม่ประสบความสำเร็จเท่ากับเรื่องแรก โดยทำรายได้อยู่ที่ 884,348.20 บาท

1.3.7 “เสือเผ่า”

เรื่องย่อ

“เสือเผ่า” เป็นเรื่องของตาบุญที่อยู่ในขณะต้อนวัวไปขายต่างตำบล กำนันเทียมเพื่อนรักของตาบุญทำพิธีกรรมยกทรัพย์สินสมบัติส่วนใหญ่ให้แก่ ทิพย์ ลูกบุญธรรม ทด ลูกชายคนเดียวของกำนันไม่พอใจเป็นอย่างมาก จึงเข้าไปขโมยเงินแต่ถูกกำนันจับได้และสั่งให้เก็บเงินไว้ที่เดิม แต่กำนันถูกก่อนลูกน้องของทอดยิงเสียชีวิต หลังการตายของกำนัน ทอดได้ส่งนายอำเภอสัญญามาสืบหาสาเหตุตาบุญพอทราบว่ามีผู้ใดเป็นคนร้ายจึงไปหาทอดพร้อมกับยื่นคำขาดว่าให้มอบตัวคนร้ายให้กับนายอำเภอภายในสามวัน ก่อนขอร้องไม่ให้ทอดส่งตัวเขาไปให้นายอำเภอ พร้อมทั้งคิดหาแผนการที่จะทำให้ให้นายอำเภอกับตาบุญแตกกัน แต่แผนการของทอดไม่สำเร็จ ทิพย์ถูกทอดจับไป เมื่อนายอำเภอทราบจึงรีบเข้าช่วยเหลือ ตาบุญพร้อมด้วยพวกชาวบ้านตามไปช่วย หลังจากเหตุการณ์เรียบร้อย นายอำเภอได้ขู่อภัยทิพย์จากตาบุญ ในวันมงคลสายใจมารดาของนายอำเภอมาถึง โด่เพบกับตาบุญ ซึ่งก็คือสายัณห์สามีของตน เมื่อใกล้ถึงเวลารดน้ำคู่บ่าวสาว ทอดได้พาสมุนมาทำงานและบอกว่าเขาต้องการชีวิตนายอำเภอ ตาบุญเข้าขัดขวาง เกิดการชุลมุนขึ้นตาบุญถูกปืนของทอด ทดกับสมุนและชาวบ้านต่อสู้กัน นายอำเภอเป็นฝ่ายชนะ เมื่อทุกคนกลับมาในห้องพบสายใจประคองตาบุญ ก่อนที่ตาบุญจะตายสายใจบอกกับนายอำเภอว่า ตาบุญคือพ่อ

กระบวนการสร้างสรรค์ “เสือเผ่า”

เมื่อภาพยนตร์ 2 เรื่องที่ผ่านมา คือเรื่อง “เห่าแดง” และ “สี่คิงส์” มีความคล้ายคลึงกันมาก ในภาพยนตร์เรื่องต่อมา นายแท้งจึงมีความพยายามที่จะสร้างความแตกต่างโดยเปลี่ยนแนวมาเป็นแนวลูกทุ่งผสมคาบอวยแบบไทยๆ โดยมีลือชัย นฤนาท เป็นพระเอก และ รุ่งลาวัลย์ วิบูลสันติ แสดงเป็นนางเอกคนใหม่ พร้อมด้วย “พันคำ” หรือ พร้อมสิน สีบุญเรือง นักแสดงที่มีฝีมือเป็นที่ยอมรับ ในเรื่อง “เสือเผ่า” ในปีพ.ศ. 2503 โดยใช้โลเกชั่นอำเภอ แหลมชะบัง จังหวัดชลบุรีเป็นฉากในการถ่ายทำส่วนใหญ่แต่เนื่องด้วยเป็นยุคที่มีการแข่งขันสูง และมีภาพยนตร์ไทยผลิออกมาเป็นจำนวนมาก หลังจากภาพยนตร์เรื่องนี้เสร็จสิ้น นายแท้งจึงได้หยุดสร้างภาพยนตร์ชั่วคราว

1.3.8 “มือเสือ”

กระบวนการสร้างสรรค์ “มือเสือ”

ในช่วงประมาณ พ.ศ. 2505 มีกองถ่ายภาพยนตร์จากประเทศเยอรมันเข้ามาติดต่อให้นายแท้ถ่ายภาพยนตร์ให้ นายแท้ซึ่งอยู่ในระหว่างการหยุดสร้างภาพยนตร์ไทยชั่วคราว จึงได้เข้าไปช่วยเหลือในการถ่ายทำภาพยนตร์สารคดี 2 เรื่อง ซึ่งเป็นภาพยนตร์ของนายฮันส์ เบร์เทล (Hans Berthel) ผู้สร้างภาพยนตร์ชาวเยอรมัน และในฐานะผู้ร่วมสร้างในภาพยนตร์เรื่องยาวที่มีชื่อไทยว่า “มือเสือ” (The Black Panther of Ratana) หลังจากนั้นก็ได้มีการสร้างเรื่องอื่นตามมาอีก อาทิเช่น “ซุ่มทางพยัคฆ์ร้าย” (The Secret Agent FX15) “จอมมหากาฬทับทิมดำ” (Black Ruby) โดยนายแท้ได้นำนักแสดงไทย เข้าไปร่วมแสดงในภาพยนตร์เหล่านี้ด้วย การได้เข้าร่วมในการทำงานกับต่างชาติถือเป็นประสบการณ์หนึ่งในการทำงานที่นายแท้ได้เรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องระเบียบวินัยในกองถ่าย การตรงต่อเวลา วิธีการทำงาน การถ่ายทำเทคนิคพิเศษที่มีความพลิกแพลงสลับซับซ้อนหลายอย่าง (แท้ ประกาศวุฒิสาร, 2544: 251)

1.3.9 “ชายชาติรี”

รูปที่ 4.10 เบื้องหลังการถ่ายทำภาพยนตร์เรื่อง “ชายชาติรี”

เรื่องย่อ

“ชายชาติรี” คือชื่อของตัวเอก ชาย ชาติรี หรือ กฤษดา อภิรักษ์ภูมินทร์ ทายาทตระกูล อภิรักษ์ภูมินทร์ ได้เดินทางมาหานายสด คนเฒ่าที่จังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งอยู่ตรงกลางระหว่างไร่เวียงทองกับไร่ปัทมาที่กำลังก่อศึกวิวาทกันอย่างหนัก การมาของชาย ชาติรี เป็นที่สนใจของพิพัฒน์ เจ้าของไร่เวียงทอง และพิพัฒน์ นำชายเจ้าของไร่ปัทมา ท่ามกลางความขัดแย้งของทั้งสองไร่ ชาย ชาติรีได้ทราบว่ ทรงศักดิ์ เจ้าของไร่ปัทมากำลังชอบพอกับพรรณรายลูกสาวคนเล็กของนายพิพัฒน์ นายกำธรได้มาเยี่ยมชาย ชาติรีอยู่บ่อยครั้งทั้งยังได้แจ้งว่าทางไร่เวียงทองกำลังเตรียมเล่นงานเขาอยู่ ทั้งนายกำธวยังพุดจาขอซื้อที่ดินอีกด้วย เป็นเหตุให้ชาย ชาติรี เริ่มระแวงนายกำธร ซึ่ง

ความสงสัยของชาย ชาตรีก็ไม่ผิดจากความจริง เพราะนายกำธรได้ร่วมมือกับองอาจ เลขานุการของ นายพิพัฒน์อยู่เบื้องหลังความขัดแย้งทั้งหมด โดยมีจุดมุ่งหมายจะขับไล่เวียงทองเป็นของตนทั้งหมด

กระบวนการสร้างสรรค์ “ชายชาตรี”

ภาพยนตร์เรื่อง “ชายชาตรี” นี้นายแท็กกลับมาอำนวยการสร้างในนามบริษัทภาพยนตร์ไทย ไตรมิตร สร้างขึ้นในปีพ.ศ. 2507 ซึ่งผ่านช่วงเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่งของภาพยนตร์ไทย จากที่เคยมี ดาราหญิงเป็นตัวแสดงนำที่เป็นแม่เหล็กดึงดูดคนดู มาเป็นยุคที่ดาราชายถูกให้ความสำคัญและได้รับความนิยมนมากกว่า อาจกล่าวได้ว่ายุคนี้เกิดขึ้นเพราะความดังของดาราแม่เหล็กคนใหม่ในชื่อ มิตร ชัยบัญชา นายแท็กจึงมีความตั้งใจที่จะดึงมิตร มารับบทเป็น “ชาย ชาตรี” ตัวเอกของภาพยนตร์เรื่อง “ชายชาตรี” นี้ แต่ความต้องการอีกอย่างที่จะนำ เพชรา เขาวราษภู่ ดาราคู่ขวัญของมิตรมาร่วมแสดง เป็นไปไม่ได้ ท่านจึงเลือก พิศมัย วิไลศักดิ์ มาเป็นนักแสดงนำหญิงแทน และมี “ครูเนรมิต” มาเป็นผู้กำกับการแสดง ทำรายได้อยู่ที่ 5 แสนเศษ

1.3.10 กระบวนการสร้างสรรค์ภาพยนตร์ข่าว “เอเชียนเกมส์ ครั้งที่ 5”

ในปีพ.ศ. 2509 ประเทศไทยได้เป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ ครั้งที่ 5 ขึ้นที่ กรุงเทพมหานคร นายแท็ก ในนามของบริษัทภาพยนตร์ไทย ไตรมิตร ได้ขอสิทธิในการเป็นผู้ถ่ายทำภาพยนตร์ การแข่งขันกีฬาครั้งนี้ โดยร่วมกับผู้อำนวยการสร้างชาวฮ่องกง คือมิสเตอร์ยูลีน หว่อง ได้ไปทำการ ล้างฟิล์ม ตัดต่อที่ประเทศฮ่องกง ที่อีสต์แมน คัลเลอร์ ยูนิเวอร์แซล แล็บ และได้้นำออกฉายในเวลา 6 เดือนต่อมา ซึ่งประสบการณ์การทำงานในช่วงนี้เองที่เป็นการค้นพบห้องแล็บล้างฟิล์มที่มีราคาถูกกว่าการส่งไปล้างที่ ลอนดอน หรือ โตเกียว ซึ่งการค้นพบครั้งนี้ได้สร้างประโยชน์ให้กับวงการ ภาพยนตร์ไทยอย่างมากในเวลาต่อมา

รูปที่ 4.11 โรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมไทย ฉายภาพยนตร์ “เอเชียนเกมส์ครั้งที่ 5”

1.3.11 “เจ้าหญิง”

เรื่องย่อ

เรื่องเจ้าหญิงเป็นบทประพันธ์ของ เทพากร ตัวเอกเป็นนายอำเภอหนุ่ม “เหิน หัสดาญ” ที่มีลักษณะห้าวหาญ และเด็ดเดี่ยว ส่วนนางเอกเป็น เจ้าของไร่ “ราวไพร” ชื่อ “บุษบา” มีใจคอเด็ดเดี่ยวเช่นกัน จนศัตรูตั้งสมญานามว่า “เจ้าหญิง” ผู้ร้ายของเรื่องคือ “หลวงสรเดช” ผู้มีป็นเป็นกฎหมาย

กระบวนการสร้างสรรค์ “เจ้าหญิง”

ภาพยนตร์เรื่องนี้นายแท้อำนวยการสร้างเอง นำแสดงโดย สมบัติ เมทะนี และอัญญา นามวงศ์ กำกับการแสดงโดย “พันคำ” และมีเทพากร เป็นผู้แต่งเรื่อง ออกฉายในช่วงสงครามในปี พ.ศ. 2512 เป็นภาพยนตร์ที่ทำรายได้ไม่ค่อยดีนัก เพราะออกฉายในช่วงวันหยุดยาวที่คนกรุงเทพฯ ออกเดินทางไปต่างจังหวัดกันมาก เนื่องจากเป็นช่วงที่ถนนหนทางหลายเส้นที่เชื่อมต่อไปต่างจังหวัดเพิ่งสร้างเสร็จ จึงทำให้เป็นปัจจัยสำคัญอันหนึ่งที่ทำให้ไม่ประสบความสำเร็จดังที่คาด

รูปที่ 4.12 อัญญา นามวงศ์ มารศรี อิศรางกูร ณ อยุธยา และ จีรวดี อิศรางกูร ณ อยุธยา ในภาพยนตร์เรื่อง “เจ้าหญิง”

1.3.1 “เมืองแม่หม้าย”

เรื่องย่อ

เมืองแม่หม้ายเริ่มขึ้นเมื่อ มีคนขโมยของเก่า 2 คนช่วยกันลักลอบขนรูปแกะสลักจากผนังของปราสาทร้างแห่งหนึ่ง เพื่อนำไปขาย ต่อมา “ยุทธ” นักสะสมของเก่า ผู้เชี่ยวชาญเครื่องลายคราม ได้พบรูปปั้นแกะสลักนี้ในบ้านขายของเก่า ในระหว่างที่ตกลงซื้อขายกันอยู่นั้น “เมทินี” นักศึกษาประวัติศาสตร์และโบราณคดีต้องการที่จะซื้อรูปปั้นนี้เหมือนกัน แต่ยุทธไม่ยอมบอกว่าตนมาก่อนสิทธิย่อมเป็นของเขา เมื่อยุทธกลับถึงบ้านพร้อมรูปปั้นแกะสลัก เขาเริ่มค้นหาที่มาของรูปปั้น ครั้นตกดียุทธฝันเห็นผู้หญิงในรูปปั้นปรากฏกายขึ้นและขอร้องให้ยุทธนำรูปปั้นกลับไปไว้ที่เดิม เมื่อกลับไปยังปราสาทร้างเพื่อเอารูปปั้นไปไว้ที่เดิม ทันใดนั้นก็เกิดเสียงฆ้องกลองดังสนั่นขึ้น ยุทธกับพวกรีบจะหลบหนีแต่ปรากฏว่ามีหญิงสาวแต่งกายแปลกถืออาวุธครบมือมาล้อมไว้ และจับยุทธกับพวกไปเมืองแม่หม้าย ที่เมืองแม่หม้ายแห่งนั้น ยุทธและเพื่อนจำเป็นต้องอำพรางตัวเป็นผู้หญิงด้วยความช่วยเหลือของหญิงกลุ่มที่เป็นผู้จับตัวมา ทั้งหมดแอบซ่อนยุทธและพวกไว้เพื่อนำเรอความสุขให้ แต่การพรางตัวนั้นมาถูกจับได้จากเจ้าหญิงที่ตั้งตนเป็นผู้ปกครองเมืองแม่หม้ายแห่งนี้ ซึ่งก็คือคนเดียวกันกับที่ยุทธฝันถึง โดยถูกจับได้ในคืนสำคัญคือวันบวงสรวงของเจ้าหญิงเพื่อให้ความสวาทตลอดกาล ที่ผู้หญิงในถ้ำจะต้องมีการแสดงถวาย เจ้าหญิงไว้โทษเหล่าผู้หญิงที่จับผู้ชายมาในถ้ำตามคำขอของยุทธ โดยแลกกับการที่ยุทธต้องปรนนิบัติเจ้าหญิงแต่เพียงผู้เดียว แต่ความสุขครั้งนี้ของยุทธก็ต้องจบลงอย่างรวดเร็วเมื่อเขาพบว่า เพื่อนที่มากับเขากำลังถูกปรนเปรออย่างเต็มที่ เพื่อนำไปฆ่าและเอาเลือดมาให้เจ้าหญิงดื่มเพื่อคงความสวาท เขาจึงวางแผนหนีกับเพื่อนโดยการหาทางให้เจ้าหญิงพาเขาและเพื่อนออกไปนอกถ้ำ ไปเล่นน้ำที่น้ำตก ในจังหวะที่เจ้าหญิงเผลอ โดยได้รับการช่วยเหลือจากกลุ่มผู้หญิงที่จับเขาไปแต่แรกและมีความรักต่อผู้ชายแต่ละคนที่จับมา จนกระทั่งหนีได้สำเร็จ โดยหญิงที่จับตัวยุทธมาต้องเลือกระหว่างการก้าวข้ามผานดินแดนเมืองแม่หม้ายกับการเสียคนที่เธอรักไป ในที่สุดเธอเลือกที่จะเดินออกจากดินแดนแม่หม้าย แต่สิ่งที่เกิดขึ้นก็คือเธอกลายเป็นหญิงชราที่ค่อย ๆ กลายเป็นเถาถ่านต่อหน้ายุทธชายคนรัก แต่ยุทธก็ได้ความรักจากอีกหญิงคนซึ่งก็คือเมทินี ที่เป็นหนึ่งในสมุนของแม่หม้าย แต่ก็มีความรักในตัวยุทธ ยุทธขอเมทินีแต่งงาน และทั้งหมดเดินทางออกจากดินแดนแม่หม้ายกลับสู่ความเจริญของกรุงเทพฯ

กระบวนการสร้างสรรค์ “เมืองแม่หม้าย”

ภาพยนตร์เรื่องนี้ถ่ายในระบบ 35 มม. สี เสียงในฟิล์ม เป็นเรื่องแรกของนายแท้ โดยที่ท่านทั้งผู้อำนวยการสร้างและกำกับการแสดงเอง โดยได้ลิขสิทธิ์บทประพันธ์จาก “ภาพยนตร์เสียงศรีกรุง” ที่เคยสร้างไว้ก่อนสมัยสงคราม และได้อาจารย์เจือ จักษุรัตน์ กรรมการผู้จัดการศาลาเฉลิมกรุง และนักพากย์มวญปล้ำ เป็นผู้ช่วยออกทุน นอกจากนั้นยังได้คุณประยูร จรรยาวัชร ช่วยออกแบบชุดแต่งกาย ซึ่งถือว่าเป็นภาพยนตร์ทุนสูงมากเรื่องหนึ่งของนายแท้ โดยใช้โรงถ่ายของกองทัพอากาศทุ่งมหาเมฆ ในการสร้างฉากส่วนใหญ่ นอกจากนั้นยังได้ไปถ่ายทำที่เขาพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ และฮ่อมจ้อม จังหวัดน่าน ภาพยนตร์เรื่องนี้ถือเป็นการรวมนักแสดงหญิงจำนวนมาก โดยเฉพาะ”ดาวโป๊”

ตามข้อความโฆษณาในโปสเตอร์โดย แสดงเป็นหญิงในเมืองแม่หม้ายที่ต้องมีการใส่ชุดที่ค่อนข้างโป้สำหรับยุคนั้น

นอกจากนั้นภาพยนตร์เรื่องนี้ ยังได้นักแต่งเพลงมือดีหลายคนมาช่วยแต่ง ไม่ว่าจะเป็นไพฑูริย์ บุตรชั้น ในเพลง “แม่หม้ายหลายชนิด” ขับร้องโดย ชินกร ไกรลาศ หรือ สง่า อารัมภีร์ ในเพลง “เศร้าใจ” ขับร้องโดย เมตตา รุ่งรัตน์ ภาพยนตร์เรื่องนี้นำเสนอโดย สมบัติ เมทะนี และอรัญญา นามวงศ์ การที่นายแท็บรับหน้าที่กำกับการแสดงภาพยนตร์เรื่องนี้เองเกิดขึ้นโดยที่ไม่ได้ตั้งใจนัก แต่นั่นเป็นเพราะผู้กำกับการแสดงที่ได้ตกลงกันไว้ก่อนว่าจะมากำกับให้ไม่มาตามที่นัดหมายไว้

จากประสบการณ์ที่ได้ไปทำงานห้องแล็บในประเทศฮ่องกงและได้เห็นว่ามียาคาถูกกว่าห้องแล็บที่อื่น ภาพยนตร์เรื่องนี้จึงได้ยกกระบวนการหลังการถ่ายทำทั้งหมด ไปทำที่ฮ่องกง และนำออกฉายในรอบปฐมทัศน์เมื่อวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2512 โดยถือเป็นเรื่องแรกที่ทำรายได้ถึงล้านบาทให้กับโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมกรุง แต่ด้วยความที่ภาพยนตร์ 35 มม. สี เสียงในฟิล์มซึ่งงบประมาณค่อนข้างสูงกว่า 2.5 ล้านบาท จึงต้องอาศัยการนำเข้าฉายในโรงภาพยนตร์ชั้น 2 ด้วยจึงสามารถทำรายได้คุ้มทุน

1.3.13 “แก้วสารพัดนึก”

เรื่องย่อ

บ้านของครอบครัว "เสมาทอง" อันมี "ก้อน" เป็นพ่อ "ถมยา" เป็นแม่ และลูกสาวชื่อ "แก้ว" (อรัญญา นามวงศ์) แก้วเป็นเด็กสาวซื่อสัตย์ซื่อสัตย์ หัวขี้ขลาด แต่มีนิสัยดี แก้วมีน้องคนชายคนเดียว ชื่อ "ก้าน"

ไปล์ ลูกกำนันคำและแม่ชื่อแสบ ไปล์เป็นเด็กหนุ่ม หลงรักลูกสาวผู้ใหญ่บ้านเดียวกันชื่อ "สาหร่าย" ไปล์และเพื่อนๆดูถูกว่าแก้ว แก้วไปนั่งเสียใจอยู่หน้าต้นไม้หลังบ้าน นางไม้ประจำต้นไม้ใหญ่รู้ว่าแก้วเป็นเด็กดี จึงได้ปรากฏให้แก้วเห็น มอบ "แก้วสารพัดนึก" ให้แก้วไว้ดวงหนึ่ง

แก้วเนรมิตสมบัติให้พ่อไปขาย จนภายหลังกลับมาพร้อมของใช้เงินทองมากมาย ซึ่งได้บอกแม่ไปว่าได้มรดกจากญาติ แก้วให้แม่ช่วยถมยาฝึบอกที่จะทำให้ตนเองค่อยๆรวยขึ้น จนในที่สุดก็รวยเหมือนลูกสาวบ้านอื่นๆเขา ระหว่างที่พ่อไม่อยู่ก็มีคนจากทางการมาขอตัดถนนผ่านที่ของแม่ถมยา เป็นปลัดพัฒนาชื่อ สมชาย (สมบัติ เมทะนี) มาเห็นแก้วหน้าตาเข้าที่ เกิดความสนใจ

วันสงกรานต์ มีการประกวดตำแหน่งนางงามสงกรานต์ สาหร่ายได้ แต่แก้วไม่โอจนาเพราะเป็นเพื่อนกัน แต่ไปล่อม้าล้อเลียน แก้วจึงสาปให้ไปล่เดินดินปลูก ระหว่างนั้นเสียแม้งลูกชายคนเดียวของเจ้าสัวก็มาทำแข่งกินเรือกับแก้ว ใครแพ้ต้องเสียเรือและต้องตามไปเป็นคนใช้ ปรากฏว่าแก้วชนะ

แก้วถอนคำสาปให้หลังจากที่ไปล่อม้าขอขมาแต่ที่จริงไปล่ยังแค้นแก้วอยู่ สายชลน้องสาวของสมชายขับรถเที่ยวตามหาพี่ชาย เมื่อพบก็โดดเข้าไปหาพี่ชายด้วยความดีใจ จนแก้วเข้าใจว่าสายชลเป็นคูรั้งของสมชาย

ไปล่พาสมนมาจุดแก้ว และแก้วก็หลุดจากการควบคุมตัวมาได้ เลยหาทางแก้งไปล่และสมนสนุกมือไปเลย สุดท้ายสมชายไปช่วยไว้ได้และพาแก้วไปเที่ยวอยุธยา และพบว่าสายชลเป็นแค่น้องสาว แก้วดีใจมาก

ก่อนพ่อของแก้วเต็มอกเต็มใจที่รู้ว่า สมชายมาชอบและรักแก้ว จึงประกาศยกให้เลยในวันนั้น และนัดวันแต่งงานกันด้วย

เมื่อไปล่รู้ว่าแก้วจะแต่งงานกับสมชาย ไปล่จึงวางแผนการอย่างใหญ่โต ในฉากสุดท้ายของการแต่งงาน ซึ่งเป็นเรื่องที่คาดไม่ถึง และลงเอยด้วยความสุขสดชื่นของทุกฝ่าย

กระบวนการสร้างสรรค์ “แก้วสารพัดนึก”

นายแท้ได้เตรียมภาพยนตร์เรื่องใหม่ เพื่อเข้าฉายในช่วงตรุษจีน ปี พ.ศ. 2514 เป็นภาพยนตร์ที่น่าแสดงโดย สมบัติ เมทะนี และอรรัญญา นามวงศ์ แต่ด้วยความที่พยายามจะใส่เนื้อหา และตัวละครที่เป็นคนจีน เพราะคิดว่าเหมาะสมกับเทศกาล แต่ความตั้งใจนั้นก็กลับกลายเป็นดาบสองคม เมื่อถูกกล่าวหาว่าเป็นการล้อเลียนคนจีนด้วยการให้ตัวละครพูดจาและท่าท่าเลียนแบบให้เหมือนคนจีน จึงทำให้ภาพยนตร์เรื่องนี้ ไม่ประสบความสำเร็จในเรื่องรายได้

รูปที่ 4.13 ป้ายโฆษณาภาพยนตร์เรื่อง “แก้วสารพัดนึก” และ อรรัญญา นามวงศ์ในบทบาท “แก้ว” ใน “แก้วสารพัดนึก”

ที่มา : <http://www.thaifilm.com/forumDetail.asp?topicID=4336&page=4&keyword=>

1.3.14 กระบวนการสร้างสรรค์เรื่อง “เจ้าลอย”

ภาพยนตร์ที่ถือเป็นเรื่องสุดท้ายในการสร้างภาพยนตร์ของนายแท้ โดยสร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2515 ซึ่งเป็นภาพยนตร์ที่สร้างความรู้สึกผิดหวังให้นายแท้เป็นอย่างมากด้านรายได้ เพราะภาพยนตร์ขาดทุนได้เงินมาไม่พอแม้จะจ่ายให้ค่าตัวนักแสดง ทำให้นายแท้จำต้องขายที่ดินเพื่อเอาเงินมาใช้หนี้ ส่วนหนึ่งก็เพราะนายทุนนั้นคือเจ้าของโรงภาพยนตร์เฉลิมไทย คุณพิศิษฐ์ ดันส์จจา ที่คาดว่าจะมาช่วยเหลือเรื่องเงินทุน ต้องมาเสียชีวิตไปในระหว่างการถ่ายทำ ความผิดหวังในครั้งนี้จึงทำให้ท่านต้องกลับมาคิดใคร่ครวญ และหันไปหาโอกาสในการทำงานด้านอื่น แต่ก็ยังมีความหวังที่จะกลับมาทำภาพยนตร์อีกครั้ง ความหวังดังกล่าวต้องหมดสิ้นไปอีกครั้งเมื่อได้เกิดเหตุการณ์ไม่สงบในประเทศ ในวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 และม.จ.ศุภรวรรณดิศ ที่เคยวางแผนที่จะกลับมาทำภาพยนตร์ร่วมกัน ก็มาสิ้นชีพตักษัยไป เมื่อ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2519

หลังจากนั้นนายแท้ต้องใช้ความพยายามอีกหลายครั้งที่สร้างภาพยนตร์เรื่องต่อจาก ภาพยนตร์เรื่องเจ้าลอย เพราะความรักและความผูกพันกับภาพยนตร์ที่ผ่านมาในตลอดชีวิต แต่ด้วยปัญหาเรื่องเงินทุน จึงทำให้เขาไม่สามารถกลับมาทำภาพยนตร์ได้อีก ภาพยนตร์เรื่องสำคัญอีกเรื่องที่ตั้งใจไว้อย่างมาก เรื่อง “ชาติเหนือชีวิต” ที่อยากทำไว้เป็นอนุสรณ์ เป็นเรื่องสุดท้ายในชีวิต โดยมีเนื้อหาบางตอนเกี่ยวกับกิจการแพทย์อาสาของสมเด็จพระราชชนนี โดยนายแท้ได้กราบบังคมทูลขอพระบรมราชานุญาตนำเพลงความฝันอันสูงสุดมาใช้ได้แล้ว เนื้อหาของภาพยนตร์เน้นย้ำในความรักต่อชาติ ความสามัคคีของคนในชาติ ซึ่งเป็นเนื้อหาที่ต้องการจะฝ่าวิกฤติของชาติในขณะนั้น โดยเฉพาะในช่วงปี พ.ศ. 2516 ถึง พ.ศ. 2523 ที่เต็มไปด้วยความแตกแยกทางความคิดอย่างรุนแรง จนถึงขั้นต่อสู้กันด้วยอาวุธ นายแท้ยังอยากจะได้ “มิตร ชัยบัญชา” มาเป็นพระเอกให้กับภาพยนตร์เรื่องนี้ด้วย แต่เนื่องจากความโด่งดังของ “มิตร ชัยบัญชา” ทำให้นายแท้ต้องรอ จน “มิตร ชัยบัญชา” ประสบอุบัติเหตุเสียชีวิตไปก่อน ความฝันครั้งสุดท้ายนี้จึงไม่สามารถทำออกมาเป็นภาพยนตร์ได้

ในช่วงชีวิตตลอดที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่านายแท้ ประกาศวุฒิสาร มีความผูกพันอยู่กับ ภาพยนตร์อย่างแนบแน่น ท่านกล่าวอยู่เสมอว่าภาพยนตร์ได้กลายเป็นบ้านอีกหลังสำหรับท่านมาตั้งแต่เยาว์วัย ชีวิตท่านตลอดมามีโรงภาพยนตร์และภาพยนตร์เป็นแรงบันดาลใจ ความรักในภาพยนตร์ค่อยๆพัฒนาจากความรักในงานถ่ายภาพนิ่งไปสู่การเรียนรู้ภาพยนตร์จากบรมครูด้านการถ่ายทำภาพยนตร์ที่เปิดโอกาสให้เขาได้ก้าวเข้ามาสู่โลกของภาพยนตร์ จากผู้บันทึกเหตุการณ์สำคัญๆ มาสู่ผู้สร้างสรรค์ผลงานชิ้นสำคัญๆ ที่ให้ความบันเทิงกับคนไทย และสร้างพัฒนาการใหม่ๆ หลายด้านให้กับโลกภาพยนตร์ ไม่ว่าจะเป็นบทบาทของผู้อำนวยการสร้าง ที่พยายามจะคิดนอกกรอบเพื่อสร้างนวัตกรรมและสร้างมาตรฐานใหม่ๆ ในการประชาสัมพันธ์ภาพยนตร์ ไม่ว่าจะเป็นการคิดเพลงเพื่อใช้โฆษณาภาพยนตร์ การสร้างกลยุทธ์ในการโฆษณาภาพยนตร์ที่แปลกและแตกต่าง

ออกไปจากที่เคยมีมา การหานักแสดงหน้าใหม่ รวมไปถึง การรังสรรค์ความคิดแปลกใหม่ในการสร้างฉากที่ดีที่สุดให้กับคนดู ซึ่งรวมถึงการหาสถานที่การถ่ายทำใหม่ๆ ที่มีคุณภาพให้กับวงการ โดยไม่ได้คำนึงถึงเรื่องการค้า หรือผลกำไรเป็นหลักเหมือนกับผู้สร้างรายอื่นๆ นอกจากนั้นนายแท้อย่างถือได้ว่าเป็นผู้รับเกือบทุกหน้าที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับโลกภาพยนตร์มาแล้ว ไม่ว่าจะเป็น คนฉาย คนถ่ายภาพนิ่งในกองถ่าย ผู้ช่วยกล้อง ผู้ถ่าย ผู้อำนวยการสร้าง ผู้กำกับ รวมทั้งได้ผ่านพัฒนาการภาพยนตร์มาหลายยุคหลายสมัย ในช่วงบั้นปลายของชีวิตท่านก็ได้มอบของสะสมของท่านเองที่เกี่ยวกับภาพยนตร์ไทย และคลิปภาพยนตร์ที่ท่านเก็บสะสมมาให้กับหอภาพยนตร์แห่งชาติ พร้อมทั้งอุทิศตนในการสร้างองค์ความรู้ให้กับคนรุ่นหลังและเป็นที่ปรึกษาสำคัญของหอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน) ถือได้ว่าท่านเป็นครุคนสำคัญของชาติในการสร้างองค์ความรู้และถ่ายทอดความรู้ทางด้านภาพยนตร์ นายแท้ว ประภาศวุฒิสาร จึงเป็นผู้หนึ่งที่ถ้าขาดหายไปจากหน้าประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ไทย ก็คงจะไม่มีภาพยนตร์ไทย ที่เราเห็นกันในทุกวันนี้

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับภาพยนตร์จากผลงาน และกระบวนการทำงานของนายแท้ว ประภาศวุฒิสาร

รูปที่ 4.14 นายแท้ว ประภาศวุฒิสารกับกล้องมิเชล 35 มม. ที่ปากช่อง ปี พ.ศ. 2500

ในการศึกษาวิจัยถึงกระบวนการถ่ายทำผลงาน เอกลักษณ์ของผลงาน และอิทธิพลจากผลงานของนายแท้ว ประภาศวุฒิสาร เนื่องจากฟิล์มภาพยนตร์ต้นฉบับและสำเนาส่วนใหญ่ โดยเฉพาะที่เป็นภาพยนตร์เรื่อง (feature film) ทั้งที่เป็นฟิล์มขนาด 16 มม. และ 35 มม. ได้ถูกทำลายหรือสูญหายไปแล้ว การศึกษาวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากหลักฐานข้อมูลที่เป็นเอกสารเป็นหลัก นอกเหนือจากนั้นผู้วิจัยยังได้ศึกษาจากการสัมภาษณ์นายแท้ว นักแสดง และทีมงานที่เคยร่วมทำงานภาพยนตร์กับนายแท้ว รวมถึงนักประวัติศาสตร์ภาพยนตร์และผู้อำนวยการหอภาพยนตร์ (องค์การ

มหาชน) และผู้กำกับภาพยนตร์ในปัจจุบันที่ได้รับอิทธิพลจากผลงานและเอกลักษณ์อันเกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของนายแท้

ผลการวิจัยในส่วนนี้ ผู้วิจัยมุ่งที่จะนำเสนอกระบวนการทำงานของนายแท้ ประกาศวุฒิสาร ซึ่งแบ่งเป็นงานในหน้าที่ต่าง ๆ จำนวน 5 ด้าน คือ ด้านการเป็นผู้อำนวยการสร้าง ผู้กำกับการแสดง ผู้กำกับภาพ ผู้ตัดต่อ และผู้บันทึกประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์อันโดดเด่นที่ปรากฏอยู่ในผลงานของท่าน ไม่ว่าจะเป็น การใช้ภาพ การตัดต่อ การแสดง การใช้เพลงประกอบ เป็นต้น หรือกระบวนการทำงานของท่าน ที่เกิดจากหล่อหลอมทางความคิด สภาพแวดล้อม อิทธิพลต่างๆในชีวิต ที่ได้กล่าวถึงในส่วนที่ 1 เบื้องต้น และนำเสนอออกเป็นเอกลักษณ์ที่เด่นชัดในผลงานตามทฤษฎีประพันธ์กรรม รวมไปถึงอิทธิพลจากผลงานของท่านที่มีต่อวงการภาพยนตร์โดยรวมทั้งในยุคสมัยที่ท่านทำงานและยุคปัจจุบัน ทั้งต่อผู้ร่วมงานของท่านเองและนักสร้างภาพยนตร์รุ่นใหม่ โดยผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

- 2.1 กระบวนการถ่ายทอดผลงาน
- 2.2 เอกลักษณ์ในผลงาน
- 2.3 ผลกระทบและอิทธิพลจากผลงาน

2.1 กระบวนการถ่ายทอดผลงาน

แบ่งเป็นด้านต่าง ได้แก่

- 2.2.1 ด้านการเป็นผู้อำนวยการสร้าง
- 2.2.2 ด้านการเป็นผู้กำกับภาพ
- 2.2.3 ด้านการเป็นผู้กำกับการแสดง
- 2.2.4 ด้านการเป็นผู้ตัดต่อ
- 2.2.5 ด้านการเป็นผู้บันทึกประวัติศาสตร์

ในแต่ละบทบาทหน้าที่การทำภาพยนตร์ไม่ว่าจะเป็น ผู้อำนวยการสร้าง ผู้กำกับภาพ ผู้กำกับการแสดง และผู้ตัดต่อ นายแท้สามารถสร้างสรรค์ผลงานผ่านการทำงานในแต่ละหน้าที่อย่างเชี่ยวชาญ และพัฒนาเป็นทักษะเฉพาะตนขึ้นมา การศึกษาและสังเคราะห์กระบวนการถ่ายทอดผลงานของนายแท้ จะทำให้เห็นองค์ความรู้ทางด้านการสร้างภาพยนตร์ที่ท่านได้สั่งสม และประมวลเพื่อเป็นองค์ความรู้ด้านการผลิตภาพยนตร์ไทย นอกจากนั้นยังเป็นการบันทึกพัฒนาการทางเทคโนโลยีและกระบวนการสร้างภาพยนตร์ไทยในยุคสมัยหนึ่ง โดยเฉพาะในช่วงการเติบโตของภาพยนตร์ 16 มม. ในระหว่างพ.ศ. 2490 ถึง พ.ศ. 2513 ในสภาพบริบททางสังคมที่แตกต่างจากในปัจจุบัน นอกเหนือจากหน้าที่ในด้านการถ่ายทำภาพยนตร์แล้ว ด้านการเป็นผู้บันทึกประวัติศาสตร์ก็

ถือเป็นอีกบทบาทหน้าที่หนึ่งที่นายแท้ได้ดำเนินอย่างต่อเนื่องตลอดชั่วชีวิตของท่านที่ส่งผลถึงความเป็นตัวตนของความเป็นนักทำหนังของท่านอย่างชัดเจน

2.1.1 ด้านการเป็นผู้อำนวยการสร้าง

งานในหน้าที่ผู้อำนวยการสร้างภาพยนตร์ของนายแท้ ประกาศวุฒิสาร นั้นมีทั้งในฐานะที่ทำหน้าที่อำนวยการสร้างโดยมีนายทุนคนอื่นเป็นเจ้าของภาพยนตร์ซึ่งนายแท้ เรียกหน้าที่ดังกล่าวว่า “ผู้จัดการสร้าง” อาทิ ในภาพยนตร์เรื่อง “สุภาพบุรุษเสือไทย” “โตนงาช้าง” และในฐานะที่เป็นเจ้าของภาพยนตร์เองในนาม “ภาพยนตร์ไทยไตรมิตร” หรือที่นายแท้เรียกว่า “เจ้าของหนัง” จะครอบคลุมตั้งแต่ขั้นตอนแรกๆ ของการทำงาน ได้แก่ การมองหาแนวทางการภาพยนตร์ที่จะสร้าง การหางบประมาณ การหาเรื่องเพื่อสร้าง การหาทีมงาน การหานักแสดงและสถานที่ การควบคุมดูแลการถ่ายทำ การตัดต่อ การจัดฉาย และการประชาสัมพันธ์ภาพยนตร์ ไปจนถึง งานจิปาะตะอื่นๆ อย่างเช่นการออกแบบ เครื่องแต่งกาย การพานักแสดงไปตัดเสื้อผ้า ดังในตอนหนึ่งที่นายแท้กล่าวถึงนายเทียร ภรรยาที่มีความคิดจะสร้าง “สาวเครือฟ้า” ว่าทำหน้าที่เหมือน “เจ้าของหนัง” ดังว่า “คุณเทียรก็ยอดเยี่ยมจริงๆ เอาความคิดต่างๆ ที่จะนำมาให้ผมทั้งหมด แม้แต่การออกแบบเครื่องแต่งกายผู้แสดง พอลงมือเตรียมงาน ขั้วรถพาดูแสดงไปตัดเสื้อผ้า ช่วยหาเครื่องแต่งตัวให้ด้วยความเต็มใจ ทำธุระให้เหมือนเจ้าของหนังคนหนึ่ง” (แท้ ประกาศวุฒิสาร, 2544: 191)

ในงานส่วนต่างๆ ดังกล่าวมานี้ ในยุคปัจจุบันก็จะมีคนที่ทำหน้าที่นั้นโดยเฉพาะเจาะจง ไม่ใช่หน้าที่ของผู้อำนวยการสร้าง แต่เนื่องด้วยความเป็นภาพยนตร์ 16 มม. ที่เป็นภาพยนตร์ทุนต่ำ และในวงการยังไม่มีการแบ่งหน้าที่ที่แยกย่อยอย่างเป็นระบบนัก หน้าที่หลายอย่างนี้จึงตกเป็นหน้าที่ของผู้อำนวยการสร้าง นอกจากนั้นในด้วยความที่เป็นภาพยนตร์ทุนต่ำ คนที่เข้ามาทำจึงมาจากหลายสาขาอาชีพ มีลักษณะการทำที่ใช้ระบบครอบครัว พี่พาคันที่รู้จักกัน กระนั้นนายแท้ได้แสดงถึงความรู้และความเชี่ยวชาญในการเป็นผู้อำนวยการสร้างอย่างรอบด้าน การทำงานของท่านให้ภาพที่ครบถ้วนของการทำงานในตำแหน่งนี้ในบริบทของยุคสมัยของท่าน และเป็นองค์ความรู้ที่ไม่ตกยุคสมัยและมีค่าแก่ชนรุ่นหลังได้ศึกษาและนำไปเป็นแบบอย่างได้แม้ในปัจจุบัน ในที่นี้ผู้วิจัยจะพิจารณาการทำงานในแต่ละส่วนที่นายแท้ในฐานะผู้อำนวยการสร้างได้เข้าไปมีส่วนร่วม ซึ่งจะทำให้เห็นภาพที่ชัดเจนของกระบวนการทำงานของนายแท้ โดยแบ่งเป็นด้านต่างๆ ดังนี้

การหาทุน

การหาทุนถือเป็นจุดเริ่มต้นและเป็นงานสำคัญที่สุดของการสร้างภาพยนตร์ โดยผู้อำนวยการสร้างภาพยนตร์ จะเป็นบุคคลที่ต้องรับผิดชอบโดยตรงในการเป็นผู้รวบรวมเงินทุน ที่จะต้องใช้ในการถ่ายทำให้เพียงพอที่จะถ่ายทำจนเสร็จสิ้น และถือเป็นงานที่ยาก เนื่องจากการทำภาพยนตร์เป็นธุรกิจที่ลงทุนสูง และผลตอบแทนก็ไม่แน่นอน โดยเฉพาะกับผู้อำนวยการสร้างหน้าใหม่ ถึงแม้ภาพยนตร์

16 มม. จะใช้เงินลงทุนไม่มาก และทำให้คนธรรมดาทั่วไป อย่างนายแท้ที่ใช้ทุนส่วนตัวสามารถเข้ามาทำภาพยนตร์ในอุตสาหกรรมได้ นายแท้เป็นบุคคลหนึ่งที่ตั้งแม้จะมีประสบการณ์ในวงการภาพยนตร์มาบ้าง แต่การก้าวเข้ามาเป็นผู้อำนวยการสร้าง ก็ถือเป็นก้าวสำคัญและต้องอาศัยความกล้าหาญ ความมุ่งมั่นและความรักในภาพยนตร์เป็นอย่างสูง

จุดเริ่มต้นในการทำงานภาพยนตร์แต่ละเรื่อง นายแท้มักจะเป็นผู้เริ่มต้นหาทุนในการสร้างภาพยนตร์ด้วยตนเอง โดยจะหาจากเพื่อนในสาขาอาชีพต่าง ๆ หรือจากคนที่รู้จัก และจากงบประมาณส่วนตัว โดยที่มีการบันทึกไว้อย่างเช่น ภาพยนตร์เรื่อง “สุภาพบุรุษเสือไทย” นายแท้ได้เงินจากมารดา 50,000 บาท รวมกับจากคุณสำเนา เศรษฐบุตร ที่เคยรู้จักกันสมัยที่นายแท้ทำงานที่แผนกส่งเสริมการท่องเที่ยว กรมพาณิชย์ มาสมทบอีก 50,000 บาทเป็นทุนก้อนแรก แต่เมื่อไม่พอนายแท้ก็ต้องเข้ามารับงานถ่ายรูปการประกวดนางสาวไทย แต่ระหว่างนั้นนายแท้เกิดมีโชคสาม คือถูกล็อตเตอรี่ได้เงินมาเพิ่มสมทบทุนการถ่ายอีก 4,000 บาท เมื่อฉายก็ทำกำไรได้กว่าสามแสนบาท ซึ่งแม้ต้องหักค่าใช้จ่ายให้โรงภาพยนตร์และเสียภาษี เช่นเดียวกับในยุคปัจจุบัน แต่รายได้ดังกล่าวก็สร้างกำไรตอบแทนเงินที่ได้ลงทุนไปอย่างมาก จึงทำให้นายแท้เลือกใช้วิธีการดังกล่าวในการสร้างภาพยนตร์ของตนเองต่อมาทุกเรื่อง

ต่อมาเมื่อนายแท้ได้ร่วมงานกับบริษัทถ่ายภาพยนตร์จากต่างประเทศชื่อ Rapid Film จากเมืองมิวนิค ประเทศเยอรมัน ท่านก็ได้เรียนรู้ว่า การอำนวยการสร้างภาพยนตร์ไทยในสมัยนั้น แตกต่างจากของภาพยนตร์เยอรมัน เพราะผู้อำนวยการสร้างภาพยนตร์ไทยจะเป็นผู้หาทุนหรือออกทุนในการถ่ายทำด้วยตนเอง เมื่อถ่ายทำเสร็จและตัดต่อแล้ว ก็จะดำเนินการหาโรงภาพยนตร์ในการฉายเองด้วย และถ้าประสบความสำเร็จ ก็จะมีสายหนังจากต่างจังหวัดมาขอซื้อภาพยนตร์ไปฉายต่อ ซึ่งท่านเห็นว่าน่าจะทำกำไรได้มากกว่า ในขณะที่ต่างประเทศจะใช้วิธีการหาทุนจากผู้สนใจจะลงทุนในโครงการสร้างภาพยนตร์เรื่องดังกล่าว ซึ่งทุนสร้างอาจมาจากหลายประเทศ โดยจะต้องหาทุนให้ได้จนครบก่อนจึงจะเริ่มสร้าง ดังที่ท่านกล่าวไว้ว่า “อีกอย่างหนึ่ง ผมทราบว่าวิธีการดำเนินการหาเงินสร้างของเขา (ผู้สร้างชาวเยอรมัน-ผู้วิจัย) คือการทำโครงการสร้างหนังขึ้น แล้วหาทางขายหนังเรื่องนี้ตามประเทศต่างๆในยุโรป แล้วจึงมาลงมือถ่ายทำ ซึ่งก็คล้ายกับในบ้านเรายุคหลังๆคือมีการขายสายก่อนแล้วเอาเงินมาสร้าง แต่ผมไม่เคยทำอย่างนั้น เพราะเกรงว่าหากหนังเราได้สดางค์ในกรุงเทพฯ เจ้าของหนังจะต้องนั่งอ้าปากค้างนะครับ” (แท้ ประกาศวุฒิสาร, 2544: 249)

ด้วยทัศนคติเช่นนี้ ทำให้นายแท้เป็นผู้สร้างภาพยนตร์ที่มีอิสระในความคิดสร้างสรรค์มากกว่าผู้สร้างที่ใช้วิธีการหาทุนจากสายหนังก่อน เพราะท่านจะเป็นผู้เลือกบทประพันธ์ แนวทางและนักแสดงด้วยตนเอง และด้วยการที่ท่านมีชื่อเสียงอยู่แล้ว เพราะเป็น “เจ้าของหนัง” ที่ทำเงินมาหลายเรื่อง ก็ทำให้การทำงานในฐานะผู้อำนวยการสร้างของท่านมีความแตกต่างจากผู้สร้างภาพยนตร์ขนาด 16 มม. คนอื่นๆในช่วงนั้น ซึ่งอาจจะไม่ได้มีความรู้ หรือความสนใจในภาพยนตร์อย่างจริงจัง แต่อาจจะเข้ามา

เพราะต้องการชื่อเสียง หรือเหตุผลทางธุรกิจ แต่เมื่อไม่ได้มีเงินทุนมาก จึงอาจจะต้องพึ่งพากลุ่มนายทุนใหญ่ซึ่งอาจจะเป็นเจ้าของโรง หรือสายหนัง ซึ่งอาจจะทำให้มีข้อจำกัดในด้านอิสระทางด้านความคิดสร้างสรรค์แตกต่างจากที่นายแท้ในฐานะผู้อำนวยการสร้างมี เพราะท่านไม่จำเป็นต้องพึ่งนายทุนหมดทุกเรื่อง กระนั้น การที่นายแท้เลือกที่จะเสี่ยงลงทุนเองเช่นนี้ก็เพราะชื่อเสียงที่สั่งสมมาของนายแท้เอื้อให้ทำได้ ดังจะเห็นได้ว่าท่านมักจะได้โรงฉายก่อนที่ภาพยนตร์จะสร้างเป็นส่วนใหญ่ หรือในบางครั้งเจ้าของโรงภาพยนตร์อาจจะมาขอเป็นนายทุนให้กับการสร้างภาพยนตร์เรื่องนั้นๆ เสียเอง

เหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้นายแท้ประสบความสำเร็จในด้านการเป็นผู้อำนวยการสร้าง ก็คือการที่ท่านรู้จักผู้คนมากจากหลากหลายอาชีพที่เคยทำมา หรือแม้แต่จากความโด่งดังเรื่องฝีมือการถ่ายภาพ ก็ทำให้ได้รับความเชื่อถือจากผู้ร่วมลงทุน ในขณะที่ผู้ร่วมลงทุนหลายคนมาร่วมลงทุนเพราะเชื่อมั่นในความซื่อตรงของนายแท้เอง ตัวอย่างของบุคคลที่มาร่วมลงทุนในภาพยนตร์ที่นายแท้ผู้อำนวยการสร้างด้วยเหตุผลตามที่กล่าวมา อาทิ คุณหลิมเกียนถ้วน เจ้าของโรงภาพยนตร์ที่เชียงใหม่ ให้นายแท้สร้างเรื่อง “สาวเครือฟ้า” และคุณอรุณ เชื้อซวงศ์ เจ้าของเหมือง “กมลา” ให้นายแท้สร้างเรื่อง “ปาหนัน” โดยทั้งสองท่านได้รู้จักนายแท้ตั้งแต่ได้นำภาพยนตร์ไปฉายที่จังหวัดของตนเช่นกัน ทั้งหมดถือเป็นนายทุนคนสำคัญที่คอยช่วยเหลือด้านเงินทุนให้กับภาพยนตร์ของนายแท้ เนื่องจากความสนิทสนมชอบพอกันส่วนตัว และชื่นชมในความเป็นคนที่ซื่อตรง และรักในภาพยนตร์ (พันทิพา ชยาภิรต์, สัมภาษณ์, 2554) ความซื่อตรงถือเป็นคุณสมบัติสำคัญที่ทำให้ผู้คนเคารพนับถือ และช่วยเหลือเกื้อกูลอย่างต่อเนื่อง โดม สุขวงศ์ ในฐานะที่เป็นผู้รู้จักสนิทสนม และศึกษาเกี่ยวกับการทำภาพยนตร์ยุค 16 มม. ได้กล่าวถึงนายแท้ ว่าเป็น “ผู้ดี” ทั้งในแง่มารยาทการพูดจา และการทำงานที่มีทั้งความซื่อตรง และตั้งใจจริง โดยไม่ได้คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตัว แต่ต้องการให้งานภาพยนตร์ออกมาดีที่สุด คำนึงถึงความเป็นศิลปะ ที่อีกหลายๆคนในการทำหนังยุคนั้น ไม่ได้ให้ความสำคัญ แต่ต้องการเข้ามาหาผลประโยชน์เมื่อภาพยนตร์ 16 มม. ได้รับความนิยมอย่างมาก (โดม สุขวงศ์, สัมภาษณ์, 2554)

การคัดเลือกวรรณกรรมและบทประพันธ์

ในบทบาทผู้อำนวยการสร้างนั้น นายแท้ได้มีส่วนอย่างมากในการคัดเลือกวรรณกรรมและบทประพันธ์ โดยภาพยนตร์ส่วนใหญ่ที่เขาเลือกมาทำ มักจะเป็นเรื่องที่กำลังได้รับความนิยมในขณะนั้น หรืออยู่ในแนวที่เรียกว่า นวนิยายประโลมโลก ดังที่กล่าวรายละเอียดในบทที่ 2 ที่มีตัวละครฝ่ายธรรมะและอธรรมแบ่งแยกอย่างชัดเจน มีหลากหลายรส ทั้งชีวิต บู้ ตลก ผสมผสานกัน โดยอาจจะไม่คำนึงถึงความสมจริงในการนำเสนอหรือในเรื่องราวเท่าไรนัก ซึ่งงานวรรณกรรมที่นายแท้เลือกมา ในบางเรื่องก็มีลักษณะในแนวสมัยนิยม ซึ่งในยุคนั้นก็มักจะทำภาพยนตร์จากวรรณกรรมที่ได้ลงหนังสือต่าง ๆ กันเป็นเสียส่วนใหญ่

"เขาจะจับว่ากระแสเรื่องนี้มันดัง จะดังก็เรื่องแล้วถ้าหมดกระแส เรื่องอะไรจะมาแทน ดูจากนิยายที่ลงหนังสือ ดิตตลดาต ก็เอามาพิจารณาเป็นลู่ทาง วิธีวัดว่าหนังสือไหนจะดังก็วัดจากนิยายรายปักษ์ รายสัปดาห์ ว่าเรื่องไหนที่มันดิตตลดาตบ้างคนนิยมมาก ก็จะเอามาพิจารณาว่าจะมีลู่ทางเอามาทำให้มันสนุกได้มั๊ย ทำแล้วจะมีคนอยากดูมั๊ย" (สอาด เปี่ยมพงษ์สานต์, สัมภาษณ์, 2553)

แต่แนวภาพยนตร์ที่เขารักจริงๆแล้วเป็นแนวชีวิตหนักๆ (melodrama) และมีความขัดแย้งที่เข้มข้น (dramatic) หรือที่ท่านเรียกว่า "ภาพยนตร์ชีวิต ประเภทรักโศก กินใจ" ในภาพยนตร์เรื่องแรกที่เขาเลือกมา ก็จะเป็นแนวชีวิต มีบทชีวิตที่หนัก เช่นในเรื่อง สุภาพบุรุษเสือไทย ซึ่งได้ถูกพูดถึงโดยนักวิจารณ์ในนามปากกา "นายมณฑล" ผ่านบทความวิจารณ์ภาพยนตร์ไว้ดังนี้

"ภาพยนตร์ประเภท Dramatic หรือที่เรียกว่าภาพยนตร์ที่หนักไปในความจริงเกี่ยวกับชีวิตของฝรั่งนั้นถ้าท่านดูและเข้าใจ ท่านก็ชอบ ถ้าไม่เข้าใจ ท่านก็ไม่ชอบและว่าเป็น "หนังหนัก" ฉันทักก็ตี "สุภาพบุรุษเสือไทย" ก็เป็นภาพยนตร์ไทยในประเภท Dramatic คือเป็นเรื่องของชีวิตเหมือนกัน ถึงจะดีหรือเลวเพียงใด อยู่ที่ดูแล้ว ท่านต้องคิด แล้วท่านต้องชอบ เพราะผู้สร้าง "สุภาพบุรุษเสือไทย" ได้แฝงแง่คิดไว้ให้ท่านขบในหลายฉากหลายตอน" (แท้ ประกาศวุฒิสาร, 2544: 163)

เนื้อหาในเรื่องนี้นั้น อาจจะมีแตกต่างจากภาพยนตร์แนวสมัยนิยมอยู่บ้าง เพราะตัวละครอาจจะไม่ได้แบ่งแยกชัดเจนมากนัก ยังเห็นความเป็นมนุษย์ที่มีทั้งความดี ความชั่วอยู่ในตัวเอง เป็นมนุษย์ที่มีเลือดเนื้อ ดังจะเห็นได้จาก บทวิจารณ์ที่ "นายรำคาญ" ได้เขียนถึงเมื่อภาพยนตร์ออกฉาย

"ผู้ที่ไม่เคยอ่าน "สุภาพบุรุษเสือไทย" จาก "สยามนิกร" เลย อาจคิดว่าหนังสือนี้ พระเอกเป็นผู้ร้าย แต่เมื่อได้ดูจบลงแล้ว ก็จะไม่ใช่ ครั้นจะว่า ผู้ร้ายเป็นพระเอกก็ไม่ใช่อีก..." (แท้ ประกาศวุฒิสาร, 2544: 164)

เรื่องต่อมาที่เขาได้เลือกเรื่องที่ตรงกับความชอบส่วนตัว ก็คือเรื่อง "สาวเครือฟ้า" เพราะเรียกได้ว่าเป็นภาพยนตร์แนวชีวิตหนัก ถือได้ว่าเป็นเรื่องแรกที่ได้ทำเป็นของตัวเองอย่างแท้จริงในนามของ "ภาพยนตร์ไทยไตรมิตร" โดยไม่ได้ใช้ชื่อของปรเมรุภาพยนตร์ เหมือนอย่างในเรื่องแรก ที่ท่านได้แจ้งเกิด และมีทุนรอน และกำลังใจในการทำเรื่องนี้ต่อมา

สาวเครือฟ้า สร้างจากบทละครเรื่อง สาวเครือฟ้า พระนิพนธ์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรวรณกร กรมพระนาธิปประพันธ์พงศ์ ซึ่งเคยจัดแสดงที่ โรงละครปริตาลัย เรื่องราวของ "สาวเครือฟ้า" นี้ ดัดแปลงมาจากอุปรากร เรื่อง "มาตามบัตเตอร์ฟลาย" ของจาโกโม ปุซซินี ซึ่งได้ต้นเค้ามาจากนวนิยายของจอห์น ลูเธอร์ ลอง อีกต่อหนึ่ง เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า

เจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสยุโรปครั้งที่ 2 เมื่อ พ.ศ. 2450 ทรงทอดพระเนตรอุปรากรเรื่องนี้ เมื่อเสด็จนิวัติ พระนคร ได้ทรงเล่าให้กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ฟัง กรมพระนราธิปฯ จึงทรงดัดแปลงเป็นบทละคร ร้องแสดงถวายหน้าพระที่นั่ง โดยเปลี่ยนสถานที่จากญี่ปุ่น เป็น เชียงใหม่ เปลี่ยนบทบาทนางเอกจากสาว ญี่ปุ่น โจโจซัง เป็น “เครือฟ้า” เปลี่ยนบทพระเอกจากนายทหารเรืออเมริกัน นายเรือเอกฟิงเกอร์ตัน เป็น “ร้อยตรีพร้อม”

ภาพยนตร์เรื่องอื่นๆที่ท่านทำต่อมาอย่างเรื่อง“ปาหนัน” “เสือเฒ่า” “ชายชาติตรี” “เจ้าหญิง” “แก้วสารพัดนึก” “เจ้าลอย” ก็ล้วนแล้วแต่มีองค์ประกอบของความเป็น “หนังชีวิต” อยู่ นอกจากนั้น เรื่องที่นำมาส่วนใหญ่ ก็จะเลือกจากวรรณกรรมร่วมสมัยเสียเป็นส่วนใหญ่ มีหลายเรื่องที่ได้รับการนิยมนิยมนในการลงในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ เช่นเรื่อง “สุภาพบุรุษเสือไทย” โดยตีพิมพ์เป็นตอนใน นิตยสารนิกรวันอาทิตย์ และเมื่อนำมาดัดแปลงเป็นบทภาพยนตร์ โดยหม่อมเจ้าศุภรพรรณดิศ ก็ได้รับ รางวัลสำเภาทอง ประเภท บทภาพยนตร์ยอดเยี่ยม ในการประกาศผลรางวัลตุ๊กตาทอง ครั้งที่ 1 ประจำปี พ.ศ. 2500

เรื่อง “แห้วแดง” จากบทประพันธ์ของฉัตรชัย วิเศษสุวรรณภูมิ หรือ พนมเทียน ที่แต่งขึ้นพ.ศ. 2484 ตั้งแต่สมัยยังเป็นนักเรียนมัธยม เป็นนวนิยายเชิงอาชญากรรม ตีพิมพ์ครั้งแรกในหนังสือ “เพลินจิตต์” รายวัน เมื่อพ.ศ. 2490 เรื่อง “ชายชาติตรี” ของ ส.เนาวราช ก็ถูกตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ และได้รับความนิยมจากผู้อ่าน

รูปที่ 4.15 นวนิยาย “สี่คิงส์” ของ เสก ดุสิต โดยสำนักพิมพ์ อักษรสมิทธิ์

ที่มา : <http://bbznet.pukpik.com/scripts2/view.php?user=devilhand&board=10&id=17&c=1&order=numtopic>

ภาพยนตร์เรื่อง “สี่คิงส์” ทำจากบทประพันธ์ของ เสก ดุสิต (เริงชัย ประภาษานนท์) นักเขียนนวนิยายแนวแอ็คชั่น ที่ได้ตีพิมพ์กับสำนักพิมพ์อักษรสมิทธิ์ ผู้ซึ่งในภายหลังได้เขียนภาพยนตร์เรื่อง “อินทรีแดง” ที่ส่งผลให้ มิตร ชัยบัญชา เป็นที่จดจำในบทบาทนี้ ซึ่งภาพยนตร์เรื่อง “แห้วแดง”

และ "สี่คิงส์" ก็เป็นบทประพันธ์ที่อยู่ในความนิยมของยุคสมัย ที่เป็นเรื่องของ การต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่ง ความยุติธรรมของประชาชนคนธรรมดาผ่านตัวละครแบบวีรบุรุษ (hero) ที่มาพร้อมกับการปกปิดอัต ลักษณ์ และมักเป็นภาพยนตร์ที่เกิดขึ้นอยู่ในเมืองหรือในกรุงเทพฯ ซึ่งใกล้เคียงกับช่วงยุคทองของ เรื่องแนว "บุรุษลึกลับ" (mystery man) ซึ่งได้รับอิทธิพลจากการ์ตูนเล่ม (comic book) ในช่วงปลาย ค.ศ. 1930-1940 ไปจนถึงภาพยนตร์แนวฟิล์ม noir (film noir) ค.ศ. 1940- 1960 ที่มักมีเนื้อหา เกี่ยวกับชีวิตของอาชญากรในเมืองใหญ่ในภาพยนตร์ฮอลลีวูด

อิทธิพลจากภาพยนตร์แนวต่างๆอย่าง แนวอาชญากรรม (crime film) แนวฟิล์ม noir (film noir) หรือแนวคาวบอย (western) ของฮอลลีวูด และภาพยนตร์จีน ถือเป็นอิทธิพลสำคัญ ที่มีส่วนต่อ การนำบทวรรณกรรมเหล่านั้นมาปรับเปลี่ยนเมื่อถูกเขียนเป็นบทภาพยนตร์ อาทิเช่นเรื่อง "เสือเฒ่า" ก็มีการนำเอาเค้าโครงของความเป็นภาพยนตร์แนวตะวันตก มาช่วยปรับเปลี่ยน เพื่อให้ได้วรรณรส เพิ่มมากขึ้น ซึ่งรวมไปถึงอิทธิพลที่มีต่องานสร้างและงานออกแบบภาพยนตร์ในขั้นตอนต่อมา

การคัดเลือกและการทำงานกับทีมงาน

การคัดเลือกทีมงานนั้น นายแท้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับตำแหน่งต่างๆ โดยท่านจะคัดเลือก อย่างพิถีพิถันเพื่อให้ได้ทีมงานที่เข้ามาสนับสนุนและเติมเต็มการทำงานให้เรื่องนั้นๆ ตัวอย่างเช่น การเลือกผู้กำกับ ท่านได้ทำงานกับผู้กำกับที่ได้ชื่อว่ามีฝีมือดีของยุคหลายท่าน ไม่ว่าจะเป็น หม่อม เจ้าศุภรวรรณดิศ ดิศกุล "ครูมารุต" (ทวี ณ บางช้าง) ผู้กำกับมือรางวัลจากเรื่อง "สันติ-วีณา" ที่คว้า 3 รางวัล จากการประกวดภาพยนตร์อาเซียน อาเซียน เมื่อ พฤษภาคม พ.ศ. 2497 นอกจากนั้นยังมี สิริ ศิริจินดา "ครูเนรมิต" (อำนวย กลัสนิมิ) ที่เคยทำงานด้วยกันที่กองทัพอากาศ ผู้ ซึ่งถือว่าเป็นผู้กำกับที่มีฝีมือมากของยุคอีกคน รวมถึงนักแสดง นักพากย์ และผู้กำกับที่มีชื่อเสียง อย่าง "พันคำ" (พร้อมสิน สีบุญเรือง) ซึ่งทุกท่านล้วนมีความโดดเด่นในด้านการทำงานกับการแสดง

ไม่เฉพาะผู้กำกับขเท่านั้น ในตำแหน่งอื่นๆนายแท้ก็เลือกผู้ร่วมงานอย่างพิถีพิถัน โดยเฉพาะ ในตำแหน่งผู้ถ่ายภาพ มีผู้ถ่ายภาพสองท่านที่ทำงานร่วมกับนายแท้ในภาพยนตร์หลายเรื่อง คนแรกคือ แสวง ดิษยวรรณนะ ("เห่าดง", "สี่คิงส์", "เสือเฒ่า", "ชายชาติตรี" และ "เจ้าลอย") และโสภณ เจนพานิชย์ ที่ได้ทำงานร่วมกันตั้งแต่เอเชียนเกมส์ และถ่ายทำภาพยนตร์ตั้งแต่เรื่อง "เจ้าหญิง" "เมืองแม่หม้าย" และ "แก้วสารพัดนึก"

รูปที่ 4.16 เบญจมินทร์ หรือ ตุ่มทอง โชคชนะ หรือ มณเฑียรทอง โชคชนะ นักแต่งเพลงรุ่นเก่าฉายา “ราชาเพลงร่ำวง” เพื่อนสนิทในวงการ จากเพลงในภาพยนตร์เรื่อง “มือเสือ”

นอกจากนั้นแล้วยังมีเพื่อนสนิทจากวงการเพลง อย่างตุ่มทอง โชคชนะ ที่เป็นทั้งนักแสดงและผู้แต่งเพลง รวมถึงอีกหลายหน้าที่ในภาพยนตร์ของนายแท้ รวมทั้งเป็นผู้เขียนบทให้กับภาพยนตร์เรื่อง “เสือเฒ่า” และดัดแปลงโครงเรื่อง “เมืองแม่หม้าย” ที่ได้ลิขสิทธิ์มาจากบริษัทภาพยนตร์เสียงศรีกรุง โดยเฉพาะภาพยนตร์เรื่อง “เมืองแม่หม้าย” นี้ ตุ่มทอง โชคชนะ ได้มีส่วนช่วยงานนายแท้มาตั้งแต่ขั้นเขียนบท

ส่วนที่มงานอื่นๆท่านยังได้รับความช่วยเหลือจากญาติและมิตร รวมไปถึงผู้มีความสามารถในด้านต่างๆที่เขารู้จัก ได้เข้ามาช่วยเหลือในการทำงานด้านต่างๆ บรรยากาศการทำงานจึงมีความเป็นครอบครัว โดยทุกฝ่ายได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะเป็น สอวงค์ ทิพยทัศน์ ภรรยาของนายแท้ ที่เป็นผู้ดูแลจัดการ เรื่องการกิน การอยู่ของผู้คนในกองถ่ายกล่าวไว้ถึงบรรยากาศที่เป็นกันเอง แม้แต่นักแสดง ถ้าว่างก็จะมาช่วยในการทำงานว่า “อย่างคุณพิศมัย วิไลศักดิ์นี้จะเข้าครัวเลยคะ ไชลกมะพร้าว ตำน้ำพริกเลย ช่วยทุกอย่าง ไม่ใช่แสดงอย่างเดียว” (สอวงค์ ทิพยทัศน์, สัมภาษณ์, 2554) หรือพระเอก ชลิต สุเสวี ผู้แสดงเป็นร้อยตรีพร้อม ในเรื่อง “สาวเครือฟ้า” ก็มีหน้าที่เป็นฝ่ายฉากและอุปกรณ์ประกอบฉากไปด้วยขณะที่ตนไม่ได้เข้าฉาก นายแท้เองนอกเหนือจากเป็นผู้อำนวยการสร้างแล้ว ก็ต้องทำหน้าที่ทุกอย่าง ตั้งแต่ ช่วยกำกับการแสดง ช่วยออกแบบฉาก จัดหาของประกอบฉาก ไปจนถึงถ่ายทำ และตัดต่อด้วยตัวเอง เพราะไม่ได้มีเงินทุนในการจ้างทีมงานมากนัก อาศัยการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งนี่เป็นลักษณะที่คล้ายคลึงกับการทำภาพยนตร์เรื่องอื่นๆในยุค นั้นที่เน้นทำภาพยนตร์ 16 มม. และกองถ่ายมีขนาดเล็ก มีความสัมพันธ์กันในลักษณะครอบครัว ซึ่งแตกต่างจากปัจจุบันเมื่อการคัดเลือกทีมงานมีความเป็นมืออาชีพ ใช้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านในการทำงานแต่ละส่วน

รูปที่ 4.17 บรรยากาศเบื้องหลังการถ่ายทำภาพยนตร์ไทยยุค 16

ที่มา : <http://www.thaifilm.com/forumDetail.asp?topicID=4336&page=4&keyword=>

นอกเหนือจากความเป็นกันเองที่เป็นบรรยากาศสำคัญในการทำงานแล้ว นายแท้ยังเป็นผู้เปิดกว้างทางความคิด โสภณ เจนพาณิชย์ ได้พูดถึงการทำงานในกองถ่ายของนายแท้ว่า

"ดีทุกอย่าง ได้ปรึกษากัน ตอนที่ท่านเป็นผู้กำกับก็ยังเปิดโอกาสให้ปรึกษา ท่านใจดี เวลาทำงานก็จะปรึกษากันได้หมด รับฟังความเห็น ผู้กำกับส่วนมากมักจะดื้อ ผืน คุณแท้จะฟังความเห็น...เรื่องภาพของท่านจะตามใจให้เราทำอะไร เวนแต่ฉากไหนที่ต้องการจะเน้น ท่านถึงจะกำชับ" (โสภณ เจนพาณิชย์, สัมภาษณ์, 2554)

การที่นายแท้ได้มีประสบการณ์การทำงานกับนักสร้างภาพยนตร์ต่างประเทศมาหลายเรื่อง ท่านจึงได้พยายามนำแนวคิดที่มีประโยชน์มาใช้ในกองถ่าย โดยเฉพาะในเรื่องความตรงต่อเวลา ที่ถือเป็นวินัยที่สำคัญในกองถ่ายต่างประเทศ จึงพยายามถ่ายทอดให้กับทีมงาน

"เรื่องติดต่อกับฝรั่ง ท่านเก่งมาก ทำให้ได้เห็นการทำงาน ส่วนมากคำพูดที่ท่านย้ำก็คือให้ตรงต่อเวลา ยิ่งเวลาทำงานกับฝรั่ง ต้องคำนึงถึงเป็นอันดับ 1 ในใจ ผู้กำกับใหม่ๆจะไม่มีทฤษฎีเหมือนท่าน" (โสภณ เจนพาณิชย์, สัมภาษณ์, 2554)

การคัดเลือกนักแสดงและจัดคิวนักแสดง

การหานักแสดงถือเป็นหน้าที่สำคัญอีกอย่างสำหรับผู้อำนวยการสร้างในสมัยนั้น ไม่ว่าจะโดยการเป็นผู้จัดหาเอง โดยหาจากนักแสดงที่นายแท้รู้จัก หรือเคยร่วมงานด้วย หรืออาจจะใช้วิธีการเลือกจากคนที่ไม่เคยเป็นนักแสดงมาก่อน ความสามารถเฉพาะตัวอย่างหนึ่งที่เกิดจากเป็นคนถ่ายภาพ คือ การสังเกตเห็นถึงคุณสมบัติ ว่าใครสามารถที่เมื่อถูกถ่ายภาพออกมาแล้วเรียกได้ว่า “ขึ้นกล้อง” ความสามารถตรงนี้ถูกนำมาใช้ในการเฟ้นหานักแสดง

การที่นายแท้ไม่ได้มีทุนในการผลิตมาก การเลือกนักแสดงหน้าใหม่จึงเป็นการประหยัดค่าจ้างที่ต้องจ่ายให้นักแสดงที่มีชื่อเสียง ถือเป็นทางเลือกสำหรับภาพยนตร์ที่ไม่ได้มีทุนสูงเช่นนี้ เหตุผลสำคัญอีกประการที่ทำให้นายแท่นิยมใช้นักแสดงหน้าใหม่มากกว่า ก็เป็นเพราะสามารถให้คิวถ่ายทำได้มากกว่านักแสดงที่มีชื่อเสียงแล้ว ทั้งนี้เป็นเพราะนายแท้เป็นคนที่ตรงต่อเวลาและมีความประณีตพิถีพิถันในการทำงานมาก การทำงานกับนักแสดงหน้าใหม่จึงเปิดโอกาสให้นายแท้สามารถทำงานในแบบที่อยากทำ เช่นสามารถเริ่มงานได้ตามกำหนดเวลาที่วางแผนไว้ หรือสามารถถ่ายในสภาพแสงที่ต้องการได้อย่างที่ต้องการ (พันทิพา ชยาภิรต์, สัมภาษณ์, 2554)

นายแท้ได้คัดสรรนักแสดงหน้าใหม่ เข้ามาประดับวงการ ในนักแสดงหลักที่เรียกว่าได้รับการค้นพบโดยนายแท้ รวมถึงต่อไปนี้

1. สวางค์ ทิพยทัศน์ (ประกาศวุฒิสาร) นางเอก เรื่อง “สุภาพบุรุษเสือไทย”
2. ชลิต สุเสวี พระเอก เรื่อง “สาวเครือฟ้า”
3. อุดุลย์ ดุลยรัตน์ พระเอก เรื่อง “ปาหนัน”
4. ไชยา สุริยัน พระเอก เรื่อง “แห่แดง”
5. รุ่งลาวัลย์ วิบูลย์สันติ นางเอก เรื่อง “เสือเฒ่า”

รูปที่ 4.18 ไชยา สุริยัน และ อุดุลย์ ดุลยรัตน์ ดาราที่ได้รับการชักชวนโดยนายแท้ ประกาศวุฒิสาร

นอกเหนือจากการคัดสรรนักแสดงหน้าใหม่แล้ว นักแสดงหลายท่านก็เป็นที่ยู่อักมากชิ้นจากผลงานของนายแท้ อาทิเช่น สุรสิทธิ์ สัตยวงศ์ ที่โด่งดังจากภาพยนตร์เรื่อง “สุภาพบุรุษเสือไทย” วิไลวรรณ วัฒนพานิช ก็โด่งดังขึ้นมาจากภาพยนตร์เรื่อง “สาวเครือฟ้า” รวมทั้งได้รางวัลตุ๊กตาทองคำของดารานายยอดเยี่ยมฝ่ายหญิงจากภาพยนตร์เรื่องนี้ นอกจากนี้ก็ยังผสมผสานกับนักแสดงที่ได้รับการยอมรับในขณะนั้น ไม่ว่าจะเป็น มิตร ชัยบัญชา และ พิศมัย วิไลศักดิ์ ที่ได้ร่วมงานกันในภาพยนตร์เรื่อง “ชายชาติตรี” อมรา อัศวานนท์ ในภาพยนตร์เรื่อง “เห่าดง” และ “สี่คิงส์” สมบัติ เมทะนี และ อรัญญา นามวงศ์ ในภาพยนตร์ 4 เรื่องสุดท้าย ซึ่งก็คือ “เจ้าหญิง” “เมืองแม่หม้าย” “แก้วสารพัดนึก” และ “เจ้าลอย” รวมถึงการทำงานกับนักแสดงตลกหลายคนแสดงภาพยนตร์ของนายแท้อย่างต่อเนื่อง และถือเป็นสีสันที่ขาดไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นล้อต๊อก สมพงษ์ พงษ์มิตร หม่อมฉัน พวงวัน นักแสดงตลกหญิงรุ่นเก่าแก่ที่เป็นตำนานอีกคนในวงการภาพยนตร์ไทย ชูศรี มีสมมนต์ สุคนธ์ คิ้วเหลี่ยม สีเทา และนักแสดงตลก อีกหลายท่าน

รูปที่ 4.19 หม่อมฉัน พวงวัน และสุคนธ์ คิ้วเหลี่ยม ในเพลงประกอบของภาพยนตร์เรื่อง “มือเสือ” ทั้งคู่เป็นนักแสดงตลกที่ได้ร่วมงานกับนายแท้ ประกาศวุฒิสารหลายเรื่องด้วยกัน

อย่างไรก็ดีเสน่ห์ในภาพยนตร์ของนายแท้ ไม่ได้เกิดขึ้นจากนักแสดงมืออาชีพเท่านั้น แต่ยังได้รับการแสดงของนักแสดงสมัครเล่น ซึ่งอาจจะจะเป็นเพื่อนพ้อง หรือแม่แต่ชาวบ้านในแต่ละย่านที่ไปถ่ายทำ หลายท่านก็ได้มาเล่นเป็นตัวประกอบในภาพยนตร์ซึ่งแสดงออกมาได้อย่างเป็นธรรมชาติ

นอกเหนือจากการคัดเลือกนักแสดงแล้ว หน้าที่สำคัญอีกอย่างของท่านที่เกี่ยวข้องกับนักแสดงก็คือการจัดคิวนักแสดง ด้วยเหตุที่นักแสดงที่เป็นที่นิยมขึ้นชอบในสมัยนั้น มักจะรับงานภาพยนตร์ครั้งละหลายๆเรื่องในเวลาเดียวกัน หรือบางครั้งก็รับงานไว้ซ้อนกัน หรือที่เรียกว่า “คิวโดด” จึงทำให้ต้องรีบเร่งถ่ายให้เสร็จในเวลาจำกัด จึงต้องพึ่งความสามารถในการจัดการของผู้อำนวยการสร้างในการที่จะต้องวางคิวถ่ายทำภาพยนตร์ให้ได้ตามเวลาที่นักแสดงมีอยู่ ซึ่งนายแท้ได้แสดงความสามารถด้านนี้ให้เห็นเป็นประจักษ์ ตัวอย่างการแก้ปัญหาของท่าน เช่น เมื่อท่านกล่าวไว้

ว่าท่านเป็นคนแรกที่นำนักแสดงคือ สมบัติ เมทะนี ขึ้นเครื่องบินที่เช่าโดยเฉพาะ เพื่อให้นักแสดงที่มีคิวจำกัดสามารถเดินทางไปถ่ายภาพยนตร์ในสถานที่ห่างไกลนั้นคือ ปราสาทหินพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์และนำสมบัติ กลับมาถ่ายทำเรื่องอื่นต่อในกรุงเทพฯ ได้ทันเวลา แสดงให้เห็นถึงการแก้ปัญหาและความตั้งใจจริงของท่าน ที่จะผลิตงานที่มีคุณภาพโดยไม่ประนีประนอมกับข้อจำกัดต่างๆ โดยเฉพาะ ด้านคิวนักแสดงที่มีชื่อเสียง ซึ่งในการสร้างภาพยนตร์ยุคนี้จะถูกจำกัดการเดินทางไปถ่ายไว้ในจังหวัดใกล้ๆ กรุงเทพฯ เช่น สระบุรี นครปฐม ฯลฯ เท่านั้น

การหาสถานที่

การหาสถานที่เป็นหนึ่งในจุดเด่นที่นายแท้ ได้พยายามคัดสรร หาสถานที่ที่สวยงาม น่าสนใจ เพื่อเป็นสถานที่หลักในภาพยนตร์ การหาสถานที่ถ่ายทำที่สวยงามเช่นนี้ได้ แทบทั้งหมดล้วนแล้วเกิดจากการเสาะแสวงหาของนายแท้ โดยบางครั้งก็จะตระเวนขับรถไปตามสถานที่ต่างๆ และถ่ายรูปเอาไว้ และบางเรื่องได้อาศัยความกว้างขวางเป็นที่รู้จัก เพราะเคยประกอบอาชีพหลายอย่าง รวมทั้งเคยรับราชการมาก่อน จึงได้พบผู้หลักผู้ใหญ่ที่ช่วยอำนวยความสะดวกให้ได้ในหลายๆ สถานที่ สถานที่บางแห่งที่ท่านได้เป็นผู้บุกเบิกไว้ ก็มีภาพยนตร์เรื่องอื่นๆ เห็นในความสวยงามและนำไปใช้เป็นสถานที่ในภาพยนตร์ของตนด้วย กระบวนการหาสถานที่ของนายแท้ นั้นเริ่มจากการที่นายแท้ มักจะขับรถออกหาด้วยตนเอง ด้วยความที่เป็นผู้ที่ชอบถ่ายรูปเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว นายแท้จึงใช้ความเชี่ยวชาญดังกล่าวมาเป็นเครื่องมือในการหาสถานที่และใช้สื่อสารกับทีมงาน หรือออกแบบฉากด้วยการถ่ายภาพนิ่งแบบพาโนรามา (panorama) เพื่อนำมาติดเอาไว้เต็มห้องทำงานเพื่อดูในขณะใช้ความคิดสร้างสรรค์ และเพื่อออกแบบมุมมองภาพ การสร้างฉากและรายละเอียดต่างๆ หรือให้ทีมงานได้เข้าใจในสถานที่ดังกล่าวโดยไม่ต้องเดินทางไปดูเอง เพราะในสมัยนั้นการเดินทางไปต่างจังหวัดเป็นไปอย่างยากลำบาก (ยุทธนา ประกาศวุฒิสาร, สัมภาษณ์, 2554) หรือบางเรื่องก็ได้มีการลงทุนในการไปสร้างสถานที่ถ่ายทำเพิ่มเติมเช่นภาพยนตร์เรื่อง “สาวเครือฟ้า” ได้สร้างบ้านใหม่เพื่อใช้ในการถ่ายทำ ที่ดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่

แต่ถึงจะยากลำบากอย่างไรแทบจะการันตีได้เลยว่า ภาพยนตร์โดยการสร้างสรรค์ของนายแท้ จะต้องมีการหาสถานที่ที่สวยงามและแปลกใหม่ ที่ยังไม่มีภาพยนตร์เรื่องใดไปถ่ายมาให้ชม ถือเป็นความบุกเบิกสถานที่ถ่ายทำใหม่ๆ ในหลายจังหวัด ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นสถานที่สวยงาม อาทิ เช่น

1. สุภาพบุรุษเสือไทย ถ่ายทำที่จังหวัดราชบุรี
2. สาวเครือฟ้า ถ่ายทำที่จังหวัดเชียงใหม่
3. ปาหนัน ถ่ายทำที่จังหวัดภูเก็ต และปีนัง
4. เสือเผ่น ถ่ายทำที่จังหวัด แหลมฉะบัง จังหวัด ชลบุรี
5. ชายชาติตรี ถ่ายทำที่จังหวัดปราจีนบุรี
6. เมืองแม่หม้าย ถ่ายทำที่จังหวัด น่านและบุรีรัมย์
7. เจ้าลอย ถ่ายทำ ที่นครไชยศรี จังหวัด นครปฐม

8. เจ้าหญิง ถ่ายทำที่ ปากช่อง จังหวัด นครราชสีมา ในไร่ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

รูปที่ 4.20 ภาพยนตร์เรื่อง "ป้าหนั้น" ที่มีเบื้องหลังเป็นฉากธรรมชาติที่สวยงามของจังหวัดภูเก็ต

รูปที่ 4.21 ภาพยนตร์เรื่อง "เจ้าหญิง" ถ่ายทำที่จังหวัดนครราชสีมา

รูปที่ 4.22 เมืองหลังกองถ่ายภาพยนตร์เรื่อง "ชายชาติตรี" ถ่ายทำที่จังหวัดปราจีนบุรี

การดูแลการถ่ายทำ

นายแท้งจะทำหน้าที่ดูแลและควบคุมการถ่ายทำอย่างใกล้ชิด เพราะตนเองมักจะทำหน้าที่ถ่ายทำเองด้วย จึงทำให้บทบาทของผู้อำนวยความสะดวกสร้างในยุคของนายแท้ง มีความแตกต่างอย่างมากจากผู้อำนวยความสะดวกปัจจุบัน ที่อาจจะไม่ได้อยู่ควบคุมการทำงานในกองถ่ายตลอดเวลา

เขามักจะเป็นผู้ที่ทำให้บรรยากาศในกองถ่ายเป็นกันเอง ซึ่งส่วนหนึ่งก็มาจากบุคลิกลักษณะนิสัยส่วนตัวที่เกิดจากพื้นฐานครอบครัวที่ดี และครอบครัวมีความอบอุ่น ทำให้การทำงานในกองถ่ายทุกคนมีความสบายใจ ทุกคนที่ได้ทำงานร่วมกับคุณแท้ง ก็มักจะพูดไปในทิศทางเดียวกัน ถึงความเป็นคนใจเย็น ดูแลทุกคนอย่างทั่วถึง มีบรรยากาศของความเป็นครอบครัว ก็ทำให้กองถ่ายเกิดบรรยากาศการทำงานที่ราบรื่น

“(คุณแท้ง) เป็นคนสุภาพ เป็นคนสงวนปากสงวนคำ ไม่ค่อยพูดอะไรมากเลอะเทอะ ไม่ค่อยมีโปรเจกต์อะไรมาไม้กลางกองถ่าย เป็นคนตั้งใจทำงาน คุณแท้งถ้าเทียบคน ผกก. ผู้อื่น ท่านมีความตั้งใจที่จะทำหน้าที่” (สอาด เปี่ยมพงษ์สานต์, สัมภาษณ์, 2553)

“ท่านเป็นคนใจเย็น ยิ้มตลอด ไม่เคยดู อารมณ์ดีมาก” (พิศมัย วิไลศักดิ์, สัมภาษณ์, 2553)

“เป็นคนใจดีเรียบง่ายตั้งครอบครัว ทั้งท่านทั้งภรรยา ไม่มีอะไรที่เป็นข้อบกพร่อง มีความใจดีต่อกับทุกคน พูดจาเรียบร้อยเป็นผู้ดี” (สมบัติ เมทะนี, สัมภาษณ์, 2553)

นอกจากนี้การได้มีประสบการณ์การทำงานกับทีมงานต่างชาติจากประเทศเยอรมัน โดยเฉพาะกองถ่ายของนายฮันส์ เบอ์เทล ในช่วงปีพ.ศ. 2504 นายแท้ได้เรียนรู้การทำงานอย่างเป็นระบบ ในการเตรียมงาน การสร้างระเบียบวินัย การตรงต่อเวลาในการทำงาน ซึ่งในหลายๆครั้งก็อาจจะไม่ได้ตามความประสงค์ ในหลายๆครั้งทีมงานไม่มาทำงาน หรือมาช้ามาก นายแท้ไม่สามารถที่จะติดตามได้ ไม่เหมือนกับในปัจจุบันที่เรื่องของ การติดต่อสื่อสารทำได้ง่าย นายแท้เองอาจจะต้องสวมบทบาทอื่นในกองถ่ายเพื่อทำงานแทนในตำแหน่งนั้น เพื่อให้งานสามารถเดินต่อไปได้

ระยะเวลาการถ่ายทำของนายแท้ในแต่ละเรื่อง มักจะใช้เวลา นานกว่าภาพยนตร์ 16 มม. โดยทั่วไป ซึ่งบางเรื่องอาจจะถ่ายทำแค่เพียงสัปดาห์หรือสองสัปดาห์ เพื่อนำออกฉายในเวลาอันรวดเร็ว และได้เงินทุนคืน เพราะนายแท้มักจะพิถีพิถันในด้านต่างๆ โดยเฉพาะในงานภาพ ที่มักจะต้องรอในเรื่องของคุณภาพของแสง เช่นภาพยนตร์เรื่อง "สุภาพบุรุษเสือไทย" ก็ถ่ายทำโดยใช้เวลาถึง 3 เดือนจึงจะถ่ายทำเสร็จ

ด้านการคัดสรรเพลงประกอบ

นอกเหนือจากการดูแลการถ่ายทำ ตัดต่อจนเสร็จสิ้น แล้วเรื่องของ การใช้เพลง ก็ถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่นายแท้มีส่วนอย่างยิ่งในการสร้างสรรค์ กล่าวได้ว่า ศิลปินหรือครูเพลงชื่อดังในสมัยนั้น ต่างได้เคยทำงานร่วมกับนายแท้ ไม่ว่าจะเป็น ครูแก้ว อัจฉริยะกุล และครูเอื้อ สุนทรสนาน ได้แต่งเพลง "ลอยเรือ" ให้กับภาพยนตร์เรื่อง "สุภาพบุรุษเสือไทย" และเพลง "ปาหนัน" ให้ภาพยนตร์เรื่อง "ปาหนัน" โดยให้ คุณรวงทอง ทองลั่นทมร้อง ทั้งสองเพลงกลายเป็นที่นิยมและรู้จักอย่างกว้างขวาง โด่งดังมากกว่าตัวภาพยนตร์เองเสียอีก ครูไพบุลย์ บุตรขัน ก็ได้แต่งเพลง "แม่หม้ายหลายชนิด" ให้กับเรื่อง "เมืองแม่หม้าย" เช่นเดียวกับ คุณสง่า อาร์มกีร์ แต่งเพลง "เศร้าใจ" ให้กับเรื่องนี้ นายแท้มีความพิถีพิถันเป็นอย่างมากในการคัดเลือกผู้ประพันธ์ที่จะมาแต่งเพลงให้กับภาพยนตร์ของท่าน การคัดเลือกเพลง ผู้ประพันธ์เพลงและผู้ร้องได้อย่างเหมาะสมนี้จึงทำให้หลายๆเพลงที่กล่าวมายังคงได้รับความนิยมมาถึงปัจจุบัน ถึงแม้ภาพยนตร์จะไม่สามารถหาดูหาชมได้อีกแล้ว ดังตารางแสดงเพลงประกอบด้านล่าง

ตารางแสดงเพลงประกอบภาพยนตร์ชื่อดังที่นายแท้เป็นผู้อำนวยการสร้างและผู้กำกับภาพยนตร์

ภาพยนตร์	เพลง	ผู้แต่งคำร้อง	ผู้แต่งทำนอง	ผู้ขับร้อง
สุภาพบุรุษเสือไทย	ลอยเรือ	แก้ว อัจฉริยะกุล	เอื้อ สุนทรสนาน	วินัย จุลละบุษปะ - มัณฑนา โมรากุล
ปาหนัน	ปาหนัน	แก้ว อัจฉริยะกุล	เอื้อ สุนทรสนาน	รวงทอง ทองลั่นทม
เมืองแม่หม้าย	แม่หม้ายหลายชนิด	ไพบุลย์ บุตรขัน	ไพบุลย์ บุตรขัน	ชินกร ไกรลาศ
	เศร้าใจ	สง่า อาร์มกีร์	สง่า อาร์มกีร์	เมตตา รุ่งรัตน์

เจ้าลอย	หนึ่งในดวงใจ	สุรพล โทณวนิก	ทำนองจากเพลง One Toke Over the Line ของวง Brewer & Shirley	ดี อิมพอสซิเบิล
---------	--------------	---------------	--	-----------------

รูปที่ 4.23 แผ่นเสียงเพลงประกอบจากภาพยนตร์ เรื่อง "เมืองแม่หม้าย"

ที่มา : <http://webboard.thaigramophone.com/showdetail.asp?boardid=25646>

รูปที่ 4.24 แผ่นเสียงเพลงประกอบจากภาพยนตร์ เรื่อง "เจ้าลอย"

ที่มา : <http://webboard.thaigramophone.com/showdetail.asp?boardid=29459>

นายแท้ในฐานะผู้อำนวยการสร้าง ไม่ได้พิจารณาแต่เพลงในฐานะที่เป็นเพลงประกอบเท่านั้น แต่ในภาพยนตร์เรื่อง "มือเสือ" ที่เป็นภาพยนตร์ที่ร่วมสร้างโดยนายแท้กับผู้สร้างชาวเยอรมันเมื่อจะ

นำเข้ามาฉายในประเทศไทย นายแท็กก็เห็นความจำเป็นที่จะต้องเพิ่มเติมฉากร้องเพลงเข้าไปเพื่อให้เข้ากับอารมณ์ของผู้ชมในเมืองไทย จึงให้มีการถ่ายทำภาพยนตร์ประกอบเพลง เพื่อเสริมเข้าไปในเรื่องด้วย ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับการใช้มิวสิกวิดีโอเพื่อประชาสัมพันธ์ภาพยนตร์ในปัจจุบัน เพลงที่ได้ถ่ายทำยังคงถูกเก็บรักษาอยู่เพราะเป็นภาพยนตร์ที่ถ่ายทำโดยฟิล์ม 35 มม. สี ซึ่งในฉากเพลงทั้งหมดร้องโดย จินตนา สุขสถิตย์ ชาย เมืองสิงห์ มีศักดิ์ นาครัตน์ เบญจมินทร์ และหม่อมฉัน พวงวัน โดยมีความน่าสนใจในฉาก สีสน ของประกอบฉาก เสื้อผ้า รวมถึง มุมกล้องที่ใช้ การเคลื่อนกล้องในจังหวะที่เหมาะสม ถือว่าทำให้เพลงเหล่านี้ โดยเฉพาะเพลงที่มีศักดิ์ นาครัตน์ ร้องมีความโดดเด่นเป็นอย่างยิ่ง

รูป 4.25 มีศักดิ์ นาครัตน์ จากเพลงในเรื่อง "มือเสือ"

รูปที่ 4.26 ชาย เมืองสิงห์ จากเพลงในเรื่อง "มือเสือ"

รูปที่ 4.27 เบญจมิตร จากเพลงในภาพยนตร์เรื่อง “มือเสือ”

รูปที่ 4.28 จินดนา สุขสถิตย์ จากเพลงในภาพยนตร์เรื่อง “มือเสือ”

การทำโฆษณา ประชาสัมพันธ์

ด้านการทำโฆษณาประชาสัมพันธ์ ถือเป็นอีกด้านที่นายแท้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งยวด เพราะสามารถที่จะช่วยดึงคนเข้ามาดูที่โรงภาพยนตร์ได้ในเวลาที่วงการสื่อสารมวลชนยังไม่มีช่องทางในการเผยแพร่ข่าวและประชาสัมพันธ์มากดังในปัจจุบัน ในช่วงที่นายแท้สร้างภาพยนตร์เรื่องแรกคือ “สุภาพบุรุษเสือไทย” ในปี พ.ศ. 2492 การประชาสัมพันธ์ตามระดับมาตรฐานของยุคสมัยนั้น มักจะใช้คัทเอ๊าท์ใหญ่ ติดหน้าโรง และติดรูปโชว์หรือที่มักเรียกทั่วไปว่า “หนังแผ่น” และติดโปสเตอร์ด้านนอก นอกจากนี้ก็จะมีรถแห่ ซึ่งมักจะเป็นรถบรรทุกเล็กหรือกลางประดับด้วยป้ายหรือคัทเอ๊าท์ ภาพยนตร์ที่จะฉาย โดยจะมีโฆษณาวิ่งไปกับรถคอยประกาศเชิญชวนไปชมภาพยนตร์ สลับกับเปิดเพลง พร้อมกับโปรยใบปลิว ซึ่งเป็นแผ่นกระดาษเล็กๆ ตีพิมพ์รูปและข้อความโฆษณาหนัง โดยจะขับไปที่ทั่วกรุงเทพฯ ล่วงหน้าภาพยนตร์เข้าโรงฉาย 7 วัน โดยจะมีการแห่ทุกวัน นอกจากนี้ ก็ยังมีการโฆษณาทาง หนังสือพิมพ์และวารสาร โดยเป็นการลงแจ้งความในกรอบเล็กๆ การเผยแพร่วิทยุกระจายเสียงเป็นอีกหนึ่งช่องทางในการประชาสัมพันธ์ แต่ยังมีสถานีวิทยุอยู่เพียงแค่สองสามที่ ส่วนช่องทางประชาสัมพันธ์ผ่านโทรทัศน์ยังไม่สามารถทำได้ในสมัยนั้น

รูปที่ 4.29 การใช้คัทเอานักแสดงขนาดใหญ่ หน้าโรงภาพยนตร์ของภาพยนตร์เรื่อง “เมืองแม่หม้าย”
ที่มา : <http://tourrattanakosin.wordpress.com/2010/11/01/ย้อนอดีตโรงหนังเมืองไทย>

รูปที่ 4.30 คัทเอากกลางแจ้ง ขนาดสูงกว่าตึก 2 ชั้น เพื่อโฆษณาภาพยนตร์เรื่อง “แก้วสารพัดนึก”
และขั้นตอนการทำคัทเอาก

ที่มา : <http://topicstock.pantip.com/chalermthai/topicstock/2008/06/A6686389/A6686389.html>

นายแท้ทำตามแบบแผนการโฆษณาที่ภาพยนตร์อื่นๆ ใช้กันในช่วงแรก แต่เพราะการแข่งขันกันที่สูงมากในยุคภาพยนตร์ 16 มม. นายแท้จึงต้องพัฒนาหาช่องทางอื่นๆ ในการที่จะทำการโฆษณาประชาสัมพันธ์อย่างไม่หยุดนิ่งตลอดเวลาที่ท่านเป็นผู้อำนวยการสร้างภาพยนตร์

รูปที่ 4.31 การทำประชาสัมพันธ์หน้าโรงภาพยนตร์ จากเรื่อง เสือเฒ่า เมืองแม่หม้าย และ แก้วสารพัดนึก จาก

ที่มา : http://www.thaifilm.com/imgUpload/reply818131_19-

[8%B8%E0%B8%89%E0%B8%A5%E0%B8%B4%E0%B8%A1%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B8%E0%B8%87-.jpg](http://www.thaifilm.com/imgUpload/reply818131_19-8%B8%E0%B8%89%E0%B8%A5%E0%B8%B4%E0%B8%A1%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B8%E0%B8%87-.jpg)

รูปที่ 4.32 โฆษณาหน้าโรงภาพยนตร์เอ็มไพร์ ภาพยนตร์เรื่อง “เจ้าหญิง”

ที่มา : <http://topicstock.pantip.com/chalermthai/topicstock/2008/06/A6686389/A6686389.html>

ตั้งแต่ภาพยนตร์เรื่องแรก คือ “สุภาพบุรุษเสือไทย” นายแท้ก็มีความพยายามที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมและสร้างสรรค์สิ่งแปลกใหม่ โดยมีการคิดคำพาดหัวเองว่า “นำจับ ค่าหัว 5,000 บาท” เหมือนประกาศจับโจรในภาพยนตร์ควบอย แล้วนำไปติดตามที่ต่างๆทั่วกรุงเทพฯ ซึ่งสมัยนั้นยังไม่มีระเบียบห้ามปิดกระดาษโฆษณา ซึ่งทำให้คนทั่วกรุงเทพฯ รู้จักกับ “เสือไทย” อย่างรวดเร็ว จนภาพยนตร์เรื่องดังกล่าวประสบความสำเร็จอย่างสูง วิธีการดังกล่าวเป็นวิธีการหนึ่งที่นายแท้เลียนแบบมาจากการประชาสัมพันธ์ภาพยนตร์แนวควบอยจากฮอลลีวูด นอกจากนี้นายแท้ยังได้คิดริเริ่มสิ่งใหม่ๆ ซึ่งถือเป็นช่องทางใหม่ๆ ในการทำโฆษณาภาพยนตร์ที่ทำให้เกิดการทำตามในเวลา

ต่อมา ได้แก่ การคิดทำโฆษณาวิทยุ โดยใช้ครูแต่งเพลงชื่อดังของยุคอย่าง สุรพล โทณะวณิก มาแต่งเพลงเพื่อทำเป็นแผ่นเสียงและนำไปออกอากาศทางสถานีวิทยุต่างๆ ซึ่งกลายเป็นเพลงที่ได้รับความนิยม ดังตารางที่แสดงข้างล่าง เพลงโฆษณาในภาพยนตร์ของนายแท้หลายเพลงถือได้ว่ามีเอกลักษณ์เฉพาะตัวและเป็นที่ยุติกันจนถึงปัจจุบัน

ในเรื่องของการใช้คำศัพท์ก็เช่นกัน ไม่ได้จัดให้มีแต่แค่ภายในโรงภาพยนตร์เท่านั้น แต่ยังหาช่องทางอื่นๆ เช่นเรื่อง “แห่แดง” ที่จัดให้มีคำศัพท์สูง 12 เมตร ที่วงเวียนราชเทวี และนอกเหนือจากการแห่และแจกใบปลิวแต่เพียงอย่างเดียว ก็ยังมีการนำภาพยนตร์ตัวอย่างเร่ฉายตามหัวมุมเมืองต่างๆ ถึงแม้จะโดนจับในเรื่องของการกีดขวางการจราจร แต่ก็ถือได้ว่าสร้างปรากฏการณ์ใหม่ให้การโฆษณาภาพยนตร์ นอกจากนั้น การทำงานของนายแท้ ยังรวมไปถึงการใส่ใจรายละเอียด ณ โรงภาพยนตร์ที่ใช้ฉาย เช่น ภาพยนตร์เรื่อง “แก้วสารพัดนึก” เนื่องจากมีการจัดฉายช่วงตรุษจีน และมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับคนจีนแทรกอยู่ นายแท้ได้นำโคมไฟซึ่งซื้อมาจากฮ่องกงในช่วงที่ไปติดต่อภาพยนตร์มาประดับประดาในโรงเพื่อสร้างบรรยากาศ

รูปที่ 4.33 โฆษณาหน้าโรงภาพยนตร์เอ็มไพร์ เรื่อง “แห่แดง”

ที่มา : <http://topicstock.pantip.com/chalermthai/topicstock/2008/06/A6686389/A6686389.html>

ตารางแสดงเพลงโฆษณาภาพยนตร์ชื่อดังที่นายแท้เป็นผู้อำนวยความสะดวกสร้างและผู้กำกับภาพยนตร์

ภาพยนตร์	ผู้แต่งคำร้อง	ผู้แต่งทำนอง	ผู้ขับร้อง
แห่แดง	สุรพล โทณะวณิก	จากเพลง Wear My Ring Around Your Neck ของ Elvis Presley	มีศักดิ์ นาครัตน์
สี่คิงส์	สุรพล โทณะวณิก		มีศักดิ์ นาครัตน์
เสือเฒ่า	สุรพล โทณะวณิก	จากเพลง Marina ของ Rocco Granata	มีศักดิ์ นาครัตน์

การใช้เพลงโฆษณาประกอบในการประชาสัมพันธ์เป็นอีกกลยุทธ์หนึ่ง ที่นายแท้ให้ความสำคัญ เพลงที่โด่งดังมากคือเพลงประกอบในภาพยนตร์เรื่อง "เห่าดง" เหตุที่เป็นที่นิยมมาก เพราะเป็นเพลงที่มีเนื้อร้องและทำนองที่ติดหูประชาชน โดยเฉพาะเนื้อเพลงนั้นยังมีคนจดจำได้ถึงในปัจจุบัน เนื้อเพลงเป็นการบอกเล่ารายละเอียด เกี่ยวกับนักแสดง รวมถึงแนวเรื่องอย่างชัดเจน ว่าเป็นแนวแอ็กชัน

เพลงโฆษณาเรื่องเห่าดง

เราจะไปดูหนังไทย เอ๊ะ นั้น "เห่าดง" อมรา อัครนนท์ สวยล้ำนำแสดง
งามตา ศุภพงษ์ มาประชันขันแข่ง อาคม ก็แสดงดีจริง ๆ ต้องดูเห่าดง
มีดาราครบครัน ประชันบท เห่าดง ล้อต๊อก สมพงษ์ หม่อมขັນ พวงวัลย์
ชลิต สุเสวี ชูศรี คนสำคัญ ตะโกนฮาลัน ดีจริง ๆ ดอกดิน ตัวดำ ๆ...

(เสียงโฆษก) วงการภาพยนตร์ไทย ต้องสันเสทือนในเมื่อสองดาราชั้นนำของเมืองไทย
มาประชันบทบาทกันเป็นครั้งแรกใน "เห่าดง" เธอคือ อมรา อัครนนท์ และ งามตา ศุภพงษ์
มีใครจะนึกบ้างมั๊ยว่า แก้วฟ้า กับสันตศิริ จะแสดงภาพยนตร์ร่วมกันเป็นครั้งแรก
แต่บัดนี้เขาทั้งสองได้มาประชันบทบาทกันอย่างสุดฝีมือ ในภาพยนตร์เรื่อง "เห่าดง"
อาคม มกรานนท์ ดาราจากจอแก้วคนแรกที่หันเข้าสู่จอเงินท่ามกลางเสียงวิพากษ์วิจารณ์ต่าง ๆ นานา
ว่าจะไปไม่รอด เขาจะแสดงภาพยนตร์ได้ต่อไป หรือว่าจะต้องอำลาจากไปหลังจากแสดง
ภาพยนตร์เรื่อง "เห่าดง" นี้แล้ว พร้อมด้วย สุทิน บัณฑิตกุล...และบรรดาดาวตลกของเมืองไทย
สมพงษ์ ล้อต๊อก ดอกดิน ชูศรี เสน่ห์ โกมารชุน หม่อมขັນ พวงวัลย์ ร่วมชุมนุมอย่างคับคั่ง
พร้อมกันนี้เราขอแนะนำพระเอกคนใหม่ที่คุณ ๆ จะต้องนิยมชมชอบในลีลาการแสดงของเขา
นั่นคือ ไชยา สุริยัน "เห่าดง" ภาพยนตร์ไทยที่สวยงาม จากบทประพันธ์ของ พนมเทียน
ประทีป โกมลภิศ สร้างเป็นบทภาพยนตร์ แสง ดิษยวรรณะ และธินะ แอคะรัตน์ ถ่ายภาพ
อุไร ศิริสมบัติ สร้างฉาก "เห่าดง" กำกับการแสดงโดย ศิริ ศิริจินดา แท้ ประกาศวุฒิสาร อำนวยการสร้าง
บอกตรง ๆ "เห่าดง" ดีจริง ๆ

ยิงกันถึงใจ บ๊ะ ต้องเห่าดง ตะบันกันถึงใจ ใครดีใครอยู่
ดูหนังดี รวมดาราชั้นครุ ขอแนะนำให้คุณ บอกตรง ๆ ว่าเห่าดง ดีจริง ๆ
เห่าดง ดีจริง ๆ เห่า...ดง...ดีจริง ๆ...

(ที่มา: <http://www.superhui.com/music/thai/oldthaimovieads/1haodong.html>)

จะเห็นได้ว่า การใช้เนื้อร้องในเพลงเน้นสีสันที่สร้างบรรยากาศของความสนุกสนาน ถือเป็น
การเรียกร้องความสนใจจากผู้คนได้ดี และทำให้คนดูทราบว่ามิดارانักแสดงที่ตัวเองชื่นชอบร่วม
แสดงหรือไม่ ซึ่ง ณ เวลานั้นถือเป็นปัจจัยสำคัญเช่นเดียวกันในการเลือกชมภาพยนตร์ นอกจากนั้น
การใช้ทำนองที่คุ้นเคยอยู่แล้วของเพลงต่างประเทศ ก็ช่วยให้ติดหูง่ายขึ้น โดยเฉพาะเรื่องนี้ นายแท้

ได้นำไปให้ตามรายการวิทยุต่างๆยิ่งทำให้เป็นที่นิยม เหตุของการได้รับความนิยมอีกอย่างหนึ่งก็คือเสียงร้องอันมีเอกลักษณ์ของมีศักดิ์ นาครัตน์

นอกจากนั้นแล้ว ในฐานะคนที่เคยทำงานถ่ายภาพให้หนังสือพิมพ์มาก่อน นายแท้ก็ได้ประโยชน์จากความคุ้นเคยกับคนในวงการหนังสือพิมพ์

“สมัยก่อนโปรโมทหนังต่างกับเดี๋ยวนี้นั้นต่างกันมาก ทุกสื่อทุกอย่าง สมัยก่อนหนังสือพิมพ์ลงเป็นข่าวเล็กๆ ไม่มีออกตามวิทยุที่วีกันมากมายเหมือนเดี๋ยวนี้อะไรอย่างหนังสือพิมพ์คุณแท้ทำงานก็รู้จักกับพวกหนังสือพิมพ์พอสมควร ท่านก็ทำทางด้านนี้มา ท่านก็บอกพวกท่าน วันนี้มาถ่ายดาราราชของฉันทหน่อย จะเน้นไปทางหนังสือพิมพ์” (อดุลย์ จุลยรัตน์, สัมภาษณ์, 2553)

การให้ความสำคัญอย่างมากในบทบาทหน้าที่ด้านนี้ ที่ดูแลแม้แต่การวางแผนใช้สื่อ (media planning) การคิดข้อความโฆษณา (copy writing) การออกแบบโปสเตอร์ การทำภาพยนตร์ตัวอย่าง ไปจนถึง การใช้เพลงในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ของผู้ประกอบการสร้างอย่างนายแท้ได้กลายเป็นต้นแบบของผู้ประกอบการสร้างหลายคนในปัจจุบัน

จากภาพรวมทั้งหมดในการทำงานที่ครอบคลุมแทบทุกด้านของนายแท้ในฐานะผู้ประกอบการสร้าง เราจะเห็นได้ว่า ท่านได้ใช้ความรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะตัว ประสบการณ์ที่ท่านได้จากการทำงานมาในหลายสาขาอาชีพ และการที่ท่านรู้จักผู้คนอย่างกว้างขวางในหลายวงการ มาใช้บริหารจัดการ อำนาจการและแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้เสมอๆ ในบทบาทหน้าที่การอำวยการสร้างภาพยนตร์ของท่าน ถือได้ว่านายแท้เป็น “เจ้าของหนังตัวจริง” ในฐานะผู้ประกอบการสร้างทั้งในแง่ของเงินทุน ความคิดสร้างสรรค์และกระบวนการทำงาน หากใช้แค่เพียงผู้หาทุน และรอความสำเร็จและผลกำไรจากการเข้าฉายหลังจากภาพยนตร์เสร็จเท่านั้น แต่เป็นผู้อยู่เบื้องหลังและเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญอย่างแท้จริงที่ผลักดันให้ภาพยนตร์เรื่องหนึ่งๆที่ท่านอำวยการสร้างสามารถเกิดขึ้นมาได้

2.1.2 ด้านการเป็นผู้กำกับภาพ

บทบาทหน้าที่ในการเป็นผู้กำกับภาพถือได้ว่าเป็นด้านที่นายแท้ได้รับการยอมรับในความสามารถอย่างสูง จากการประมวลผลการวิจัยที่ได้จากการสัมภาษณ์บุคคลส่วนใหญ่ที่เคยร่วมงานกับท่าน นายแท้จะถูกจดจำในฐานะผู้กำกับภาพที่มีความสามารถสูงที่สุดคนหนึ่งของวงการภาพยนตร์ไทยในยุคนั้น โดยผลงานการกำกับภาพของท่านปรากฏในภาพยนตร์ที่ท่านอำวยการสร้างเองจำนวน 4 เรื่องแล้ว และในงานของผู้กำกับและอำวยการสร้างท่านอื่นอีกหลายเรื่อง

“คุณแท้มักจะถือกล้องอยู่ตลอดเวลา นอกจากซีนี่จะเป็นซีนที่คนถ่ายจะไม่โยกไปโยกมา ต้องใช้ขาตั้ง ความรู้สึกผม ความรู้สึกกับกองหนังผมก็รู้สึกเหมือนถ่ายภาพนิ่ง กล้องก็จะเล็ก ๆ มาตั้งถ่าย” (อดุลย์ ดุลยรัตน์, สัมภาษณ์, 2553)

“ท่านเป็นช่างภาพ เป็นคนอารมณ์เย็น Position งานจะสวยงาม” (พิศมัย วิไลศักดิ์, สัมภาษณ์, 2553)

นอกจากนั้นผลงานด้านงานภาพของนายแท้ม ก็เป็นที่ประจักษ์ชัดในเรื่องความสามารถ ดังที่หลายท่านได้แสดงความชื่นชม ผ่านบทความทางหน้าหนังสือพิมพ์ นิตยสาร ที่นายแท้มนำมากล่าวถึงในหนังสือ “สุภาพบุรุษเสื้อแท้ม” (2544: 163-164) เมื่อภาพยนตร์เรื่อง สุภาพบุรุษเสื้อไทย ได้ออกฉาย

“ซาบซึ้ง และถ่ายงดงามยิ่งกว่าภาพยนตร์ไทยอื่นๆที่เคยดูมาแล้ว”

นิตยา นาฏยะสุนทร

“...ข้าพเจ้าอยากให้ทุกคนดูหนังเรื่องนี้ เพื่อได้ดูบทบาทเอกของผู้แสดงหลายต่อหลายคน และเพื่อได้ดูฝีมือของผู้ถ่ายภาพ ซึ่งข้าพเจ้ายกย่องมานานแล้วว่าเป็นเอก”

นายรำคาญ

“ฝีมือการถ่ายของ ม.จ.ศุภวรรรณดิศฯ และคุณแท้ม ทำให้รู้สึกภูมิใจในความสามารถของคนไทย”

วิลาศ มณีวัต

การทำงานด้านภาพได้รับการชื่นชมมาก ส่วนหนึ่งก็ต้องบอกว่ามาจากพื้นฐานของการเป็นช่างถ่ายภาพนิ่ง ที่ทำให้มีความใส่ใจในเรื่องของมุมกล้อง และในเรื่องของทิศทางของแสง นอกเหนือจากนั้น การเป็นนักเรียนโรงเรียนเพาะช่าง ก็ช่วยบ่มเพาะในเรื่องความสามารถทางด้านศิลปะ เรื่ององค์ประกอบภาพที่มีความสวยงาม การถ่ายทำบันทึกภาพของนายแท้ม จึงเต็มไปด้วยความประณีต และเข้าถึงอารมณ์ ความสามารถของการถ่ายทอดเรื่องราวและอารมณ์ความรู้สึกผ่านภาพนี้ได้รับการชื่นชมเป็นอย่างมาก เมื่อ คุณมณฑิธร กรรณสูต ได้กล่าวกับนายแท้ม ถึงความสามารถด้านนี้หลังจากที่ได้ชมภาพยนตร์เรื่อง “สาวเครือฟ้า” ไว้ว่า “คุณแท้ม ต้องให้สัญญาว่า จะต้องเป็นช่างถ่ายภาพยนตร์ให้ผมอย่างน้อยหนึ่งเรื่อง เมื่อผมสร้างภาพยนตร์ของผมเอง เพราะคุณแท้มถ่ายได้เข้าถึงผู้แสดง โดยผู้กำกับการแสดงและบทภาพยนตร์ไม่ได้บังคับเอาไว้” (แท้ม ประกาศวุฒิสาร, 2544: 203) นอกจากนั้นแล้วประสบการณ์การถ่ายทำภาพยนตร์แนวสารคดีบันทึกเหตุการณ์สำคัญต่างๆ ก็ถือว่ามีส่วนช่วยอย่างมาก ในการที่จะสามารถที่จะเลือกมุมกล้องที่น่าสนใจได้ในเวลาอันรวดเร็ว และสามารถบอกเล่าเรื่องราวผ่านเฟรมภาพได้อย่างชัดเจน ไม่ได้เพียงแค่มีความสวยงามเท่านั้น

รูปที่ 4.34 นายแท้ (กับกล้องตัวซ้ายมือ) เบื้องหลังกองถ่ายภาพยนตร์เรื่อง “เห่าแดง”

การให้ความสำคัญด้านการถ่ายภูมุนั้น ไม่เพียงปรากฏอยู่เฉพาะในภาพยนตร์ที่นายแท้เป็นผู้กำกับภาพเท่านั้น ในภาพยนตร์หลายๆเรื่องที่นายแท้ทำหน้าที่ผู้อำนวยการสร้างหรือเป็นผู้กำกับโดยไม่ได้มีชื่อในฐานะผู้ถ่ายภาพโดยตรง นายแท้ก็มีส่วนเป็นอย่างมากในการรักษาคุณภาพของการถ่ายทำ ในและความคิดเห็นของการถ่ายภาพ เพราะภาพที่ต้องสวยและสื่ออารมณ์ในภาพยนตร์เป็นสิ่งที่ท่านให้ความสำคัญเสมอ ถึงแม้ว่าการทำงานที่พิถีพิถันดังกล่าวจะมีผลต่อเรื่องของงบประมาณในการถ่ายทำที่ต้องเพิ่มขึ้น แต่นายแท้ก็ยอมที่จะเสียเวลาหรือเสียค่าใช้จ่าย เพื่อจะได้มาซึ่งความเป็นศิลปะในการสร้างสรรค์งานด้านภาพ ตัวอย่างที่เห็นได้อย่างชัดเจนที่สุด คือเรื่องของแสง ซึ่งนายแท้คิดว่ามีผลอย่างมากต่อความสวยงามของภาพ ในหลายๆครั้งกองถ่ายจำต้องรอให้ได้แสงธรรมชาติที่สวยงามและเหมาะสมที่สุด จึงจะยอมถ่ายทำ “ต้องรอแสง ไม่มีแสงไม่สวย ต้องรอ” คือประโยคที่ท่านพูดอยู่เสมอในกองถ่าย จนเป็นที่พูดถึงกันอย่างกว้างขวางที่ว่า “หนังนายแท้ แดดไม่ออก ไม่ถ่าย” (แท้ ประกาศวุฒิสาร, สัมภาษณ์, 2554) นอกจากความคิดเห็นในการถ่ายให้ได้ภาพตามที่ต้องการแล้ว นายแท้ก็ได้ใช้เทคนิคการถ่ายทำแปลกใหม่หลายอย่าง เช่นการถ่ายทำแบบ day for night ซึ่งปรากฏในภาพยนตร์เรื่อง สุภาพบุรุษเสือไทย ที่ต้องถ่ายในช่วงแสงตอนเย็น เพื่อให้ดูออกมาเป็นตอนกลางคืน ซึ่งจำต้องใช้เวลาถึง 7 วัน เพื่อต้องถ่ายทำในช่วงเวลาเดียวเท่านั้น ในแต่ละวัน จึงจะเสร็จสิ้นการถ่ายทำในฉากนั้น (แท้ ประกาศวุฒิสาร, 2549)

รูปที่ 4.35 สุรสิทธิ์ สัตยวงศ์ ขณะกำลังถ่ายทำ “สุภาพบุรุษเสือไทย” ในฉาก day for night โดยมี ท่านสุภรธรรมดิศ ดิศกุล กำลังวัดแสง

นอกจากนี้นายแท้งยังได้นำประสบการณ์การทำงานกับทีมงานต่างชาติในภาพยนตร์เรื่อง “มือเสือ” ที่มีการทำงานที่เป็นระบบ และได้เรียนรู้การใช้เทคนิคพิเศษที่ผู้สร้างภาพยนตร์ไทยยังไม่รู้ บางอย่างมาใช้ด้วยเช่นกัน

2.1.3 ด้านการเป็นผู้กำกับภาพยนตร์

ในด้านการกำกับภาพยนตร์ของนายแท้ง ถึงแม้จะไม่ใช่งานที่ท่านถนัดนักและมีโอกาสที่จะได้กำกับเพียงแค่ 3 เรื่อง และเหตุผลที่ต้องกำกับขเองก็เพราะไม่สามารถหาใครมาทำให้ได้ในช่วงเวลาที่ต้องการ แต่ด้วยการทำงานกับผู้กำกับระดับครุคนสำคัญของวงการภาพยนตร์ไทย อาทิ ครูเนรมิต (อำนวยการ กลัสนิมิ) และครูมารุต (ทวี ณ บางช้าง) มาหลายเรื่อง จึงนำประสบการณ์ที่เรียนรู้และสั่งสมมานั้น ใช้ในการทำงานในฐานะผู้กำกับขได้อย่างไม่ยากเย็นนัก อาจกล่าวได้ว่าเป็นความสามารถอีกด้านที่ท่านมีอยู่แต่เราไม่ค่อยได้เห็นนัก และเป็นการแสดงออกถึงความเป็นนักสร้างภาพยนตร์ที่สมบูรณ์แบบ เป็นการเติมเต็มงานส่วนที่ท่านได้เคยทำอยู่แล้ว เพราะการทำภาพยนตร์ในยุคสมัยนั้น ผู้อำนวยการสร้างจะมีหน้าที่ซ้ำซ้อนกับหน้าที่ผู้กำกับขในหลายกระบวนการ โดยผู้กำกับขบางคนอาจจะเน้นเพียงการกำกับการแสดงของนักแสดงเท่านั้น และให้ช่างภาพเป็นคนออกแบบมุมภาพและการเล่าเรื่องต่างๆ หรือบ่อยครั้งที่ในการสร้างภาพยนตร์บางเรื่องเมื่อทีมงานมาไม่ครบซึ่งมักเกิดขึ้นอยู่เสมอ นายแท้งก็มักจะทำหน้าที่นั้นแทนเสมอ เรียกได้ว่าถึงแม้จะไม่ได้ตำแหน่งอยู่ในตำแหน่งผู้กำกับ แต่งานที่ท่านทำอยู่ก็เรียกได้ว่าไม่แตกต่างจากการทำหน้าที่ของผู้กำกับขที่เราเข้าใจในปัจจุบันนัก โดยเฉพาะใน “ผู้กำกับขภาพยนตร์อิสระ” (Independent Cinema Director) ลักษณะการสร้างภาพยนตร์ของนายแท้ง ก็อาจถือได้ว่าเป็นภาพยนตร์อิสระของยุคสมัยนั้น เมื่อการทำภาพยนตร์เกิดจากคนใกล้ชิด มีการช่วยเหลือกันในครอบครัว และใช้เงินทุนไม่สูงมากนัก เงินทุนก็มาจากคนใกล้ชิด และผู้ริเริ่มโครงการอาจจะต้องทำงานเองในทุกๆส่วน ซึ่งอาจจะแตกต่างกันกับ

ภาพยนตร์ของบริษัทใหญ่ๆที่มีโรงถ่ายทำเป็นของตัวเอง มีทีมงานเพียบพร้อมเพราะมีเงินทุนที่มากกว่า ดังเช่นที่นายแท้ ได้กล่าวไว้

“การทำหนังเป็นสิ่งที่ยาก ต้องทำคนเดียวเป็นส่วนใหญ่ ทีมงานมักจะมาไม่ครบทำให้ต้องเข้าไปทำในหลายๆส่วน” (แท้ ประกาศวุฒิสาร, สัมภาษณ์, 2554)

ในภาพยนตร์เรื่อง “เมืองแม่หม้าย” ในปี พ.ศ. 2512 ที่ถือเป็นเรื่องแรกที่ทำนงากับ นายแท้ ได้ใช้ความพิถีพิถันในทุกขั้นตอน โดยเป็นการลงทุนมากที่สุดเท่าที่เคยทำมา เพราะเป็นภาพยนตร์ฟิล์ม 35 มม. เรื่องแรกของท่านเองด้วย ด้วยความเชื่อมั่นในบทประพันธ์ ซึ่งเคยสร้างโดยภาพยนตร์เสียงศรีกรุงและประสบความสำเร็จมาแล้วก่อนสมัยสงครามโลกครั้งที่สองในปีพ.ศ. 2478 และประจวบกับวงการภาพยนตร์ไทยในขณะนั้น เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงหันมาทำภาพยนตร์ 35 มม. มากขึ้น เนื่องด้วยนโยบายส่งเสริมของรัฐบาล และอีกหลายปัจจัยดังที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 3 ถึงแม้ว่าในเรื่องนี้ท่านจะใช้ชื่อของลูกสาวของท่าน คือ พันทิพา ประกาศวุฒิสาร และเกาประสาทวิทย์ เป็นชื่อผู้อำนวยการสร้าง แต่ก็นายแท้ก็ทำหน้าที่ดูแลการผลิตในทุกๆขั้นตอน รวมไปถึงรายละเอียดต่างๆเองด้วย เช่นเดียวกับที่ท่านเคยทำในภาพยนตร์เรื่องอื่น

การทำงานกับนักแสดงนั้น นายแท้จะให้โอกาสกับนักแสดงออกแบบการแสดงในทิศทางของตนเองก่อน โดยมีขั้นตอนแรกเริ่มโดยที่นายแท้จะแจกบทให้นักแสดงของท่านได้ศึกษาทำความเข้าใจ นักแสดงจะต้องเรียนรู้ เรื่องของบทบาท บทพูดของตัวเอง และจะมีการซักซ้อมกันก่อนการถ่ายทำ จนคล่องปากและเข้าถึงอารมณ์ที่ท่านต้องการ และเมื่อถ่ายทำก็จะแสดงได้อย่างราบรื่น ไม่มีการผิดพลาด (สอองค์ ทิพยทัศน์, สัมภาษณ์, 2554)

ความสามารถอีกด้านของท่านในฐานะผู้กำกับฯ ที่ปรากฏอยู่ในภาพยนตร์เรื่อง “เมืองแม่หม้าย” ก็คือการที่ท่านสามารถผสมผสานแนวทางภาพยนตร์ (genre) หลายแนว ให้เข้ากันได้อย่างราบรื่นและเป็นที่ยึดดูใจ โดยแนวทางภาพยนตร์ที่ปรากฏใน “เมืองแม่หม้าย” มีตั้งแต่ แนวแอ็คชั่น ตื่นเต้น (action-suspense-thriller) ในช่วงแรก แนวลึกลับ (mystery) ในช่วงต่อมาที่ตัวเอกซึ่งเป็นนักค้าของเก่าถูก “เจ้าหญิงสายรุ้ง” เข้าฝันและขอร้องให้นำของมีค่าไปคืนยังปราสาทสายรุ้ง นอกจากนั้น ยังมีแนวรักโรแมนติก (romantic) เมื่อตัวเอกพบกับหญิงในเมืองแม่หม้าย โดยแนวทั้งหมดนี้ นายแท้ได้กำกับอารมณ์ของผู้ชมให้ติดตามเรื่องราวในเวลาเกือบ 3 ชั่วโมง ซึ่งเป็นเวลายมาตรฐานของภาพยนตร์ที่ฉายในยุคนั้นได้อย่างเพลิดเพลินโดยผสมผสานไปกับแนวทางตลกขบขัน (comedy) และแนวภาพยนตร์เพลง (musical) ได้อย่างสร้างสรรค์และกลมกลืน

นอกจากนั้นในฐานะผู้กำกับภาพยนตร์ นายแท้มีแนวคิดถึงว่าสิ่งที่ผู้กำกับควรให้ความสำคัญคือกลวิธีการเล่าเรื่อง โดยเห็นว่าสิ่งที่ต้องคำนึงถึงอย่างมาก ก็คือการดำเนินเรื่องให้ได้อย่างกระชับ

และมีประสิทธิภาพ นายแท้ได้พูดถึงการถ่ายทำภาพยนตร์สั้นที่ทำให้โครงการโนเกีย ว่า “วิธีการดำเนินเรื่องต้องเร็ว ทำภาพให้น้อยลง (การตัดต่อที่กระชับ ผู้เขียน) และทำให้คนดูเข้าใจง่ายขึ้น ยังมีเวลาเป็นตัวจำกัด ต้องคิดให้มากกว่าเดิม” (แท้ ประกาศวุฒิสาร, 2549) นั้นหมายถึงว่านายแท้ได้คำนึงถึงการวางแผนการดำเนินเรื่องอย่างละเอียดรอบคอบตั้งแต่ก่อนการถ่ายทำ และเล็งเห็นความสำคัญตั้งแต่การถ่ายทำไปจนกระทั่งการตัดต่อ เพื่อประโยชน์ของการเล่าเรื่อง

2.1.4 ด้านการเป็นผู้ตัดต่อ

ในฐานะที่นายแท้เคยทำงานบันทึกภาพเหตุการณ์ต่างๆและนำมาตัดต่อด้วยตนเอง ซึ่งถือเป็นประสบการณ์และการฝึกฝนการเล่าเรื่องผ่านการตัดต่อที่ดี เมื่อนำมาใช้กับภาพยนตร์เล่าเรื่อง ความเข้าใจในการตัดต่อถือเป็นพื้นฐานที่สำคัญของผู้กำกับภาพยนตร์ เพราะสามารถใช้ความเข้าใจเพื่อช่วยในการถ่ายทำ มีความเข้าใจว่าภาพแต่ละภาพที่ถ่ายทำไปจะสามารถประกอบกันเป็นเรื่องราวที่เข้าใจได้อย่างไร และจะถ่ายทำอย่างไร เพื่อไม่ให้คนดูสับสนในเรื่องของทิศทางและความสัมพันธ์ของตัวละครกับสถานที่ นอกจากนี้ยังช่วยให้การถ่ายทำเป็นไปอย่างประหยัดมากขึ้น เมื่อมีความเข้าใจว่าควรใช้ภาพอย่างไรและจำนวนเท่าไรจึงสามารถจะเล่าเรื่องออกมาได้ ซึ่งนายแท้ก็ได้ใช้ประสบการณ์ที่ผ่านมาเพื่อใช้ช่วยในการควบคุมการถ่ายทำ และช่วยให้การตัดต่อเพื่อการเล่าเรื่องเป็นไปได้อย่างราบรื่นและต่อเนื่อง

“ถ้าจะพูดจริงๆแล้วเป็นรากฐานของภาพยนตร์ไทยที่หนึ่งเป็นหนึ่ง สมัยก่อนดูหนังมันไม่ค่อยต่อเนื่องกัน แต่ของอ.แท้แก่จะต่อเนื่อง คุณแท้แก่ก็อยู่ ชำนาญเรื่องตัดต่อ ที่อื่นบางที่ยังเป็นหนัง 16 ที่เป็นสีมั้งไม่สีมั้งด้วยซ้ำไป โดยยังไม่ต้องพูดถึงเรื่องการเล่าเรื่องเลย” (อดุลย์ ดุลยรัตน์, สัมภาษณ์, 2553)

ความสามารถในการตัดต่อ สามารถเห็นได้ชัดเจน เช่นในฉากจากภาพยนตร์เรื่อง “สาวเครือฟ้า” เป็นฉากสนทนาระหว่าง ร้อยตรีพร้อม และเครือฟ้า เมื่อร้อยตรีพร้อมกลับบ้านไม่พูดไม่จาใคร เครือฟ้าจึงสงสัยและเดินเข้าไปหาและนั่งลงพูดคุยด้วย จากภาพกว้าง ที่เห็นบรรยากาศของห้อง ถูกจัดเรียงต่อมาเป็นภาพขนาดกลางแบบ 2-shot ที่ยังมีทั้งคู่ร่วมในเฟรมเดียวกันอยู่ และเรียงร้อยต่อกับภาพขนาดใหญ่ โดยเป็นการถ่ายทำในลักษณะใกล้เคียงกันกับ shot-reverse-shot ที่ภาพยนตร์ฮอลลีวูด มักจะชอบใช้ในการถ่ายทำ เพื่อทำให้ฉากสนทนาระหว่างคนสองคนดูต่อเนื่อง และไม่สะดุด โดยเป็นการใช้ขนาดภาพที่เหมือนกันและตั้งกล้องอยู่โดยมีการเคารพกฎที่เรียกว่า 180 องศา หรือการตั้งกล้องอยู่ในวงรัศมี 180 องศา ในการถ่ายทำ shot เดี่ยวของแต่ละคน โดยไม่ให้มีการวางกล้องในอีกด้านของรัศมี นอกจากนั้นก็ยังมีให้สายตาของนักแสดงมองไปในทิศทางตรงกันข้าม (eyeline match) เพื่อจะได้ดูเสมือนว่ากำลังคุยกันอยู่ ทั้งที่ในเวลาถ่ายจริง อาจจะถ่ายกันคนละครั้ง ในขณะที่อีกคนมองขวาเฟรม อีกคนจะต้องมองทางซ้ายเฟรม เพื่อไม่ให้คนดูสับสน

รูปที่ 4.36 – 4.39 ภาพจากภาพยนตร์เรื่อง “สาวเครือฟ้า” แสดงการตัดต่อร้อยเรียงภาพ จากภาพขนาดไกล (long shot) มาสู่ ภาพขนาดปานกลาง (medium shot) และภาพขนาดใกล้ (close shot) และตัดสลับภาพสำหรับฉาก สันทนาสองคน

ในอีกตัวอย่างหนึ่งจากภาพยนตร์เรื่องเดียวกัน ก็มีการร้อยเรียงภาพที่ส่งเสริมในการเล่าเรื่อง และมีการใช้ภาพขนาดใกล้มาก (extreme close-up) มา insert หรือแทรกอยู่ เพื่อเน้นความสำคัญของสิ่งที่ถูกถืออยู่ ซึ่งเทคนิคเช่นนี้จะเกิดขึ้นได้ ก็ต้องเกิดขึ้นจากความเข้าใจในการเล่าเรื่องด้วย ภาพ และหลักการถ่ายภาพและการตัดต่อ เพราะในการที่จะตัดต่อได้โดยคนดูชมแล้วไม่สะดุดนั้นย่อม หมายถึงขณะการถ่ายทำได้ถ่ายทำในลักษณะที่เอื้อต่อการตัดต่อ เช่นไม่มีการถ่ายข้ามวงรีที่มี 180 องศา ซึ่งในสมัยนั้นไม่ได้มีการสอนในโรงเรียน แต่นายแท้ ก็ได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์

รูปที่ 4.40 – 4.42 ภาพจากภาพยนตร์เรื่อง “สาวเครือฟ้า”

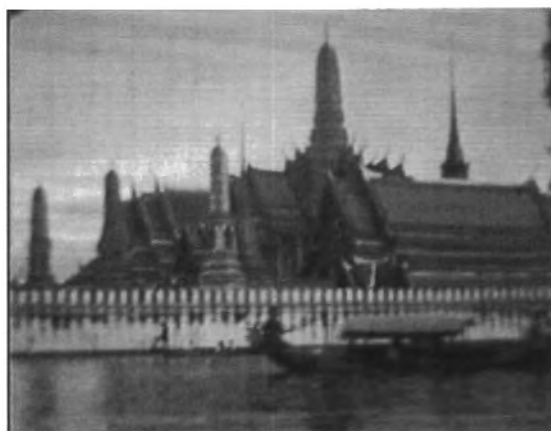
แสดงการตัดต่อร้อยเรียงภาพ พร้อมทั้งภาพ insert ของสิ่งทีตัวละครมองและแสดงถึงความสำคัญของของด้วยภาพ
ขนาดใกล้มาก (extreme close-up)

นอกจากนั้นการเชื่อมต่อกันในแต่ละ shot ของภาพยนตร์นายแท้ก็ดูลื่นไหล เพราะจากการตัดจากภาพขนาดใหญ่ (long shot) มาเป็นภาพขนาดกลาง (medium shot) หรือจากภาพขนาดกลาง (medium shot) มาสู่ภาพขนาดใหญ่ (close up) ก็เป็นการตัดในจังหวะที่เรียกได้ว่าอยู่ในช่วงของการเคลื่อนไหว (cutting on action) เมื่อมีการตัดหรือเปลี่ยนภาพที่อยู่ในระหว่างเคลื่อนไหวเหมือนกัน ก็จะทำให้คนดูไม่รู้สึกระคาย เรียกว่าเทคนิคต่างๆที่นายแท้ใช้ ล้วนแล้วแต่เป็นหลักการตัดต่อที่ได้ประสิทธิภาพสูงสุดในแบบฉบับของการเล่าเรื่องแบบคลาสสิก (classical narrative) โดยเน้นการตัดต่อที่ส่งเสริมกันในแบบที่เรียกว่า “invisible editing” หรือการตัดต่อที่ไร้รอย เพราะเมื่อคนดูชมภาพยนตร์จะไม่รู้สึกว่ามี การตัดต่อเกิดขึ้น ซึ่งก็จะทำให้คนดูไม่หลุดออกจากเรื่องที่กำลังชมอยู่ในอดีต

2.1.5 ด้านการเป็นผู้บันทึกภาพประวัติศาสตร์

ในด้านการเป็นผู้บันทึกภาพเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ ถือว่ามีความโดดเด่นเป็นอย่างมาก โดม สุขวงศ์ ในฐานะของนักประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ไทยและผู้อำนวยการหอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน) ที่ได้กล่าวถึง ความสำคัญของนายแท้ที่มีต่อประวัติศาสตร์ไทย (โดม สุขวงศ์, สัมภาษณ์, 2554) วิทยุณของช่างถ่ายภาพ คนทำภาพยนตร์ และนักข่าว ได้ทำให้การบันทึกเหตุการณ์สำคัญต่างๆเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตนายแท้ หลายเหตุการณ์ เช่น กรณีน้ำท่วมใหญ่กรุงเทพฯ เมื่อปี 2485 เหตุการณ์ รัฐประหาร 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 และเหตุการณ์รกรางวันสุดท้ายในปี พ.ศ. 2511 ถือว่าเป็นภาพยนตร์สารคดีสั้นที่ยังคงคุณค่าให้กับคนรุ่นหลัง ในการศึกษาถึงวิถีชีวิตของคนกรุงเทพฯ ในอดีต

รูปที่ 4.43 – 4.47 ภาพจากภาพยนตร์เหตุการณ์น้ำท่วมพ.ศ. 2485

ภาพยนตร์ข่าว น้ำท่วมใหญ่ พ.ศ. 2485 ซึ่งเป็นเหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่ในเขตกรุงเทพฯ และธนบุรี นายแท้ได้บันทึกสถานที่สำคัญหลายแห่งด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นลานพระบรมรูปทรงม้า ข้างพระบรมหาราชวัง สะพานผ่านฟ้า ภูเขาทอง อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย กระทรวงศึกษาธิการ หน้าสถานีรถไฟหัวลำโพง ถนนพระรามสี่ สีแยมกราชวงศ์ ลานพระบรมรูปรัชกาลที่หก อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ พระที่นั่งอนันตสมาคม ในวันที่มีประชุมรัฐสภา บุคคลสำคัญของยุคสมัยนั้นไม่ว่าจะเป็น เจ้าคุณพหลฯ ผู้แทนสมาชิกสภาฯ คุณหลวงชเวตศักดิ์ สงคราม คุณวิลาศ โอสถานนท์ ดวง อภัยวงศ์ เป็นต้น ที่นั่งเรือมาประชุม นอกจากนั้นเรา还能เห็นบรรยากาศผู้คน ใช้เรือเป็นสิ่งสัญจรไปมา รถเมล์ในยุคสมัยนั้น เกร็ดความรู้ถูกถ่ายทอดผ่านบทบรรยายและอารมณ์ขันที่สอดแทรก ที่บรรยายโดยนายแท้

ภาพยนตร์เหตุการณ์รัฐประหาร ปี พ.ศ. 2490 เป็นการเล่าเหตุการณ์จากมุมมองของนายแท้ ในวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 ในขณะนั้น นายแท้มีร้านถ่ายรูปอยู่ที่หน้าไปรษณีย์กลางบางรัก โดย ณ เวลาเช้าวันนั้นได้มีนักข่าวสตรีสองท่าน คือคุณมาลี พันธุมจินดา และคุณจิรายุ จากหนังสือพิมพ์นครสาร ได้มาขอซื้อฟิล์ม ท่านจึงขอติดตามไปด้วย จึงสามารถบันทึกบรรยากาศของการรัฐประหาร และการแถลงข่าวในกระทรวงกลาโหม และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการรัฐประหาร ไม่ว่าจะเป็น จอมพล ป. พิบูลสงคราม คุณเผ่า ศรียานนท์ พลเอกหลวงชาตินักรบ (ศุข นักรบ) ร.อ.สมบูรณ์ (ชาติชาย) ชุนหะวัน ชุนทะนง ภูมิเวก จอมพลผิน ชุนหะวัน คุณหลวงชาติติระการโกศล (เจียมลิ้มปิชาติ) ดวง อภัยวงศ์ การประชุมแถลงข่าวกับนักข่าว และนายธนาคาร โดยมีการให้เกร็ดกับบุคคลในประวัติศาสตร์โดยบทบรรยายของนายแท้

รูปที่ 4.48 – 4.52 ภาพจากเหตุการณ์รัฐประหาร 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490
จอมพลป. พิบูลสงคราม และจอมพลผิน ชุณหะวัณ ตามลำดับภาพ

เหตุการณ์รกรางวันสุดท้ายในปี 11 กันยายน พ.ศ. 2511 รถรางวิ่งจากสะพานผ่านฟ้า ผ่าน ป้อมมหากาฬ โรงหนังเฉลิมไทย ไปทางถนนมหาชัย เพื่อไปทางสามยอด และไปยังท่าราชวรดิษฐ์ อนุสาวรีย์อาสาสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง สิ้นสุดที่สะพานพระพุทธรยอดฟ้า โดยเส้นทางสายที่นายแท้ได้ บันทึกไว้นี้ เป็นสายรอบเมือง ซึ่งเป็นสายสุดท้ายที่เลิก หลังจากที่ได้เลิกรับส่งผู้โดยสาร มาหลายสาย แล้ว โดยมี โสภณ เจนพานิชย์ เป็นผู้ถ่ายภาพ และนายแท้ เป็นผู้กำกับถ่ายภาพ บรรยากาศของ บ้านเมือง และสัญลักษณ์ความเจริญของบ้านเมืองตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งถือเป็นประเทศแรกใน เอเชียที่มีรถราง มาสิ้นสุดในวันสุดท้าย เมื่อ 11 กันยายน 2511

รูปที่ 4.53 – 4.54 ภาพถ่ายรตรางวันสุดท้ายจากภาพยนตร์ของนายแท้ ประกาศวุฒิสาร พ.ศ. 2511

นอกเหนือจากนั้น การบันทึกเหตุการณ์ในครอบครัวไว้หลากหลายเหตุการณ์ ไม่ว่าจะเป็นการไปหาตสุรินทร์ ภูเก็ต ในปี พ.ศ. 2496 พร้อมครอบครัวและคนใกล้ชิด หรือการไปเที่ยว ไทรโยค ในปี พ.ศ. 2499 รวมไปถึงการบันทึกเหตุการณ์ของครอบครัว อย่างเหตุการณ์งานแต่งงานของลูกสาว พันทิพา ประกาศวุฒิสาร หรือ เป็นการบันทึกภาพลูกๆหลานๆ เอาไว้ในอิริยาบถต่างๆ ซึ่งถือเป็นเหตุการณ์ที่มีคุณค่าทางจิตใจ ทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้ชมทั่วไป ในการรับรู้ถึงความทรงจำในอดีต และวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป ภาพยนตร์เหล่านี้ เราอาจเรียกได้ว่า “หนังครอบครัว” หรือ “หนังบ้าน” (home movie) ที่เป็นการทำขึ้นมาเพื่อฉายกันเองในครอบครัวหรือคนที่ใกล้ชิด ในฐานะที่เป็นบันทึกความทรงจำและความรู้ในแต่ละยุคสมัย ในปัจจุบันก็ยังเป็นที่แพร่หลาย โดยเฉพาะเมื่อการทำถ่ายทำภาพยนตร์ สามารถใช้เครื่องถ่ายทำขนาดเล็กในระบบดิจิทัลได้อย่างสะดวกสบายและราคาถูกลงกว่าการถ่ายทำภาพยนตร์ในสมัยก่อน หรือที่เราเรียกกันในปัจจุบันว่า “home video”

“หนังบ้าน” ได้ถูกให้ความสำคัญมากขึ้นเมื่อมีงานเทศกาลหนังบ้านโลก โดยให้บุคคลทั่วไปนำเอาภาพยนตร์ที่ถ่ายเล่นในครอบครัว มาฉายให้สาธารณชนได้รับชมและได้มีการจัด “วันหนังบ้าน” ขึ้นเป็นประจำทุกปีทั่วโลก ในสัปดาห์ที่ 2 ของเดือนสิงหาคมของทุกปี แต่นับจากปี พ.ศ. 2551 ได้เปลี่ยนเป็นเดือนตุลาคมแทน ซึ่งเมืองไทยก็ได้จัดเทศกาลหนังบ้านเกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.2551

โดยมีหอภาพยนตร์เป็นผู้ริเริ่มและเห็นความสำคัญของอนุรักษ์หนังบ้าน เพราะถือเป็นการบันทึกประวัติศาสตร์เอาไว้ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญ เราสามารถเห็นวิวัฒนาการของยุคสมัย ภูมิประเทศ ผู้คน ซึ่งล้วนแล้วแต่มีความสำคัญในแง่ของประวัติศาสตร์ ซึ่งหนึ่งในภาพยนตร์ของนายแท้ก็ได้รับเชิญไปฉายในงานนี้ด้วยเช่นกันและเป็นเวลาต่อเนื่องมาหลายปี (“วันหนังบ้าน,” 2551)

นายแท้ได้ให้ความสำคัญอย่างมากกับบุคคลในครอบครัว ดังที่เราได้เห็นใน “หนังบ้าน” หลายเรื่อง ในช่วงหลังจากเลิกทำภาพยนตร์ ท่านได้ทำบันทึกภาพนิ่งเป็นดีวีดี ให้กับลูกๆทุกคน เพื่อเป็นการรวบรวมภาพนิ่งที่เขาได้ถ่ายบันทึกไว้ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา อันแสดงให้เห็นอุปนิสัยของนักบันทึกจนแม้จะเลิกทำภาพยนตร์ไปแล้ว ภาพนิ่งซึ่งถือเป็นงานที่รักมากของนายแท้ ท่านก็ยังถ่ายต่อไป โดยเน้นภาพของลูกๆแต่ละคนใส่รวมไว้ในดีวีดี (ยุทธนา ประกาศวุฒิสาร, สัมภาษณ์, 2554)

นอกจาก “หนังบ้าน” ของนายแท้ จะมีคุณค่าทางจิตใจของคนในครอบครัวดังที่กล่าวมาแล้ว คุณค่าความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ก็ไม่แตกต่างกัน อาทิเช่น การท่องเที่ยวเกี่ยวกับคนใกล้ชิดที่ จังหวัดภูเก็ต พ.ศ. 2496 ก็ทำให้เห็นสภาพบ้านเมือง ณ เวลานั้น ทั้งในตลาดภูเก็ต และชายหาดสุรินทร์ ที่ยังเต็มไปด้วยสวนสน และเมื่อเทียบกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ที่เต็มไปด้วยโรงแรมและนักท่องเที่ยวก็เป็นสิ่งที่คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ และเป็นอุทาหรณ์กับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต นอกจากนี้ยังมีภาพบันทึก เหมือนนิตยภัทในสมัยก่อนที่หาดกมลา ที่ในปัจจุบันไม่มีให้เห็นแล้ว ทำฉัตรชัย ในวันที่ยังไม่มีสะพานข้ามสารสิน หรือ การท่องเที่ยวไปที่ ไทรโยค พ.ศ. 2499 ความสวยงามของทางรถไฟสายมรณะในอดีต การเดินทางที่ไม่ได้สะดวกสบายไปยังไทรโยค และความสวยงามของน้ำตกไทรโยค ได้ถูกบันทึกไว้ พร้อมๆกันกับบันทึกกลุ่มเพื่อนฝูงของนายแท้ วิธีชีวิต การท่องเที่ยวของผู้คนในยุคสมัยนั้นที่เต็มไปด้วยความเรียบง่าย ชื่นชมกับความสวยงามของธรรมชาติ

วิญญานของนักทำภาพยนตร์และนักประวัติศาสตร์ ยังพบเห็นได้ในผลงานที่เรียกได้ว่าเป็นชิ้นล่าสุดและชิ้นสุดท้าย ก็คือการทำภาพยนตร์ให้กับบริษัทโนเกีย เมื่อปี พ.ศ. 2548 ในขณะที่มีอายุ 87 ปี ในโครงการ Short (no) Film Festival Chapter II Sharper too ภายใต้ คอนเซ็ปต์ Life is a Movie โดยเปิดโอกาสสำหรับผู้สนใจการทำหนังสั้น มาประกวดผลงาน ที่ถ่ายทำด้วยโทรศัพท์มือถือ โนเกีย N90 โดยมีผู้มีชื่อเสียงในวงการมาร่วมทำหนังสั้น โดยมี แท้ ประกาศวุฒิสาร, ภาคภูมิ วงศ์ภูมิ, ศิโรตม์ ตูลสุข, คงเดช จาตุรันรศมี, พรชัย วิริยะประภานนท์ (นรา) , สิริยากร พุกกะเวส เข้าร่วม โดยให้สัมภาษณ์ว่า “อยากจะให้พุทธมณฑล เป็นสถานที่หลักในการถ่ายทำ เพราะมีสถานที่น่าสนใจหลายแห่ง หนึ่งในนั้นคือ หอภาพยนตร์ สถานที่เก็บฟิล์มภาพยนตร์ทั้งเก่าและใหม่” (แท้ ประกาศวุฒิสาร, สัมภาษณ์, 2549) ภาพยนตร์เรื่องนี้จึงเป็นการบันทึกภาพภายในของพิพิธภัณฑ์ภาพยนตร์ของหอภาพยนตร์ ซึ่งเก็บอุปกรณ์ เครื่องมือที่เกี่ยวข้องกับการทำภาพยนตร์ 16 มม. และ 35 มม. บ้ายโปรเตอร์ รวมไปถึงการจำลองโรงภาพยนตร์ในสมัยก่อน ซึ่งของจำนวนหนึ่งในพิพิธภัณฑ์นั้น

ได้รับมอบมาจากนายแท้เอง ถือเป็นภาพยนตร์สั้นที่ถ่ายทอดความเป็นตัวตน ชีวิตและความรักที่มีต่อภาพยนตร์ของนายแท้ได้อย่างดี

นอกเหนือจากภาพเหตุการณ์สำคัญๆ และมุมมองที่สวยงามถึงแม้จะเป็นการถ่ายบันทึก เหตุการณ์ในครอบครัว สิ่งหนึ่งที่เราได้รับรู้เพิ่มเติมจากบันทึกดีวีดี ที่เป็นการรวบรวมผลงาน เหตุการณ์ต่างๆ ที่จัดทำโดยมูลนิธิหนังไทย นั้น ก็คือบทบรรยาย ที่เขียนและบรรยายเองโดยนายแท้ เช่นเหตุการณ์น้ำท่วม หรือแม่แต่หนังบ้าน ที่เป็นการท่องเที่ยวเดินทาง เต็มไปด้วยข้อคิดเกี่ยวกับ ชีวิตและอารมณ์ขัน ที่มีลักษณะเฉพาะตัว แตกต่างจากงานสารคดีทั่วไป ไม่ได้เป็นเพียงแค่การบันทึก แต่ยังคงมุมมองและเกร็ดเล็กเกร็ดน้อยทางประวัติศาสตร์เข้าไปในงานด้วย พร้อมทั้งคัดสรรเพลง ประกอบให้เข้ากับสถานที่และยุคสมัยเป็นอย่างดี

2.2 เอกลักษณะในผลงานของนายแท้ ประกาศิตสาร

สำหรับวงการภาพยนตร์ 16 มม. การหาเอกลักษณ์เฉพาะตนผ่านผลงานไม่ใช่เรื่องง่ายๆ เมื่อสิ่งที่คนดูสนใจมองหาได้ไปเน้นอยู่ที่ดาราส่งหน้า รวมไปถึงผู้พากษ์ เพราะฉะนั้นผู้อำนวยการสร้าง ผู้กำกับ คนเขียนบท ผู้ถ่ายภาพ อาจจะไม่ได้ออกให้ความสำคัญเท่าที่ควร ซึ่งส่วนหนึ่งก็เกิดจากข้อจำกัดของเงินลงทุนที่มีไม่มาก และเวลาที่มีจำกัด เนื่องจากดาราส่งหน้าที่มีชื่อเสียงโด่งดังหรือ “ดาราคู่ขวัญ” ที่อยู่ในความนิยมนั้นต้องกระจายคิวให้กับผู้สร้างหลายราย จึงไม่มีเวลาที่จะให้แต่ละเรื่องมากนัก จึงอาจทำให้บุคลากรผู้สร้างภาพยนตร์ในตำแหน่งอื่น ไม่สามารถใช้ความคิดสร้างสรรค์ได้อย่างเต็มที่ หรือสร้างเอกลักษณ์ของตนขึ้นมาได้ชัดเจน แต่บริบทดังกล่าวนี้เองที่ทำให้ภาพยนตร์ของนายแท้ได้ฉายตัวตนของความเป็นศิลปินผู้สร้างภาพยนตร์ที่แท้จริงของท่าน นั่นเป็นเพราะลักษณะการทำงานเฉพาะของนายแท้ที่ไม่ได้เน้นแต่การใช้นักแสดงชื่อดังแห่งยุค เห็นได้จากการที่ท่านไม่เคยนำดาราคู่ขวัญ มิตร-เพชรมาเป็นจุดขายในภาพยนตร์ของท่าน แม้ในบริบทของยุคทองของภาพยนตร์ 16 มม. ที่ผู้ชมจะนิยมเลือกชมภาพยนตร์ที่มีดาราส่งหน้า โดยภาพยนตร์ของท่านมีเพียงเรื่องเดียวเท่านั้นที่ มิตร มาแสดงเป็นตัวเอก นั่นคือภาพยนตร์เรื่อง “ชายชาตรี” แต่ภาพยนตร์หลายเรื่องก็ยังประสบความสำเร็จอย่างมากด้วยตัวของภาพยนตร์เอง ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิจัยและเสาะแสวงหาจุดร่วมบางประการอันถือเป็นเอกลักษณ์โดดเด่นในภาพยนตร์ส่วนใหญ่ของนายแท้ ดังต่อไปนี้

2.2.1 แนวทางของภาพยนตร์ (Genre)

การสร้างภาพยนตร์ในยุคสมัยที่ใช้ฟิล์มขนาด 16 มม. นั้นจะตอบสนองความต้องการของคนดูเป็นหลัก รสนิยมทางศิลปะของผู้สร้างนั้นมีผลไม่มากนัก นั่นเป็นเพราะคนดูภาพยนตร์ไทยส่วนใหญ่ยังมองว่าภาพยนตร์เป็นเพียงความบันเทิงมากกว่าที่จะเห็นว่าภาพยนตร์เป็นศิลปะ ผู้ชมภาพยนตร์ในยุค 16 มม. นั้นเสพภาพยนตร์เพื่อตอบสนองความต้องการอรรถรสความบันเทิงที่ไม่ต่างอะไรจากมหรสพอื่นๆ อย่าง ลิเกหรือละคร นอกจากนั้นยังมีปัจจัยที่ว่า การสร้างภาพยนตร์ในยุคดังกล่าว

ต้องพึงรายได้จากการจัดฉายเป็นหลัก โดยถ้าเป็นภาพยนตร์ที่สร้างได้ถูกแนวที่กำลังเป็นที่นิยม หรือนำแสดงโดยดารามีชื่อเสียง ก็มีโอกาสอย่างสูงที่ภาพยนตร์เรื่องนั้นจะประสบความสำเร็จ

นอกจากนั้นคุณภาพ ของฟิล์มภาพยนตร์ขนาด 16 มม. นั้นไม่เปิดโอกาสให้กับการนำเสนอ ภาพที่เน้นความสวยงาม ภาพยนตร์ยุคดังกล่าวจึงเน้นที่การเล่าเรื่องและสร้างอารมณ์ ที่ต้องมีให้ครบทุกรส ทั้งความตื่นเต้นจากฉากแอ็คชั่นต่อสู้ ฉากรักของพระเอก-นางเอก ฉากตลกขบขันที่ต้องมีผสมปนเปกันไปเป็นระยะ นอกจากนี้ยังรวมไปถึงอรรถรสที่เกิดจากการพากย์ที่ได้จากผู้พากย์ที่มีชื่อเสียง แต่กระนั้นนายแท้มก็ยังสามารถสร้างสรรค์ภาพยนตร์ที่มีความโดดเด่น และแตกต่างออกมาจากภาพยนตร์ส่วนใหญ่ในยุคนี้ ด้วยการเน้นที่จะนำเสนอแนวทางของภาพยนตร์แต่ละเรื่องได้อย่างชัดเจน โดยนายแท้มมักจะมีภาพในหัวที่ชัดเจนเสมอถึงแนวทางภาพยนตร์ที่ตนเองกำลังคิดจะสร้าง และใช้ความคิดสร้างสรรค์เพิ่มเติมเข้าไป โดยคิดว่าจะนำมาสร้างให้เข้ากับทรัพยากรที่มีอยู่ ณ ขณะนั้น ไม่ว่าจะเป็น เงินทุน นักแสดง ทีมงาน และสถานที่ที่ใช้ถ่ายทำได้อย่างไร

การให้ความสำคัญแก่แนวทางภาพยนตร์เช่นนี้ น่าจะเกิดขึ้นจากสาเหตุที่นายแท้มเติบโตขึ้นมาในยุคสมัยที่การสร้างภาพยนตร์แบบเป็นแนวเฉพาะ (genre film) กำลังเป็นที่นิยมในประเทศสหรัฐอเมริกาโดยมีฮอลลีวูดเป็นแหล่งผลิตสำคัญ แนวทางภาพยนตร์ที่กำลังได้รับความนิยมของฮอลลีวูดจึงถูกนายแท้มนำมาเป็นต้นแบบเพื่อดัดแปลงให้เข้ากับสังคมไทย

ตัวอย่างของการนำแนวทางภาพยนตร์จากฮอลลีวูดมาดัดแปลงให้เข้ากับสังคมไทยที่ชัดเจนเห็นได้นับแต่จุดเริ่มต้นชีวิตการสร้างภาพยนตร์ของนายแท้ม ในภาพยนตร์เรื่อง “สุภาพบุรุษเสือไทย” ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อม.จ.ศุกรวรรณดิศ ดิศกุล ได้เล่านิยายเรื่อง “เสือไทย” ให้นายแท้มฟัง และนายแท้มเกิดความคิดที่จะสร้างภาพยนตร์แบบความบอยในฉบับไทย โดยใช้สถานที่ถ่ายทำเป็นทุ่งหญ้าและป่าเขาของจังหวัดราชบุรีที่ท่านถือกำเนิดและเติบโตขึ้นมา นับเป็นการคิดประยุกต์และสร้างสรรค์แนวทางภาพยนตร์แบบเฉพาะของคนไทยขึ้นใหม่ ที่ปัจจุบันเรารู้จักกันดีว่า “แนวเสือ”

บางครั้งการเลือกบทประพันธ์เรื่องใดมาสร้าง เกิดขึ้นจากการคาดการณ์ว่าคนดูในช่วงเวลาดังกล่าว มีความต้องการชมภาพยนตร์ประเภทใด หรือถ้ามีผู้ทำภาพยนตร์แนวนั้นๆ ออกมาอย่างมากแล้ว ท่านก็จะแสวงหาแนวทางภาพยนตร์แบบใหม่ทันที เช่นเมื่อภาพยนตร์เรื่อง “แห่แดง” ประสบความสำเร็จ นายแท้มก็ตัดสินใจสร้างภาพยนตร์เรื่อง “สี่คิงส์” ต่อทันทีเพราะเห็นว่า “น้ำขึ้นให้รีบตัก” เพราะเป็นเรื่องที่มีแนวทางเดียวกันคือแนวอาชญากรรมในเมือง โดยได้ทำการเพิ่มจำนวนนักแสดง และทุนสร้างขึ้นด้วยเพื่อเป็นจุดขาย ในทางกลับกัน ภาพยนตร์เรื่องต่อจากนั้นคือภาพยนตร์เรื่อง “เสือเฒ่า” ก็เกิดขึ้นจากการที่นายแท้มเห็นว่าเป็นเวลาที่ควรหวนกลับไปสู่แนวทาง

ควาบอย (western) เพื่อให้แตกต่างจากเรื่องก่อนหน้าซึ่งได้กลายเป็นแนวทางยอดนิยมที่ใครๆก็พากันทำไปแล้ว

ทั้งนี้เหตุผลในการเลือกแนวภาพยนตร์นั้นไม่ได้จำกัดเฉพาะเจาะจงที่ความนิยมของคนดูเท่านั้น เพราะหลายครั้งท่านก็เลือกจากความชื่นชอบส่วนตัว เช่น ภาพยนตร์เรื่อง “สาวเครือฟ้า” ซึ่งนายแท้เลือกทำเพราะชื่นชอบภาพยนตร์แนวชีวิต (melodrama) และเห็นว่าได้ “ครูมารุต” มาเป็นผู้กำกับการแสดง ซึ่งมีความถนัดในแนวชีวิตดังกล่าวมาร่วมงานด้วย

นอกเหนือจากแนวชีวิตที่ชอบเป็นการส่วนตัวแล้ว นายแท้มีความชื่นชมภาพยนตร์แนวควาบอย (western) เป็นอย่างมาก และนับเป็นแนวที่มีอิทธิพลต่อนายแท้ เพราะส่วนหนึ่งก็ได้เติบโตขึ้นมาผ่านการรับชมภาพยนตร์แนวนี้ ถึงแม้บางเรื่องอาจจะไม่ได้มีการเอาแนวทางนี้มาใช้ในทุกองค์ประกอบ แต่ก็ยังมีกลิ่นอายอยู่ แต่ที่นำมาใช้มากที่สุด ก็เห็นจะเป็นการนำมาผสมผสานกับความเป็นไทยในภาพยนตร์เรื่อง “เสือเฒ่า” จนกลายเป็นแนวควาบอยผสมลูกทุ่ง โดยเห็นได้ชัดจากโครงเรื่องหลักที่เป็นการต่อสู้ระหว่าง นายอำเภอและผู้ร้าย หรือมีการแบ่งแยกฝ่ายธรรมะและธรรมที่ชัดเจน แต่ที่เด่นชัดมากกว่า โครงเรื่อง ก็จะเป็นเรื่องของรูปแบบ (form) ที่เอามาใช้ผ่านตั้งแต่อาชีพของตัวเอกในเรื่อง ที่มีการต้อนวัว มีการขี่ม้า การแต่งตัวของตัวละครในเรื่อง เป็นต้น ล้วนบ่งบอกถึงอิทธิพล ของหนังแนวควาบอยนอกจากนั้นฉากสำคัญๆที่เราเห็นคันทาในหนัง แนวควาบอย ก็สามารถจะพบเห็น ได้ในหนังเรื่องนี้ เช่นฉากการดวลปืน ระหว่างฝ่ายธรรมะและธรรม หรือฉากที่มีอยู่ในร้านเหล้า ที่เหตุการณ์สำคัญหลายๆเหตุการณ์มักเกิดขึ้น

รูปที่ 4.55 – 4.57 ภาพจากภาพยนตร์เรื่อง “เสือเฒ่า” ที่อยู่ในแนวทางภาพยนตร์แนวคาวบอย

นอกเหนือจากแนวคาวบอย (western) แล้ว แนวอาชญากรรม (crime film) หรือแนวฟิล์ม นัวร์ (film noir) ก็เป็นอีกแนวที่ได้รับความนิยม ดังจะเห็นได้จากภาพยนตร์ในยุคหนึ่งที่เช่น “เห่าแดง” และ “สี่คิงส์” ของนายแท่ง และอีกหลายเรื่องที่ทำต่อๆมาโดยผู้สร้างท่านอื่น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของฮีโร่นอกกฎหมาย “อินทรีแดง” ที่ออกมาในภาพยนตร์หลายเรื่อง อาทิเช่น “จ้างนักเลง” (2502) “ทับสมิงคลา” (2505) “อวสานอินทรีแดง” (2506) ที่นำแสดงโดยมิตร ชัยบัญชา หรือ เรื่องฮีโร่ใน ลักษณะใกล้เคียงกันในเรื่อง “เหยี่ยวราตรี” (2501) โดยส่วนใหญ่ภาพยนตร์เหล่านี้ทำขึ้นมาจากนิยาย ที่ได้รับความนิยมของยุคนั้น และนักเขียนหลายท่านก็ได้รับแรงบันดาลใจจากภาพยนตร์ฮอลลีวูด

รูปที่ 4.58 ภาพยนตร์เรื่อง "สี่คิงส์" ที่อยู่ในแนวทางการถ่ายภาพยนตร์ film noir ของฮอลลีวูด

จากภาพยนตร์ของนายแท้เราสามารถแบ่งแยกแนวทางการถ่ายภาพยนตร์ได้ตามตาราง ดังนี้

ตารางแสดงแนวทางการถ่ายภาพยนตร์ (Genre) ผลงานของนายแท้ ประกาศวุฒิสาร

แนวภาพยนตร์	ชื่อภาพยนตร์	บทบาทหน้าที่ของนายแท้	บริษัทผู้สร้าง
แนวคาบอย (Western)	สุภาพบุรุษเสือไทย	หาทุน เลือกนักแสดง เลือกสถานที่ ถ่ายภาพ	ปรเมรุภาพยนตร์
	เสือเฒ่า	อำนวยการสร้าง เลือกนักแสดง เลือกสถานที่ ถ่ายภาพ	ภาพยนตร์ไทยไตรมิตร
	ชายชาติ เจ้าหญิง	อำนวยการสร้าง เลือกนักแสดง เลือกสถานที่	ภาพยนตร์ไทยไตรมิตร
แนวอาชญากรรม (Crime Film)	แห่แดง	อำนวยการสร้าง เลือกนักแสดง เลือกสถานที่ ถ่ายภาพ	ภาพยนตร์ไทยไตรมิตร

	สี่คิงส์	อำนวยการสร้าง เลือกนักแสดง เลือกสถานที่ ถ่ายภาพ	ภาพยนตร์ไทยไตรมิตร
	สิงห์ทองปราบ	ถ่ายภาพ	พงษ์มิตรภาพยนตร์
แนวแอ็คชั่นผสมซี วิต (Action-Drama)	โตนงาช้าง	อำนวยการสร้าง เลือกนักแสดง เลือกสถานที่ ถ่ายภาพ	ส่งเสริมภาพยนตร์
	เมืองแม่หม้าย	กำกับแสดง เลือกนักแสดง เลือกสถานที่ ถ่ายภาพ	ภาพยนตร์ไทยไตรมิตร
แนวซีวิต (Melodrama)	สาวเครือฟ้า ปาหนัน	อำนวยการสร้าง เลือกนักแสดง เลือกสถานที่ ถ่ายภาพ	ภาพยนตร์ไทยไตรมิตร
	แก้วสารพัดนึก เจ้าลอย	กำกับแสดง เลือกนักแสดง เลือกสถานที่	ภาพยนตร์ไทยไตรมิตร
	ไฟซีวิต	ถ่ายภาพ	เกรียงศักดิ์ ชาญวานิช
	หงษ์หยก	ถ่ายภาพ	เนรมิตภาพยนตร์
	สามรักในปารีส	ถ่ายภาพ	เนรมิตภาพยนตร์
แนวตลกขบขัน (Comedy)	สามเกลอกระยาจก	ถ่ายภาพ	พงษ์มิตรภาพยนตร์
	นกเขาชวานี่เป็นอย่างไร	ถ่ายภาพ	พงษ์มิตรภาพยนตร์

	สามเกลอเจอจานผี	ถ่ายภาพ	พงษ์มิตรภาพยนตร์
--	-----------------	---------	------------------

ภาพยนตร์ส่วนใหญ่ของนายแท้ถึงแม้จะแนวภาพยนตร์ใดแนวทางหนึ่งที่ชัดเจน แต่ท่านก็ได้พยายามรักษาเสน่ห์แบบเดียวกับภาพยนตร์ยุค 16 มม. เรื่องอื่นๆ ที่ผู้สร้างมักจะผสมผสานแนวทางภาพยนตร์แบบอื่นๆ เข้าไว้ด้วย โดยผู้สร้างมีแนวคิดที่ว่าภาพยนตร์แต่ละเรื่องต้องมีแนวต่างๆ ให้ครบถ้วน แนวทางภาพยนตร์ที่มีเป็นมาตรฐานในภาพยนตร์ส่วนใหญ่ ได้แก่ แนวรัก แนวตลก แนวภาพยนตร์เพลง แนวแอ็คชั่น โดยมักจะนำเสนอแบบ 1 ฉากหนึ่งแนวอย่างโดดเด่นชัดเจน มากกว่าที่จะเป็นการผสมผสานให้เข้ากันอย่างกลมกลืนอย่างเช่นในปัจจุบัน เช่น ภาพยนตร์ “เสือเผ่น” ซึ่งมีแนวทางหลักเป็นภาพยนตร์ควาบอย แต่ก็มีฉากบางฉากเป็นแนวภาพยนตร์เพลงโดยในเรื่องนี้ใช้แนวเพลงลูกทุ่ง หรือภาพยนตร์เรื่อง “เมืองแม่หม้าย” มีการใส่ฉากร้องเพลง เพื่อสื่อถึงอารมณ์และเพื่อการเล่าเรื่องราวอย่างตรงไปตรงมาเช่นเดียวกับในรูปแบบและแนวทางของภาพยนตร์เพลง เช่น จากพิธีกวนน้ำศักดิ์สิทธิ์ซึ่งใช้เพลง “แม่หม้ายบวงสรวง” หรือฉากที่สื่อถึงความรักที่มีอุปสรรค ซึ่งนายแท้ลงทุนเดินทางไปถ่ายฉากนี้ถึง ฮ่อมจ้อม จังหวัดน่าน เพราะต้องการฉากที่แปลกพิศดาร สมกับอยู่ใน “เมืองแม่หม้าย” และสื่อถึงความเหงาเปล่าเปลี่ยวและแปลกแยกกับสถานที่ อันเป็นความรู้สึกสอดคล้องไปกับเพลง “เศร้าใจ” ที่ขับร้องโดยเมตตา รุ่งรัตน์

2.2.2 เรื่อง (story)

การหาเรื่องราวมาสร้างเป็นภาพยนตร์ถือว่าเป็นจุดเด่นของนายแท้ โดยท่านมักจะเสาะหาเรื่องราวดีๆ ที่ท่านได้อ่านพบ ไม่ว่าจะเป็นบทประพันธ์ต่างๆ บทละคร บทภาพยนตร์ที่เคยถูกสร้างมาแล้ว โดยเรื่องที่เหมาะสมกับยุคสมัยคือสิ่งที่นายแท้ให้ความสำคัญอย่างยิ่ง ภาพยนตร์ที่เลือกมาส่วนใหญ่จะมาจากวรรณกรรมที่ได้รับการตีพิมพ์ในนิตยสารรายสัปดาห์ ซึ่งงานวรรณกรรมเหล่านี้ มักจะทำขึ้นมาได้เท่าทันกับสถานการณ์ ณ เวลานั้น หรือในที่เรียกว่าแนว นวนิยายประโลมโลก ที่มีตัวละครฝ่ายธรรมะและอธรรมแบ่งแยกอย่างชัดเจน มีหลากหลายรส ทั้งชีวิต บู้ ตลก ผสมผสานกัน โดยอาจจะไม่คำนึงถึงความสมจริงในการนำเสนอหรือในเรื่องราวเท่าไรนัก ซึ่งงานวรรณกรรมที่นายแท้เลือกมา ในบางเรื่องก็มีลักษณะในแนวสมัยนิยม ซึ่งในยุคนั้นก็มักจะทำภาพยนตร์จากวรรณกรรมที่ได้ลงหนังสือต่างๆ กันเป็นเสียส่วนใหญ่เช่น เรื่อง “เสือไทย” ที่เขียนขึ้นมาในช่วงเวลาร่วมสมัยในขณะนั้น เพราะมีอาชญากรรมเกิดขึ้นมาเป็นจำนวนมาก ทำให้เมื่อสร้างเป็นภาพยนตร์ก็เป็นที่ยอมรับ โดยเฉพาะความแปลกใหม่ในการหยิบเรื่องของ “โจร” หรือ “เสือ” ขึ้นมาทำเป็นคนแรก และทำให้กลายเป็นหนึ่งในเครื่องหมายประจำตัวของท่าน เพราะเมื่อประสบความสำเร็จทางด้านรายได้ ก็ทำให้เกิดคนทำตามขึ้นมามากมาย มีภาพยนตร์ไทย ที่มีคำว่า “เสือ” ขึ้นมาอีกหลายเรื่อง เพราะหวังจะประสบความสำเร็จเฉกเช่นเดียวกับ ภาพยนตร์สุภาพบุรุษเสือไทย ทั้งที่ในความเป็นจริงนั้น นายแท้

2.2.3 แก่นของเรื่อง (theme)

ภาพยนตร์ที่แนวแท้มีส่วนเกี่ยวข้องด้วยโดยเฉพาะเรื่องที่น่ายแท้เป็นผู้อำนวยการสร้างหรือเป็นภาพยนตร์ของ “ภาพยนตร์ไทยไตรมิตร” ซึ่งนายแท้ถือว่าตนเองเป็น “เจ้าของหนัง” นั้นนายแท้มักจะมีส่วนในการเลือกเรื่องด้วยตนเองทุกเรื่อง เราจึงสามารถมองหาจุดร่วมของแก่นเรื่อง (theme) ในภาพยนตร์เหล่านั้นได้

ภาพยนตร์ที่น่ายแท้ผู้อำนวยการสร้าง มักจะมีแก่นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความอยู่ดีศรีธรรม ความไม่เป็นธรรมในรูปแบบต่างๆที่มีอยู่ในสังคม ช่องว่างทางชนชั้น ความเหลื่อมล้ำในสังคม ซึ่งเปิดโอกาสให้คนซึ่งมีสถานะเหนือกว่าในทางสังคมกระทำต่อผู้ที่อยู่ต่ำกว่า หรือผู้มีทางเลือก ในชีวิตที่น้อยกว่าเพราะถูกข่มเหงรังแกโดยผู้ที่อยู่ในสถานะที่เหนือกว่าดังกล่าว โดยอาจจะแสดงผ่านการใช้กำลังข่มเหง การใช้อำนาจเถื่อน และความรุนแรง อย่างเช่น ที่มีบริบทของสังคมเมือง เป็นแวดวงอาชญากรรมในเมืองใหญ่อย่างใน “แห่แดง” หรือ “สี่คิงส์” หรือผ่านความแตกต่างทางสถานะ ฐานะและชนชั้น ซึ่งความแตกต่างปะทะกันอย่างรุนแรงในสังคม ชนบทที่ต้องยุ่งเกี่ยวกับคนที่มีสถานะสูงกว่าอย่างใน “สาวเครือฟ้า” “แก้วสารพัดนึก” ในหลายเรื่องมีการพูดถึงความเหลื่อมล้ำไม่เท่าเทียมกันทางเพศ เช่นใน “เมืองแม่หม้าย” “เจ้าหญิง” หลายครั้งในภาพยนตร์ของนายแท้ ที่การฉ้อฉลเอาเปรียบ มาในรูปของกฎหมายเช่น “สุภาพบุรุษเสือไทย” ซึ่งการกระทำที่เกิดขึ้นได้สร้างความหายนะในชีวิตของผู้ที่อยู่ต่ำกว่า และผลักดันให้เขาหรือเธอต้องสูญเสียศรัทธาบางอย่างและต้องเลือกที่จะออกไปมีชีวิตเป็น “คนนอก” ของสังคมหรือไม่ก็ต้องเกิดการสูญเสียชีวิตและจบลงอย่างโศกนาฏกรรม ซึ่งแก่นเรื่องดังกล่าวนี้ มีความเป็นสากล และยังคงถูกพูดถึงอยู่เสมอจนถึงปัจจุบัน ถึงแม้การพูดถึงปัญหานี้จะไม่ได้ถูกนำเสนอ โดยคำนึงถึงความสมจริงเท่าใดนัก และในที่สุดแล้วปัญหาที่ถูกพูดถึงจะไม่ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โลกของ “เรื่อง” และโครงสร้างทางชนชั้นในนั้นก็มักจะไม่มีการเปลี่ยนแปลง ทุกอย่างยังดำเนินไปตามกฎเกณฑ์เดิมๆ เช่น โลกที่ผู้ชายมักจะเป็นผู้ที่ได้เปรียบกว่าในสังคม แต่การพยายามที่จะนำเสนอปัญหาของสังคมในเชิงลักษณะตัวแทน เช่น แม่หม้ายหรือผู้หญิงในเรื่อง “เมืองแม่หม้าย” ในนัยยะของการแก้แค้นและเอาคืนของผู้หญิงไทยในสังคม หรือการเกิดขึ้นของ “ผู้หญิงยุคใหม่” ก็ถือว่าได้สะท้อนถึงสภาวะการณ์ของสังคมในขณะนั้นได้เป็นอย่างดี

2.2.4 ตัวละคร (Character)

จากอิทธิพลของภาพยนตร์ที่น่ายแท้ชอบชมในสมัยเด็ก และในตอนเป็นคนฉายภาพยนตร์ ซึ่งมักเป็นภาพยนตร์แนวควาบอย และอิทธิพลจากวรรณกรรมแนว “ฟองสบู่” ที่เน้นความบันเทิง ประโลมโลกอันเป็นที่นิยมในยุคสมัย ตัวละครที่มักปรากฏในภาพยนตร์ ของนายแท้ จึงมักจะเป็นตัวละครตามแบบ (stereotype) ที่มักจะถูกปรากฏในวรรณกรรมดังกล่าว เช่น กำนัน มหาโจร หรือ “เสือ” ทายาทมหาเศรษฐี สาวชาวบ้าน เจ้าของไร่และลูกน้อง นายอำเภอ กำนัน

ตำรวจมือปราบ ภาพยนตร์ส่วนใหญ่จากการอำนวยการสร้างของนายแท้ มักจะมีแก่นเรื่อง เกี่ยวกับความไม่เท่าเทียมและการถูกเอารัดเอาเปรียบ จากความโลภโมโหสัน ฉายให้เห็นภาพของการต่อสู้ปะทะกันของคุณค่าต่างๆในสังคม ตัวละครของนายแท้จึงทำหน้าที่เป็นภาพตัวแทน (representation) ของคุณค่าต่างๆในสังคม อาทิ ระบบราชการที่เต็มไปด้วยคอร์รัปชัน ชาวนาหรือคนในสังคมเกษตรกรรม ผู้บังคับใช้กฎหมาย ผู้ต่อต้านหรือไม่ยอมรับกฎหมาย (outlaw) จึงไม่ต้องการตัวละครที่มีมิติในแบบมนุษย์ (well-rounded character) ซึ่งได้รับการยอมรับในรูปแบบศิลปะตะวันตก โดยเฉพาะที่อยู่ในลัทธิสังคมนิยม (realism) ตัวอย่างที่ชัดเจนก็คือ “กำนันไทย” ที่เป็นตัวแทนของคุณค่าของความเป็นสุภาพบุรุษที่กำลังสูญหายไปเพราะความฉ้อฉลของระบบราชการ

ตัวละครอีกประเภทที่พบได้บ่อยๆในภาพยนตร์ของนายแท้ คือ ตัวละครแบบ “แอนตี้ฮีโร่” (anti-hero) หรือตัวละครประเภทวีรบุรุษที่มีจุดด่าง หรือข้อบกพร่อง (flawed hero) และตัวละครแบบ “บุรุษลึกลับ” (mystery man) ซึ่งมักจะมาในรูปแบบของตัวละคร “ผู้กำจัดเหล่าร้ายในชุดเสื้อม้า” (costumed crime fighters) ที่ปรากฏในภาพยนตร์เรื่อง “เห่าแดง” และ “สี่คิงส์”

2.2.5 การใช้ภาพ

นายแท้ได้ชื่อว่าเป็นช่างภาพที่มีความสามารถในการถ่ายภาพ เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็นในด้านการถ่ายภาพนิ่งหรือการถ่ายภาพยนตร์ ที่เป็นเช่นนั้นน่าจะเกิดจากเหตุผลหลายประการ ดังนี้

1. นายแท้มีความรักในการถ่ายภาพเป็นอย่างยิ่งมาตั้งแต่เด็ก โดยท่านได้ซื้อกล้องถ่ายภาพนิ่งของท่านเองตั้งแต่อายุ 14 ปี ซึ่งในสมัยนั้นกล้องดังกล่าวมีราคาที่สูง แต่ท่านก็ได้เก็บหอมรอมริบจนมีเงินพอซื้อ นายแท้เริ่มต้นถ่ายรูปอย่างจริงจังมาตั้งแต่ตอนนั้น จนถึงเมื่อท่านอยู่ในวัยซรา ความชื่นชอบในการถ่ายภาพก็ยังไม่เสื่อมคลาย คุณยุทธนา ประกาศุณนิสารซึ่งเป็นลูกชายของท่านได้เล่าให้ฟังว่า “ คุณพ่อจะสะพายกล้องติดตัว ตลอดเวลา ตั้งแต่หนุ่มจนถึงวัยชราท่านก็ยังสะพายกล้อง เห็นอะไรท่านก็จะถ่าย ท่านจะถ่ายทุกอย่าง เห็นอะไรน่าสนใจท่านจะถ่ายทันที ด้วยความรวดเร็ว คนอื่นในครอบครัวก็ชอบถ่ายรูปแต่คุณพ่อจะถ่ายรูปได้เร็วกว่ามากและก็มักจะได้ภาพที่ดีกว่าด้วย”

2. นายแท้ได้รับโอกาสในการเรียนรู้กับบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญชั้นสูง ของวงการภาพยนตร์ ครูของท่านหลายคนเป็นหนึ่งในผู้บุกเบิกของวงการภาพยนตร์ไทย ซึ่งมีความรอบรู้และความเชี่ยวชาญด้านการถ่ายภาพยนตร์มาก่อนคนอื่นๆ โดยเฉพาะขุนปฏิภาคพิมพ์ลิขิตซึ่งเป็นผู้บุกเบิก

คนหนึ่งของวงการภาพยนตร์ไทย เพราะมีโอกาสดำเนินไปเล่าเรียนจากต่างประเทศ ซึ่งนายแท้ถือว่าท่านเป็นครูสอนวิชาภาพยนตร์คนแรกให้กับท่าน ดังที่ท่านกล่าวไว้ว่า

“พูดถึงเรื่องถ่ายภาพยนตร์แล้ว ผมก็ได้เริ่มต้นเรียนรู้ที่นี่ โชคดีได้อาจารย์ดี (ยิ้ม) คือขุนปฏิภาคพิมพ์ลิขิต ท่านเป็นผู้ถ่ายภาพยนตร์ เป็นคนทำหนังไทยรุ่นบุกเบิก ท่านขุนเคยเป็นอาจารย์อยู่เพาะช่างได้ติดตามในหลวงพระองค์ไหนไม่รู้ไปต่างประเทศ ไปแล้วไม่ยอมกลับ เข้าไปเรียนในเรียนในโรงถ่ายหนัง” (แท้ ประกาศวุฒิสาร , 2552: 278)

3. นายแท้มีความตั้งใจในการศึกษาเรียนรู้ด้วยตัวเองของท่าน และการที่ท่านได้มีโอกาสฝึกปรือฝีมืออยู่ตลอดเวลา จึงทำให้ท่านเป็นผู้ที่เข้าใจในศาสตร์และศิลป์ของการถ่ายทำภาพยนตร์อย่างแตกฉาน ท่านกล่าวไว้ถึงช่วงเวลาที่ท่านได้เรียนรู้ตั้งแต่เมื่อครั้งเรียนรู้จากขุนปฏิภาคพิมพ์ลิขิตไว้ดังนี้ “..เวลาว่างผมก็เอาฟิล์มโพสิทีฟซึ่งเขาเอาไว้สำหรับพิมพ์มาใส่กล่อง แล้วก็เอามือหมุนดู แอบไปล้างดูเป็นยังไง อยากจะรู้ว่าเป็นยังไง ผมเลยได้เข้าใจวิธีการทำหนังอะไรต่ออะไร เรียกว่าได้เรียนวิชามาจากท่านขุน” (แท้ ประกาศวุฒิสาร , 2552: 278)

4. ความประณีตในการถ่ายทำ เนื่องจากว่านายแท้เองนั้นเป็นดากล้อง ทั้งภาพนิ่งและภาพยนตร์ การให้ความใส่ใจในการถ่ายทำ โดยเฉพาะการใช้เรื่องของมุมกล้อง ที่พิถีพิถัน และสนใจในเรื่องของแสง จนเป็นที่รู้จักกันในวงการจนถึงขั้นนำไปพูดกันว่า สำหรับกองนายแท้นั้นถ้าแดดไม่ออกก็จะไม่ถ่ายทำ นั่นแสดงให้เห็นถึงความสนใจในเรื่องภาพ ยอมที่จะทุ่มเท ถึงแม้ว่าจะทำให้ระยะเวลาการถ่ายทำต้องนานกว่ากำหนดเดิม

นอกจากเรื่องแสงแล้ว นายแท้ยังมีความพิถีพิถันอย่างมากในการจัดวางองค์ประกอบภาพ (composition) จากภาพด้านล่างของ “สาวเครือฟ้า” จะเห็นได้ว่า นายแท้ใช้ความพิถีพิถันอย่างมากในการจัดแสง และการใช้ foreground – background เพื่อสื่อถึงอารมณ์ความรู้สึกที่ “เครือฟ้า” มีต่อ “ร้อยตรีพร้อม” ที่นั่งอยู่อีกห้อง ในขณะที่เดียวกันก็สามารถที่จะเล่าเรื่องผ่านภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

รูปที่ 4.59 ความพิถีพิถันในการจัดวางองค์ประกอบภาพ จากภาพยนตร์เรื่อง “สาวเครือฟ้า”

ลักษณะของงานภาพที่ประณีต สวยงาม และความเชี่ยวชาญในการใช้ภาพในการเล่าเรื่อง ถือเป็นเอกลักษณ์ในงานด้านภาพของนายแท้ ที่ยังสามารถพบเห็นได้ในเรื่อง “เสือเฒ่า” ที่มีการใช้ดอลลีครื่องกลม เพื่อนำเสนอตัวละครได้อย่างน่าสนใจ หรือเรื่อง “เมืองแม่หม้าย” ที่มีการถ่ายทำจากร้องเพลงของเมตตา รุ่งรัตน์ที่ฮ่อมจ้อม จังหวัดน่าน อย่างสวยงาม และฉากเปิดเรื่อง ที่มีการเปิดตัวเหล่าผู้หญิงในเมืองแม่หม้าย โดยให้เห็นแค่ขา สร้างความลึกลับ และความสนใจของคนดู ซึ่งการใช้ภาพในลักษณะนั้นในช่วงเริ่มต้น คนดูได้เก็บความสงสัยเอาไว้ เป็นเวลาพอสมควรกว่าจะได้รับเฉลย ซึ่งถือเป็นเทคนิคการเล่าเรื่อง ที่มีจังหวะการเฉลยที่เหมาะสม

2.2.6 นักแสดง

ภาพยนตร์ของนายแท้ มักจะมีการนำแสดงหน้าใหม่มาแสดง ซึ่งส่วนหนึ่งก็ด้วยข้อจำกัดทางด้านเงินทุน หลายครั้งเขาใช้คนใกล้ๆตัว และหลายครั้งเขาก็เลือกที่จะเสี่ยงกับคนหน้าใหม่ๆ ที่เขาเชื่อมั่นว่ามีบุคลิกลักษณะที่สามารถเป็นนักแสดง และเหมาะกับภาพยนตร์ที่เขาจะสร้างขึ้น ไม่ว่าจะเป็น อุดุลย์ ดุลยรัตน์ ที่เป็นพนักงานธนาคารที่นายแท้ได้ใช้บริการอยู่ ก็ถูกชักชวนจากนายแท้ให้มาแสดงภาพยนตร์ หรือ วิไลวรรณ วัฒนพานิช ถึงแม้จะมีเคยได้เล่นภาพยนตร์แล้ว แต่ก็มาเป็นที่รู้จักจากภาพยนตร์เรื่อง “สาวเครือฟ้า” ที่อำนวยการสร้างโดยนายแท้ ไชยา สุริยัน ก็ได้สร้างชื่อเล่นภาพยนตร์เรื่องแรก คือ “แห่แดง” ของนายแท้เช่นกัน หรือ ชลิต สุเสวี ที่ทำอาชีพเขียนรูปอยู่ในหนังสือรายสัปดาห์ของ “สยามสมัย” ก็ได้มาเล่นเรื่องแรกใน “สาวเครือฟ้า”

2.2.7 ฉากของเรื่อง

เอกลักษณ์ที่สำคัญอีกประการหนึ่งของภาพยนตร์ของนายแท้คือการใช้สถานที่สวยงาม ในการถ่ายทำ ในฐานะผู้อำนวยการสร้าง นายแท้ได้ใช้ความพยายามอย่างยิ่งยวด ในการที่จะพยายามหาสถานที่ถ่ายทำที่มีความสวยงาม มีความน่าสนใจ ผู้วิจัยจึงพบว่าภาพยนตร์ของนายแท้ มักจะเลือกใช้สถานที่หรือภูมิประเทศที่มีความสวยงามตามธรรมชาติและหลายๆครั้ง ก็เป็นสถานที่ในการ

ถ่ายทำที่อยู่ในสถานที่ห่างไกล ซึ่งสอดคล้องกับเรื่องราวที่นายแท้ชอบเลือกมาสร้างเป็นภาพยนตร์ที่มักจะถูกตั้งปากรู้อาหา หมูบ้าน พื้นที่ห่างไกลความเจริญ ไร่ของผู้มีอิทธิพล จนบางครั้งอาจให้ความรู้สึกของ “ดินแดนลึกลับ” หรือ “บ้านป่าเมืองเถื่อน” หรือดินแดนของ “คนชายขอบ” โดยสถานที่ที่มักปรากฏในภาพยนตร์ของ นายแท้ ได้แก่ ภูเขา ทะเลสาบ ทุ่งหญ้า ไร่ข้าวโพด หมูบ้าน สถานที่ที่นายแท้ใช้เป็นสถานที่ถ่ายทำอาทิ เขาภู จังหวัดราชบุรี บ้านเชิงดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ ชายทะเลจังหวัด ภูเก็ต และบางส่วนของป่าถึงปิ้ง ประเทศมาเลเซีย เรื่องเมืองแม่หม้าย ก็ไปถ่ายทำที่ เขาพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์

2.2.8 การประชาสัมพันธ์

การทำโฆษณาที่โดดเด่น เรื่องการทำโฆษณาประชาสัมพันธ์ ถือเป็นจุดเด่นอีกอย่างหนึ่งที่เป็นเอกลักษณ์ที่บ่งบอกความเป็นภาพยนตร์ของนายแท้ เช่นแทนที่จะเป็นการทำใบปิดธรรมดาทั่วไปเพื่อโฆษณาภาพยนตร์ ก็มีการคิดคำ ที่สร้างความน่าสนใจให้กับผู้ไปผ่านมา เช่นในเรื่อง สุภาพบุรุษเสือไทย ก็มีการพาดหัวว่า “นำจับ ค่าหัว ๕,๐๐๐ บาท” ก็ทำให้มีคนสนใจ “เสือไทย” ในเวลาอันรวดเร็ว หรือเรื่อง “เห่าดัง” ก็มีการคิดที่จะนำเอา คุณอมรา อิศวนนท์ ในชุดไอ้โม่ง ปิดหน้าเป็นหน้ากาก ถือปืน สูง 12 เมตร อยู่ตรงวงเวียนราชเทวี รวมทั้งสติ๊กเกอร์สะท้อนแสง และทำเพลงโฆษณา เพื่อนำไปแจกตามสถานีวิทยุ โดยกลายเป็นเพลงที่ติดหู รวมไปถึงการนำหนังโฆษณาไปฉาย โดยเอาจอหนังไว้ท้ายรถและตระเวนฉายไปทั่วเมือง

2.3 ผลกระทบหรืออิทธิพลจากผลงานของ นายแท้ ประกาศิตติสาร

ผลกระทบหรืออิทธิพลจากการทำงานและผลงานของนายแท้ ในฐานะที่เป็นผู้กำกับรุ่นบุกเบิกของวงการภาพยนตร์ไทย และผลักดันโฉมหน้าของภาพยนตร์ในปัจจุบันทั้งโดยทางตรงและทางอ้อมสามารถแบ่งได้เป็นข้อๆดังนี้

2.3.1 อิทธิพลจากความสำเร็จของภาพยนตร์เรื่องสุภาพบุรุษเสือไทย

ในสภาวะที่บ้านเมืองอยู่ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ในปีพ.ศ. 2488 ประเทศอยู่ในสภาวะบอบช้ำจากหลายๆด้าน ซึ่งเป็นผลต่อเนื่องมาจากช่วงสงคราม โดยเฉพาะเมื่อญี่ปุ่นยกพลขึ้นบกที่ประเทศไทย และบีบบังคับให้ประเทศไทยเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น ตั้งแต่พ.ศ. 2484 โดยที่มีญี่ปุ่นเข้ามาอยู่ในประเทศจำนวนมาก และมีบีบบังคับให้ประชาชนไทยจำต้องให้ความร่วมมือในทุกๆด้าน ในขณะที่ฝ่ายพันธมิตรเองก็ส่งเครื่องบินเข้ามาทิ้งระเบิดในพระนคร นำไปสู่การประกาศสงครามกับอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และฝรั่งเศส ทำให้ประชาชนในประเทศอยู่ในความประหวั่นพรั่นพรึง

นอกจากนั้นในปีพ.ศ. 2485 ได้เกิดน้ำท่วมครั้งใหญ่ จึงทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนยิ่งลำบาก เศรษฐกิจฝืดเคือง สินค้ามีราคาแพง มีการกักตุนสินค้า นำไปขายให้กองทัพญี่ปุ่น และโกง

ราคา และด้วยสภาวะยากลำบากไปทุกที่ และการกดขี่ข่มเหงของกองทัพญี่ปุ่น ทำให้เกิดขบวนการต่อต้านญี่ปุ่น เรียกว่าขบวนการไทยถีบ ที่ดักปล้น กองทัพญี่ปุ่น และทำให้เกิดการปล้นสะดม จากกลุ่มคนต่างๆ แพร่กระจายไปทั่ว ซึ่งส่งผลให้หลังสงครามในปีพ.ศ. 2488 ทางรัฐบาลต้องใช้เวลาอยู่หลายปีในการที่จะต้องปราบโจรต่างๆ เพื่อให้บ้านเมืองกลับสู่สภาวะสงบสุข

ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงเต็มไปด้วยเหล่าอาชญากร ประกอบกับเจ้าหน้าที่ของรัฐเอง นักการเมืองเอง ที่เต็มไปด้วยการคอร์รัปชัน ก็เป็นส่วนหนึ่งของปัญหา ที่ทำให้ไม่สามารถที่จะกำจัดเหล่าอาชญากรได้อย่างง่ายดาย เนื่องจากมีความเกี่ยวโยงกันในเชิงผลประโยชน์และใช้เป็นฐานในการสร้างอำนาจ

ลักษณะการเช่นเดียวกันนี้เกิดขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกา บริบททางสังคมในขณะนั้นของสหรัฐอเมริกาไม่ต่างกับประเทศไทย เศรษฐกิจที่ตกต่ำของประเทศ ทำให้เมืองใหญ่ของประเทศ อย่าง ชิคาโก นิวยอร์ก และลอสแอนเจลิส เต็มไปด้วยอาชญากรรม และการคอร์รัปชัน จึงน่าจะมีผลต่อแนวทางภาพยนตร์ที่ได้รับความนิยมในขณะนั้น คือภาพยนตร์แนวอาชญากรรมหรือที่รู้จักกันว่า “แก๊งสเตอร์” และต่อเนื่องไปถึงภาพยนตร์แนว “ฟิล์มนัวร์” ในคริสต์ทศวรรษต่อมา โดยทั้งสองแนวจะเป็นเรื่องราวของอาชญากรรมในเมืองใหญ่ โดยเนื้อหามักนำเสนอชีวิตในช่วงรุ่งโรจน์จนกระทั่งถึงจุดจบของอาชญากร ซึ่งบางครั้งก็นำเอาเค้าโครงมาจากเรื่องจริงของอาชญากรคนสำคัญในยุคนั้น ภาพยนตร์ที่ได้รับความนิยมในยุคนี้ อาทิเช่น *The Maltese Falcon* (2484), *The Big Sleep* (2489) ทั้งสองเรื่องเป็นเรื่องเกี่ยวกับนักสืบที่ต้องมีหน้าที่สืบสวน ไขคดีความและต่อสู้ในชั้นศาลกับอาชญากรทั้งรายเล็กและรายใหญ่ หรือภาพยนตร์เรื่อง *White Heat* (2492) ก็เป็นเรื่องราวของโจรปล้นรถไฟที่ร่วมมือกับเจ้าหน้าที่รัฐ เป็นต้น

ฮอลลีวูดผู้ครอบครองตลาดภาพยนตร์ที่ใหญ่ที่สุดของโลกและส่งภาพยนตร์ออกฉายไปทั่วทุกทวีป จึงเป็นผู้กำหนดรูปแบบความคิดสร้างสรรค์ และแนวทางของภาพยนตร์กระแสหลักของโลกในขณะนั้น น่าจะมีอิทธิพลต่อความคิดของนายแท้ เมื่อท่านมีความคิดที่จะทำภาพยนตร์เรื่อง “สุภาพบุรุษเสือไทย” ขึ้นมาในปี พ.ศ. 2492 โดย ทำขึ้นมาจากบทประพันธ์ของ เสนีย์ บุษปะเกศ เรื่อง “เสือไทยผู้สุภาพ” ซึ่งได้ลงตีพิมพ์เป็นตอนๆ ในนิตยสาร นิกรวันอาทิตย์ เพื่อเป็นการสะท้อนภาพที่เกิดขึ้นในเวลานั้น เรื่องราวในบทประพันธ์ก็เป็นการนำมาจากเค้าโครงเรื่องจริงของ “เสือไทย” ซึ่งเรื่องนี้ได้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างมากทางด้านรายได้ โดยสามารถวิเคราะห์ปัจจัยของความสำเร็จดังนี้

1. ปัจจัยในเรื่องของเนื้อหา ที่ตรงกับยุคสมัย ทำให้ผู้คนสนใจ และการที่สามารถตอบสนอง

ความต้องการของคนดู เมื่อไม่สามารถหาที่พึ่งจากผู้ที่มีอำนาจรัฐได้ ชีวิตของ “เสือ” ที่มุ่งทำเพื่อคนส่วนรวม จึงถือเป็นการตอบสนองทางจิตใจของคนในประเทศ เพื่อสร้างวีรบุรุษ ทรรศนคนธรรมดา ที่ต่อสู้กับความอยุติธรรมที่เกิดขึ้นในเวลานั้น

2. ปัจจัยในเรื่องของการโฆษณาประชาสัมพันธ์ เนื่องด้วยนายแท้ ได้ใช้หลายวิธีการในการทำให้คนดูได้รับทราบถึงการฉายของภาพยนตร์เรื่องนี้ ไม่ว่าจะเป็นการใช้ใบปิดที่น่าสนใจ โดยมีการทำโปสเตอร์เลียนแบบ ใบปิดจับผู้ร้าย ของทางการ หรือการใช้รถตระเวนไปตามที่ต่างๆ เพื่อฉายหนังตัวอย่าง ก็ถือว่าทำให้คนได้รับรู้กันในวงกว้างมากขึ้น การโฆษณาประชาสัมพันธ์ของหนังเรื่องนี้ได้สร้างบรรยากาศที่คึกคักอีกครั้งหนึ่งให้กับวงการ

หลังจากการประสบความสำเร็จของภาพยนตร์เรื่อง “สามปอยหลวง” ในปี พ.ศ. 2483 ที่ถ่ายทำโดยใช้ฟิล์มภาพยนตร์ขนาด 16 มม. และทำรายได้สูงสุดของสมัยนั้น โดยสามารถเก็บค่าเข้าชมได้ประมาณ 34,000 บาท และมีบันทึกเวลาในการฉายไว้ทั้งสิ้น 21 วัน (“ศาลาเฉลิมกรุง,” 2548) ภาพยนตร์ไทยก็เข้าสู่ภาวะซบเซาลง หลังจากที่ประเทศเข้าสู่สภาวะสงครามโลกครั้งที่ 2 ใน พ.ศ. 2482-2488 โดยถึงแม้ช่วงเวลาดังกล่าวจะมีการทำการทำภาพยนตร์ 16 มม.ออกมาฉายบ้างประปราย เนื่องด้วยความขาดแคลนฟิล์มภาพยนตร์ 35 มม.จากทวีปยุโรปซึ่งเป็นสมรภูมิการรบ

เมื่อสงครามโลกสิ้นสุด การผลิตและจัดฉายภาพยนตร์ในปี พ.ศ. 2489 มีจำนวน 3 เรื่องและข้ามมาถึงปีพ.ศ.2491 มีจำนวนเพียง 2 เรื่อง ในปี พ.ศ.2492 ซึ่งเป็นปีที่ภาพยนตร์เรื่อง “สุภาพบุรุษเสือไทย” เข้าฉาย มีภาพยนตร์เข้าฉายร่วมกันในปีดังกล่าว จำนวน 6 เรื่อง แต่หลังจากความสำเร็จของ “สุภาพบุรุษเสือไทย” ก็ได้ทำให้เกิดการตื่นตัวขึ้นอย่างกว้างขวาง ทั้งในกลุ่มคนดูภาพยนตร์ไทย และกลุ่มบุคคลที่เล็งเห็นผลประโยชน์จากการทำภาพยนตร์ 16 มม. ซึ่งใช้เงินทุนในการทำไม่มากเท่ากับภาพยนตร์มาตรฐาน 35 มม. จึงมีผู้คนจำนวนมากที่เข้ามาลงทุนภาพยนตร์ 16 มม. ทำให้ภาพยนตร์ไทยที่ซบเซามาจากเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่สอง หันมาคึกคักอีกครั้งหนึ่ง โดยมีภาพยนตร์ที่ออกฉายในปี พ.ศ.2493 จำนวนถึง 47 เรื่อง โดยการตื่นตัวในการสร้างภาพยนตร์ดังกล่าวในช่วงเวลานี้ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะแต่ในหมู่ชนชั้นสูง หรือในวงราชการเหมือนก่อนสงครามโลก ถือว่าเป็นการจุดประกายให้กับภาพยนตร์ไทยเข้าสู่ “ยุคของประชาชน” กล่าวคือ ภาพยนตร์เรื่อง “สุภาพบุรุษเสือไทย” ถือเป็นภาพยนตร์ที่เปิดฉากช่วงรุ่งโรจน์ช่วงหนึ่งของภาพยนตร์ไทย มีประชาชนในประเทศหันมาให้ความสนใจกับภาพยนตร์ และมีการผลิตภาพยนตร์ออกมาเป็นจำนวนมาก เฉลี่ยแล้วปีละ 50-60 เรื่องจากที่ก่อนหน้านี้มีแค่ไม่กี่เรื่องต่อปี นอกจากนั้นก็เป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างนักแสดงหน้าใหม่ที่ยังแสดงสืบเนื่องมาในช่วงภาพยนตร์ 35 มม. และเป็นช่วงที่เมืองไทยมีนักแสดงคู่ขวัญเกิดขึ้น คือมิตร ชัยบัญชาและเพชรรา เชาวราษฎร์ จึงถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของภาพยนตร์ไทยในปัจจุบันอย่างแท้จริง

นอกจากนั้นในยุคภาพยนตร์ 16 มม. นี้ดังที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 ว่าเป็นยุคที่ประชาชนตามต่างๆสามารถเข้าถึงภาพยนตร์ได้มากที่สุดเท่าที่เคยมีมา เนื่องด้วยมีฟิล์ม 16 มม. สะดวกต่อการฉายเคลื่อนที่ มีค่าใช้จ่ายไม่มาก มีการจัดระบบการจัดจำหน่ายที่เป็นระบบ จึงทำให้มีการใช้ช่องทางที่เรียกว่า “หนังขายยา” เพื่อนำภาพยนตร์ไปสู่ท้องถิ่นต่างๆเพิ่มมากขึ้น เด็กๆที่เกิดมารุ่นนั้นหลายคนได้เติบโตขึ้นมากับหนังขายยา และหนังเหล่านั้นก็ยังตราตรึงอยู่ในใจ และเมื่อคนเหล่านั้นได้เติบโตขึ้นในยุคต่อมาภาพยนตร์เหล่านั้นก็ถือเป็นแรงบันดาลใจที่สำคัญ ให้มุ่งมาสู่วงการภาพยนตร์ไม่ว่าจะเป็น วิชาชีพ ศาสนาเที่ยง ที่ภาพยนตร์แนวฮีโร่นอกกฎหมาย (outlaw hero) ที่เป็นที่ยอมรับในยุคภาพยนตร์ 16 มม. เป็นแรงบันดาลใจที่สำคัญให้กับการทำภาพยนตร์ของเขา ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง “ฟ้าทะลายโจร” และเรื่อง อินทรีแดง ที่ถือเป็นภาพยนตร์ที่สร้างความประทับใจให้กับเขา ดังที่เขาบอกว่า “เราโตมากับฮีโร่ในสมัยนั้น” ภาพยนตร์ที่เขาทำส่วนมากจึงเกี่ยวข้องกับเรื่องราวของยุคสมัยนั้น ซึ่งได้ส่งอิทธิพลทั้งทางด้านเนื้อหาและในเรื่องของสไตล์ที่น่าเสนอ (วิชาชีพ ศาสนาเที่ยง, สัมภาษณ์, <http://www.thaiacting.com/modules.php?name=Forums&file=viewtopic&t=766>)

ผู้กำกับชื่อดังอีกท่าน ธนิตย์ จิตนุกูล ก็ได้กล่าวถึงอิทธิพลจากภาพยนตร์ในยุคนี้ไว้ว่า

“ตอนเด็ก ราวๆ 40 ปีมาแล้ว ส่วนใหญ่หนังไทยมันจะถูกนำไปฉายในต่างจังหวัด เอาไปฉายพร้อมไปขายยาในตัว โดดเด่นมากคือโอสภสกา เขาก็จะไปพร้อมรถหาบแร่ เนื่องจากพี่เป็นเด็ก ตจว. จะไปดูหนังต้องทำงานบ้านให้เสร็จก่อน เวลาไปดูก็หาเสื่อไปนั่งดู ส่วนใหญ่ก็ไปคนเดียวบางทีก็พาน้องไป ไปเจอเพื่อนที่ฉายหนัง ด้วยความอยากดูมิดๆก็ไม่กลัวผี คนละแวกนั้นก็เดินเป็นพรวนตามๆกันไป หนังที่ฮิตมากคือหนังไทยที่เป็นหนังบู๊ สมัยก่อนยิงภูเขา เผากระท่อม ได้รับอิทธิพลจากหนังคาวบอย สมัยนั้นไม่ว่าสุภาพบุรุษเสื่อไทย เहांดง ก็ได้ดู มีฝ่ายธรรมมะ ธรรมชัดเจนมาก ผู้ร้ายด่าดำไปเลย พระเอกขาวไปเลย เกิดเรื่องในหมู่บ้าน นางเอกต้องฝ้ายถูกกระทำ โดยผู้ร้ายเป็นเจ้าของมีอิทธิพล พระเอกเป็นอัศวินม้าขาวในเมืองมาช่วยปราบ” (ธนิตย์ จิตนุกูล, สัมภาษณ์, 2553)

รูปที่ 4.60 บรรยากาศหนังขายยาในอดีต

ที่มา : <http://www.thaicine.com/wboard/maintopic.php?GroupID=20&Begin=15&ID=1697>

ภาพยนตร์เหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตวัยเด็กของเขา และได้ส่งอิทธิพลต่อความคิดที่มีต่อการทำภาพยนตร์ของเขาเองในเวลาต่อมา โดยเห็นได้ในการสร้างภาพยนตร์เรื่อง “เสือโจรพันธุ์เสือ”

“(ภาพยนตร์ในช่วงเวลานั้น) หล่อหลอมให้เราารู้สึกว่า ความบันเทิงของคนดูไม่จำเป็นต้องดูหนังที่ซับซ้อน หนังของพี่ 25 ปีให้ความบันเทิง ไม่ซับซ้อน เป็นอิทธิพลจากหนังชายยา ให้คนดูได้หลีกหนีจากชีวิตประจำวัน” (ธนิตย์ จิตนุกูล, สัมภาษณ์, 2553)

2.3.2 เรื่องใช้ฟิล์มแล็ปที่ฮ่องกง เป็นจุดเปลี่ยนจาก 16 มม. เป็นภาพยนตร์มาตรฐาน 35 มม.

นายแท้เป็นบุคคลแรกที่ค้นพบแล็ปล้างฟิล์มที่ฮ่องกง โดยเฉพาะในช่วงที่ร่วมงานกับบริษัทภาพยนตร์ต่างประเทศเรื่อง “มือเสือ” และในช่วงที่ทำภาพยนตร์การแข่งขันเอเชียเกมส์ ครั้งที่ 5 พ.ศ. 2509 ซึ่งใช้ฟิล์มภาพยนตร์ 35 มม. นอกจากนั้น ยังค้นพบว่าฟิล์ม 35 มม. ในฮ่องกงสำหรับถ่ายภาพยนตร์ 35 มม. นั้นมีราคาถูกกว่า แต่เดิมการซื้อฟิล์ม และส่งฟิล์มไปล้างและพิมพ์ที่ประเทศในยุโรปหรือญี่ปุ่น ถือว่าเป็นเพียง 2 ทางเลือกในการทำภาพยนตร์ในประเทศไทย ดังนั้นในขณะที่ทุนในการสร้างภาพยนตร์ โดยเฉพาะภาพยนตร์ 35 มม. มีอยู่จำกัด การค้นพบดังกล่าวถือเป็นจุดเริ่มต้นในการที่ทำให้ผู้สร้างหลายรายได้หันมาใช้ฟิล์มและฟิล์มแล็ปในฮ่องกง และเป็นสิ่งกระตุ้นสำคัญ ที่ทำให้ผู้สร้างภาพยนตร์ไทยหันมาใช้การถ่ายทำด้วยฟิล์ม 35 มม. มาตรฐานกันมากที่สุด ทั้งนี้ ข่าวการค้นพบดังกล่าวอาจจะเกิดจากตัวนายแท้เอง ที่ได้ประกาศขาย เครื่องมือทำภาพยนตร์ 16 มม. ในวันที่ 26 มกราคม พ.ศ 2513 (winhid, 2009)

ในปี พ.ศ. 2513 นี้ยังถือเป็นปีที่เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อของการเปลี่ยนแปลงจากภาพยนตร์ 16 มม. มาเป็นภาพยนตร์ 35 มม. มาตรฐาน (จากเหตุปัจจัย ดังที่กล่าวไปในบทที่ 2) โดยเฉพาะเมื่อมิตรชัยบัญชา ได้เสียชีวิตลงด้วยอุบัติเหตุจากการถ่ายภาพยนตร์เรื่อง “อินทรีย์ทอง” ในวันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ. 2513 ซึ่งถือเป็นจุดสิ้นสุดอย่างแท้จริงของภาพยนตร์ยุค 16 มม.

2.3.3 การเป็นผู้ชักนำนักแสดงหน้าใหม่เข้าวงการ

นายแท้ได้ชักนำนักแสดงหน้าใหม่หลายท่านเข้าสู่วงการภาพยนตร์ซึ่งหลายท่านที่ได้รับการชักชวนมาได้กลายเป็นนักแสดงชั้นนำให้กับวงการภาพยนตร์ และวงการโทรทัศน์ในเวลาต่อมา ไม่ว่าจะเป็น อุดลย์ ดุลยรัตน์ ที่เป็นทั้งนักแสดงและผู้กำกับการแสดง รวมทั้ง ไชยา สุริยัน ที่ต่อมาได้เป็นนักแสดงคนสำคัญอีกคนในยุคภาพยนตร์ 16 มม.

2.3.4 การพัฒนากลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ภาพยนตร์

นายแท้มีความใส่ใจในงานโฆษณาประชาสัมพันธ์ภาพยนตร์เป็นอย่างยิ่ง เพราะทราบดีว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ภาพยนตร์ประสบความสำเร็จทางด้านรายได้หรือไม่ และเนื่องจากตนเอง

ได้เคยอยู่กรมประชาสัมพันธ์ ท่านเน้นทำงานในด้านนี้มากและพยายามที่จะทำสิ่งแปลกใหม่ เพื่อให้คนดูได้ทราบข่าวภาพยนตร์ มีหลากหลายวิธีที่ท่านได้เป็นผู้ริเริ่มจนเกิดการเลียนแบบทำตามกันมา ไม่ว่าจะเป็นการทำคัทเอ้าท์ขนาดใหญ่ 12 ม. ของอมรา อิศวนนท์ มาตั้งไว้วางเวียนราชเทวี หรือการนำรถไปตระเวนทั่วกรุงเทพฯ และจอดฉายภาพยนตร์ตัวอย่าง ซึ่งถึงแม้ว่าจะโดนปรับในกรณีกีดขวางการจราจรแต่ก็ถือว่าคุ้ม การแข่งขันกันอย่างมากในหมู่คนทำภาพยนตร์ในการจะทำการโฆษณาภาพยนตร์ของตัวเอง และมีการลอกเลียนแบบกันอย่างรวดเร็ว ทำให้นายแท้งยังต้องผลักดันตัวเองให้หาวิธีการใหม่ๆ มาใช้ประชาสัมพันธ์อยู่ตลอดเวลา

2.3.5 การเป็นผู้อำนวยการรักษาฟิล์มภาพยนตร์ที่มีค่า ให้เป็นอนุสรณ์ของคนรุ่นหลัง

ในช่วงวัยหลังเกษียณ นายแท้งได้นำภาพยนตร์ที่เก็บสะสมไว้จำนวนมาก มอบให้แก่หอภาพยนตร์ ซึ่งมีทั้งภาพยนตร์ของตนเองที่เก็บเอาไว้ได้บางส่วน ไม่ว่าจะเป็นเบื้องหลังภาพยนตร์ของตนเอง รวมทั้งภาพยนตร์บันทึกภาพเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ ภาพยนตร์ของอีกหลายท่านที่ได้เก็บเอาไว้ และ “หนังสือบ้าน” ภาพยนตร์ที่ถ่ายทำในครอบครัวและคนใกล้ชิด ไม่ว่าจะเป็น ภาพยนตร์บันทึกงานบวช, งานหมั้น, งานแต่งงาน, ภาพครอบครัวในอริยาบทต่างๆ รวมไปถึง ภาพยนตร์บันทึกการเดินทางไปปักกิ่ง ประเทศจีน ของเมื่อวันที่ 22-26 มิถุนายน พ.ศ. 2539 การเดินทางไปเยือนเขาแหลม จังหวัดกาญจนบุรี

แต่เป็นที่น่าเสียดายที่ภาพยนตร์เรื่องที่ได้ทำมาทั้งชีวิต ไม่ได้มีเก็บไว้เอง แต่ส่วนใหญ่อยู่ที่ฟิล์มแล็บในฮ่องกง และโดนทำลายไปหมดสิ้นแล้ว เพราะว่า ทางฟิล์มแล็บไม่สามารถติดต่อกับนายแท้ง ได้ เมื่อมีการย้ายที่อยู่อาศัย จึงเป็นที่น่าเสียดาย มีแต่เพียงภาพยนตร์เรื่อง “เจ้าหญิง” ที่ได้มาจากสายหนัง 8 จังหวัดในอดีต นายสุรัช ดันสุรัตน์ และ ภาพยนตร์เรื่อง “เมืองแม่หม้าย” ที่ถูกผู้เก็บสะสมภาพยนตร์เก่า ชื้อไว้ครอบครอง

ภาพยนตร์ที่ถูกเก็บไว้ที่หอภาพยนตร์แห่งชาติ และที่นำมารวบรวมในดีวีดี “หนังสือบ้าน: ผลงานภาพยนตร์ โดย แท้ง ประกาศุณนิสาร” ที่จัดจำหน่ายโดย มูลนิธิหนังไทย ในพระอุปถัมภ์พระเจ้าวรวงศ์เธอ ที่รวบรวมผลงานที่คัดเลือก โดย นายแท้ง เอง มาเก็บรวบรวมไว้ รวมถึงผลงานภาพยนตร์วิถีทัศน์ล่าสุด ที่ถ่ายทำสำหรับดีวีดีนี้

ภาพยนตร์สารคดีขนาดสั้น ได้แก่เรื่อง

1. ข่าวและบันทึกเหตุการณ์
 - น้ำท่วมใหญ่กรุงเทพฯ 2485
 - รัฐประหาร 8 พฤศจิกายน 2490
 - วันพระราชทานปริญญาแพทยศิริราช 2493
 - รถรางวันสุดท้าย 2511

ภาพยนตร์ที่กล่าวมาเบื้องต้น เป็นเหตุการณ์ที่ถือว่าเป็นเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ของประเทศไทย ทั้งสี่เหตุการณ์กลายเป็นบันทึกประวัติศาสตร์หน้าสำคัญเอาไว้ ที่แม้ในปัจจุบันก็ยังมีการส่งต่อทั้งภาพและคลิปวิดีโอทางอินเทอร์เน็ต หรือถูกนำไปใช้ประกอบภาพข่าวในสถานีโทรทัศน์ต่างๆ เป็นแหล่งที่เพิ่มพูนความรู้ให้กับคนรุ่นใหม่ให้ศึกษาถึงช่วงเวลาที่สำคัญๆ ในประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต สภาพบ้านเมือง ความคิด จุดเปลี่ยนแปลงในประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะในเหตุการณ์รัฐประหารที่เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญทางการเมือง ที่นายปรีดี พนมยงค์ และผู้สนับสนุน ถูกทำลาย และนายปรีดีต้องไปอยู่ในต่างประเทศในที่สุด จึงถือเป็นบทบันทึกที่สำคัญที่หาได้ยาก ในแง่ของการเป็นผู้บันทึกประวัติศาสตร์ต่างๆ เหล่านี้ถือว่าเป็นงานสำคัญมาก และดังที่ โดม สุขวงศ์ ผู้อำนวยการภาพยนตร์ (องค์การมหาชน) ได้กล่าวถึงบทบาทที่สำคัญของนายแท่นว่า ได้ทำให้นายแท่นเป็นที่จดจำในฐานะผู้บันทึกประวัติศาสตร์คนสำคัญของประเทศไทย (โดม สุขวงศ์, สัมภาษณ์, 2554)

2. ท่องเที่ยว

- ย้อนอดีตหาดสุรินทร์ ภูเก็ต 2496
- ไทรโยค 2499

ภาพยนตร์บ้านเหล่านี้ก็เช่นกัน ได้กลายเป็น “หนังบ้าน” ที่มีคุณค่า ในการให้คนรุ่นใหม่ได้เห็นถึงสภาพบ้านเมือง วิถีชีวิต ของคนในยุคสมัยนั้น การเปลี่ยนแปลงของสภาพบ้านเมือง เช่นใน ภูเก็ต สถานที่ที่เห็นในปัจจุบันที่กลายเป็นโรงแรมใหญ่ แหล่งท่องเที่ยวของชาวต่างชาติ หรือภาพของวิถีชีวิตที่เรียบง่าย มีความสุขกับธรรมชาติ ก็เป็นภาพที่ทำให้เกิดความรู้สึกอารมณ์ถวิลหาอดีต ที่สวยงามงดงาม เป็นภาพที่ทำให้คนรุ่นปัจจุบันได้ตระหนักถึงความสวยงามของบ้านเมือง และมีจิตที่ต้องการพัฒนาและอนุรักษ์ให้คงคุณค่าทางจิตใจแก่คนในรุ่นต่อไป

3. เบื้องหลังภาพยนตร์

- สุภาพบุรุษเสือไทย 2492
- สาวเครือฟ้า 2496
- เห่าดง 2501
- สีคิงส์ 2502
- เสือเฒ่า 2503

ภาพเบื้องหลังภาพยนตร์ที่นายแท่นได้เก็บบันทึกไว้นี้ ถือว่ามีคุณค่าในการให้คนรุ่นใหม่โดยเฉพาะที่สนใจในการทำภาพยนตร์ให้ศึกษา รวมไปถึงบทบรรยายที่ได้อธิบายการถ่ายทำบางส่วนในยุคนั้น การทำภาพยนตร์ในยุค 16 มม. ถือได้ว่าเป็นยุคสมัยที่ยังต้องการการศึกษาอีกมาก เนื่องจากมีการบันทึกไว้เป็นทางการอยู่ไม่มาก บุคลากรหลายท่านก็ได้เสียชีวิตไปแล้ว ภาพยนตร์หลายต่อหลายเรื่องก็ถูกทำลายลงไป หรือมีการจัดเก็บที่ไม่ดี ทำให้ไม่สามารถนำกลับมาชมได้อีก ภาพยนตร์

เบื้องหลังนี้ จึงถือว่าเป็นบทบันทึกสำคัญที่เป็นมุมมองจากผู้ที่อยู่ใน ณ เวลานั้นและมีส่วนร่วมโดยตรง ในการสร้างสรรค์ภาพยนตร์ยุค 16 มม. โดยเฉพาะการทำงานของนายแท้ ที่ถือว่าเป็นแหล่ง การศึกษาที่สำคัญ เพราะแทบจะไม่มีภาพยนตร์จริงให้ได้ดูอีกแล้ว เราได้เห็นภาพที่ชัดเจนขึ้นในการ ถ่ายทำภาพยนตร์ของนายแท้ ความพิถีพิถัน และความขำของในการใช้ภาษาภาพ การตัดต่อ ของ นายแท้ได้เป็นอย่างดี

เบื้องหลังภาพยนตร์เหล่านี้จึงถือว่ามีคุณค่าต่อการศึกษาและต่อประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ไทย และนอกเหนือจากเบื้องหลังการถ่ายทำแล้ว ยังเห็นถึงวัฒนธรรมการชมและฉายภาพยนตร์ในยุค นั้น ด้วย เช่นภาพการฉายรอบปฐมทัศน์ของภาพยนตร์เรื่อง “เห่าดง” ทำให้เราเห็นภาพบรรยากาศโรง ภาพยนตร์เอ็มไพร์ที่เต็มไปด้วยผู้คน การเบียดเสียดเข้าซื้อตั๋วภาพยนตร์ ทำให้เราเห็นบรรยากาศ การเข้าชมภาพยนตร์ของผู้คน และความนิยมของภาพยนตร์เรื่อง “เห่าดง” และ “สี่คิงส์” ในเวลานั้น นอกจากนั้นเรายังเห็นถึง ธรรมเนียมปฏิบัติในเวลานั้นที่จะมีการฉายรอบปฐมทัศน์ พร้อมกับมีการ แสดงดนตรีด้วย

5. ผลงานล่าสุด

- หอภาพยนตร์แห่งชาติ 2548 (โครงการ NOKIA)
- นำเที่ยวพุทธมณฑล 2549

รูปที่ 4.61 – 4.63 นายแท้ ประกาศวุฒิสาร เยี่ยมเยียน คุณโดม สุขวงศ์ และชมพิพิธภัณฑสถานภาพยนตร์

ภาพยนตร์ในโครงการโนเกีย และผลงานล่าสุดนี้ ในเรื่อง “นำเที่ยวพุทธมณฑล” ถือเป็นภาพยนตร์ที่ทำถึงสถานที่ที่มีความผูกพันกับนายแท้ ในช่วงปัจฉิมวัย ตั้งแต่ 9 สิงหาคม พ.ศ. 2531 ที่ได้เริ่มติดต่อกับหอภาพยนตร์ และมอบภาพยนตร์ที่เก็บสะสมไว้ให้แก่หอภาพยนตร์ และยังได้อุทิศเวลามาเป็นเวลาหลายต่อหลายปีในการเป็นอาสาสมัครให้กับหอภาพยนตร์แห่งชาติ ในการให้ความรู้แก่คนรุ่นหลัง ทำให้มีความผูกพันเป็นอย่างมาก และมุ่งหวังให้เป็นมรดกสำคัญของชาติ มีความพยายามที่จะช่วยเหลือตลอดมา แม้แต่รายได้ของการจัดทำวีดีอนายแท้ได้มอบรายได้ทั้งหมดให้กับมูลนิธิหนังไทยฯ โดยภาพยนตร์เรื่อง หอภาพยนตร์แห่งชาติ ที่ทำให้โครงการโนเกีย ได้นำเสนอภายในพิพิธภัณฑสถานภาพยนตร์ ซึ่งมีอุปกรณ์ และสิ่งของต่างๆที่เกี่ยวข้องกับภาพยนตร์ 16 มม. และ 35 มม. ของหลายชั้นที่เขาได้เป็นผู้มอบให้ ส่วนในเรื่องต่อมา “นำเที่ยวพุทธมณฑล” นี้ ได้พาผู้ชม ไปบนถนนบรมราชชนนี ถนนอักษะ และแวะไปตามสถานที่สำคัญ รวมถึง พุทธมณฑล ตลาดน้ำดอนหวาย และไปจบที่หอภาพยนตร์แห่งชาติ โดยมีบทบรรยายกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงในถนนหนทางในปัจจุบัน โดยยังมีความเป็นหนึ่งบ้านอยู่ โดยเป็นการเดินทาง ของนายแท้ และคนใกล้ชิด และจบด้วยการไปร่วมงานมาฆบูชา ณ พุทธมณฑล และฉากเช่นในบทบรรยายในภาพยนตร์ข่าวและเหตุการณ์ที่มีข้อคิดสอดแทรกอยู่ด้วย และสะท้อนความคิดในวัย 88 ปี เมื่อจบด้วยบทส่งท้าย “สุขอื่นยิ่งกว่าความสงบไม่มี”

ภาพยนตร์ที่ทำขึ้นใหม่สองเรื่องนี้ ย่อมเป็นที่แน่นอนว่าจะกลายเป็นสมบัติชิ้นสำคัญที่จะทิ้งไว้ให้คนรุ่นต่อๆมาที่จะได้ศึกษาถึงวิถีชีวิตของคนไทย ณ ปัจจุบัน ฉากเช่นที่เราได้ประโยชน์จากการศึกษาภาพยนตร์ข่าวหรือสารคดีเก่าๆที่นายแท้เคยได้ถ่ายทำไว้

ดีวีดีชุดนี้ถือได้ว่ามีประโยชน์อันสูงค่าแก่ผู้สนใจ ไม่ว่าจะ เป็นทางด้านภาพยนตร์ หรือแม้แต่ว่าผู้สนใจทั่วไปในอดีตของประเทศไทยในห้วงเวลาหนึ่ง ๆ และถือเป็นมรดกที่นายแท้ได้มอบให้แก่คนรุ่นหลังและถือเป็นผู้มีคุณูปการต่อการสานต่อความรู้จากอีกรุ่นหนึ่งมาสู่อีกรุ่นหนึ่ง แนวคิด ปรัชญา

การทำงานของนายแท่ ผ่านดีวีดีชุดนี้ ได้ถือเป็นอิทธิพลและแรงบันดาลใจที่สำคัญที่ส่งมอบความรักในภาพยนตร์ และความตั้งใจในการทำภาพยนตร์ ที่เราสามารถสัมผัสได้ผ่านความคิดและภาพที่นำเสนอ

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

การศึกษาวิจัย “องค์ความรู้ศิลปินแห่งชาติ : นายแท้ ประกาศวุฒิสาร” นี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาประวัติศิลปิน ผลงาน เอกลักษณ์ที่ปรากฏในผลงาน กระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน กระบวนการทำงานในด้านต่างๆตลอดไปจนถึงอิทธิพลที่มีต่อวงการภาพยนตร์ โดยแบ่งการนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1. การนำเสนอประวัติและภูมิหลังอันเป็นต้นกำเนิดของแรงบันดาลใจต่างๆ ซึ่งนำไปสู่กระบวนการสร้างสรรค์ภาพยนตร์และผลงานด้านอื่นๆ ของนายแท้ ประกาศวุฒิสาร
2. การนำเสนอกระบวนการทำงานโดยแบ่งเป็นบทบาทหน้าที่ด้านต่างๆ ของนายแท้ ประกาศวุฒิสาร ในกระบวนการสร้างภาพยนตร์ ซึ่งส่งผลให้เกิดเอกลักษณ์แต่ละด้าน และส่งอิทธิพลต่อพัฒนาการของวงการภาพยนตร์ไทย

จากผลการวิจัยจะเห็นได้อย่างชัดเจนถึงพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ ความเชี่ยวชาญ ความเป็นศิลปิน และการอุทิศตนให้กับศิลปะภาพยนตร์ที่ท่านรัก โดยผลการวิจัยในด้านภูมิหลังและแรงบันดาลใจที่ก่อให้เกิดพัฒนาการดังกล่าวของท่านพบว่า ตั้งแต่ที่ท่านเป็นเด็กและเริ่มสนใจการถ่ายภาพ ท่านก็ไม่หยุดนิ่งที่จะพัฒนาตนเอง ท่านเก็บหอมรอมริบจนสามารถซื้อกล้องถ่ายภาพตัวแรกในชีวิตเป็นของตนเองได้ และสามารถหารายได้เป็นทุนเพื่อนำไปซื้อฟิล์มมาถ่ายอย่างต่อเนื่องโดยการเก็บเงินค่าถ่ายรูปจากเพื่อน หลังจากที่ท่านได้เข้ามาศึกษาต่อที่โรงเรียนเพาะช่างในแผนกถ่ายรูป ท่านก็มีความตั้งใจ ศึกษาเล่าเรียนอย่างมาก

นอกจากนั้นท่านยังรับเป็นผู้ช่วยครูด้านการถ่ายภาพของท่าน นั่นคือครูสังวรณ์ แดงแก้ว ในการล้างอัดรูปที่ห้องแล็บของโรงเรียน ความตั้งใจในขั้นนี้ ทำให้เมื่อม.จ.ศุกรวรรณดิศ ดิศกุล มาขอคนไปช่วยงานการถ่ายภาพนิ่งของภาพยนตร์เรื่อง “กะเหรี่ยงไทรโยค” ของคณะปฏิภาคนครุสังวรณ์ก็ไม่ลังเลที่จะแนะนำนายแท้ให้ไปช่วยงานที่กองถ่ายภาพยนตร์ เรื่อง “กะเหรี่ยงไทรโยค” และการทำงานที่นี้เองที่นายแท้ได้เรียนรู้ศาสตร์การถ่ายภาพยนตร์จากขุนปฏิภาคพิมพ์ลิขิต ซึ่งถือเป็นผู้บุกเบิกการถ่ายภาพยนตร์ไทย โดยขุนปฏิภาคพิมพ์ลิขิตได้ถ่ายทอดความรู้ที่ท่านเองได้รับมาในขณะที่ศึกษาต่างประเทศให้กับนายแท้จนหมดสิ้น ครบทุกขั้นตอน ตั้งแต่เรื่องการทำงานของกล้อง การใส่ฟิล์ม การใช้กล้อง การถ่าย ไปจนถึงการล้าง การพิมพ์ฟิล์ม และการตัดต่อ จนถึงขั้นนำมาฉายได้ ประกอบกับความเป็นผู้กระตือรือร้น

ชวนชวยหาความรู้เพิ่มเติม และความเพียรในการทดลอง ฝึกปรือฝีมือ ทำให้ความเชี่ยวชาญของ นายแท้เป็นที่ยอมรับ แม้แต่จากอาจารย์ผู้เป็นคนสอนยังยอมรับว่า ศิษย์คนนี้เก่งกว่าอาจารย์แล้ว

หลังจากนั้นนายแท้ ยังได้โอกาสทำงานในด้านอื่นๆอีกหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นการจัดฉาย ภาพยนตร์ การติดตามถ่ายภาพเหตุการณ์สำคัญของประเทศ อาทิ การเสด็จนิวัติพระนคร ปี พ.ศ. 2481 และพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล พระบรมราชชนนี และพระอนุชาในคราวต่างๆ งานพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ พระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ภาพการปฏิบัติราชการของนายกรัชมন্ত্রীหลายท่าน การถ่ายภาพ เหตุการณ์รัฐประหาร ปี พ.ศ. 2490 ไปจนถึง ภาพถ่ายการรบในสงครามมหาเอเชียบูรพาของ กองทัพอไทย

ซึ่งทั้งหมดถ่ายขึ้นในเวลาที่ท่านทำงานอยู่ในที่ต่างๆ เช่น แผนกส่งเสริมการท่องเที่ยว กรมพาณิชย์ กองภาพยนตร์ทหารอากาศ บริษัทสหศินีมา จำกัด แต่ดูเหมือนผลงานภาพยนตร์ ชาวที่ทำให้ท่านมีชื่อเสียงโด่งดังที่สุดในปัจจุบัน ได้แก่ ภาพน้ำท่วมใหญ่กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2485 ซึ่งท่านถ่ายไว้ด้วยกำลังกายและทุนทรัพย์ของท่านเอง ซึ่งยังคงถูกนำมาฉายซ้ำทุกครั้ง ในภาวะที่ กรุงเทพฯกำลังเสียงต่อภาวะน้ำท่วม ซึ่งผลงานชิ้นนี้เป็นเครื่องแสดงให้เราเห็นถึงจิตวิญญาณ ของศิลปินผู้มีความรักในการบันทึกและถ่ายทอดเรื่องราวให้ไว้แก่อนุชนรุ่นหลังของท่านที่ทำให้เราได้ มีโอกาสเห็นภาพดังกล่าวในปัจจุบัน

ด้านกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานของนายแท้ในเวลาต่อมาที่ท่านได้เข้าสู่การผลิตภาพยนตร์ อย่างเต็มตัวเป็นเรื่องแรกในชีวิต ได้แก่ ภาพยนตร์เรื่อง “สุภาพบุรุษเสือไทย” ก็ถือว่า ท่านได้มีส่วนสำคัญในการปลุกให้ภาพยนตร์ไทย ที่ซบเซาไปในช่วงสงครามโลกกลับมามีชีวิตชีวา และความคึกคักอีกครั้ง โดยภาพยนตร์เรื่องนี้ทำรายได้อย่างมาก และได้ทำให้เกิดกระแสขึ้น อย่างน้อย 2 กระแส กระแสแรกได้แก่ การที่ท่านใช้ฟิล์ม 16 มม.ในการถ่าย ซึ่งถึงแม้จะ ให้คุณภาพที่ไม่สูงเท่าฟิล์มขนาด 35 มม. แต่ด้วยการที่ท่านพิถีพิถันในการเลือกใช้สถานที่ วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นและนักแสดง รวมถึงความพิถีพิถัน ในการถ่ายภาพของท่านเองก็ช่วยชดเชยและ กลบข้อด้อยของฟิล์มภาพยนตร์ ขนาด 16 มม. เสียสิ้น จนทำให้เกิดกระแสการทำตามและเกิด เป็นยุคทองของภาพยนตร์ 16 มม.อยู่เป็นเวลากว่า 20 ปี

อีกกระแสหนึ่งที่ทำให้เกิดการทำตามอย่างขึ้นมากมายซึ่งมีต่อเนื่องมาถึงแม้กระทั่งในปัจจุบัน ก็คือ การเกิดขึ้นของภาพยนตร์แนว “เสือ” ซึ่งได้รับความนิยมอย่างสูง จนกลายเป็นตระกูลภาพยนตร์ สำคัญของไทย ที่ได้รับอิทธิพลมาจากการนำเรื่องราวท้องถิ่นในขณะนั้นมาผสมกับแนวความบอยจาก ฮอลลีวูดซึ่งนายแท้ชื่นชอบมาตั้งแต่วัยเด็ก

หลังจากความสำเร็จของภาพยนตร์เรื่อง “สุภาพบุรุษเสือไทย” ซึ่งท่านเป็นทั้งผู้อำนวยการสร้างและผู้ถ่ายภาพแล้ว ท่านก็ยังเป็นผู้ผู้อำนวยการสร้าง หรือที่ท่านเรียกว่า “เจ้าของหนัง” ของภาพยนตร์เรื่องสำคัญในประวัติศาสตร์อีกหลายเรื่อง อาทิ “สาวเครือฟ้า” “เห่าดง” “สี่คิงส์” “ชายชาติตรี” “เมืองแม่หม้าย” ซึ่งหลายเรื่องเป็นภาพยนตร์ที่ทำรายได้สูง บางเรื่องอาจไม่ทำเงินแต่ก็สร้างปรากฏการณ์บางอย่างให้กับวงการภาพยนตร์ เช่น ใช้นักแสดงหน้าใหม่หรือใช้สถานที่ถ่ายทำใหม่ๆ

นอกจากการผู้อำนวยการสร้างและการถ่ายภาพที่เป็น 2 กระบวนการที่นายแท้มีส่วนสำคัญที่สุดในการผลิตภาพยนตร์แล้วในกระบวนการทำงานด้านอื่นๆของนายแท้ ยังประกอบด้วยการทำงานในตำแหน่งผู้กำกับการแสดงและผู้ตัดต่อ ในการทำงานนอกเหนือจากการผลิตภาพยนตร์ นายแท้ยังเป็นผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นนักบันทึกประวัติศาสตร์คนสำคัญของประเทศไทย เพราะการที่ท่านได้บันทึกเหตุการณ์สำคัญในอดีตหลายเหตุการณ์ ที่ปัจจุบันผลงานเหล่านั้นได้กลายเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์

ด้านเอกลักษณ์ในการทำงานของนายแท้ ผู้วิจัยพบว่า ถึงแม้ภาพยนตร์ส่วนใหญ่ของท่านจะเกิดขึ้นในยุคภาพยนตร์ 16 มม. ซึ่งผู้สร้างมักจะผลิตภาพยนตร์เพียงเพื่อความบันเทิงและอาศัยชื่อเสียงของนักแสดง ไม่ได้เน้นความเป็นศิลปะที่สะท้อนเอกลักษณ์ของผู้สร้างมากเท่าใดนัก แต่นายแท้ก็ยังสามารถสร้างผลงานที่เต็มไปด้วยเอกลักษณ์อันโดดเด่น ทั้งในด้านการเลือกแนวทางของเรื่อง การเลือกบทประพันธ์ แก่นของเรื่อง ตัวละคร ฉาก การใช้ภาพ การตัดต่อ ไปจนถึงการประชาสัมพันธ์ที่แปลกใหม่ โดยเอกลักษณ์ทั้งหมดมีอิทธิพลอย่างมากในการพัฒนาวงการภาพยนตร์ไทย โดยผู้วิจัยขอสรุปและอภิปรายอิทธิพลที่นายแท้มีต่อวงการภาพยนตร์จากการที่ท่านได้รังสรรค์สิ่งใหม่ๆ ขึ้นให้กับวงการภาพยนตร์และเอกลักษณ์ที่ปรากฏในผลงานของท่าน ดังนี้

1. นายแท้ ประกาศวุฒิสารมีภูมิหลังทั้งในวัยเด็กและประสบการณ์การทำงาน ในการประกอบอาชีพด้านต่างๆ ที่ให้ทั้งแรงบันดาลใจและให้ทักษะในการทำงานที่เพียบพร้อมเหมาะสมกับการประกอบอาชีพเป็นนักสร้างภาพยนตร์ ทำให้วงการภาพยนตร์ไทยได้รับประโยชน์อย่างยิ่งจากการที่มีบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถและความเชี่ยวชาญที่รอบด้านเช่นนี้

2. กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานและกระบวนการทำงานของนายแท้ ประกาศวุฒิสาร ตลอดชีวิตการทำงานของท่านตามที่ได้นำเสนอในการวิจัยชิ้นนี้ แสดงลักษณะสำคัญของผู้สร้างภาพยนตร์ไทย โดยเฉพาะในยุคของภาพยนตร์ 16 มม. ที่มีภูมิหลังจากคนที่อยู่นอกวงการภาพยนตร์ ความรู้ความเข้าใจและความเชี่ยวชาญในศาสตร์การผลิตภาพยนตร์ เกิดขึ้นจากการเรียนรู้จากประสบการณ์การร่วมงานเป็นครั้งคราวกับบุคลากรที่อยู่ในวงการภาพยนตร์ และการหาความรู้เพิ่มเติมจากการฝึกฝน ค้นคว้า ทดลองด้วยตนเอง ทุนในการจัดสร้างภาพยนตร์ในยุคนี้ จะไม่สูงเท่าการสร้างภาพยนตร์ขนาด 35 มม. จึงเปิดโอกาสให้คนทั่วไป ที่ไม่ได้มีภูมิหลังในวงการภาพยนตร์ สามารถ

เริ่มต้นสร้างภาพยนตร์โดยการออกเงินตนเอง รวมทั้งชักชวนบุคคลอื่นที่สนใจจะเข้าร่วมลงทุนหรือลงแรงในการสร้างภาพยนตร์ ซึ่งแตกต่างจากนักสร้างภาพยนตร์ยุคก่อนหน้านั้นซึ่งมักจะเป็นคนที่มีภูมิหลังอยู่ในวงการภาพยนตร์อยู่แล้ว

3. การเป็นนักสร้างภาพยนตร์ในยุคภาพยนตร์ 16 มม.ซึ่งต้องเริ่มต้น ตั้งแต่การหาทุนในการสร้างและการบริหารงบประมาณเอง ทำให้นายแท้จำเป็นต้องแสวงหาวิธีการสร้างภาพยนตร์ด้วยทุนที่ต่ำ จึงเกิดการดำเนินงานที่สร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับวงการภาพยนตร์ไทยหลายด้าน อาทิ การที่ท่านเป็นผู้ที่ได้ชื่อว่า “สร้างดารานิว” เข้าววงการหลายคน เพราะภาพยนตร์ของนายแท้ มักจะมีการนำนักแสดงหน้าใหม่มาแสดง เพื่อแก้ปัญหาเรื่องข้อจำกัดทางด้านเงินทุน หลายครั้งท่านจะใช้คนใกล้ๆ ตัวที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับบทแต่ไม่เคยแสดงภาพยนตร์ ท่านไม่กลัวที่จะเสี่ยงกับนักแสดงหน้าใหม่ๆที่ท่านเชื่อมั่นว่ามีบุคลิกลักษณะที่สามารถเป็นนักแสดง และเหมาะกับบทในภาพยนตร์ที่ท่านจะทำขึ้น ไม่ว่าจะ เป็น อดุลย์ ดุลยรัตน์ ที่เป็นพนักงานธนาคารที่นายแท้พบขณะไปใช้บริการธนาคาร ก็ถูกชักชวนจากนายแท้ให้มาแสดงภาพยนตร์เรื่อง “ปาหนัน” หรือ วิไลวรรณ วัฒนพานิช ถึงแม้จะเคยได้เล่นภาพยนตร์มาแล้ว แต่ก็มาเป็นที่รู้จักและโด่งดังจนได้รางวัลตุ๊กตาทองครั้งที่ 1 ดารานิวฝ่ายหญิงยอดเยี่ยมจากภาพยนตร์เรื่อง “สาวเครือฟ้า” หรือ ชลิต สุเสวี ที่ทำอาชีพเขียนรูปอยู่ในหนังสือรายสัปดาห์ของ “สยามสมัย” ก็ได้มารับบท “ร้อยตรีพร้อม” จนโด่งดังขึ้นจาก “สาวเครือฟ้า” เช่นเดียวกับ ไชยา สุริยัน ก็ได้สร้างชื่อจากการแสดงภาพยนตร์เรื่องแรก คือ “แห่แดง”

4. การที่นายแท้เป็นผู้มีสายตาแหลมคมในการการเลือกวรรณกรรมที่เหมาะสมกับยุคสมัยมาสร้างเป็นภาพยนตร์ ทำให้วงการภาพยนตร์ไทยกลับมาเป็นที่นิยมอย่างต่อเนื่องอีกครั้ง หลังจากช่วงสงครามโลกโดยบทประพันธ์ที่เลือกมาส่วนใหญ่ จะเป็นงานวรรณกรรมที่ได้รับการตีพิมพ์ในนิตยสารรายสัปดาห์ ซึ่งงานวรรณกรรมเหล่านี้ มักจะทำขึ้นมาได้เท่าทันกับสถานการณ์ ณ เวลานั้น เช่น เรื่อง “สุภาพบุรุษเสือไทย” ที่เขียนขึ้นมาในช่วงเวลาร่วมสมัยในขณะนั้น ที่มีอาชญากรรมเกิดขึ้นมาเป็นจำนวนมากทำให้ภาพยนตร์เป็นที่นิยม โดยเฉพาะการหยิบเรื่องของ “โจร” หรือ “เสือ” ขึ้นมาทำเป็นคนแรก และทำให้กลายเป็นแนวภาพยนตร์ใหม่ เพราะเมื่อประสบความสำเร็จทางด้านรายได้ ก็ทำให้เกิดคนทำตามขึ้นมามากมาย มีภาพยนตร์ไทยที่มีคำว่า “เสือ” เกิดขึ้นมาอีกหลายเรื่อง เพราะหวังจะประสบความสำเร็จเฉกเช่นเดียวกับภาพยนตร์ “สุภาพบุรุษเสือไทย” ทั้งที่ในความเป็นจริงนั้น นายแท้ได้สร้างภาพยนตร์ในแนวนี้เพียงสองเรื่องเท่านั้น นั่นก็คือ “สุภาพบุรุษเสือไทย” และ “เสือเฒ่า” หรือการหยิบเรื่อง “แห่แดง” ขึ้นมาก็ถือเป็นเรื่องแรกที่ทำให้โรงภาพยนตร์เอ็มไพร์ได้รายได้เกินหนึ่งล้านบาท ซึ่งถือว่าเป็นรายได้ที่สูงมากในยุคสมัยนั้น

5. การที่นายแท้มักจะเลือกใช้สถานที่สวยงามในการถ่ายทำ ทำให้วงการภาพยนตร์ได้รู้จักกับสถานที่ในการถ่ายทำแปลกใหม่ ซึ่งบางแห่งยังไม่เคยถูกใช้เป็นฉากในการถ่ายทำมาก่อน โดยนายแท้ได้ใช้ความประสพการณ์ในสมัยที่ท่านได้เดินทางไปถ่ายรูปตามสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆในขณะทำงาน

อยู่ที่แผนกส่งเสริมการท่องเที่ยว และความพยายามอย่างยิ่งยวดในการที่จะจัดการอำนวยความสะดวกให้นักแสดงและกองถ่ายทำสามารถเดินทางไปถ่ายทำยังสถานที่ถ่ายทำที่มีความสวยงาม และน่าสนใจ ซึ่งหลายครั้งเป็นสถานที่อยู่ห่างไกล เพื่อให้ได้ภาพที่น่าสนใจที่สุดและเหมาะสมสอดคล้องกับเรื่องและแนวทางภาพยนตร์ ไม่ว่าจะเป็นการเดินทางไปถ่ายทำภาพยนตร์เรื่อง “สาวเครือฟ้า” ที่จังหวัดเชียงใหม่ เรื่อง “ปาหนัน” ไปถ่ายทำที่จังหวัดภูเก็ต และบางส่วนไปถ่ายทำถึงปิ้ง ประเทศมาเลเซีย เรื่อง “เมืองแม่หม้าย” ก็ไปถ่ายทำที่ปราสาทหินพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งในขณะนั้นยังไม่ได้มีการบูรณะ หรือแม้แต่ฉากสั้นๆในเรื่องนี้บางฉากท่านก็ยอมลงทุนไปถ่ายทำถึงฮ่อมจ้อม จังหวัดน่าน

6. ความประณีตในการถ่ายทำและความพิถีพิถันในการสร้างของนายแท้ ช่วยยกระดับคุณภาพของภาพยนตร์ในยุค 16 มม. เพราะภาพยนตร์ที่ถ่ายทำด้วยฟิล์มขนาด 16 มม. จะให้ภาพที่มีคุณภาพดีกว่าฟิล์มขนาด 35 มม. กระบวนการถ่ายทำที่ง่ายกว่า ทำให้ผู้สร้างภาพยนตร์หลายคนในยุคดังกล่าว คิดเพียงจะถ่ายภาพยนตร์ให้เสร็จ เพื่อให้ภาพยนตร์ได้ออกฉายและทำรายได้กลับคืนมาให้อย่างอย่างรวดเร็ว ทำให้ภาพยนตร์โดยรวมในยุคนั้นมีมาตรฐานงานสร้างที่ต่ำและไม่เน้นความเป็นศิลปะ แต่เนื่องจากนายแท้เองนั้นเป็นช่างภาพ ทั้งภาพนิ่งและภาพยนตร์ จึงให้ความใส่ใจในการถ่ายทำ การใช้เรื่องของมุมมองและการจัดวางองค์ประกอบภาพ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้แสง จนเป็นที่รู้จักในวงการจนถึงขั้นนำไปพูดกันว่า สำหรับกองนายแท้นั้นถ้าแดดไม่ออก ก็จะไม่ถ่ายทำนั้นแสดงให้เห็นถึงความสนใจในเรื่องภาพ จึงยอมที่จะทุ้มเทอย่างยิ่งแม้ว่าจะทำให้ระยะเวลาการถ่ายทำต้องนานขึ้นกว่ากำหนดเดิม ทำให้วงการภาพยนตร์ในยุค 16 มม. ยังมีผลงานเป็นที่เชิดหน้าชูตาทั้งในมาตรฐานงานสร้างและความเป็นศิลปะ

7. การที่นายแท้ได้ใช้ความรู้และประสบการณ์หลายด้านมาช่วยในการทำการประชาสัมพันธ์ภาพยนตร์ ทำให้วงการภาพยนตร์ไทยในยุคนั้นมีการทำโฆษณาที่โดดเด่น ตัวอย่างเช่น แทนที่ท่านจะทำใบปิดแบบธรรมดาทั่วไปเพื่อโฆษณาภาพยนตร์ ก็มีการคิดคำที่สร้างความน่าสนใจให้กับผู้ผ่านไปมา เช่นในเรื่อง “สุภาพบุรุษเสือไทย” มีการพาดหัวว่า “นำจับ ค่าหัว ๕,๐๐๐ บาท” ก็ทำให้มีคนรู้จัก “เสือไทย” ในเวลาอันรวดเร็ว หรือเรื่อง “แห่ดวง” ก็มีการคิดที่จะนำเอาคัทเอ้าท์รูปของอมรธา อัครวนนท์ ในชุด “ไอ้โม่ง” ใส่หน้ากากและถือปืน สูง 12 เมตร ตั้งไว้ตรงวงเวียนราชเทวี รวมทั้งสติ๊กเกอร์สะท้อนแสง และทำเพลงโฆษณา เพื่อนำไปแจกตามสถานีวิทยุจนกลายเป็นเพลงที่ติดหู รวมไปถึงการนำภาพยนตร์โฆษณาไปฉาย โดยเอาจอภาพยนตร์ไว้ที่ท้ายรถและขับออกตระเวนฉายไปทั่วเมือง

8. การที่นายแท้ ประกาศวุฒิสารเป็นผู้มีความรักในการถ่ายภาพ ทำให้ท่านได้กลายเป็นนักบันทึกประวัติศาสตร์คนสำคัญของประเทศไทย ผลงานหลายชิ้นของท่าน กลายเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์เพียงอย่างเดียว เป็นมรดกทางวัฒนธรรมสำคัญที่เหลืออยู่ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษา

9. นอกจากการที่นายแท้เป็นบุคคลสำคัญในการวางการภาพยนตร์ไทยเข้าสู่ยุคภาพยนตร์ 16 มม. นายแท้ยังเป็นผู้ที่มีส่วนอย่างมากที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในการกลับไปสู่การใช้ฟิล์มภาพยนตร์ 35 มม. โดยในขณะที่ท่านกำลังทำงานกับนักสร้างภาพยนตร์ต่างประเทศที่ฮ่องกงอยู่บ่อยๆ และได้มีโอกาสร่วมทุนกับชาวฮ่องกงทำโครงการถ่ายภาพยนตร์กีฬาเอเชียในเกมส์ที่ประเทศไทยเป็นเจ้าภาพ เพื่อออกฉายตามโรงภาพยนตร์ เพื่อให้คนได้ดูเพราะในเวลานั้นยังไม่มีโทรทัศน์ในการแพร่ภาพเหตุการณ์ลักษณะนี้ ทำให้ท่านได้ค้นพบว่าสามารถซื้อฟิล์มและนำฟิล์มขนาด 35 มม. มาล้างและพิมพ์ที่ฮ่องกงได้โดยไม่ต้องส่งไปยังแล็บล้างฟิล์มที่อังกฤษเหมือนในอดีต ถือว่าเป็นการค้นพบที่มีส่วนในการทำให้วงการภาพยนตร์ไทย เปลี่ยนผ่านจากการถ่ายทำในระบบ 16 มม. กลับมาเป็น 35 มม. ได้เพราะค่าใช้จ่ายในการล้างฟิล์มขนาด 35 มม. ที่ถูกลงอย่างมาก

ผลการวิจัยตามที่สรุปมาทำให้เห็นได้ว่าการที่นายแท้ ประกาศวุฒิสาร ได้รับการยกย่องให้เป็นศิลปินแห่งชาตินั้น ก็โดยเหตุผลจากการที่ผลงานตลอดชีวิตที่ผ่านมาไม่ว่าจะเป็น ภาพยนตร์เรื่อง (feature film) ภาพยนตร์ข่าว (newsreel) หรือสารคดี (documentary) ล้วนแล้วแต่ทรงคุณค่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรม เป็นผลผลิตของความทุ่มเทอุตสาหะ ความละเอียด และความประณีตของท่าน ผลงานหลายชิ้นของท่านยังเต็มไปด้วยความคิดสร้างสรรค์แปลกใหม่ ไม่ว่าจะเป็นในด้านแนวเรื่อง เนื้อเรื่อง นักแสดง ฉาก มุมภาพ หรือการโฆษณาประชาสัมพันธ์ นอกจากนี้ในการวิจัยชิ้นนี้ ทั้งในส่วนของภูมิหลังและกระบวนการทำงานของท่าน ผู้วิจัยได้พบว่าไม่ใช่เพียงผลงานของนายแท้ ประกาศวุฒิสารเท่านั้นที่ควรค่าแก่การยกย่อง ผู้วิจัยยังได้พบกับคุณสมบัติและบุคลิกลักษณะหลายประการของท่าน อันเป็นคุณสมบัติอันแสดงความเป็นศิลปินแห่งชาติของท่าน ดังนี้

1. ความเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ดี

ตลอดชีวิตการทำงานของนายแท้ คุณสมบัติอย่างหนึ่งของท่านที่มีอย่างชัดเจน และเป็นที่ยอมรับโดยทั่วกัน ก็คือความเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีของท่าน ซึ่งคุณสมบัตินี้ทำให้ผู้คนที่อยู่ใกล้ท่าน มีความประทับใจในอัธยาศัยไมตรีของท่าน ทำให้ท่านเป็นที่จดจำ และเป็นที่ยึดถืออย่างกว้างขวาง ความเป็นคนใจเย็น ใส่ใจดูแลทุกคนอย่างทั่วถึงและพยายามรักษาบรรยากาศของความเป็นครอบครัว ในระหว่างการถ่ายทำภาพยนตร์ก็ทำให้กองถ่ายเกิดบรรยากาศการทำงานที่ราบรื่น บุคลิกอันเป็นคุณลักษณะเช่นนี้ทำให้ท่านมักจะได้รับโอกาสที่พิเศษมากกว่าคนอื่นอยู่เสมอ ตั้งแต่ในวัยเด็ก วัยที่กำลังศึกษาเล่าเรียนไปจนถึงวัยทำงาน ไม่ว่าจะเป็นโอกาสในการศึกษาหาความรู้ โอกาสในการประกอบอาชีพ ไปจนถึงโอกาสที่เกี่ยวข้องกับการสร้างภาพยนตร์โดยตรง เช่น การได้รับทุนทรัพย์เป็นงบประมาณ การได้รับความช่วยเหลือจากผู้คนในแวดวงต่างๆ การที่มีคนอยากจะทำร่วมกับท่านเป็นจำนวนมาก ไปจนถึงแม้การได้รับความสะดวกในการใช้สถานที่หรืออุปกรณ์ต่างๆ

2. ความเป็นผู้ตรงต่อเวลา

ผู้ที่เคยร่วมงานกับนายแท้ ต่างกล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่า การตรงต่อเวลาคือสิ่งที่นายแท้ยึดมั่นมาโดยตลอดชีวิตการทำงาน โดยท่านมักจะพูดให้คนที่ทำงานด้วยได้ยินอยู่เสมอ และเมื่อท่านชักนำนักแสดงหรือทีมงานคนใดมาเข้าร่วมวงการทำงาน ก็จะสอนสิ่งนี้เป็นสิ่งแรก คุณลักษณะเช่นนี้เองที่ทำให้ท่านได้รับโอกาสในการทำงานร่วมกับกองถ่ายภาพยนตร์ต่างประเทศ ที่เข้ามาในเมืองไทยอยู่เสมอ เพราะเป็นคุณสมบัติที่ทำให้ไม่ถ่วงนักในหมู่นักสร้างภาพยนตร์ และนักแสดงในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยในยุคนั้น ส่วนนักแสดงคนใดที่มีคุณสมบัติดังกล่าวก็มักจะเป็นที่ชื่นชมยกย่องและได้รับโอกาสมากกว่านักแสดงคนอื่น นักแสดงที่มีชื่อเสียงในด้านความตรงต่อเวลาและกลายเป็นดารามีชื่อเสียงและได้รับการยอมรับในคุณสมบัตินี้เช่นกันก็มีตัวอย่างเช่น มิตร ชัยบัญชา

3. ความเป็นผู้ประณีตในการทำงานและความรักในศาสตร์ภาพยนตร์

ด้วยความรักในการสร้างภาพยนตร์และการถ่ายภาพนิ่ง และเห็นว่าทั้งสองสิ่งคืองานศิลปะที่ต้องอาศัยการเอาใจใส่ในทุกรายละเอียด รวมกับคุณสมบัติส่วนตัวซึ่งเป็นผู้มีความประณีตละเอียดละออ ทำให้ความเป็นผู้ประณีตในการทำงานของนายแท้เป็นที่ประจักษ์แก่ทุกคนที่เคยได้ร่วมงานกับท่าน โดยในการทำงานภาพยนตร์แต่ละเรื่อง นายแท้จะพิถีพิถันออกแบบงานสร้างและวางแผนการทำงานทุกขั้นตอนอย่างละเอียดด้วยตัวของท่านเอง ไม่ว่าจะเป็นความพิถีพิถันในการเลือกบทประพันธ์ การเลือกทีมงาน นักแสดง การหาสถานที่ การสร้างฉาก และที่สำคัญที่สุดที่ยังหลงเหลือหลักฐานให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรม ก็คือ การถ่ายภาพของท่าน จากภาพยนตร์ที่ยังหลงเหลืออยู่ให้ศึกษาทุกเรื่อง เราจะเห็นถึงความประณีตพิถีพิถันของการถ่ายทำ การจัดองค์ประกอบภาพ การจัดแสง การเคลื่อนกล้อง รวมไปถึงจนถึงขั้นการตัดต่อ ซึ่งนายแท้มักจะเป็นผู้ทำสิ่งเหล่านี้เองทั้งหมด

4. ความเป็นผู้ที่ขอบจดจำบันทึก

การเป็นนักจดบันทึกของนายแท้ นั้น มีตั้งแต่การจดบันทึกผ่านการถ่ายภาพ การสร้างภาพยนตร์ส่วนตัวหรือที่เรียกว่า “หนังสือบ้าน” ไปจนถึงการจดบันทึกผ่านตัวอักษร ดังปรากฏออกมาเป็นงานเขียนบันทึกความทรงจำที่ชัดเจนที่สุดในหนังสือเรื่อง “สุภาพบุรุษเสื้อแหม่ม” ซึ่งท่านได้เขียนบันทึกบอกเล่าชีวิตของท่านตั้งแต่วัยเด็กมาจนถึงวัยปัจจุบัน ดังที่ท่านเคยให้สัมภาษณ์ไว้ครั้งหนึ่งว่า “แต่ผมเป็นคนชอบจดบันทึกและชอบเก็บพวกภาพ จดหมาย เอกสารต่างๆที่เกี่ยวกับงานของผมมาตลอด ผมมาเริ่มบันทึกประวัติการทำงานของผมตอนปี พ.ศ.2542 นี้เอง แล้ว ‘มูลนิธิหนังไทย’ โดยคุณโดม สุขวงศ์ ก็ขออนุญาตนำมาพิมพ์เป็นหนังสืออัตชีวประวัติของผม ในโอกาสที่ผมครบรอบ 84 ปี ผมคิดว่าก็น่าจะมีประโยชน์บ้าง” หนังสือเล่มนี้ได้กลายเป็นบทบันทึกทางประวัติศาสตร์อันมีค่าทั้งต่อวงการภาพยนตร์ไทย และต่อประวัติศาสตร์ชาติไทยโดยรวม และเพราะความเป็นผู้ที่ขอบจดจำ

เห็นภาพเหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่กรุงเทพ พ.ศ. 2485 ก็เป็นเพราะการที่ท่านได้หยิบเอากล้องและทุนทรัพย์ส่วนตัวมาซื้อฟิล์มภาพยนตร์ ซึ่งในสมัยนั้นทั้งมีราคาแพงและหายาก ด้วยท่านมีวิญญูณของความเป็นนักจัดบันทึกนั่นเอง ผลงานในรูปร่างเขียนก็ทำให้เห็นว่า ท่านสามารถจดจำชื่อของบุคคล ตำแหน่ง ยศถาบรรดาศักดิ์ สถานที่ เหตุการณ์ต่าง ๆ แม้ตั้งแต่ที่เกิดในสมัยท่านเป็นเด็กได้อย่างแม่นยำ การบรรยายถึงสถานที่และผู้คนต่าง ๆ ก็เป็นไปอย่างละเอียด ทำให้เราสามารถจินตนาการตามจนได้เห็นทั้งสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของยุคสมัย ให้ภาพที่ชัดเจนเสมือนหนึ่งถูกบันทึกไว้ในภาพถ่ายหรือภาพยนตร์โดยไม่มีสิ่งใดตกหล่น ดังเช่นในตอนหนึ่งที่นายแท้ได้บรรยายบรรยากาศในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งประเทศไทยถูกทหารญี่ปุ่นเข้ามายึดครองไว้ว่า

“ขณะที่กำลังทำสงครามกันอยู่ ถ้าเราเดินทางตามถนนสายหลักระหว่างจังหวัด จะมีด่านของทหารญี่ปุ่นและไทยร่วมกันตรวจตรา จะเห็นทหารท่าทางเข้มแข็งสะพายดาบที่เป็นสัญลักษณ์ของเขา ท่าทางเอาจริงเอาจัง แต่คราวนี้ มีทหารญี่ปุ่นยืนดู รถราไปมา ท่าทางสุภาพเรียบร้อย ในมือถือกระบอกลูกไม่ไฟ ภายในบรรจุดาบที่เคยคาดเอว ถือเอาไว้อย่างธรรมดา ท่าไมเขาถึงใส่ไว้ในกระบอกลูกไม่ไฟ ผมเชื่อว่าคนรุ่นนั้นคงจะรู้” (แท้ ประกาศวุฒิสาร, 2544: 125)

5. ความเป็นนักสะสม

ด้วยความที่นายแท้มีนิสัยชอบในการสะสมสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการสร้างภาพยนตร์ของท่าน อาทิ ไปสเตอร์ แผ่นป้ายโฆษณา หนังสือพิมพ์ที่เขียนถึงภาพยนตร์ของท่าน ทำให้ในปัจจุบันเรายังมีโอกาสได้เห็นบรรยากาศของยุคสมัย รูปร่างหน้าตาของนักแสดง สไตล์การแต่งตัว แนวทางของภาพยนตร์ กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ ภาพโรงภาพยนตร์หรือสถานที่ต่างๆ ในช่วงเวลาขณะที่ภาพยนตร์เข้าฉาย โดยเฉพาะภาพยนตร์หลายเรื่องที่ฟิล์มได้สูญหายหรือถูกทำลายไปแล้ว ไม่เพียงสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับภาพยนตร์ของท่านเท่านั้น นายแท้ยังได้สะสมข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ ตามยุคสมัย อาทิ รูปถ่าย นิตยสาร ฉลากหรือตราสินค้าต่างๆ ที่ล้วนมีคุณค่าเป็นหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์ นายแท้ยังได้นำสิ่งของที่ท่านสะสมไว้เหล่านี้มามอบให้เป็นสมบัติของหอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน) เพื่ออนุรักษ์เป็นมรดกของแผ่นดินให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษา

6. ความเป็นผู้มีควมกระตือรือร้นใฝ่รู้

คุณสมบัติสำคัญที่ทำให้นายแท้ประสบความสำเร็จอย่างสูงในอาชีพของท่านคือการที่ท่านเป็นผู้ชอบศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมตลอดเวลา อุปนิสัยอันเป็นคุณลักษณะเช่นนี้มาตั้งแต่วัยเยาว์ ทำให้ท่านได้เรียนรู้การถ่ายรูปด้วยตนเอง เมื่อท่านได้รับการศึกษาจากครูสังวงษ์ แดงอ่อน ครูผู้ประสาวิชาด้านการถ่ายรูปอย่างจริงจัง นายแท้ก็แสดงความกระตือรือร้นจนได้รับวิชาจากครูสังวงษ์มาอย่างเต็มที่ และเมื่อแผนกวิชาการถ่ายรูปต้องปิดตัวลงเพราะมีผู้เรียนน้อย นายแท้ก็ยังอยู่ช่วยงานครูสังวงษ์ในแล็บการล้าง-อัดรูปต่อไป เพราะมีความสนใจใฝ่รู้อย่างสูง จนครูสังวงษ์เลือกส่งนายแท้ไปช่วยงานม.จ.ศุภรธรรมดิสในการผลิตภาพยนตร์เรื่อง “กะเหรี่ยงไทรโยค” ของคณะปฏิภาศ-

ภาพยนตร์ ซึ่งนั่นทำให้นายแท้ได้รับโอกาสเรียนรู้การถ่ายภาพยนตร์จากครูด้านการถ่ายภาพยนตร์ของเมืองไทยนั่นคือ ชุนภูมิภาคพิมพ์ลิขิต จนทำให้ได้เห็นกระบวนการถ่ายทำภาพยนตร์ครบทุกขั้นตอน ในยามว่างขณะที่ฝึกวิชาชีพอยู่กับชุนภูมิภาคพิมพ์ลิขิตนี้ นายแท้ก็จะศึกษาการทำงานของกล้องด้วยตนเอง จนชุนภูมิภาคพิมพ์ลิขิตเองถึงกับพูดให้คนอื่นได้ยินอยู่เสมอว่า นายแท้ได้มีฝีมือทางด้านนี้ที่เก่งกว่าท่านแล้ว ในเวลาที่นายแท้ทำงานอยู่ในแผนกส่งเสริมการท่องเที่ยวท่านก็เพียงศึกษาผลงานภาพถ่ายต่างๆของนักถ่ายภาพที่มีชื่อเสียง อาทิ ชุนภูมิภาคพิมพ์ลิขิต รัตน์ เปสตันยี ระเบิด บุนนาค เจ้ากาวิละวงศ์ ณ เชียงใหม่ เจ้าไชยณรงค์ ณ เชียงใหม่ หม่อมหลวงต้อย ชุมสายไม่ว่าจะเป็นการจัดแสง ทิศทางของแสง การใช้มุมกล้องด้วยตัวของท่านเอง ทั้งหมดนี้แสดงถึงคุณลักษณะสำคัญของผู้ซึ่งมีความใฝ่รู้และไม่หยุดที่จะพัฒนาตนเอง แม้ในเวลาที่การศึกษาศาสตร์และศิลป์ด้านนี้ยังไม่มีขึ้นในเมืองไทย จนกลายเป็นศิลปินแห่งชาติและครูในศาสตร์ด้านภาพยนตร์ให้แก่คนในรุ่นหลัง

7. ความเป็นผู้มีจิตใจโอบอ้อมอารี

เป็นที่ยอมรับกันในวงการภาพยนตร์ถึงความเป็นบุคคลซึ่งเต็มไปด้วยความโอบอ้อมอารีเอื้อเฟื้อ และชอบช่วยเหลือคนอื่นของนายแท้ ประกาศวุฒิสาร ประสพการณ์ที่ท่านบอกเล่าไว้ในหนังสือ “สุภาพบุรุษเสื้อแท้” มีหลายตอนที่ตอกย้ำคุณสมบัติดังกล่าว อาทิ หลังจากที่ภาพยนตร์เรื่อง “เห่าแดง” เข้าฉายได้ 43 วัน ได้มีนักสร้างภาพยนตร์มาขอร้องให้นายแท้ นำภาพยนตร์เรื่อง “เห่าแดง” ออกจากโรงภาพยนตร์ ทั้งที่ภาพยนตร์เรื่องดังกล่าวกำลังฉายและได้รับความนิยมอยู่อย่างมาก และมีโอกาสที่จะสร้างรายได้ให้แก่ท่านได้อีกอย่างมากมาย แต่นายแท้ก็ยอมนำภาพยนตร์ออกจากโรงเพื่อเปิดโอกาสให้กับภาพยนตร์ของผู้อื่นได้เข้าฉายบ้าง เพราะท่านมีความเห็นใจนักสร้างภาพยนตร์คนอื่นๆ เหตุการณ์ครั้งนี้เป็นเพียงหนึ่งในหลายเหตุการณ์ที่นายแท้ได้แสดงให้เห็นถึงเอื้อเฟื้อและโอบอ้อมอารีต่อผู้อื่นของท่าน

8. ความเป็นผู้ที่รักในเกียรติศักดิ์ศรี

คุณประพาส นิลอุบล เคยรับรองกับคุณชุนท์ ปิ่นทนนท์ว่า “เด็กคนนี้มีมารบรองเป็นคนเรียบร้อย ไว้ใจได้” คุณประพาสแนะนำท่านให้คุณชุนท์เช่นนั้น เพราะมั่นใจในคุณสมบัติขั้นของนายแท้ จากการที่ท่านได้รู้จักและร่วมงานกับนายแท้ตั้งแต่เมื่อว่าจ้างนายแท้ให้ช่วยดูแลจัดฉายภาพยนตร์ คุณสมบัตินี้เป็นที่ประจักษ์ทั้งในและนอกวงการภาพยนตร์ ด้วยความที่ท่านมีความรักในเกียรติและศักดิ์ศรีมาตั้งแต่เยาว์วัย เมื่อพูดคำไหนหรือรับปากอย่างไรก็จะทำเช่นนั้น ตลอดเวลาที่ท่านประกอบอาชีพจึงมีผู้คนให้ความเชื่อถือในตัวท่านอย่างสูง ได้รับความไว้วางใจและทำให้ท่านมีมิตรอยู่ทั่วทั้งในและนอกวงการภาพยนตร์

9. ความเป็นผู้มีความกตัญญูรู้คุณ

นายแท้ได้กล่าวถึงบุคคลที่มีบุญคุณและเคยช่วยเหลือท่านในวาระต่างๆ โดยครูผู้ประสพวิชาที่ท่านมักกล่าวถึงอยู่บ่อยๆ ได้แก่ ชุนภูมิภาคพิมพ์ลิขิต ผู้เป็นครูสอนด้านภาพยนตร์คนแรก

หม่อมเจ้าศุภรพรรณดิศ ดิศกุล ผู้ชักนำเข้าสู่วงการ ครูสังวรงค์ แดงแก้ว ซึ่งถ่ายทอดวิชาความรู้ด้านภาพนิ่ง ประพาศ นิลอุบล ผู้ช่วยเหลือในการทำงานหลายที่ หลวงถวิลเศรษฐพานิชยการ คุณชุนห์ ปิณฑานนท์ ผู้ให้อาชีพและประสบการณ์อันมีค่า ดังที่ท่านให้สัมภาษณ์ไว้ครั้งหนึ่งว่า “คุณประพาศเป็นผู้มีพระคุณกับผมมากท่านหนึ่ง และมีเจ้านายที่ได้อุปการะผมมา ผมรำลึกบุญคุณของท่านเสมอ คือ คุณหลวงถวิลเศรษฐพานิชยการ สุดท้ายท่านเป็น ปลัดกระทรวงพาณิชย์ อีกท่านหนึ่งคือคุณชุนห์ ปิณฑานนท์ เป็นผู้อำนวยการทรัพย์สินฯ เป็นหนึ่งในคณะเปลี่ยนแปลงการปกครองปี พ.ศ. 2475”

10. ความเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์

หลายเหตุการณ์ที่แสดงว่านายแท้เป็นผู้มีความซื่อสัตย์ทั้งในส่วนตัวและในทางวิชาชีพ เคารพในวิชาชีพ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวและอามิสสินจ้างใดๆ แม้ว่าหลายครั้งการทำงานอาจจะขาดทุนหรือได้เงินไม่คุ้มค่าเหนื่อย นายแท้ก็ไม่เคยคิดเอาเปรียบผู้ร่วมงานที่เหนื่อยมาด้วยกัน เหมือนเช่นที่ผู้ร่วมอาชีพคนอื่นเคยทำ นายแท้เคยกล่าวไว้ว่า “สมัยนั้นทำหนังไม่รวยหรอกครับ ถ้าเราเป็นคนตรงไปตรงมา เราเอาใครเขามาเท่าไร จะเป็นตัวประกอบ เป็นคนงานอะไรต่ออะไร เขามาทำงานกับเรา เขาก็หวังได้สตางค์เพื่อ ไปเลี้ยงดูครอบครัวเขา เพราะฉะนั้นผมไม่เคยเบียด นอกจากว่ามันขาดทุน มันไม่มีจริงๆ ผมก็บอกเขาไปตรงๆ” (แท้ ประกาศวุฒิสาร, 2544:248)

11. ความเป็นผู้ไม่ดื่มสุราและไม่ฝักใฝ่ในอบายมุข

นายแท้ใช้ชีวิตอย่างอุทิศตนให้กับอาชีพการสร้างภาพยนตร์ และถือว่าอาชีพนี้มีอิทธิพลต่อผู้อื่นอย่างมาก ท่านจึงพยายามประพฤติตัวให้เป็นแบบอย่างในทุกๆด้าน โดยเฉพาะในการไม่ดื่มสุราและไม่ฝักใฝ่ในอบายมุข นี่คือคำกล่าวของนายแท้ที่ปรากฏอยู่ในบทสุดท้ายของหนังสือ “สุภาพบุรุษเสือแท้” ซึ่งเป็นหนังสืออัตชีวประวัติของท่าน ซึ่งแสดงถึงคุณสมบัติข้อนี้ที่ท่านยึดถือมาตลอดทั้งชีวิต และต้องการเสนอแนะให้คนอื่นๆเห็นถึงคุณค่าในเรื่องนี้

“ผมนั้นไม่ใช่คนดื่อะไรหรอกครับ ผมเลิกบุหรีมาได้เกือบ 30 ปี ส่วนสุรา เบียร์ไม่เอา เคยทดลองดูแล้วว่า ดื่มแล้วครองสติอยู่ไหม? หรือแกล้งทำ ทั้งหมดยู่ที่คนๆนั้นครับ ถ้าเขาบังคับตัวได้ หลีกให้พ้นเถอะครับทั้งยาเสพติด บุหรี เหล้า แล้วหันมาทำประโยชน์ให้แก่ตัวคุณและครอบครัว ชาดิกก็ได้ประชากรที่ดีขึ้นอีกด้วย” (แท้ ประกาศวุฒิสาร, 2544: 332)

บทที่ 6

ข้อเสนอแนะและปัญหา

ข้อเสนอแนะและปัญหาสำหรับการวิจัยในอนาคต

1. จากการวิจัยเรื่อง “องค์ความรู้ศิลปินแห่งชาติ : นายแท้ ประกาศวุฒิสาร” พบว่างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ความรู้ศิลปินแห่งชาติของศิลปินท่านอื่นๆ โดยเฉพาะในด้านภาพยนตร์และศิลปะการแสดงยังมีอยู่ในปริมาณน้อย จึงควรส่งเสริมให้มีการผลิตวิจัยในด้านนี้ เพื่อเก็บรวบรวมเป็นองค์ความรู้ทั้งในด้านศิลปะและชีวประวัติและผลงานของศิลปินคนสำคัญของแผ่นดิน

2. จากการวิจัยเรื่อง “องค์ความรู้ศิลปินแห่งชาติ : นายแท้ ประกาศวุฒิสาร” ผู้วิจัยได้พบว่ามีฟิล์มภาพยนตร์ในอดีต โดยเฉพาะในยุคภาพยนตร์ 16 มม. อันเป็นสมบัติอันมีค่าของวงการภาพยนตร์ไทยได้เสื่อมคุณภาพ สูญหาย หรือถูกทำลายทิ้งไปอย่างน่าเสียดายเป็นจำนวนมาก ดังเช่นกรณีของภาพยนตร์ของนายแท้ที่ภาพยนตร์ส่วนใหญ่ของท่านถูกทำลายไปเพราะการปิดกิจการของอีสแมนคัลเลอร์ ยูนิเวอร์แซลแล็บ ฮองกง โดยที่ท่านไม่รู้เพราะย้ายที่อยู่จึงไม่สามารถนำกลับมาได้ทัน จึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยไม่สามารถจะหาผลงานของท่านชมได้ในจำนวนที่มากพอที่จะใช้เพื่อการวิเคราะห์ด้วยบทและเอกลักษณ์จากงานได้อย่างชัดเจนนัก เพราะต้องศึกษาจากเอกสารและการสัมภาษณ์เป็นหลัก หรือมีแต่เพียงหลักฐานเป็นภาพเบื้องหลังภาพยนตร์ ภาพยนตร์ขาว และภาพยนตร์เรื่องที่หลงเหลืออยู่เพียง 2 เรื่องในช่วงเวลาของการวิจัย นับเป็นบทเรียนสำคัญของการขาดสถาบันที่เก็บรักษาฟิล์มภาพยนตร์เพื่อการอนุรักษ์เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติให้อนุชนรุ่นหลังอย่างเป็นเรื่องเป็นราวในสมัยก่อน ผู้วิจัยจึงเห็นว่ารัฐบาลและหน่วยงานที่รับผิดชอบควรให้การส่งเสริมและให้งบประมาณในการพัฒนาสถาบันหรือหน่วยงานที่ทำหน้าที่เก็บรักษาฟิล์มภาพยนตร์ ซึ่งปัจจุบันได้แก่ หอภาพยนตร์(องค์การมหาชน) เพื่อเร่งให้เกิดการดำเนินการจัดเก็บ รวบรวม สืบค้นและซ่อมแซมฟิล์มภาพยนตร์เก่าอย่างเร่งด่วน ก่อนที่ฟิล์มภาพยนตร์ที่ยังหลงเหลืออยู่จะเสื่อมหรือหายสาบสูญไปจนไม่สามารถตามกลับมาได้ เนื่องจากภาพยนตร์จำนวนหนึ่งตกอยู่ในความครอบครองของนักสะสมเอกชน ซึ่งคนดูทั่วไปไม่สามารถจะหาชมได้ การส่งเสริมให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเสาะแสวงหาและจัดเก็บอนุรักษ์ไว้เพื่อเป็นสมบัติของสาธารณะและนำมาบูรณะเพื่อจัดฉายน่าจะมีประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมและต่อการสร้างองค์ความรู้และงานวิจัยในอนาคต

3. จากการวิจัยเรื่อง “องค์ความรู้ศิลปินแห่งชาติ : นายแท้ ประกาศวุฒิสาร” ผู้วิจัยได้พบว่าควรมีการสนับสนุนงานวิจัยในด้านการรวบรวมข้อมูลและประมวลองค์ความรู้เกี่ยวกับภาพยนตร์ไทยในแต่ละยุคสมัยอย่างเป็นระบบ เพื่อเป็นการเก็บบันทึกข้อมูลของภาพยนตร์ไทยที่ถูก

สร้างขึ้นให้ละเอียด กว้างขวางและครอบคลุมที่สุด แม้ภาพยนตร์ส่วนใหญ่ของบางยุคนั้นแทบจะสูญสลายไปหมดแล้ว และจำเป็นต้องใช้การสืบค้นจากหลักฐานเท่าที่ยังหลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน หรือจากคำบอกเล่าของผู้ร่วมยุคสมัย โดยอาจแบ่งการสืบค้นและจัดประมวลองค์ความรู้ตามยุคสำคัญได้แก่ ภาพยนตร์ไทยยุคเริ่มต้น ยุคภาพยนตร์เงียบ ภาพยนตร์เสียงจนถึงยุคก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 (2465-2482) ภาพยนตร์ไทยในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 (2483-2491) ภาพยนตร์ไทยยุคหลังสงครามโลกและยุคภาพยนตร์ 16 มม. (2492-2515) ภาพยนตร์ไทยยุคหลังภาพยนตร์ 16 มม.จนถึงยุคภาพยนตร์มาตรฐาน 35 มม.ในปัจจุบัน (2515-ปัจจุบัน)

4. งานวิจัยเชิงคุณภาพที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ภาพยนตร์และพัฒนาการทางภาพยนตร์ในยุคต่างๆ โดยเฉพาะในช่วงภาพยนตร์ 16 มม. และภาพยนตร์ยุคก่อนหน้านั้นยังมีอยู่ในปริมาณที่น้อยมาก โดยเฉพาะในด้านของการศึกษาวิจัยที่เน้นการวิเคราะห์ด้วบท ซึ่งอาจเป็นเพราะการที่ฟิล์มภาพยนตร์ 16 มม. จำนวนมากนั้น ได้สูญสลายหรือสูญหายไปแล้ว จึงอาจทำให้มีความไม่สมบูรณ์เพียงพอในการศึกษาเชิงคุณภาพดังกล่าว แต่ในปัจจุบันเทคโนโลยีในการบูรณะฟิล์มภาพยนตร์ที่สูงขึ้น อาจทำให้เราได้มีโอกาสรับชมภาพยนตร์ที่หลงเหลือจากยุคอดีตเช่นยุคของภาพยนตร์ 16 มม. เพิ่มขึ้น ดังนั้นควรมีการส่งเสริมพัฒนาการวิจัยในด้านนี้เพิ่มเติม เพราะจะทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าสามารถเน้นที่การศึกษาวิเคราะห์ด้วบทของภาพยนตร์เรื่องสำคัญในแต่ละยุค รวมถึงผลงานของผู้กำกับที่มีชื่อเสียงในยุคดังกล่าว โดยศึกษาในแง่ของการบริบททางสังคมที่มีผลต่อแนวคิดของผู้สร้าง เช่นการศึกษาผ่านทฤษฎีประพันธ์กร เป็นต้น

5. งานวิจัยอันเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ไทยเรื่อง “องค์ความรู้ศิลปินแห่งชาติ : นายแท้ ประกาศวุฒิสาร” คือการพยายามต่อยอดองค์ความรู้ของภาพยนตร์ไทยในอดีตอย่างมีระบบ ดังนั้นจึงต้องการงานวิจัยที่เชื่อมโยงองค์ความรู้ที่ได้มาใหม่นี้ให้เข้ากับองค์ความรู้เกี่ยวกับภาพยนตร์ไทยโดยรวม จึงน่าจะสนับสนุนและส่งเสริมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาอิทธิพลของมรดกทางวัฒนธรรมที่ท่านได้สร้างไว้ ที่มีต่อนักสร้างภาพยนตร์ในปัจจุบัน โดยศึกษาเจาะลึกอิทธิพลแต่ละด้านของท่าน เพื่อทำให้เห็นการเชื่อมโยงอันนำไปสู่พัฒนาการทางสุนทรียศาสตร์และศิลปะของประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ไทย

บรรณานุกรม

หนังสือ

- ขุนวิจิตรมาตรา (สง่า กาญจนาคพันธุ์). *หนังสือไทยในอดีต*. กรุงเทพมหานคร: วัชรินทร์การพิมพ์ จำกัด, 2541.
- จำเริญลักษณ์ ธนะวังน้อย. *ประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ไทย: ตั้งแต่แรกเริ่มจนถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544.
- โดม สุขวงศ์. *ประวัติภาพยนตร์ไทย*. กรุงเทพมหานคร: องค์การค้าของคุรุสภา, 2533.
- _____. *กำเนิดหนังสือไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2539.
- โดม สุขวงศ์ และสวัสดิ์ สุวรรณปักษ์. *ร้อยปีหนังสือไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ริเวอร์ บุ๊คส์ จำกัด, 2545.
- กิตินันท์ อนวัชศิริวงศ์, บรรณาธิการ. *สุนทรียนิเทศศาสตร์ การศึกษาสื่อสารการแสดงและสื่อจินตคดี*. กรุงเทพมหานคร: โครงการพัฒนาองค์ความรู้นิเทศศาสตร์ตะวันออก ภาควิชาวาทวิทยาและสื่อสารการแสดง ร่วมกับ โครงการสื่อสันติภาพ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.
- แท้ ประกาศวุฒิสาร. *สุภาพบุรุษเสื้อไทย*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิหนังสือไทย, 2544.
- ธนาทิพ ฉัตรภูติ. *ตำนานโรงหนัง*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เวลาคี, 2547.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. *ว่าด้วยการเมืองของประวัติศาสตร์และความทรงจำ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2545.
- _____. *ไซน คาราบาว น้ำเน่า และหนังสือไทย: ว่าด้วยเพลง, ภาษา และนามานุกรม*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2538.
- บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา. *ศิลปะแขนงที่เจ็ด: เพื่อวัฒนธรรมแห่งการวิจารณ์ภาพยนตร์*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เม็ดทราย, 2533.
- ประวิทย์ แต่งอักษร. *มาทำหนังสือกันเถอะ(ฉบับดัดต่อใหม่)*. กรุงเทพมหานคร: ไปโอสโคป พลัส, 2551.
- มานพ อุดมเดช. *หนังสือไทย: ธุรกิจของคนชายฝั่ง*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มณฑนาสถาปัตย์, 2531.
- รื่นฤทัย สัจจพันธุ์. *วรรณกรรมปัจจุบัน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2540.
- สมาพันธ์ภาพยนตร์แห่งชาติ. *67 ปี ภาพยนตร์ไทย 2466-2533*. 2533.
- สิทธิชัย แสงกระจ่าง (แปล). *ศิลปะคืออะไร*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คมบาง, 2528.
- หนึ่งเดียว. *พิพิภรณ์หนังสือไทย ฉบับ "กลางดงควนปิ่น"*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ POPCORN, 2548.

ภาษาต่างประเทศ

Allen Robert and Douglas Gomery. *Film History: Theory and Practice*. New York: Knopf, 1985.

Jim Nemes (ed.). *An Introduction to Film Studies*. London: Routledge, 2003.

John Hill and Pamela Church Gibson (eds.). *Film Studies: Critical Approaches*. Oxford: Oxford University Press, 2000.

Kristin Thompson and David Bordwell. *Film History: An Introduction*. New York: McGraw-Hill, 1994.

Wimal Dissanayake (ed.). *Colonialism and nationalism in Asian Cinema*. Indiana: Indiana University Press, 1994.

นิตยสารไทย

ฉานฉาย. “สัมภาษณ์ แท้ ประกาศวุฒิสาร: เสี้ยวชีวิตคนหนังไทย” ใน *พลอยแกมเพชร*. Vol. 17 no. 407, มกราคม 2552.

ปรีลักษณ์ กลิ่นช้าง. “ผลกระทบของการละครเบรคชท์ที่มีต่อละครไทยร่วมสมัย: กรณีศึกษากลุ่มพระจันทร์เสี้ยว” ใน *วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. ปีที่ 3 ฉบับที่ 1, 2550. (ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก

<http://human.pn.psu.ac.th/ojs/index.php/eJHUSO/article/viewFile/20/30>

สุชาติ สวัสดิ์ศรี. (บรรณาธิการ) “บทกล่าวนำ” ใน *แล้งเข็ญ รวมเรื่องสั้นร่วมสมัยของไทย*, พระนคร: สำนักพิมพ์ดวงกมล. 2519. อ้างถึงใน รื่นฤทัย สัจจพันธุ์. *วรรณกรรมปัจจุบัน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2540.

นิตยสารต่างประเทศ

Gerard Fouquet. “Of Genres and Savours.” *Cinemaya* 6. 1989-1990: 4-9. Cited in Patsorn Sungsi. “Thai Cinema as National Cinema: An Evaluative History,” Doctoral dissertation, Murdoch University, 2004. (ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก <http://researchrepository.murdoch.edu.au/354/2/02Whole.pdf>

วิทยานิพนธ์

Patsorn Sungsi. “Thai Cinema as National Cinema: An Evaluative History,” Doctoral dissertation, Murdoch University, 2004. (ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก <http://researchrepository.murdoch.edu.au/354/2/02Whole.pdf>

Websites

โรงหนังที่เราคุมมือกัน, 2550. (ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก

<http://www.oknation.net/blog/print.php?id=123428>

สะอาด เปี่ยมพงศ์สานต์. "ไปกษา...ดาราหุ่นเดอะ: แท้ ประกาศศวุฒิสาร," ในหนังสือพิมพ์ ไทยโพสต์, 22 สิงหาคม 2533. (ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก <http://www.ryt9.com/s/tpd/968558>

_____. "ไปกษา...ดาราหุ่นเดอะ: แท้ ประกาศศวุฒิสาร 2," ในหนังสือพิมพ์ ไทยโพสต์, 29 สิงหาคม 2533. (ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก <http://www.ryt9.com/s/tpd/973040>

รัฐพล. สื่อภาพยนตร์กับผลกระทบที่มีต่อสังคมไทย. (ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก

<http://gotoknow.org/blog/artsdesign/305505>

วิมลรัตน์ อรุณโรจน์สุริยะ. ภาพยนตร์ไทยในยุค 16 มม. (2490-2515), 2547. (ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก <http://www.thaifilm.com/articleDetail.asp?id=10>

Winhid. 2552. (ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก

http://petchara.net/index.php?option=com_content&view=article&id=95&Itemid=65

ศาลาเฉลิมกรุง. 2548. (ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก

<http://www.salachalermkrung.com/salachalermkrung04.php>

<http://www.websuntaraporn.com/suntaraporn/board/posting.asp?GID=3404>

<http://www.superhui.com/music/thai/oldthaimovieads/1haodong.html>

<http://aonceforall.multiply.com/photos/album/5/5>

<http://www.thaipost.net/tabloid/190709/7947>

<http://www.bloggang.com/mainblog.php?id=vinitisiri&month=26-12-2009&group=24&gblog=66>

http://wapedia.mobi/th/%E0%B8%AD%E0%B8%94%E0%B8%B8%E0%B8%A5%E0%B8%A2%E0%B9%8C_%E0%B8%94%E0%B8%B8%E0%B8%A5%E0%B8%A2%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%95%E0%B8%99%E0%B9%8C

<http://www.thai-toku.com/cgi-bin/board/YaBB.pl?num=1250989983/8>

<http://gotoknow.org/blog/artsdesign/305505>

<http://www.thaifilm.com/forumDetail.asp?topicID=4293&page=1&keyword=>

<http://forum.thaidvd.net/lofiversion/index.php/t142678.html>

<http://www.thaifilm.com/forumDetail.asp?topicID=5399&page=7&keyword=>

โสตทัศนวัสดุ

แท้ ประกาศศวุฒิสาร. (ผู้บรรยาย). หนังแท้ (ดีวีดี). 2549. กรุงเทพมหานคร: หอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน)

สัมภาษณ์

ดอกดิน กัลย์มาลัย. ผู้กำกับภาพยนตร์. สัมภาษณ์. 2553.

โตม สุวงศ์. ผู้อำนวยการหอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน). สัมภาษณ์. 2554.

แท้ ประกาศวุฒิสาร. ผู้กำกับภาพยนตร์. สัมภาษณ์. 2554.

_____. สัมภาษณ์. 2549. เข้าถึงได้จาก <http://www.mxphone.com/news/891/>

ธนิตย์ จิตนุกูล. ผู้กำกับภาพยนตร์. สัมภาษณ์. 2553.

พันธ์ทิพา ชยาภิรต์. ผู้อำนวยการสร้างภาพยนตร์. สัมภาษณ์. 2554.

พิศมัย วิไลศักดิ์. นักแสดง. สัมภาษณ์. 2553.

ยุทธนา ประกาศวุฒิสาร. บุตรชายแท้ ประกาศวุฒิสาร. สัมภาษณ์. 2554.

วิศิษฐ์ ศาสนเที่ยง. สัมภาษณ์. 2553. เข้าถึงได้จาก

<http://www.thaiacting.com/modules.php?name=Forums&file=viewtopic&t=766>

สมเดช สันติประชา. นักวาดโปสเตอร์ภาพยนตร์. สัมภาษณ์. 2553.

สมบัติ เมทะนี. นักแสดง. สัมภาษณ์. 2553.

สวางค์ ทิพยทัศน์. นักแสดง. สัมภาษณ์. 2554.

สอาด เปี่ยมพงศ์สานต์. นักแสดง. สัมภาษณ์. 2553.

โสภณ เจนพาณิชย์. ผู้กำกับภาพ. สัมภาษณ์. 2554.

อดุลย์ ดุลยรัตน์. นักแสดง. สัมภาษณ์. 2553.

ภาคผนวก ก
ผลงานของนายแท้ ประกาศวุฒิสาร

ผลงานของนายแท้ ประกาศวุฒิสาร
ผลงานภาพยนตร์ขนาดยาว

ในฐานะผู้อำนวยการสร้าง

- สุภาพบุรุษเสือไทย 16 มม. (พ.ศ. 2492)
 โตณงาซ้าง 16 มม. (ร่วมผู้อำนวยการสร้าง, พ.ศ. 2494)
 สาวเครือฟ้า 16 มม. (พ.ศ. 2496)
 ปาหนัน 16 มม. (พ.ศ. 2500)
 เท้าแดง 16 มม. (พ.ศ. 2501)
 สี่คิงส์ 16 มม. (พ.ศ. 2502)
 เสือเผ่น 16 มม. (พ.ศ. 2503)
 ชายชาติตรี 16 มม. (พ.ศ. 2507)
 เจ้าหญิง 16 มม. (พ.ศ. 2512)
 เมืองแม่หม้าย 35 มม. (พ.ศ. 2512)
 แก้วสารพัดนึก 35 มม. (พ.ศ. 2514)
 เจ้าลอย 35 มม. (พ.ศ. 2515)

ในฐานะผู้กำกับ

- เมืองแม่หม้าย 35 มม. (พ.ศ. 2512)
 แก้วสารพัดนึก 35 มม. (พ.ศ. 2514)
 เจ้าลอย 35 มม. (พ.ศ. 2515)

ในฐานะผู้ถ่ายภาพ

- โตนงาซ้าง 16 มม. (กรมรทไฟ, พ.ศ. 2484) (กล้อง 2/ถ่ายทำไม่จบเนื่องจากเหตุการณ์มหาเอเชียบูรพา)
 หาดแสนสุข 16 มม. (พ.ศ. 2486)
 บินกลางคืน (หรือสงครามหลังเขต) 35 มม. (ทหารอากาศ, พ.ศ. 2496) (ผู้ช่วยกล้อง/ถ่ายทำไม่จบเนื่องจากเกิดเหตุการณ์มหาเอเชียบูรพา)
 สุภาพบุรุษเสือไทย (พ.ศ. 2492)
 โตนงาซ้าง 16 มม. (พ.ศ. 2494)
 สาวเครือฟ้า 16 มม. (พ.ศ. 2496)
 สามเกลอกระยาจก 16 มม. (พ.ศ. 2496)
 สามเกลอเจอจานผี 16 มม. (พ.ศ. 2496)

ไฟซีวิต 16 มม. (พ.ศ. 2499) (รับจ้างถ่ายภาพ)
 หงส์หยก 16 มม. (พ.ศ. 2499) (รับจ้างถ่ายภาพ)
 สามรักในปารีส 16 มม. (พ.ศ. 2499) (รับจ้างถ่ายภาพ)
 ปาหนัน 16 มม. (พ.ศ. 2500)
 สิงห์กองปราบ 16 มม. (พ.ศ. 2505)
 นกเขาชวา 16 มม. (พ.ศ. 2505)

ผลงานภาพยนตร์สารคดีขนาดสั้นและผลงานอื่น ๆ (บางส่วน)

น้ำท่วมใหญ่กรุงเทพฯ (พ.ศ. 2485)
 เสด็จสำเพ็ง (พ.ศ. 2489) (หนังข่าวฉายประกอบหนังเรื่อง “ชายชาติตรี” ของ ม.จ.ศุภวรรณดิศ ดิศกุล)
 รัฐประหาร 8 พฤศจิกายน (พ.ศ. 2490) (หนังข่าวฉายประกอบหนังฝรั่งที่โรงภาพยนตร์โอเดียน)
 ภาพยนตร์ประมวลข่าว พระบรมพิธีราชาภิเษก (พ.ศ. 2493)
 วันพระราชทานปริญญาแพทย์ศิริราช (พ.ศ. 2493)
 ข่าวเสด็จพา โศกาน โยเยมประชาชนชาวเชียงใหม่ (พ.ศ. 2503)
 ข่าวเสด็จเยือนประเทศไต้หวัน (พ.ศ. 2503)
 การแข่งขันเอเชียนเกมส์ ครั้งที่ 5 ปี พ.ศ. 2509 (อำนวยการสร้าง, 35 มม.)
 ทรราชวันสุดท้าย (พ.ศ. 2511)

ภาคผนวก ข
เรื่องย่อภาพยนตร์ ข้อมูลทีมงานสร้างและนักแสดง
(ข้อมูลจาก “สุภาพบุรุษเสือแท้” และเพิ่มเติม)

สุภาพบุรุษเสื่อไทย

ฉาย	28 มิถุนายน 2492
โรงภาพยนตร์	ศาลาเฉลิมกรุง
บริษัทผู้สร้าง	ปรเมรุภาพยนตร์
ผู้อำนวยการสร้าง	สำเนา เศรษฐบุต
กำกับ	ม.จ.ศุกรวรรณดิศ ดิศกุล
บทประพันธ์	เสื่อไทยใจผู้ดี: เสนีย์ บุษปะเกษ
เขียนบท	ประจิด จุลละพันธ์
ถ่ายภาพ	แท้ ประกาศวุฒิสาร
นักแสดง	สุรสิทธิ์ สัตยวงศ์ - สอางค์ ทิพย์ทัศน์
รางวัล	ตุ๊กตาทอง ประจำปี 2500 บทภาพยนตร์ยอดเยี่ยม ประจิด จุลละพันธ์

เรื่องย่อ

"เสื่อไทย" ซึ่งเป็นที่หมายหัวของทางการ เดิมทีเขาคือกำนันไทยแห่งตำบลเกาะพลับพลา มีภรรยาสองคนคือกระถิ่นเมียหลวง และแฉล้มลูกสาวชาวบ้านผู้หนึ่งที่มาฝากฝังไว้กับเขา วันหนึ่งเจ้าคงอดีตสามีของแฉล้มกลับมาหา โดยอ้างตัวเป็นญาติของเธอ กำนันไทยจึงรับอยู่ที่บ้านด้วย ไม่นานถ่านไฟเก่าก็คุ้ขึ้น แฉล้มกับคงลอบมีชู้กัน เมื่อกระถิ่นรู้ก็เรียกมาตักเตือน เจ้าคงจึงปิดปากกระถิ่นด้วยการข่มขืน กระถิ่นเสียใจมากจึงคิดฆ่าตัวตาย แต่มีคนช่วยทัน แล้วกำนันไทยก็ได้รับความจริงจากจดหมายลาตายของเธอ เขาจึงไปหาเจ้าคง เจ้าคงจะยิงกำนันไทย แต่กระสุนพลาดไปถูกกระถิ่น แล้วเจ้าคงก็ซัดทอดความผิดว่ากำนันไทยเป็นฆาตกร กำนันไทยต้องหนีไปอยู่กับ พระซุนดคีในถ้ำแห่งหนึ่งนาน

ถึง 6 เดือน จนวันหนึ่งได้ข่าวมีโจรชื่อ "เสือไทย" ออกปล้นฆ่าไปทั่ว ความแค้นของกำนันไทยปะทุขึ้นอีกครั้ง เขากลับมาหมายล้างแค้นไอ้คง ผู้สร้างภาพ "เสือไทย" ขึ้นมาป้ายความผิดให้ กำนันไทยได้ช่วยหญิงกำพร้าแก่นแก้วคนหนึ่งซึ่งกรองให้พ้นจากการถูกรังแก ทำให้กรองขอติดตามไปร่วมทุกข์ร่วมสุขด้วย ต่อมาการปล้นของเจ้าคงหนักขึ้นทุกวัน จนในที่สุดกำนันไทยทนดูความเดือดร้อนของชาวบ้านไม่ได้ ก็ตัดสินใจปล้นซ่อนปล้นเจ้าคง และนำทรัพย์สมบัติที่ปล้นได้คืนเจ้าของเดิม กำนันไทยมอบกรองที่เขารักให้อยู่ในความอารักขาของแม่่น เจ้าคงจับตัวกรองและแม่่นไป กำนันไทยพร้อมพรรคพวกก็บุกบ้านของเจ้าคงเพื่อช่วยกรองและแม่่น และในที่สุดก็สังหารเจ้าคงได้สำเร็จ

โดนงาซ้าง

ฉาย	28 มิถุนายน 2494
โรงภาพยนตร์	โอเดียน
บริษัทผู้สร้าง	ส่งเสริมภาพยนตร์
อำนวยการสร้าง	นิตยา หัพพานนท์, แท้ ประกาศวุฒิสาร
กำกับ	ประชุม จุลละภมร
บทประพันธ์	โดนงาซ้าง: ส. บุญเสนอ
ถ่ายภาพ	แท้ ประกาศวุฒิสาร
นักแสดง	สุรสิทธิ์ สัตยวงศ์ - สอางค์ ทิพยทัศน์
ประชุม จุลละภมร - สมาน พุกธนนูน	

เรื่องย่อ

เรื่องราวการพิพาทระหว่างบริษัทเหมืองดีบุกไทย กับบริษัทยางไทยในการจับจองที่ดินที่อยู่ตรงกลางระหว่างเหมืองดีบุก กับสวนยาง โดยทางเหมืองดีบุกได้ปิดตายทางเข้า ออก ถนนหลวง ทำให้บริษัทยางไทยไม่สามารถส่งยางออกจำหน่ายได้ ไพลิน เจ้าของสวนยางพาราพยายามเจรจาขอให้เปิดทาง แต่ วิชิต ผู้จัดการเหมืองไม่ยอมเปิดทางให้ ส่งผลให้ความขัดแย้งของทั้งสองฝ่ายเพิ่มความรุนแรงมากขึ้น จนกระทั่ง พระภักดีฯ ประธานบริษัทเหมืองดีบุกไทย ได้ส่ง วณิช ลูกชายคนโตลงไปแก้ไขปัญหาก็เกิดขึ้น ด้วยความไม่เคยเดินทางไปยังเหมืองแร่ดีบุก ทำให้ วณิช เดินทางเข้าไปยังสวนยาง และสมัครใจที่จะเป็นกรรมกรสวนยางเพื่อสืบหาความจริง ทางด้าน พระภักดี เมื่อไม่ทราบข่าวจากลูกชายก็เดินทางไปเหมืองทันที แต่ก่อนที่จะถึงเหมือง ได้ถูกโจรปล้น แต่โชคดีที่ได้รับการช่วยเหลือจาก สินธุ์ หัวหน้ากรรมกรในเหมืองแร่ของตน และทราบความไม่ชอบมาพากลบางอย่างจาก

สินธุ์ จึงตัดสินใจแฝงตัวเป็นกรรมกรในเมืองแร่เพื่อสืบทราบความจริง ทางด้าน วิชิต เมื่อทราบว่า พระยาภักดี และลูกชายเดินทางมายังเหมือง ด้วยความกลัวว่าความผิดของตนจะเปิดเผยจึงสร้างเรื่องให้คนงานเหมืองแร่และสวนยางทะเลาะวิวาทกัน เพื่อที่ตนจะได้มีโอกาสในการปล้นเงินของบริษัทเหมืองดีบุกไทยหลบหนี แต่แผนการครั้งนี้ของวิชิตไม่ประสบความสำเร็จ วณิช และไพลิน สามารถแก้ไขสถานการณ์ได้

สาวเครือฟ้า

ฉาย	๑๖ มกราคม ๒๔๙๖
โรงภาพยนตร์	นิวโอเดียน
บริษัทผู้สร้าง	ภาพยนตร์ไทยไตรมิตร
อำนวยการสร้าง	กมล โกมลมิตร และแท้ ประกาศวุฒิสาร
กำกับ	มารุต (ทวี ณ บางช้าง)
บทประพันธ์	สาวเครือฟ้า : กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์
บทภาพยนตร์	ทวี ณ บางช้าง
ถ่ายภาพ	แท้ ประกาศวุฒิสาร
นักแสดง	ชลิต สุเสวี - วิไลวรรณ วัฒนพานิช - สมพงษ์ พงษ์มิตร - จมื่นมานิตย์นเรศวร
สตูดิโอ	เสียงมหาราช - สอวงค์ทิพย์ทัศน
รางวัล	ตุ๊กตาทองประจำปี พ.ศ. ๒๕๐๐ ผู้แสดงนำหญิง - วิไลวรรณ วัฒนพานิช

เรื่องย่อ

โศกนาฏกรรมความรักระหว่างร้อยตรีพร้อม ณรงค์รักษ์ นายทหารฝ่ายเสนาธิการที่ถูกส่งขึ้นไปปฏิบัติราชการในจังหวัดเชียงใหม่กับ เครือฟ้า สาวสวยช่างพ้องประจำคุ้มเจ้าหลวงจังหวัดเชียงใหม่ ที่จบลงด้วยความเศร้าเมื่อร้อยตรีพร้อมต้องแต่งงานใหม่ตามคำขอร้องของบิดามารดา ด้วยความน้อยใจในวาสนาเครือฟ้าจึงตัดสินใจจบชีวิตลง

สามเกลอกระยาจก

ฉาย	๒๑ พฤษภาคม ๒๕๕๖
โรงภาพยนตร์	ศาลาเฉลิมบุรี
บริษัทผู้สร้าง	พงษ์มิตรภาพยนตร์
อำนวยการสร้าง	สมพงษ์ พงษ์มิตร สวาง ทรัพย์สำรวย ดอกดิน ญาญามาลย์
กำกับ	กมล โกมลมิตร
ถ่ายภาพ	แท้ ประกาศวุฒิสาร
นักแสดง	ล้อต๊อก ดอกดิน ญาญามาลย์ สมพงษ์ พงษ์มิตร ทานทัต วิภาตะโยธิน

เรื่องย่อ

หนังตลกจี๋เส้นของสามเกลอ ล้อต๊อก ดอกดิน และ สมพงษ์ ที่มีชีวิตอยู่โดยการอาศัยข้าววัด แต่แล้ววันหนึ่งลูกศิษย์วัดก็ไม่ให้เนื่องจากล้อต๊อกชอบรังแกเด็กวัดเมื่อทั้งสามหมดหวังจากข้าวกันบาตรก็พยายามหากลเม็ดในการหลอกเอาเงินจากคนอื่น แล้ววันหนึ่งก็บังเอิญมีตาแก่คนหนึ่งเอายางแท่งขุมทรัพย์มาให้ สามเกลอกลายเป็นเศรษฐี แต่เมื่อสามเกลอเป็นเศรษฐีแล้ว ทั้งสามก็มีความเห่อเหิมในสมบัติที่ได้มา

สามเกลอเจอ जानผี

ฉาย	๓๐ กรกฎาคม ๒๕๕๖
โรงภาพยนตร์	ศาลาเฉลิมบุรี
ถ่ายภาพ	แท้ ประกาศวุฒิสาร
นักแสดง	ล้อต๊อก - ดอกดิน ญาญามาลย์ - สมพงษ์ พงษ์มิตร

ไฟชีวิต

ฉาย ๑๕ มิถุนายน ๒๕๙๙

โรงภาพยนตร์ โอเดียน

อำนวยการสร้างเกรียงศักดิ์ หาญวานิช

กำกับ ลัดดา สารตายน

บทประพันธ์ ไฟชีวิต : สด กุระมะโรหิต

ถ่ายภาพ แท้ ประกาศวุฒิสาร

นักแสดง สุรัชย์ ลูกสุนิหาร์ – สวลี ผกาพันธ์ – สมศรี เทียมกำแหง – ชุศรี โรจนประดิษฐ์ –

จรรยา สินธุเศรษฐ – ชาญ เทียมประสิทธิ์ – เกษแก้ว มาสะวิสุทธิ์

เรื่องย่อ

เรื่องราวชีวิตรักของ มนุ หนุ่มไทย กับจวนฟาง สาวลูกครึ่งจีนที่สัญญาว่าจะกลับมาแต่งงานที่ประเทศไทย ด้วยความเข้าใจผิดระหว่างกัน ทำให้ จวนฟางกับมนุไม่สามารถครองรักกันได้ มนุเดินทางกลับเมืองไทย จวนฟางตัดสินใจแต่งงานกับ เทพ ญาติของมนุที่ฮ่องกง ห้าปีผ่านไปเทพ กับ จวนฟางเดินทางกลับมาเมืองไทย ได้พบกับมนุที่บ้านไร่ภูเก็ต ที่เขาทะเลโมน มนุทราบความจริงจากเทพ เขาจึงพยายามสารภาพผิดกับจวนฟาง ทำให้ถ่านไฟเก่าคุ้ขึ้นมาอีกครั้ง เป็นเหตุให้จวนฟางหย่าขาดกับเทพ

หงษ์หยก

ฉาย	4 กุมภาพันธ์ 2499
โรงภาพยนตร์	กรุงเกษม
บริษัทผู้สร้าง	เนรมิตภาพยนตร์
ผู้อำนวยการสร้าง	จรี อมาตยกุล
กำกับ	เนรมิต
บทประพันธ์	หงษ์หยก: เสน่ห์ โกมารชุน
เขียนบท	ช. แสงเพ็ญ
ถ่ายภาพ	แท้ ประกาศวุฒิสาร
ลำดับภาพ	อำนวย กลัสนิมิ
ฝ่ายศิลป์	วิทย์ อัครนิยากร
เพลงประกอบ	สง่า อารัมภีร์ - ชาลี อินทรวิจิตร
ประกอบดนตรี	พงศ์อมาตย์ - ชูวิทย์ - จิตต์ น้อยรอด
นักแสดง	สุรสิทธิ์ สัตยวงศ์ - เกอหล่าน (นางเอกฮ่องกง) - ทัด เอกทัต - ล้อต๊อก
เสน่ห์ โกมารชุน - จูรี โอศิริ - สาหัส บุญหลง - ส. อาสนจินดา	

เรื่องย่อ

เรื่องราวความรักระหว่าง ชาติดา นักธุรกิจหนุ่มชาวไทยที่เดินทางไปฮ่องกงกับหลินฟ้า สาวลูกครึ่งไทย-จีน ผู้รับจ้างแจวเรือ ชาติดาเข้าช่วยเหลือ หลินฟ้า โดยพาหมอไปรักษาอิ๋วหล่าน มารดาของเธอที่กำลังป่วยหนัก ก่อนกลับเมืองไทย ชาติดาสัญญาว่าจะกลับมารับหลินฟ้า เมื่อเวลาผ่านไปไม่มีข่าวจากชาติดา ทำให้ อิ๋วหล่าน จำต้องยกหลินฟ้าให้แต่งงานกับ เล่าต๊าก ก่อนที่จะถึงวันแต่งงาน ชาติดา ได้ส่งจดหมายและเงินเป็นค่าเดินทางมาให้ หลินฟ้า ตัดสินใจเดินทางมาเมืองไทย ทั้งสองต้องประสบกับอุปสรรคมากมาย จนกระทั่งชาติดาต้องพาหลินฟ้าและอิ๋วหล่าน ออกจากบ้านมาเช่าห้องแถวอยู่ สถานะการเงินก็แย่งเรื่อยๆ หลินฟ้าต้องมาเป็นนักร้องในไนท์คลับ สร้างความไม่พอใจให้แก่ชาติดาเป็นอย่างมาก และเข้าใจผิดว่าหลินฟ้าไปเป็นพาร์ตเนอร์ในบาร์ ชาติดากับหลินฟ้าทะเลาะกันอย่างหนัก ชาติดาออกจากบ้านหลินฟ้ากลับไปอยู่กับบิดา มารดา หลินฟ้าล้มป่วยด้วยความตรอมใจ ด้วยความสงสารลูกอิ๋วหล่านจึงออกไปตามหมอ ในระหว่างทาง อิ๋วหล่านประสบอุบัติเหตุโดนรถชน ซึ่งผู้ที่ขับรถชนคือ บานเย็น เจ้าของบ้านเช่าพ่อของ หลินฟ้า นั่นเอง ก่อนตายอิ๋วหล่านฝากให้บานเย็นดูแล หลินฟ้า แต่การจากไปของแม่ ทำให้หลินฟ้าไม่ยอมอยู่ในการอุปการะของพ่อ และตัดสินใจเดินทางกลับฮ่องกง บานเย็นพยายามหาทางปรับความเข้าใจ ระหว่างชาติดากับหลินฟ้า เพื่อยับยั้งไม่ให้หลินฟ้ากลับฮ่องกง

สามรักในปารีส

ฉาย	3 พฤศจิกายน 2499
โรงภาพยนตร์	ศาลาเฉลิมไทย
บริษัทผู้สร้าง	เนรมิตภาพยนตร์
กำกับ	เนรมิต
ถ่ายภาพ	แท้ ประกาศวุฒิสาร
นักแสดง	อดุลย์ ดุลยรัตน์ - งามตา สุภาพงษ์ - ลีแชตต์ เลอบอง - ทัด เอกทัต
เสน่ห์ โกมารชุน - เซาว์ คล่องแคล่ว - ดอกดิน - ชูศรี โรจนประดิษฐ์	

เรื่องย่อ

เรื่องราวความรักที่เกิดขึ้นที่กรุงปารีส ทวิช พ่อค้าไทยเปิดร้านจำหน่ายสินค้าไทยกับ เชิดน้องชาย การค้าประสบความสำเร็จ ทวิชยื่นมือเข้าช่วยเหลือ มาเดอลีน หญิงสาวชาวฝรั่งเศสโดยนำมาอุปการะในบ้าน ด้วยความสำนึกในการช่วยเหลือของทวิช ทำให้ มาเดอลีน เต็มใจที่จะแต่งงานกับทวิช แม้ว่าทั้งสองจะมีอายุต่างกันราวกับพ่อลูก วันหนึ่งทวิชได้รับจดหมายจากพี่สาวให้ตามตัวยูทธนา หลานชายซึ่งเรียนอยู่ที่ประเทศอังกฤษ การมาของยูทธนาสร้างความตื่นตะลึงให้แก่ มาเดอลีนเป็นอย่างมาก เพราะยูทธนานั้นเป็นคนรักเก่าของเธอที่ได้พลัดพรากจากกันเมื่อเกิดสงคราม มาเดอลีนบอกกับยูทธนาว่าเธอพร้อมที่จะหย่าขาดจากทวิช แต่ยูทธนาไม่ปรารถนา ภาวิณี นักเรียนไทยในกรุงปารีสเกิดหลงรักยูทธนา ด้วยความใกล้ชิดที่เกิดขึ้น ทำให้ยูทธนาพร้อมที่จะเริ่มต้นชีวิตใหม่กับภาวิณี

ปาหนั้น

ฉาย	๗ มีนาคม ๒๕๐๐
โรงภาพยนตร์	ศาลาเฉลิมไทย
บริษัทผู้สร้าง	ภาพยนตร์ไทยไตรมิตร
อำนวยการสร้าง	แท้ ประกาศวุฒิสาร
กำกับ	มารุต (ทวิ ฌ บางช้าง)
บทประพันธ์	ทวิ ฌ บางช้าง
บทภาพยนตร์	มารุต - ถาวรสุวรรณ
ถ่ายภาพ	แท้ ประกาศวุฒิสาร
นักแสดง	อดุลย์ ดุลยรัตน์ - จรัสศรี สายะศิลป์ - ประจวบ ฤกษ์ยามดี - จมื่นมานพนิศน์ - สมพงษ์ พงษ์มิตร - ล้อต๊อก

แห่แดง

ฉายครั้งแรก 22 ตุลาคม 2501 ที่ เอ็มไพร์

ฉาย	22 ตุลาคม 2501
โรงภาพยนตร์	เอ็มไพร์
บริษัทผู้สร้าง	ภาพยนตร์ไทยนิมิตร
อำนวยการสร้าง	แท้ ประกาศวุฒิสาร
กำกับ	ศิริ ศิริจินดา
บทประพันธ์	แห่แดง: พนมเทียน
บทภาพยนตร์	สมผล ไชยวรรณ
ถ่ายภาพ	ธีระ แอคะรัตน์, แสวง ดิษยวรรณนะ
กำกับถ่าย	แท้ ประกาศวุฒิสาร
นักแสดง	ไชยา สุริยัน - อมรา อ้วนเด่น - งามตา สุภาพงษ์ - สุทิน บัณฑิตกุล
จรรยา สินธุเศรษฐี - ประมินทร์ จารุจารีต - แก้ว อัจฉริยะกุล	
สุวินทร์ สว่างรัตน์ - วงทอง พลานุสนธิ์ - กนกพร เทียมเสน	

เรื่องย่อ

กรุงเทพฯ กำลังเดือดร้อนด้วยอิทธิพลเถื่อนของโจร เล็บเหล็ก แสงเทียน และแห่แดง ที่ออกปล้นอย่างต่อเนื่อง โดยโจรสองกลุ่มแรกนั้นลงมือกันเป็นขบวนการและปฏิบัติงานด้วยความโหดเหี้ยม ผิดกับ แห่แดง ที่ปฏิบัติงานเพียงคนเดียว กลุ่มโจรทั้งสามกำลังเป็นที่ต้องการตัวของตำรวจ ทุกครั้งที่ เล็บเหล็ก และแสงเทียนออกปล้นจะถูกแห่แดงตลบหลัง ทำให้โจรทั้งสองก็ต่างก็โกรธแค้นแห่แดงเป็นอย่างมาก ในขณะที่เล็บเหล็กออกปล้นร้านทองแถวเยาวราช และถูก ร.ต.ท.วุฒิ นำกำลังตำรวจเข้าจับกุม ขณะที่มีการต่อสู้อย่างดุเดือด แห่แดงซึ่งอยู่ในเหตุการณ์ด้วยพลาดท่าเสียที่ถูก ว่อง โจรในกักเล็บเหล็กสังหารเสียชีวิต การตายของแห่แดง ทำให้ทางตำรวจทราบว่าเขาคือ เพลิง พัทธพิบูลย์ อดีตนายทหารม้า หลังจากนั้นไม่นาน ชื่อของแห่แดงก็กลับมาอีกครั้ง และมีผู้ถูกสังหารถึง 8 รายด้วยกัน

ร้อนถึงกรมตำรวจต้องออกปราบปรามอย่างจริงจัง วุฒิสภานำกำลังตำรวจจับกุมโจรกลุ่มลับ
เหล็ก และแสงเทียนได้ เว้นแต่แห่แดง แม้ว่าเขาจะทราบแห่แดงคือ พราว ลูกสาวบุญธรรมของเพลิง
ก็ตาม เพราะเขาเกิดหลงรักเธอเข้าแล้ว

สี่คิงส์

ฉาย ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๐๒
 โรงภาพยนตร์ เอ็มไพร์
 บริษัทผู้สร้าง ภาพยนตร์ไทยไตรมิตร
 อำนวยการสร้างแท้ ประกาศวุฒิสาร
 กำกับ ศิริ ศิริจินดา
 บทประพันธ์ สมพล ไชยวรรณะ
 บทภาพยนตร์ แสวง ดิษยวรรณะ
 กำกับศิลป์ อุไร ศิริสมบัติ
 นักแสดง ไชยา สุริยัน - อมรา อัครนนท์ - ประจวบ ฤกษ์ยามดี - สุทิน บัณฑิตกุล - จรูญ สินธุ
 เสรษฐ - ประมินทร์ จารุจารีต - วงทอง พลาณสุนธิ์

เรื่องย่อ

สี่คิงส์ แก๊งค์โจรใหญ่กลางกรุงเป็นที่สะเทือนขวัญของประชาชน วิรัช ชาตรี บรรณาธิการหนังสือพิมพ์โจมตีการกระทำของสี่คิงส์ทุกระยะ สี่คิงส์จึงส่งไฟรู๊ปคิงส์โพธิ์ดำอันเป็นเครื่องหมายมรณะให้แก่วิรัช วิรัชจึงนำความแจ้งแก่บิดาพระยาศรยุทธปรีชานักวิทยาศาสตร์ของกองทัพไทย และ ร.ต.อ. มนตรีสารวัตรกองปราบปรามเพื่อจะได้สืบเสาะถึงแหล่งที่มาของแก๊งค์สี่คิงส์ ในการปราบปรามแก๊งค์สี่คิงส์ คมนัน พยัคฆราช ถูกส่งมาช่วยงานกรมตำรวจ วิรัชพลาดท่าถูกจับตัวไปคุมขังอยู่ที่ช่องคิงส์ข้าวหลามตัด เพื่อบังคับให้บอกที่อยู่ของพระศรยุทธปรีชา คมนันจับได้ว่าเซ็ง ช่างเรียงในโรงพิมพ์เป็นสายลับของแก๊งค์สี่คิงส์ คมนันทำให้เซ็งยอมบอกความลับของแก๊งค์สี่คิงส์ และมอบเหรียญคิงส์ข้าวหลามตัดให้เพื่อเป็นทางผ่านเข้าสู่ช่องของพวกเขา สองสหายมนตรี และคมนันขอกำลังตำรวจเข้าหลายเหล่าร้ายสี่คิงส์ ก่อนที่กำลังตำรวจจะไปถึง วิรัชและพรถูกสาวสวมหน้ากากช่วยเหลือออกมาได้ ตำรวจได้จับกุมตัวหัวหน้าหน่วยคิงส์ข้าวหลามตัดได้และเกลี้ยกล่อมยอมให้เธอเป็นสายให้กับทางตำรวจ แต่แผนการของตำรวจก็ไม่สำเร็จ ข้าวหลามถูกจับได้เสียก่อน

สร้างความโกรธแค้นให้กับสี่คิงส์เป็นอย่างมาก และได้ส่งวันเพ็ญนางนกต่อคนสำคัญของแก๊งส์มาเป็น
วายในกล่มของคมนัน วันเพ็ญได้ที่อยู่ของท่านเจ้าคุณบิดาของวิรัชไปได้และได้บุกเข้าไปสังหารเจ้าคุณ
สรยุทธเรียบร้อยแล้ว ทำให้ตำรวจต้องวางแผนปราบปรามขั้นเด็ดขาดและปรากฏว่าหัวหน้าใหญ่ของ
แก๊งส์สี่คิงส์คือนักธุรกิจใหญ่ที่เป็นที่รู้จักของประชาชน

เสือเต่า

ฉาย	๓ มิถุนายน ๒๕๐๓
โรงภาพยนตร์	ศาลาเฉลิมกรุง ศาลาเฉลิมบุรี
บริษัทผู้สร้าง	ภาพยนตร์ไทยไตรมิตร
อำนาจการสร้างแท้	ประกาศุณิศาร
กำกับ	เนรมิต
บทประพันธ์	มณฑิรทอง โชคชนะ
เขียนบท	อ. อรรถจินดา
ถ่ายภาพ	แสวง ดิษยวรรณะ
ลำดับภาพ	อำนาจ กลัสนิมิ พร้อม รุ่งรังสี
กำกับศิลป์	อุไร ศิริสมบัติ
นักแสดง	ลือชัย นฤนาท รุ่งลาวัลย์ พิบูลสันติ พันคำ อาคม มกรานนท์ เชาวน์ คล่องแคล่ว

ชลิต สุเวสี – สุคนธ์ คิวเหลี่ยม ล้อต๊อก – ทองฮะ วงศ์รักไทย - อตินันท์ สิงห์วิญญู – ทานทัต วิภาตะ
โยธิน – ไสลทิพย์ ตาปตานนท์ - สันตศิริ แก้วฟ้า – สมพงษ์ พงษ์มิตร

เรื่องย่อ

เป็นเรื่องของตาบุญที่อยู่ในขณะตอนวัวไปขายต่างตำบล กำนันเทียมเพื่อนรักของตาบุญทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินสมบัติส่วนใหญ่ให้แก่ ทิพย์ ลูกบุญธรรม ทด ลูกชายคนเดียวของกำนันไม่พอใจเป็นอย่างมาก จึงเข้าไปขโมยเงินแต่ถูกกำนันจับได้และสั่งให้เก็บเงินไว้ที่เดิม แต่กำนันถูกก้อนลูกน้องของทอดยิงเสียชีวิต หลังการตายของกำนัน ทอดได้ส่งนายอำเภอสัญญามาสืบหาสาเหตุ ตาบุญพอทราบว่าผู้ใดเป็นคนร้ายจึงไปหาทตพร้อมกับยื่นคำขาดว่าให้มอบตัวคนร้ายให้กับนายอำเภอภายในสามวัน ก่อนขอร้องไม่ให้ทตส่งตัวเขาไปให้นายอำเภอ พร้อมทั้งคิดหาแผนการที่จะทำให้นายอำเภอกับตาบุญแตกกัน แต่แผนการของทอดไม่สำเร็จ ทิพย์ถูกทอดจับไป เมื่อนายอำเภอทราบจึงรีบเข้ามาช่วยเหลือ ตาบุญพร้อมด้วยพวกชาวบ้านตามไปช่วย หลังจากเหตุการณ์เรียบร้อยนายอำเภอได้ส่งขอทิพย์จากตาบุญ ในวันมงคลสายใจมารดาของนายอำเภอมาถึง ได้พบกับตาบุญซึ่งก็คือสายัณห์สามีของตน เมื่อใกล้ถึงเวลารดน้ำคู่บ่าวสาว ทดได้พาสมุนมาทำงานและบอกว่าเขาต้องการชีวิตนายอำเภอ ตาบุญเข้าขัดขวาง เกิดการชุลมุนขึ้นตาบุญถูกปืนของทอด ทดกับสมุนและชาวบ้านต่อสู้กัน นายอำเภอเป็นฝ่ายชนะ เมื่อทุกคนกลับมาในห้องพบสายใจประคองตาบุญ ก่อนที่ตาบุญจะตายสายใจบอกกับนายอำเภอว่า ตาบุญคือพ่อ

สิงห์กองปราบ

ฉาย ๒๙ มิถุนายน ๒๕๐๕
 โรงภาพยนตร์ พัฒนาการ
 บริษัทผู้สร้าง พงษ์มิตรภาพยนตร์
 อำนวยการสร้าง สมพงษ์ พงษ์มิตร
 บทประพันธ์ ป. อินทรปาลิต
 ถ่ายภาพ แท้ ประกาศวุฒิสาร
 นักแสดง ล้อต๊อก - สมพงษ์ พงษ์มิตร - จำรูญ หนวดจิม - พูนสวัสดิ์ ธีมากร - ระจิต นาคทอง - อาคม มกรานนท์ - สาหัส บุญหลง - จันตรี สารีบุตร

นกเขาวาฬเป็นอย่างไร

ฉาย ๒๙ มิถุนายน ๒๕๐๕
 โรงภาพยนตร์ พัฒนาการ
 ถ่ายภาพ แท้ ประกาศวุฒิสาร
 นักแสดง สาหัส บุญหลง

(หมายเหตุ : ภาพยนตร์นี้เป็นภาพยนตร์ดัดแปลงแบบภาพยนตร์เจียบ ฉายประกอบภาพยนตร์เรื่อง "สิงห์กองปราบ")

ชายชาติตรี

ฉายที่ วิถี ๙
 ฉายครั้งแรก 28 สิงหาคม ๒๕๐๗ ที่ เอ็มไพร์

ฉาย	๒๘ สิงหาคม ๒๕๐๗
โรงภาพยนตร์	เอ็มไพร์
บทประพันธ์	ชายชาติตรี : ส. เนาวราช
บริษัทผู้สร้าง	ภาพยนตร์ไทยไตรมิตร
ผู้อำนวยการสร้างแท้	ประกาศวุฒิสาร
กำกับ	เนรมิต
บทภาพยนตร์	พงษ์ อำมาตย์
ถ่ายภาพ	แสวง ดิษยวรรณนะ
ผู้ช่วย	เชิด ทัพพะวัฒน์นะ
กำกับศิลป์	อุไร ศิริสมบัติ
นักแสดง	มิตร ไชยบัญชา - พิสมัย วิไลศักดิ์ - พันคำ - ประจวบ ฤกษ์งามดี - อุดุลย์ ดุลยรัตน์ - ชาวนันท์ คล่องแคล่ว - วิไลวรรณ วัฒนพานิช - ปรีญา รุ่งเรือง - อุษา อัจฉรา นิมิตร - แก่นใจ มีนะกนิษฐ - สุวิน สว่างรัตน์ - อติฉินนท สิงห์ริฎ - เสน่ห์ โกมารชุน - สมพงษ์ พงษ์นิมิตร - ชุศรี วิจารณ์ประดิษฐ์ - ล้อต๊อก

เรื่องย่อ

ชาย ชาติตรี หรือ กฤษดา อภิรักษ์ภูมินทร์ ทายาทตระกูลอภิรักษ์ภูมินทร์ ได้เดินทางมาหานายสด คนเฒ่าที่จังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งอยู่ตรงกลางระหว่างไร่เวียงทองกับไร่ปัทมาที่กำลังก่อศึกวิวาทกัน อย่างหนัก การมาของชาย ชาติตรี เป็นที่สนใจของพิพัฒน์ เจ้าของไร่เวียงทอง และพิพัฒน์ นำชาย

เจ้าของไร่ปัทมา ท่ามกลางความขัดแย้งของทั้งสองไร่ ชาย ชาติได้ทราบว่า ทรงศักดิ์ เจ้าของไร่ปัทมา กำลังชอบพอกับพรรณรายลูกสาวคนเล็กของนายพิพัฒน์ นายกำธรได้มาเยี่ยมชาย ชาติหรืออยู่บ่อยครั้งทั้งยังได้แจ้งว่าทางไร่เวียงทองกำลังเตรียมเล่นงานเขาอยู่ ทั้งนายกำธวยังพูดจาขอซื้อที่ดินอีกด้วย เป็นเหตุให้ชาย ชาติริเริ่มระแวงนายกำธร ซึ่งความสงสัยของชาย ชาติก็ไม่ผิดจากความจริง เพราะนายกำธรได้ร่วมมือกับองอาจ เลขานุการของนายพิพัฒน์อยู่เบื้องหลังความขัดแย้งทั้งหมด โดยมีจุดมุ่งหมายจะสูบไร่เวียงทองเป็นของตนทั้งหมด

เจ้าหญิง

ฉาย	4 เมษายน 2512
โรงภาพยนตร์	เอ็มไพร์
บริษัทผู้สร้าง	ภาพยนตร์ไทยไตรมิตร
อำนวยการสร้าง	แท้ ประกาศวุฒิสาร
กำกับ	พันคำ
บทประพันธ์	เจ้าหญิง: เทพากร
เขียนบท	ประสิทธิ์ ศรีบริรเทิง
ถ่ายภาพ	โสภณ เจนพาณิช
นักแสดง	สมบัติ เมทะนี - อรุณญา นามวงศ์ - สะอาด เปี่ยมพงษ์สานต์ อุดลย์ ดุลยรัตน์ - รุจน์ วรรณภ - ชุมพร เทพพิทักษ์ - เมตตา รุ่งรัตน์ แก่นใจ มีนะกนิษฐ - มารศรี อิศรางกูร ณ อยุธยา - จุ่มจิม - พรชัย ไพร - สุคนธ์ คิวเหลี่ยม - ทองฮะ - สมพงษ์ พงษ์มิตร จ.ญ. จีรวดี อิศรางกูร ณ อยุธยา

เรื่องเจ้าหญิงเป็นบทประพันธ์ของ เทพากร ออกฉายในปีพ.ศ. 2512 เป็นผลงานกำกับของ พันคำ แสดงโดย สมบัติ ที่รับบทเป็น นายอำเภอหนุ่ม "เหิน หัสดาญ" ที่มีบทบาทหาญ บุกเดี่ยว เลือดละเลง ด้วยเลือด ส่วน อรุณญา รับบทเป็น บุชบา เจ้าของไร่ "ราวไพร" มีใจเด็ดเดี่ยว จนศัตรูตั้งสมญานามว่า "เจ้าหญิง" และมีคุณสะอาด เปี่ยมพงษ์สานต์ ที่มาแสดงภาพยนตร์เป็นเรื่องแรก หลังจากเป็น นักแสดงโทรทัศน์ มารับบท หลวงสรเดช ผู้มีป็นเป็นกฎหมาย ร่วมด้วยคุณอุดลย์ คุณรุจน์ วรรณภ คุณเมตตา รุ่งรัตน์ และคุณสมพงษ์ พงษ์มิตร เป็นต้น

เมืองแม่หม้าย

ฉาย ๓๐ ธันวาคม ๒๕๑๒

โรงภาพยนตร์ ศาลาเฉลิมกรุง

บริษัทผู้สร้าง ภาพยนตร์ไทยไตรมิตร

อำนวยการสร้างพันทิพา ประกาศุฉินสารและภา ประสาทวิทย์

กำกับ แท้ ประกาศุฉินสาร

บทประพันธ์ มณเฑียรทอง โชคชนะ จากเค้าโครงเรื่องเดิมของบริษัทภาพยนตร์เสียงศรีกรุง ที่เคยฉายก่อนช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒

เขียนบท สัตตบุศย์

ถ่ายภาพ โสภณ เจนพานิช

เครื่องแต่งกาย สุจิตรา ประกาศุฉินสาร

ที่ปรึกษาเครื่องแต่งกาย ประยูร วงศ์ชื่น

นักแสดง สมบัติ เมทะนี - อรัญญา นามวงศ์ - ประจวบ ฤกษ์ยามดี- เมตตา รุ่งรัตน์ - รุจน์ วรรณภาพ - วิไลวรรณ วัฒนพานิช - สุคนธ์ คิ้วเหลี่ยม - ใจดาว บุษยา - ล้อต๊อก - วิภาวดี ตริยะกุล - สมพงษ์ พงษ์มิตร - หยาดรุ้ง ระพี - ทองแถม เขียวแสงใส - น้ำเพชร ธารารัตน์ - นุจรี สุขเจริญ - สีเทา - หม่อมชั้น

เรื่องย่อ

เมืองแม่หม้ายเริ่มขึ้นเมื่อ มีคนขโมยของเก่า 2 คนช่วยกันลักลอบขนรูปแกะสลักจากผนังของปราสาทร้างแห่งหนึ่ง เพื่อนำไปขาย ต่อมา “ยุทธ” นักสะสมของเก่า ผู้เชี่ยวชาญเครื่องลายคราม ได้พบรูปปั้นแกะสลักนี้ในร้านขายของเก่า ในระหว่างที่ตกลงซื้อขายกันอยู่นั้น “เมทินี” นักศึกษาประวัติศาสตร์และโบราณคดีต้องการที่จะซื้อรูปปั้นนี้เหมือนกัน แต่ยุทธไม่ยอมบอกว่าตนมาก่อน สิทธิย่อมเป็นของเขา เมื่อยุทธกลับบ้านพร้อมรูปปั้นแกะสลัก เขาเริ่มค้นหาที่มาของรูปปั้น ครั้นดกติกยุทธฝันเห็นผู้หญิงในรูปปั้นปรากฏกายขึ้นและขอร้องให้ยุทธนำรูปปั้นกลับไปไว้ที่เดิม เมื่อกลับไปยังปราสาทร้างเพื่อเอารูปปั้นไปไว้ที่เดิม ทันใดนั้นก็เกิดเสียงฆ้องกลองดังสนั่นขึ้น ยุทธกับ

พวกรีบจะหลบหนีแต่ปรากฏว่ามีหญิงสาวแต่งกายแปลกถืออาวุธครบมือมาล้อมไว้ และจับยุทธกับพวกไปเมืองแม่หม้าย ที่เมืองแม่หม้ายแห่งนั้น ยุทธและเพื่อนจำเป็นต้องอำพรางตัวเป็นผู้หญิงโดยความช่วยเหลือของหญิงกลุ่มที่เป็นผู้จับตัวมา ทั้งหมดแอบซ่อนยุทธและพวกไว้เพื่อบำเรอความสุขให้ แต่การพรางตัวนั้นมาถูกจับได้จากเจ้าหญิงที่ตั้งตนเป็นผู้ปกครองเมืองแม่หม้ายแห่งนี้ ซึ่งก็คือคนเดียวที่อยู่กับที่ยุทธนั้นถึง โดยถูกจับได้ในคืนสำคัญคือวันบวงสรวงของเจ้าหญิงเพื่อให้ความสวาทตลอดกาล ที่ผู้หญิงในถ้ำจะต้องมีการแสดงถวาย เจ้าหญิงไวโทษเหล่าผู้หญิงที่จับผู้ชายมาในถ้ำตามคำขอของยุทธ โดยแลกกับการที่ยุทธต้องปรนนิบัติเจ้าหญิงแต่เพียงผู้เดียว แต่ความสุขครั้งนี้ของยุทธก็ต้องจบลงอย่างรวดเร็วเมื่อเขาพบว่า เพื่อนที่มากับเขากำลังถูกปรนเปรออย่างเต็มที่ เพื่อนำไปฆ่าและเอาเลือดมาให้เจ้าหญิงดื่มเพื่อคงความสวาท เขาจึงวางแผนหนีกับเพื่อนโดยการหาทางให้เจ้าหญิงพาเขาและเพื่อนออกไปนอกถ้ำ ไปเล่นน้ำที่น้ำตก ในจังหวะที่เจ้าหญิงเผลอ โดยได้รับการช่วยเหลือจากกลุ่มผู้หญิงที่จับเขาไปแต่แรกและมีความรักต่อผู้ชายแต่ละคนที่จับมา จนกระทั่งหนีได้สำเร็จ โดยหญิงที่จับตัวยุทธมาต้องเลือกระหว่างการก้าวข้ามผ่านดินแดนเมืองแม่หม้ายกับการเสียคนที่เธอรักไป ในที่สุดเธอเลือกที่จะเดินออกจากดินแดนแม่หม้าย แต่สิ่งที่เกิดขึ้นก็คือเธอกลายเป็นหญิงชราที่ค่อยๆ กลายเป็นเถาถ่านต่อหน้ายุทธชายคนรัก แต่ยุทธก็ได้ความรักจากอีกหญิงคนซึ่งก็คือเมทินี ที่เป็นหนึ่งในสมุนของแม่หม้าย แต่ก็มีความรักในตัวยุทธ ยุทธขอเมทินีแต่งงาน และทั้งหมดเดินทางออกจากดินแดนแม่หม้ายกลับสู่ความเจริญของกรุงเทพฯ

แก้วสารพัดนึก

ฉาย	22 มกราคม 2514
โรงภาพยนตร์	ศาลาเฉลิมกรุง
บริษัทผู้สร้าง	ภาพยนตร์ไทยไตรมิตร
อำนาจการสร้าง	พันทิพา ประกาศวุฒิสาร
กำกับ	แท้ ประกาศวุฒิสาร
บทประพันธ์	สันต์ เทวรักษ์
ถ่ายภาพ	โสภณ เจนพานิช
นักแสดง	สมบัติ เมทะนี - อรัญญา นามวงศ์ - ประจวบ ฤกษ์ยามดี - ชาตรี ศรีชล
ชินกร ไกรลาศ - ศรีไพร ลูกราชบุรี - ละอองดาว - สกาวเดือน - เนตรนภา	
พฤษ หงษ์ทอง - มารศรี อิศรางกูร ณ อยุธยา - รุจน์ รณภพ - พูนสวัสดิ์	
ธีมากร - วราภรณ์ - สุนทร คิ้วเหลี่ยม - อบ บุญติด - ทองฮะ - สมพงษ์	
พงษ์มิตร - ชูศรี โรจนประดิษฐ์ - สีเทา	

แก้วสารพัดนึก

บ้านของครอบครัว "เสมาทอง" อันมี "ก้อน" เป็นพ่อ "ถมยา" เป็นแม่ และลูกสาวชื่อ "แก้ว" (อรัญญา นามวงศ์) แก้วเป็นเด็กสาวขี้อวดพินัยเหิน เท้าปุกเดินเขยก แต่มีนิสัยดี แก้วมีน้องคนชายคนเดียว ชื่อ "ก้าน"

ไปล์ ลูกกำนันคำและแม่ชื่อแสบ ไปล์เป็นเด็กหนุ่ม หลงรักลูกสาวผู้ใหญ่บ้านเดียวกันชื่อ "สาหร่าย" ไปล์และเพื่อนๆดูถูกว่าแก้ว แก้วไปนั่งเสียใจอยู่หน้าต้นไม้หลังบ้าน นางไม้ประจำต้นไม้ใหญ่รู้ว่าแก้วเป็นเด็กดี จึงได้ปรากฏให้แก้วเห็น มอบ "แก้วสารพัดนึก" ให้แก้วไว้ดวงหนึ่ง

แก้วแวมิตสมบัติให้พ่อไปขาย จนภายหลังกลับมาพร้อมของใช้เงินทองมากมาย ซึ่งได้บอกแม่ไปว่าได้มรดกจากญาติ แก้วให้แม่ช่วยตั้มยาผีบอกที่จะทำให้ตนเองค่อยๆสุขขึ้น จนในที่สุดก็

สวยเหมือนลูกสาวบ้านอื่นๆเขา ระหว่างที่พ่อไม่อยู่ก็มีคนจากทางการมาขอตัดถนนผ่านที่ของแม่ถมยา เป็นปลัดพัฒนาชื่อ สมชาย (สมบัติ เมทะนี) มาเห็นแก้วหน้าตาเข้าที่ เกิดความสนใจ

วันสงกรานต์ มีการประกวดตำแหน่งนางงามสงกรานต์ สาหร่ายได้ แต่แก้วไม่โอ้อวดเพราะเป็นเพื่อนกัน แต่ไปล่อมล้อเลียน แก้วจึงสาปให้ไปล่เดินตีนปุก ระหว่างนั้นเสียแม้งลูกชายคนเดียวของเจ้าสัวกิมมาทำแข่งกินเรือกับแก้ว ใครแพ้ต้องเสียเรือและต้องตามไปเป็นคนใช้ ปรากฏว่าแก้วชนะ

แก้วถอนคำสาปให้หลังจากที่ไปล่มาขอขมาแต่ที่จริงไปล่ยังแค้นแก้วอยู่ สายชลน้องสาวของสมชายขับรถเที่ยวตามหาพี่ชาย เมื่อพบก็โดดเข้าไปหาพี่ชายด้วยความดีใจ จนแก้วเข้าใจว่าสายชลเป็นคู่รักของสมชาย

ไปล่พาสมุนมาจุดแก้ว และแก้วก็หลุดจากการควบคุมตัวมาได้ เลยหาทางแกล้งไปล่และสมุนสนุกมือไปเลย สุดท้ายสมชายไปช่วยไว้ได้และพาแก้วไปเที่ยวอยุธยา และพบว่าสายชลเป็นแค่น้องสาว แก้วดีใจมาก

ก่อนพ่อของแก้วเต็มอกเต็มใจที่รู้ว่า สมชายมาชอบและรักแก้ว จึงประกาศยกให้เลยในวันนั้น และนัดวันแต่งงานกันด้วย

เมื่อไปล่รู้ว่าแก้วจะแต่งงานกับสมชาย ไปล่จึงวางแผนการอย่างใหญ่โต ในฉากสุดท้ายของการแต่งงาน ซึ่งเป็นเรื่องที่คาดไม่ถึง และลงเอยด้วยความสุขสดชื่นของทุกฝ่าย

เจ้าลอย

ฉาย	31 มีนาคม 2515
โรงภาพยนตร์	ศาลาเฉลิมไทย
บริษัทผู้สร้าง	ภาพยนตร์ไทยไตรมิตร
อำนวยการสร้าง	พันทิพา ประกาศวุฒิสาร
บทประพันธ์	เจ้าลอย: จำลัษณ์
บทภาพยนตร์	มณฑิยรทอง โชคชนะ
ถ่ายภาพ	แสวง ดิษยวรรณะ
นักแสดง	สมบัติ เมทะนี - อรัญญา นามวงศ์ - นงลัษณ์ - สะอาด
สมจินต์ ธรรมทัต - ประจวบ ฤกษ์ยามดี - พฤษส์ บุญหลง	
มารศรี อิศรางกูร ณ อยุธยา - ชุศรี โรจน์ประดิษฐ์ - สีเทา	
ด.ช. ชาญชัย ภัคดีผล	

ภาคผนวก ค
รางวัลและเกียรติคุณในชีวิต

รางวัลและเกียรติคุณ

รางวัลเกียรติคุณแห่งความสำเร็จ (ในการสร้างภาพยนตร์) ปี พ.ศ. 2536 ของชมรมวิจารณ์บันเทิง

ผู้ให้การสนับสนุนการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ สืบทอดและพัฒนามรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติ ของกรมศิลปากร พ.ศ. 2542

ศิลปินแห่งชาติ ทางสาขาการแสดง – สร้างภาพยนตร์ ปี พ.ศ. 2542

รางวัล นราธิป ปี พ.ศ. 2551

รางวัลที่เกี่ยวข้องกับภาพยนตร์ที่อำนวยการสร้าง

ดารานำยอดเยี่ยมฝ่ายหญิงคือ วิไลวรรณ วัฒนพานิช จากภาพยนตร์เรื่อง "สาวเครือฟ้า"

"รางวัลสำเภาทอง" บทภาพยนตร์ยอดเยี่ยม ได้แก่ ประจิต จุลละพันธ์ จากภาพยนตร์เรื่อง "สุภาพบุรุษเสือไทย"

ภาคผนวก ง
รายงานผลการจัดการสัมมนา

รายงานผลการจัดสัมมนาเผยแพร่ผลงานวิจัย
เรื่อง องค์ความรู้ศิลปินแห่งชาติ : นายแท้ ประกาศวุฒิสาร
วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2554
ห้องประชุม ดร.เทียม โชควัฒนา
คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หลักการและเหตุผล

นายแท้ ประกาศวุฒิสาร ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ผู้สร้างภาพยนตร์) ประจำปี พุทธศักราช 2542 เป็นผู้บุกเบิกวงการภาพยนตร์คนสำคัญคนหนึ่งของไทย ได้ริเริ่มนำวิธีสร้างภาพยนตร์ด้วยต้นทุนต่ำ แต่มีคุณภาพสูงมาใช้ในเมืองไทย ปัจจุบันท่านเป็นบุคลากรคนสำคัญของวงการภาพยนตร์ ทำหน้าที่ถ่ายทอดเทคนิคต่าง ๆ ให้แก่ผู้สร้าง ผู้กำกับภาพยนตร์อยู่อย่างสม่ำเสมอ และผลงานบุกเบิกการสร้างภาพยนตร์ยังเป็นที่ยกย่องของวงการภาพยนตร์ไทยมาจนถึงปัจจุบัน

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม ในฐานะที่เป็นองค์กรแห่งความรู้และการขับเคลื่อนวัฒนธรรม วิถีชีวิต และภูมิปัญญา ซึ่งมีพันธกิจที่สำคัญประการหนึ่ง คือ วิจัยและพัฒนาระบบการจัดการองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิตและภูมิปัญญา จึงมีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการจัดเก็บองค์ความรู้ทางด้านการสร้างภาพยนตร์ของนายแท้ ประกาศวุฒิสาร ซึ่งปัจจุบันมีอายุกว่า 90 ปี แล้ว เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้มีโอกาสใช้ศึกษาเพื่อต่อยอดทางความคิดและเป็นฐานในการสร้างสรรค์ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าต่อไป ก่อนที่องค์ความรู้นี้จะสูญสลายไปกับกาลเวลา

ชื่อโครงการ

การสัมมนาเผยแพร่ผลงานวิจัย “องค์ความรู้ศิลปินแห่งชาติ : นายแท้ ประกาศวุฒิสาร”

วัน เวลา สถานที่

วันพุธที่ 23 กุมภาพันธ์ 2554 เวลา 8.30 – 13.00 น.

ห้องประชุม ดร.เทียม โชควัฒนา อาคาร 1 คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้เข้าร่วมสัมมนา ประกอบด้วย

1. ผู้อำนวยการหอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน)
2. นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ กรมส่งเสริมวัฒนธรรม
3. รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4. คณาจารย์
5. นิสิต นักศึกษา

6. ประชาชนและผู้สนใจทั่วไป

วิทยากร

อ.ดร.โสภากววรรณ บุญนิมิตร คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 อ.พีรชัย เกิดสินธุ์ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
 คุณโตม สุขวงศ์ ผู้อำนวยการหอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน)
 คุณโสภณ เจนพาณิชย์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์และผลงานด้านการสร้างภาพยนตร์ของนายแท้ ประกาศวุฒิสาร
2. เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้ของนายแท้ ประกาศวุฒิสาร
3. เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ด้านการสร้างภาพยนตร์ของนายแท้ ประกาศวุฒิสาร สู่สาธารณชน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงประวัติและผลงานด้านการสร้างภาพยนตร์ของนายแท้ ประกาศวุฒิสาร
2. ทราบและสามารถจัดการองค์ความรู้ของ นายแท้ ประกาศวุฒิสาร ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. สามารถเผยแพร่องค์ความรู้ของ นายแท้ ประกาศวุฒิสาร สู่สาธารณชนได้อย่างกว้างขวาง

วิธีการดำเนินงาน

จัดให้มีการสัมมนาเพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัย ให้ นิสิต นักศึกษา และประชาชนทั่วไป เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ของ นายแท้ ประกาศวุฒิสาร สู่สาธารณชนอย่างกว้างขวาง

การสัมมนาแบ่งออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่

1. การเผยแพร่งานวิจัย “องค์ความรู้ศิลปินแห่งชาติ : นายแท้ ประกาศวุฒิสาร”
2. การเสวนาในหัวข้อ “นายแท้ที่ข้าพเจ้ารู้จัก”
3. การจัดฉายภาพยนตร์เรื่อง “เมืองแม่หม้าย”

นอกจากนี้ยังมีการจัดนิทรรศการประกอบการสัมมนา เพื่อเสนอภาพถ่าย โปสเตอร์ ภาพยนตร์ และ บอร์ดนิทรรศการเพื่อให้ข้อมูลสรุปเนื้อหาของงานสัมมนา

ผลการดำเนินงาน

การสัมมนาครั้งนี้ได้รับความสนใจจากนิสิต นักศึกษา คณาจารย์ ตัวแทนจากหน่วยงานราชการ และบุคคลทั่วไปเป็นอย่างดี โดยมีผู้เข้าร่วมการสัมมนาทั้งสิ้น 302 คน ประกอบด้วย

1. นิสิต นักศึกษา จำนวน 247 คน
2. คณาจารย์ จำนวน 5 คน
3. ตัวแทนจากหน่วยงานราชการ จำนวน 3 คน
4. บุคคลทั่วไป จำนวน 47 คน

สรุปผลการสัมมนาเผยแพร่ผลงานวิจัย จากการบรรยายโดยวิทยากร

การสัมมนาเผยแพร่ผลงานวิจัย “องค์ความรู้ศิลปวัฒนธรรมแห่งชาติ : นายแท้ ประกาศวุฒิสาร” แบ่งออกเป็นหัวข้อในการนำเสนอ ดังนี้

- ความสำคัญและที่มาของปัญหา
- วัตถุประสงค์
- ระเบียบวิธีวิจัย
- วิธีการดำเนินงานวิจัย
- ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- การเก็บรวบรวมข้อมูล
- การวิเคราะห์ข้อมูล
- ผลการวิจัย
 - ภูมิหลัง
 - แรงบันดาลใจในการสร้างผลงาน
 - กระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน
 - กระบวนการถ่ายทอดผลงาน
 - เอกลักษณ์ในผลงาน
 - อิทธิพลจากผลงาน

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนถึงพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ ความเชี่ยวชาญ และการอุทิศตนให้กับศิลปะภาพยนตร์ ของนายแท้ ประกาศวุฒิสาร ในด้านภูมิหลังและแรงบันดาลใจ พบว่า ท่านไม่เคยหยุดนิ่งที่จะพัฒนาตนเอง ทั้งในการศึกษาเล่าเรียนในห้องเรียน ไปจนถึงการศึกษา นอกห้องเรียนที่ท่านได้รับเพิ่มเติมจากครูหลังจากที่แผนกวิชาที่ท่านเรียนถูกปิดลง นายแท้ได้มีโอกาสเรียนรู้ศาสตร์การถ่ายภาพยนตร์ซึ่งเป็นเทคโนโลยีใหม่ในขณะนั้นจากครูด้านภาพยนตร์ที่มีชื่อเสียงหลายท่าน นายแท้ยังได้โอกาสทำงานในด้านอื่นๆไม่ว่าจะเป็นการถ่ายภาพท่องเที่ยว การจัดฉายภาพยนตร์ การถ่ายภาพเหตุการณ์สำคัญของประเทศ อาทิ การเสด็จนิวัติพระนคร ปี พ.ศ. 2481 และพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล พระบรมราชชนนีและพระอนุชาในคราวต่างๆ งานพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระราชพิธีถวายพระเพลิง พระบรมศพพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ภาพการปฏิบัติราชการของนายกรัฐมนตรียุคหลายท่าน การถ่ายภาพเหตุการณ์รัฐประหาร ปี พ.ศ. 2490 การถ่ายการรบในสงครามมหาเอเชียบูรพาของกองทัพไทย ไปจนถึงภาพ

นำท่วมใหญ่กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2485 ประสบการณ์เหล่านี้ล้วนแล้วมีส่วนในแรงบันดาลใจด้านกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานของนายแท้ในเวลาต่อมา โดยท่านได้เข้าสู่การผลิตภาพยนตร์อย่างเต็มตัวใน“สุภาพบุรุษเสือไทย”โดยเป็นทั้งผู้อำนวยการสร้างและผู้ถ่ายภาพ ถือว่าท่านมีส่วนสำคัญในการปลุกให้ภาพยนตร์ไทยที่ซบเซาไปในช่วงสงครามโลกกลับมามีความคึกคักอีกครั้ง ท่านยังเป็นผู้อำนวยการสร้างของภาพยนตร์เรื่องสำคัญในประวัติศาสตร์อีกหลายเรื่อง อาทิ “สาวเครือฟ้า” “แห่แดง” “สี่ดิ่ง” “ชายชาติตรี” “เมืองแม่หม้าย” นอกจากการผู้อำนวยการสร้างและการถ่ายภาพแล้ว นายแท้ยังทำงานในตำแหน่งผู้กำกับการแสดงและผู้ตัดต่อ และนอกเหนือจากการผลิตภาพยนตร์ นายแท้ยังเป็นผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นนักบันทึกประวัติศาสตร์คนสำคัญของประเทศไทยในการทำงานด้านการถ่ายภาพยนตร์ข่าวและสารคดี

ด้านเอกลักษณ์ในการทำงานของนายแท้ ถึงแม้ภาพยนตร์ส่วนใหญ่ของท่านจะเกิดขึ้นในยุคภาพยนตร์ 16 มม. ซึ่งผู้สร้างมักจะผลิตภาพยนตร์เพียงเพื่อความบันเทิงและอาศัยชื่อเสียงของนักแสดง แต่นายแท้ก็สามารถสร้างผลงานที่เต็มไปด้วยเอกลักษณ์อันโดดเด่นในด้านการเลือกแนวทางของเรื่อง การเลือกบทประพันธ์ แก่นของเรื่อง ตัวละคร ฉาก การใช้ภาพ การตัดต่อ ไปจนถึงการประชาสัมพันธ์ที่แปลกใหม่ โดยเอกลักษณ์ทั้งหมดมีอิทธิพลอย่างมากในการพัฒนาวงการภาพยนตร์ไทย

ทั้งหมดนี้ทำให้เห็นได้ว่าการที่นายแท้ ประกาศวุฒิสารได้รับการยกย่องให้เป็นศิลปินแห่งชาติก็โดยเหตุผลจากการที่ผลงานตลอดชีวิตที่ผ่านมา ไม่ว่าจะเป็น ภาพยนตร์เรื่อง (feature film) ภาพยนตร์ข่าว (newsreel) หรือสารคดี (documentary) ล้วนแล้วแต่ทรงคุณค่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรม เต็มไปด้วยความคิดสร้างสรรค์แปลกใหม่ เป็นผลผลิตของความทุ่มเทอุตสาหกรรมและความประณีตในการทำงาน นอกจากนั้นท่านยังถือว่าเป็นผู้นำในการสร้างภาพยนตร์ ขนาด 16 มม. ท่านยังถือเป็นผู้ที่มีส่วนที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงกลับไปสู่การถ่ายภาพยนตร์ 35 มม. อีกครั้งจากการที่ท่านค้นพบว่าสามารถซื้อฟิล์มและนำฟิล์มขนาด 35 มม. มาล้างและพิมพ์ที่ฮ่องกงได้ซึ่งทำให้ค่าใช้จ่ายในการล้างฟิล์มขนาด 35 มม. ถูกลงอย่างมาก

สรุปผลการเสวนาหัวข้อ “นายแท้ ที่ข้าพเจ้ารู้จัก”

วิทยากร โดย คุณโดม สุขวงศ์ และ คุณโสภณ เจนพานิชย์

ดำเนินการสนทนา โดย พีรชัย เกิดสินธุ์

ผลจากการเสวนาทำให้เห็นแง่มุมเพิ่มเติมที่เกี่ยวข้องกับนายแท้ ประกาศวุฒิสาร ดังนี้

ด้านอุปนิสัย

- ท่านเป็นผู้มีอัธยาศัยไมตรีกับเพื่อนร่วมงานและคนใกล้ตัว
- ท่านมักจะทำให้เกียรติกับผู้ร่วมงานไม่ว่าจะอยู่ในตำแหน่งใด และท่านจะทำงานอย่างใจเย็นและพิถีพิถัน
- กองถ่ายของท่านจะสนุกสนานครื้นเครงเป็นกันเองและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

ด้านความสามารถในการทำงาน

- ท่านมีความเชี่ยวชาญในการถ่ายภาพมาก สามารถทำหน้าที่แทนตำแหน่งต่างๆได้เอง
- นักสร้างภาพยนตร์ในปัจจุบันมีความพิถีพิถันในการทำงานถือได้ว่าน้อยกว่าท่านมาก
- ท่านได้รับประสบการณ์และวิชาความรู้อันมีค่าจากการร่วมทำงานกับกองถ่ายภาพยนตร์ต่างประเทศ ซึ่งสมัยนั้นยากจะหาใครที่ทำงานในระดับดังกล่าวได้
- การที่ท่านร่วมงานกับต่างประเทศทำให้เห็นช่องทางการลงทุนและการทำธุรกิจมากมาย นอกเหนือจากในประเทศ
- นายแพทย์ใช้ความสามารถเจรจากับนายทุนต่างประเทศจนได้ลิขสิทธิ์ร่วมในการถ่ายทอดกีฬา เอเชียนเกมส์ครั้งที่ 5

ด้านอิทธิพลต่อวงการ

- ภาพยนตร์ของท่านสร้างปรากฏการณ์สำคัญโดยทำรายได้สูงมากถึงกว่า 300,000 บาท (ถ้าเทียบกับปัจจุบันก็ต้องนำตัวเลข 100 มาคูณ) กระแสภาพยนตร์แนว "เสือ" ขึ้นนับแต่นั้น
- คนไทยแม้ในจังหวัดห่างไกลอย่างภูเก็ต เป็นต้น ล้วนแล้วแต่รู้จัก "สุภาพบุรุษเสือไทย"
- วงการภาพยนตร์ไทยกลับมาเฟื่องฟูอีกครั้งหลังจาก "สุภาพบุรุษเสือไทย"

ด้านบรรยากาศของยุคสมัย

- บรรยากาศการชมภาพยนตร์ในสมัยก่อนมีความคึกคัก และภาพยนตร์เป็นสื่อที่ให้ความบันเทิงสำคัญที่สุด
- การแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ครั้งที่ 5 ที่ไทยเป็นเจ้าภาพถือเป็นงานที่ยิ่งใหญ่มาก อาจจะเทียบเท่าการเป็นเจ้าภาพกีฬาโอลิมปิกในปัจจุบัน ทำให้เกิดย่านชุมนุมชนอย่าง หัวหมาก รามคำแหง สะพานลอยแห่งแรกขึ้นในประเทศ
- ประชาชนต้องติดตามภาพและข่าวการแข่งขันกีฬาจากภาพยนตร์ข่าวที่นายแพทย์ถ่ายเพราะสมัยนั้นยังไม่มีโทรทัศน์

สรุปบรรยากาศการฉายภาพยนตร์เรื่อง "เมืองแม่หม้าย"

นิสิต นักศึกษา คณาจารย์ และบุคคลทั่วไปที่ร่วมฟังการสัมมนาและเสวนา ให้ความสนใจติดตามชมภาพยนตร์เรื่อง "เมืองแม่หม้าย" ซึ่งจัดฉายในรูปแบบบันเทิงให้กับผู้ชม ซึ่งส่วนใหญ่เป็น นิสิต นักศึกษา นอกจากนั้นผู้ชมยังได้รับการแจ้งข่าวดีจากคุณโดม สุขวงศ์ ผู้อำนวยการหอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน) ว่าทางหอภาพยนตร์ได้ทำการซื้อฟิล์มภาพยนตร์ไว้เป็นทรัพย์สินเพื่อเป็นสมบัติของหอภาพยนตร์เพื่อดำเนินการเก็บรักษาเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติแล้ว และมีแผนที่จะจัดทำเป็นแผ่นดีวีดีขึ้นเพื่อจำหน่าย

ส่วนบรรยากาศในการชมภาพยนตร์นั้น ถึงแม้ภาพยนตร์จะมีสภาพของสีที่ไม่สมบูรณ์ เพราะขาดสีเหลือง แต่ก็ยังสร้างความน่าตื่นตาตื่นใจ จากความแปลกในการเล่าเรื่อง ด้วยลักษณะเฉพาะของภาพยนตร์ในขวาวเวลาดังกล่าว ที่ยังคงลักษณะของภาพยนตร์ยุค 16 มม.เอาไว้อย่างมาก แม้ว่า

ภาพยนตร์เรื่องนี้จะถูกถ่ายด้วยฟิล์มขนาด 35 มม.แล้วก็ตาม เช่นลักษณะของการที่ภาพยนตร์แต่ละเรื่องจะต้องเต็มไปด้วยแนวภาพยนตร์ที่หลากหลาย และครบถ้วนโดยเฉพาะแนวภาพยนตร์สำคัญ ได้แก่ แนวความรัก แนวตลก และแนวภาพยนตร์เพลง โดยมีลักษณะที่เป็นไปตามผลการวิจัย นั่นคือจะมีลักษณะของหนึ่งฉากใช้หนึ่งแนวทางภาพยนตร์ มากกว่าที่จะเป็นการผสมผสานแนวภาพยนตร์เข้าด้วยกันทั้งเรื่องเหมือนเช่นรูปแบบที่นักสร้างภาพยนตร์ในปัจจุบันมักทำกัน นอกจากนี้เป้าหมายของภาพยนตร์นั้นมีความชัดเจนในเรื่องของการให้ความบันเทิงแก่คนดู โดยผู้สร้างมีความพิถีพิถันในการสร้างความน่าสนใจด้วยภาพที่น่าตื่นตาและฉากร้องเพลงไว้เป็นระยะตลอดทั้งเรื่อง ซึ่งเพลงแต่ละเพลงนั้นถูกแต่งขึ้นโดยนักแต่งเพลงชื่อดังของยุค ซึ่งนอกจากจะทำให้ภาพยนตร์ได้รับความนิยมแล้ว เราจึงมักจะได้ผลผลิตอีกด้านนั่นคือแผ่นเสียงของเพลงประกอบภาพยนตร์